

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER
KÜTÜPHANESİNDE YER ALAN BY00008140
NUMARALI YAZMA ÜZERİNE BİR İNCELEME
(İNCELEME-TRANSKRİPSİYON-TIPKIBASIM)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Buse Büşra TÜRKDİL

18810701036

DANIŞMAN:

Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA

KONYA-2022

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Buse Büşra TÜRKDİL		
	Numarası	18810701036		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine Bir İnceleme (İnceleme-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Buse Büşra TÜRKDİL

ÖZET

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Buse Büşra TÜRKDİL		
	Numarası	18810701036		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA			
Tezin Adı	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine Bir İnceleme (İnceleme-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)			

Yazma eserler; değerleri, kültürel unsurları gün yüzüne çıkaran, geçmişi geleceğe taşıyan, geçmişi yeniden sorgulamamızı, düşünmemizi sağlayan, alana dair birikimlerimizi arttıran ve meraklandıran, bilim-sanat gibi unsurların gelişmesine katkı sağlayan, raflardan araştırmacısına kavuşmayı bekleyen değerler hazinesidir. Yazma eserler, yazıldığı dönemin sosyo-kültürel, siyasî ve tarihî alanlarında bilgiler vermesi açısından tarihe kaynaklık eden önemli miraslardır.

Türk Halk Edebiyatı unsurlarını zengin bir şekilde bünyesinde barındıran cönkler de yazma eserler içinde incelenmesi gereken en önemli kaynaklarımızdan ve değerlerimizden biridir. “Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine Bir İnceleme (İnceleme-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)” isimli çalışmamızda, harekeli nesihle kaleme alınan mevlit ve tasavvufî hikâyeler incelenmiştir. 76 varaktan oluşan yazmanın istinsah yeri, istinsah tarihi, müellifi ve müstensihî bilinmemektedir. Eser toplam 14 risaleden oluşmaktadır. Bu 14 risaleden biri mevlit, ikisi koşma nazım şekliyle ve sekizli hece ölçüsüyle kaleme alınan şiir, biri mensur tarzda yazılmış didaktik bir hikâye diğerleri de mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan manzum tasavvufî hikâyeler özelliği göstermektedir. Bu hikâyeler dini tasavvufî halk hikâyeciliği açısından önemli bir yer tutmaktadır. Metin merkezli olan bu çalışmamızda hikâyeler mitolojik, folklorik, dini ve halk edebiyatı unsurları bakımından kaynaklardan yararlanmak suretiyle incelenmiştir.

Eserin tarihi belli olmamakla birlikte dil ve imla özellikleri açısından Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir. İncelenen unsurların daha çok eğitici ve öğretici bir şekilde kullanıldıkları tespit edilmiş olup derli toplu halde sunulmuştur. Çalışmamız; metnin okunması, metindeki mitolojik, folklorik ve halk edebiyatı unsurlarının tahlili, sözlük ve tıpkıbasımdan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevlit, yazma eser, tasavvufî hikâye

ABSTRACT

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Buse Büşra TÜRKDİL		
	Student Number	18810701036		
	Department	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA		
Title of the Thesis/Dissertation	An Investigation On The Manuscript Numbered By00008140 In The Konya Regional Manuscripts Library (Investigation-Transcription-Facsimile)			

Manuscripts are treasures unearthing our values and cultural elements, carrying the past into the future, enabling us to requestion and reconsider the past, increasing our knowledge and arousing our curiosity in the field, contributing to the development of elements such as science and art, and awaiting to rejoin their researcher by leaving the shelves. Manuscripts are significant heritages resourcing history in terms of providing information in the socio-cultural, political, and historical fields of the period in which they were written.

Embodying the elements of Turkish Folk Literature to a great extent, Cönks are one of our most important resources and values that should be analyzed among the manuscripts. In our study titled "An Analysis on the Manuscript Numbered BY00008140 in the Konya Regional Library of Manuscripts (Analysis-Transcription-Facsimile)", mawlid (religious verses) and Sufistic stories written in a naskh (abrogation) style using harakats (vowel marks) were analyzed. The place of copy, the date of copy, the author, and the copier of the manuscript consisting of 76 leaves are unknown. The work consists of a total of 14 risalahs (booklets). One of these 14 risalahs is a mawlid, two is a poem written in the form of a qoshma (verses with musical compositions) in octosyllabic verses, one is a didactic story written in the prosaic style, and the others have the features of poetic Sufistic stories written in the form of a masnavi. These stories take an important place in terms of religious Sufistic folk narrative. In our text-centered study, stories were analyzed in terms of mythological, folkloric, religious, and folk literature elements through making use of the sources.

Although the date of the work is unknown, it is estimated that it belongs to the Old Anatolian Turkish period in terms of language and spelling features. It was determined that the analyzed elements were used in a more educational and instructive way and they were presented collectively. Our study consists of text-reading, analysis of the elements of mythology, folklore, and folk literature in the text, dictionary, and facsimile.

Keywords: Mawlid, sufistic story, manuscript

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Konusu ve Problemi	1
2. Çalışmanın Amacı	2
3. Çalışmanın Önemi	3
4. Çalışmanın Metodu	3
5. Çalışmanın Sınırlılıkları	3
6. Yazma Eserlerin Önemi	4
7. Tasavvufî Hikâyelerin Tanımı	5

I. BÖLÜM

KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE YER ALAN BY00008140 NUMARALI YAZMA ÜZERİNE

1. BY00008140 Numaralı Yazma Eserin Katalog Bilgileri	7
2. Yazmanın Genel Özellikleri	9
3. Yazmanın Dili ve Üslûbu	11
4. Yazmada Yer Alan Ürünler	12

II. BÖLÜM

KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE YER ALAN BY00008140 NUMARALI YAZMA ÜZERİNE İNCELEMELER

1. Yazmada Yer Alan Metinlerin Konuları ve Özetleri	17
1.1. Bismillâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm Hazan mevlidün Nebî şallahu 'aleyhi vessellem (Mevlid)	17
1.2. Destân-ı Faţîmatü'z- Zehra Radiyallahü Teâlâ Anhâ.....	28
1.3. Hazâ Dastânı Şeyh.....	32
1.4. Kışsa-i Destânı Aĥir Zamân	35
1.5. Dastân-ı İbrâhim Ĥalilullah (Şallallâhu Aleyhi Vesellem)	37
1.6. Hazâ Destân-ı Geyik Budur.....	41

1.7.	Hazā Destān-ı Kesikbaş.....	45
1.8.	Hazā Destān-ı Şulh Kız	51
1.9.	Hazā Destān-ı İsmā' il Bin İbrāhim.....	58
1.10.	Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muḥammed (Şallahu Aleyhi Vesellem) ..	66
1.11.	Hazā Destān-ı Gögercin.....	75
1.12.	Hazā Destān-ı Beynamāz.....	77
1.13.	Hazā Destān-ı Çobān Budur	80
1.14.	Hazā Kitāb-u Cevāhirül-İslam	83
2.	Yazmada Yer Alan Metinlerdeki Unsurlar	84
2.1.	Mitolojik Unsurlar	84
2.1.1.	Al Karısı İnançlı	84
2.1.2.	Antropogoni Motifi	85
2.1.3.	Demir Motifi	88
2.1.4.	Don (Şekil) Değiştirme Motifi	89
2.1.5.	Kesikbaş Motifi	91
2.1.6.	Rüya Motifi	94
2.1.7.	Su Kültü	96
2.2.	Efsane ve Masal Unsurları.....	96
2.2.1.	Aldatma Motifi.....	96
2.2.2.	Cezalandırma Motifi	97
2.2.3.	Çoban Motifi	97
2.2.4.	Dev Motifi.....	99
2.2.5.	Din Motifi.....	100
2.2.6.	Hayvan Motifi	101
2.2.7.	İmtihan Motifi	106
2.2.8.	Kanlı Gömlek Motifi.....	110
2.2.9.	Kör Gözün Açılması Motifi	111
2.2.10.	Sayı Motifi.....	111
2.2.11.	Şans ve Kader Motifi.....	114
2.2.12.	Zaman-Mekân Motifi	114
3.	Dini ve Folklorik Unsurlar	115
3.1.	Ağıt Yakma	115
3.2.	Atasözleri ve Deyimler	115
3.3.	Beddualar (Kargışlar)	119
3.4.	Besmele ile İlgili Unsurlar.....	120

3.5. Cennet ve Cehennem ile İlgili Unsurlar	122
3.6. Dualar (Alkışlar).....	122
3.7. Mevlit Okutmak Hakkında Unsurlar	126
3.8. Misafirperverlik Geleneği ile İlgili Unsurlar.....	127
3.9. Nasihat Etme	129
3.10. Nazar ile İlgili Unsurlar	129
3.11. Vasiyet Etme.....	130
3.12. Yazma İçinde Geçen Peygamber İsimleri	131
3.13. Yazmanın İçinde Geçen Melek İsimleri	138
3.14. Yazmanın İçinde Geçen Dualar ve Ayetler	141
SONUÇ	144

III. BÖLÜM

METİN (TRANSKRİPSİYONLU)

1. BY00008140 Numaralı Yazmanın Transkripsiyon Alfabesine Aktarımı...	149
--	------------

IV. BÖLÜM

METİN-TIPKIBASIM

1. BY00008140 Numaralı Yazmanın Tıpkıbasımı	226
--	------------

SÖZLÜK.....	307
BİBLİYOGRAFYA	319
ÖZ GEÇMİŞ	323

ÖN SÖZ

Yazma eserler; değerleri, kültürel unsurları gün yüzüne çıkaran, geçmişle geleceğe taşıyan, geçmişle yeniden sorgulamamızı, düşünmemizi sağlayan, alana dair birikimlerimizi arttıran ve meraklandıran, bilim-sanat gibi unsurların gelişmesine katkı sağlayan, raflardan araştırmacısına kavuşmayı bekleyen değerler hazinesidir. Yazma eserlerin okunup gün yüzüne çıkarılması ile alana ve kültüre hizmet edilmektedir. Geçmişe ayna olan bu eserler yazıldığı dönemin sosyo-kültürel, ekonomik özelliklerini ortaya çıkarmakta ve yazıldıkları dönemin sanat anlayışları ve zevkleri hakkında da okuyucuya bilgi vermektedir.

Yazma eserler içinde Süleyman Çelebi'nin "Vesîletü'n-necât" mevlidinin etkisiyle çokça yer verilen mevlit metinleri Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum Hz. Muhammed'e olan sevgi ve saygının bir tezahürü olarak açıklanabilir. Aynı zamanda doğum, ölüm, sünnet, evlilik gibi durumlarda çokça okunan mevlitler insanlar tarafından benimsenmiş ve mevlidin arkasında yer alan tasavvufî hikâyeler de sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınıp ezberlenmesi kolay hikâyeler olduğu için sözlü gelenek ile dilden dile ve nesilden nesile kolay bir şekilde aktarılmıştır. Halk hikâyeciliği konusunda zengin kaynak oluşturan bu hikâyelerde, İslam dininin ahlaki değerlerinden, güzelliklerinden, din için nelerden vazgeçilebileceğinden ve mücadelelerinden bahsedilmektedir. Çalışmamızda bir yazma eserin daha okunup incelenerek unsurları bakımından derli toplu hâle getirilip Türk kültür ve edebiyatına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Eserin efsane ve masal motiflerinin tespiti sırasında Stith Thompson'ın Motif Index of Folk-Literature eserinde yer alan aşağıda isimleri belirtilen motiflerden de faydalanılmıştır.

"A. Mitolojik Motifler; B. Hayvanlar; C. Yasak; Sihir (Büyü); E. Ölüm; F. Olağanüstülükler; G. Devler; H. Sınamalar (İmtihan etme); J. Akıllılar ve Aptallar; K. Aldatmacalar; L. Talihin (Kaderin) Tersine Çevrilmesi; M. Geleceği Belirleme/Geleceğin Tayini; N. Şans ve Kader/Talih; Q. Ödüller ve Cezalar; R. Esirler ve Kaçaklar; S. Anormal Zulümler; T. Cinsiyet; U. Hayatın Tabiatı; V. Din; W. Karakter Özellikleri; X. Mizah; Z. Çeşitli Motif Grupları"

“Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine Bir İnceleme (İnceleme-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)” isimli çalışmamız; “Giriş, I. Bölüm: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine; II. Bölüm: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine İncelemeler; III. Bölüm: Metin (Transkripsiyonlu); IV. Bölüm: Metin-Tıpkıbasım, Sonuç, Sözlük, Bibliyografya ve Öz geçmiş” kısımlarından oluşmaktadır.

Çalışmamızda mevlit metni ve ardından gelen dinî hikâyelerin halk edebiyatı yönünden incelenmesi yapılmış; mitolojik ve folklorik yönleri incelenmiştir. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinden temin edilen BY00008140 numaralı yazma eserin içinde geçen mevlit ve tasavvufî hikâyeler muhteva yönünden yazmadaki sıralama dikkate alınarak incelenmiş ve her bölümün başlıkları açıklanmıştır. Eserin dil ve şekil özellikleri açısından incelemesi yapılmış ve hangi yüzyıla ait olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Eser, harekeli nesihle yazılmış olup her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. Eser, toplam 76 varaktan oluşmaktadır. Nüshanın istinsah yeri, istinsah tarihi, müellifi ve müstensihi bilinmemektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde; çalışma hakkında konusu, amacı, önemi, metodu ve sınırlılıkları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra da yazma eserlerin önemi ve tasavvufî hikâyelerin tanımından bahsedilmiştir.

Birinci bölüm “Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazma eserin katalog bilgileri, yazmanın genel özellikleri, yazmanın dili ve üslûbu ve yazmada yer alan ürünler üzerinde durulmuştur. Yazma eserin katalog bilgilerinde yazmada yer alan metinlerin adı, sırası, fiziksel özellikleri ve konu başlıklarına yer verilmiştir. Aynı zamanda birinci bölümde yazma hakkında şekil, içerik, dil ve üslûp özellikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümün sonunda ise yazmada yer alan metinlerin kısaca özetlerine ve metinlerin hacmi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölüm “Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine İncelemeler” adını taşımakta olup bu bölümde yazma içinde geçen metinlerin sırası esas alınarak mevlit ve devamındaki tasavvufî

hikâyelerin konuları ve özetine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Ardından metin merkezli olan bu çalışmamızda hikâyeler; mitolojik, folklorik ve dini unsurları bakımından kaynaklardan yararlanmak suretiyle incelenmiştir. Motifler mitolojik ve efsane-masal motifleri şeklinde iki ayrı grup hâlinde incelenmiştir. Dinî ve folklorik unsurlar başlığı altında alfabetik sıra ile ağıt yakma, atasözleri ve deyimler, beddualar (kargışlar), besmele, cennet ve cehennem, dualar (alkışlar), mevlit okutmak, misafirperverlik, nasihat etme, vasiyet etme gibi ifadelere yer verilmiş olup bölümün sonuna doğru ise yazma içinde geçen peygamber ve melek isimlerinden bahsedilmiş, yazmada geçen dualar ve ayetlere yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm “Metin (Transkripsiyonlu)” başlığını taşımakta olup BY00008140 numaralı yazmanın transkripsiyon alfabesine aktarımından oluşmaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise yazmanın tıpkıbasımına yer verilmektedir.

Sonuç kısmında ise; çalışmayı oluşturan metinlerle ilgili genel bir değerlendirmeye yer verilmiş olup yazma içerisindeki metinlerden bazıları konuları ve özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Sonuç kısmından sonra çalışmada faydalanılan kaynaklar verilmiştir. Yazma eserin içindeki metinlerde geçen, anlamı bilinmeyen ve dönemde yaygın olarak kullanılan sözcüklerden oluşan sözlük kısmına alfabetik sıra gözetilerek yer verilmiştir. Son olarak öz geçmiş eklenmiştir.

Tez sürecim boyunca motive edici konuşmaları ve sabrıyla bana yol gösteren, büyük bir titizlikle süreci yürütmemi sağlayan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA hocama; attığım adımlarımda en büyük gücüm olup varlığıyla kendimi sonsuz güvende hissettiğim babam Ali ÇALIŞ’a, tez yazım sürecinde dualarıyla ve gösterdiği sabırla yanımda olan, varlığıyla yüreğime mutluluklar dolduran annem Ruhnaz Dilek ÇALIŞ’a ve kardeşlerime, yüksek lisans sürecinde manevi anlamda yanımda olup desteğini her zaman hissettiğim arkadaşım Halime KAYA’ya; tez yazım sürecimin tamamına hâkim olup beni daima motive eden, varlığıyla yaşamımı kıymetlendiren eşim Yakup TÜRKDİL’e mutlu bir şekilde teşekkürü borç bilirim.

Buse Büşra TÜRKDİL

Konya-2022

KISALTMALAR

- a.s.** : Aleyhisselam
H.z. : Hazreti
Yp. : Yaprak
St. : Satır
v. : Varak
Sav. : Sallalahü Aleyhi Vesellem
vb. : ve benzeri
y. : yıl
s. : Sayfa
Yay. : Yayınları

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu ve Problemi

Türk halk edebiyatının önemli yazılı kaynaklarından biri olan cönkler zengin kültürel birikimi içinde barındıran eserlerdir. Bu eserlerin okunup gün yüzüne çıkarılması geçmiş günümüze taşıma noktasında öncülük etmektedir. Geçmişe ayna olan bu eserler günümüzde keşfedilmeyi ve okunmayı beklemektedirler. Yazıldığı dönemin sosyo-kültürel, ekonomik özelliklerini ortaya çıkaran yazma eserler yazıldıkları dönemin sanat anlayışları ve zevkleri hakkında da okuyucuya bilgi vermektedir. Tüm bu özellikler neticesinde bir yazma eserin daha okunup incelenerek kültürümüze katkıda bulunulması istenmiştir.

Türklerin İslamiyet’i on birinci yüzyılda kabul etmesi ile halka İslam dininin ilkelerinin, ahlaki yapısının öğretilmesinin gerekliliği ile başlayan bu süreç kendisini edebiyatta da gösterme eğiliminde bulmuştur. Hikmetleriyle İslam’ın halk arasında yayılıp gelişmesini ve benimsenmesini sağlayan, tekke edebiyatının ilk örneklerini veren kişi Ahmet Yesevi’dir. Böylece tasavvuf, halk arasında Ahmet Yesevi önderliğinde ve Yesevîlik tarikatıyla gelişmeye başlamıştır. Bu edebiyatın Anadolu sahasındaki oluşumunda ise Yunus Emre yazdığı şiirleri ile etkili olmuştur.

İnsanlara birlik ve beraberlik ruhunun aşılmasıyla Tekke Tasavvuf Edebiyatı on üçüncü yüzyılda en verimli dönemini yaşamıştır. Bu tasavvufî oluşumun etkisiyle dinî-ahlaki öğretici, İslamî nasihat ve öğüt içerikli, tasavvuf düşüncesi etrafında şekillenen birçok metin kaleme alınmıştır. Dolayısıyla tasavvuf niteliğindeki eserler on üçüncü yüzyıldan itibaren kaleme alınmıştır. Bu konuda Şükrü Elçin’in “Anadolu’da 13’üncü asırdan itibaren teşekkül eden İslâmî Türk Edebiyatının ilk mahsulleri arasında halk için kaleme alınmış, ayrı konulardaki didaktik karakterde, dinî, ahlâkî, destânî ve tasavvufî hikâyeler hususî bir grup teşkil etmektedir. Manzum, mensur; tercüme, adapte veya telif olarak vücuda getirilen bu eserlerde Hazret-i Muhammed, peygamberler, mucizeler, dört halife, âl-i abâ ve diğer İslâm kahramanları büyük bir yer tutmaktadır (Elçin, 1988:274)” cümleleri örnek verilebilir.

XIII. yüzyıldan itibaren kaleme alındığı bildirilen ve çoğunluğu manzum dini hikâyelerden oluşan bu eserin konusu tasavvufî hikâyelerdir. Bu hikâyeler “Destânı

Fatımatü'n-Zehre (r.a.), Destân-ı Şeyh, Destân-ı İbrahim Halil, Destân-ı Geyik, Destân-ı Kesikbaş, Destân-ı Kız, Destân-ı Güvercin, Destân-ı Beynamaz, Destân-ı Çobân” isimlerini almaktadır. Bu hikâyeler günümüzde de düğün, sünnet, evlilik, cenaze gibi toplu olunan ortamlarda okunan Hz. Muhammed'in mucizelerinden bahsedilen ve övgüsünün yapıldığı, nüshanın büyük bir bölümünü oluşturan mevlit metninden sonra gelmektedir. Dolayısıyla Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinden alınan BY00008140 numaralı yazmada bulunan eserler manzum şekilde yazılmış tasavvufî hikâyelerden oluşmaktadır.

Bu hikâyelerde, İslam dininin ahlaki değerlerinden, güzelliklerinden, din için nelerden vazgeçilebileceğinden ve mücadelelerinden bahsedilmektedir. Bu hikâyeler halk hikâyeciliği konusunda zengin kaynaklardır. Aynı zamanda ismi verilen eserler manzum şekilde kaleme alındığı için ezberi de kolaylaştırmakta böylece sözlü gelenek ile dilden dile ve nesilden nesile kolay bir şekilde aktarılmaktadır.

Konya Bölge Yazma Eserler kütüphanesinden temin edilen BY00008140 demirbaş numaralı yazma eserin yazarı ve yazıldığı yılın bilgileri bulunmamaktadır. Eserin yalnızca İslamiyet'ten sonra yazıldığı bilinmektedir. Eserin içeriği ve metinlerdeki unsurları tespit etmek, yazıldığı dönem hakkında bilgi edinmek istenmiştir. Bu çalışmada eserin hangi döneme ait olduğuna dair tahminde bulunulmuş, metinler transkript edilerek içerik açısından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

2. Çalışmanın Amacı

BY00008140 demirbaş numaralı yazma eserin çalışılmasındaki amaç yazmada işlenen eserlerin Türk halk hikâyeciliğine hem hikâyelerin konusu hem de mitolojik, folklorik ve dinî unsurlar bakımından katkı sağlamaktır. Öyle ki yazmada işlenen İslam dininin faziletlerinden bahseden bu didaktik dinî hikâyeler, mevlidin okunmasından hemen sonra halk arasında heyecanla dinlenmektedir. Bu hikâyelerin sözlü kültür ortamında yayılıp İslamiyet'in hikâyeler çerçevesinde anlatılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda yazmada yer alan mevlit ve mevlidin sonundaki hikâyelerin tamamı incelenmiş; içerik bakımından mitolojik, folklorik ve dini unsurlar

saptanarak derli toplu hâle getirilmiş ve Türk kültür ve edebiyatına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

3. Çalışmanın Önemi

Yazma eserler raflardan araştıracısına kavuşmayı bekleyen değerler hazinesidir. Bu eserlerin okunması ve içindeki birikimlerin gün yüzüne çıkarılması gerekmektedir. Aynı zamanda bu eserlerin içinden çıkacak bilgiler araştıracısını heyecanlandırmakta ve meraklandırmaktadır. Aynı merak ve heyecanla bu çalışmada yazma içerisinde yer alan metinler transkript edilmiş ve metinler folklorik, mitolojik ve dinî unsurları bakımından incelenmiştir. Konunun halk edebiyatına katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

4. Çalışmanın Metodu

Çalışmamızı oluşturan tez metin merkezlidir. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinden temin edilen BY00008140 numaralı yazma eser transkript edilerek eski harflerden Latin harflerine aktarılmıştır. Ardından hikâyeler ayrıntılı bir şekilde incelenmiş; mitolojik motifler, efsane ve masal motifleri, folklorik ve dinî unsurlar tespit edilmiş ve başlıklar şeklinde tasnif edilmiştir. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesindeki dijital portalde kayıtlı olan hikâyelerin dışında “Beyit ve Kıta-yı Mergube” olarak adlandırılan şiirlere yer verilmiştir. Hikâyelerin içerik ve biçim özellikleri başlıklar altında işlenerek verilmiştir.

5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmamızın sınırlılık alanını BY00008140 demirbaş numaralı eser teşkil etmektedir. Yazma eserin ilk manzum şiiri olan Mevlit bölümünde Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınan Vesiletü'n-Necat'tan yararlanılmıştır. Bazı başlıkların farklı fakat içeriklerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Yazmanın içindeki dinî hikâyelerin çoğu manzum bir şekilde kaleme alınmışken bazı hikâyelerin mensur şekilde yazıldığı, son kısımlarında ise beyitler hâlinde yazılmış şiirler olduğu, bir tane de didaktik bir metnin olduğu tespit edilmiştir. 14 risale ayrıntılı bir şekilde incelenmiş; folklorik, mitolojik ve dinî unsurları çıkarılmıştır.

6. Yazma Eserlerin Önemi

Yazma eserler; değerleri, kültürel unsurları gün yüzüne çıkaran, geçmişle geleceğe taşıyan, geçmişle yeniden sorgulamamızı, düşünmemizi sağlayan, alana dair birikimleri arttıran ve meraklandıran, bilim-sanat gibi unsurların gelişmesine katkı sağlayan, raflardan araştırmacısına kavuşmayı bekleyen değerler hazinesidir. Türkiye yazma eserler konusunda zengin bir külliyata sahiptir. Yazma eserler yazıldığı dönemin sosyo-kültürel, siyasî ve tarihî alanlarında bilgiler vermektedir. Bu açıdan tarihe kaynaklık eden önemli miraslardır denilebilir. Bu eserlerin araştırılması ve incelenmesi toplumsal açıdan da büyük önem arz etmektedir. Bu noktada en büyük görev yazma eser okumaya gönül vermiş araştırmacılara, okuyuculara düşmektedir. Her bir yazmanın okunması hem alana hem döneme hem de kültüre hizmet etmektir, denilebilir.

Yazma eserlerin dijital ortama aktarılması, yazma eser kütüphanelerinde bulunan yazmaların katalog şeklinde hazırlanması ve belirli bir sisteme göre araştırmacıya sunulması eserlere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bir yazma eserin içinde eserin yazarının adı, yazıldığı dönemin tarihi gibi döneme dair bilgilerin yer alması o eserin kıymetini daha da arttırmaktadır. Aynı zamanda bir yazmanın cildi, kâğıdın cinsi, yazı şekli eserin sanat değeri ile ilgili ipucu vermekte ve minyatür gibi unsurlardan hareketle okuyucuya veya araştırmacıya eserin yazıldığı dönem hakkında yorum yapabilme imkânı tanımaktadır.

Türk halk edebiyatı unsurlarını zengin bir şekilde bünyesinde barındıran cönkler de yazma eserler içinde incelenmesi gereken en önemli kaynaklarımızdan, değerlerimizden biridir. Yazma eserler “Söz uçar, yazı kalır” atasözünden hareketle tarihi kayıt altına alan değerlerdir. Bu değerler yazıldığı dönemin şartları, kültürel unsurları, milletlerin zenginlikleri gibi durumların da kayıt altına alınmasına vesile olmuş, milletlerin kökenlerini dolayısıyla kimliklerini bulma, tanıma sürecinde de rehber olmuştur. Aynı zamanda yazma eserlerin okunmasıyla dönem veya alan ile ilgili eksiklikler de giderilmektedir.

Yazma eserlere verilen önem ve değer daha da arttırılarak gelişmeli ve her birinin kültürel birikimimiz açısından da hazine olduğu unutulmamalıdır.

7. Tasavvufî Hikâyelerin Tanımı

Dinî Tasavvufî Halk Edebiyatı kolu içinde değerlendirilen dinî hikâyeler Türk halk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu kol içinde yer alan hikâyelerin en temel özelliği dinî tasavvufî hikâyelerden oluşuyor olmasıdır. Bu hikâyeler halk hikâyeciliği açısından önemli bir yer tutmaktadır. “İslam dinine ilişkin bilginin ve ahlakın, tasavvufî ilkelerinin, İslamiyet’ten önceki Türk inanç, düşünce ve edebî geleneği ile yoğrulmuş bu eserler, öğretici, telkin edici özellikleri ve işlevleriyle önem taşımaktadırlar (Oğuz, 2014: 345).”

Sözlü gelenekten beslenerek oluşturulan ve ardından yazıya aktarılarak günümüze kadar ulaşan bu metinler dönemin kültürü, anlayışı, psikolojisi hakkında bilgi vermektedir. Bu ürünler bağlam bakımından yeni bulunan veya gün yüzüne çıkan yeni bilgilere kaynaklık etmektedir.

Tasavvufî hikâyeler; Hz. Muhammed başta olmak üzere diğer peygamberlerden ve mucizelerinden bahseden, dört halife ve dinî özellik gösteren kahramanların etrafında oluşan, “alp tipi”nin yerini “derviş, gazi, veli” tiplerinin aldığı, İslam dinini, örf adet ve geleneklerini, yaşayış biçimlerini, değerlerini ortaya koyan, mensur ürünlerin yanı sıra manzum ürünlerle coşkun bir şekilde dinî ve ahlaki değerleri aktaran, meydana geldiği dönemin kültürel özelliklerini yansıtan ve o özelliklere göre şekillenen anlatılardır.

I. BÖLÜM

**KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE YER
ALAN BY00008140 NUMARALI YAZMA ÜZERİNE**

1. BY00008140 Numaralı Yazma Eserin Katalog Bilgileri

Eserin Adı	Sırası	Fiziksel Özellikleri	Konu Başlıkları
Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm Ḥazan Mevlidün Nebī şallahu 'aleyhi vessellem (Süleyman Çelebi b. İvaz Ahmed Paşa Bursavî)	1	Yp: 1b-16b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Destān-ı Fatımatü'n-Zehra Radiyallahü Teālā Anhā	2	Yp: 16b-20a St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Dastān-ı Şeyh	3	Yp: 20a-22b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Kıssa-i Destān-ı Ahir Zamān	4	Yp: 22b-24a St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Dastān-ı İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem	5	Yp: 24b-27b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Destān-ı Geyik Budur	6	Yp: 27b-32b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe

			Manzum Dini Şiir
Hazā Dastān-ı Kesik Baş	7	Yp: 32b-37b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Destān-ı Sulh Kız	8	Yp: 38a-48a St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrāhim	9	Yp: 48a-55a St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vesellem	10	Yp: 55a-59b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Dastān-ı Gögercin	11	Yp: 59b-61b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Destān-ı Beynamaz	12	Yp: 61b-65a St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir
Hazā Destān-ı Çobān Budur	13	Yp: 65b-67b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe

			Manzum Dini Şiir
Hazā Kitab-u Cevahirü'l- İslam	14	Yp: 67b-72b St: 11 Ölçü: 210 x 165 – 165 x 120 mm	İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir

Yazmanın “73a-75a” yapraklarında katalog bilgilerinin dışında kalan beyitler hâlinde verilmiş şiirlere rastlanmaktadır.

2. Yazmanın Genel Özellikleri

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinden temin edilen BY00008140 demirbaş numaralı yazma eser 14 risaleden ve 76 varaktan oluşmaktadır. “Bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm Ḥazan Mevlidün Nebī Şallahu ‘Aleyhi Vessellem”, “Destān-ı Fatimatü’n-Zehra Radıyallahü Teālā Anhā”, “Hazā Dastānı Şeyh”, “Kıssa-i Destān-ı Ahir Zaman”, “Dastān-ı İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem”, “Hazā Destān-ı Geyik Budur”, “Hazā Dastān-ı Kesik Baş”, “Hazā Destān-ı Sulh Kız”, “Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrāhim”, “Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vesellem”, “Hazā Dastān-ı Gögercin”, “Hazā Destān-ı Beynamaz”, “Hazā Destān-ı Çobān Budur”, “Hazā Kitab-u Cevahirü'l-İslam” başlıkları yazma içerisinde yer almaktadır. Bu başlıkların dışında “73a-75a” yapraklarında katalog bilgilerinin dışında kalan beyitler hâlinde verilmiş şiirlere rastlanmaktadır. Yazma, edebiyat başlığı altında değerlendirilmekte ve dijital portalde açıklama olarak “İslamiyet Sonrası Türkçe Şiir” olarak yer almaktadır.

Yazma eserin ilk iki sayfasında çiçek çizimleri yer almaktadır. İkinci ve üçüncü sayfada Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış fevaid¹ bölümüne yer verilmektedir. Eserin ilk hikâyesi “Bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm Ḥazan Mevlidün Nebī Şallahu

¹ Fevâid: Yazma kitaplarda, kitabın baş veya sonuna ya da baş yapraklarına kitabı okuyanlar tarafından eklenen yararlı bilgiler; faideler

‘Aleyhi Vessellem’ başlığı taşımaktadır. 1b, 2b, 3b, 4b ve diğer “b” ile devam eden sayfalarda bir sonraki sayfanın ilk kelimeleri sol alt köşede belirtilmektedir.²

Yazma içerisinde yer alan yazıların etrafına cetvel³ çekilmiştir. “Hazā Destān-ı Beynamaz” isimli eserde “Ḳatib Receb Fi vaḳt-i izuhvetül-kübra fi maḥ-ı rebülevvel 11 Sene 1294/1878”, “Hazā Destān-ı Çobān Budur” isimli eserde de “İla Rabbülkâdir Receb Çelebi Bin ‘Abdulvâhid Ğafere zunubehümā ...1294/1878” notları düşülmüştür. Bu iki hikâyeye haricindeki diğer hikâyelerin müstensih⁴ ve müellifleri⁵ hakkında bir bilgiye rastlanılmamıştır. İncelenen yazma eserin büyük ölçüde Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini taşımakla birlikte Osmanlı Türkçesi döneminde istinsah edildiği düşünülmektedir. Nüshanın içindeki eserlerde hem Eski Anadolu Türkçesinin hem de Osmanlı Türkçesinin dil özellikleri bir arada yer almaktadır.

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan BY00008140 numaralı yazma eserin içinde yer alan hikâyelerin açıklaması dijital portalde “İslamiyet’ten sonra Türkçe şiir” şeklindedir. Ancak dijital portalde hikâyelerin adları hikâyede geçtiği gibi tam şekilde verilmemiştir. Hikâyelerin dijital portalde ve yazmanın içinde geçen isimleri sırasıyla şu şekildedir:

Dijital portalde kayıtlı olunan isimler “Mevlûd, Destānı Fatımatü’n-Zehre (r.a.), Destān-ı Şeyh, Destān-ı Ahir Zaman, Destān-ı İbrâhim Halil, Destān-ı Geyik, Destān-ı Kesikbaş, Destān-ı Kız, Destān-ı İsmail bin İbrâhim, Destān-ı Güvercin, Destān-ı Beynamaz, Destān-ı Çobān, Cevahirü’l-İslâm” şeklindedir. Dijital portalde kayıtlı olan varak numaralandırmaları yazma içinde de aynı şekildedir.

Yazmada ise hikâyelerin isimleri şu şekilde geçmektedir: “Bismillâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm Ḥazan Mevlidün Nebî şallahu ‘aleyhi vessellem (Süleyman Çelebi b. İvaz Ahmed Paşa Bursavî), Destān-ı Fatımatü’n-Zehra Radıyallahü Teâlâ Anhâ, Hazā

² Ayak: Yazmalarda sayfa sırasını belirtmek amacıyla, bir sonraki sayfanın ilk harf veya kelimesi, bir önceki sayfanın alt köşesine yazılmıştır. Bu yazıya ayak adı verilir. Çoban, murakıb, müş’ir, müşîr, müşîre veya payende de denilir. Ayrıca reddade (geri döndüren), müşahide (gözcü), talkibe (izleyen) ve garip kelimelerinin de bu anlamda kullanıldığı olmuştur.

³ Yazma kitaplarda ve levhalarda yazıyla kenarı ayırmak üzere altınla çekilen çizgilere verilen ad. Tek çizgi veya biri kalın biri ince iki çizgiden ibarettir. Kırmızı (lal) ve başka renkli cetvelde kullanılmıştır. Jengârla yapılan tirşe renkli cetveller, jengâr kâğıdı yiyerek sayfayı yırttığı için, makbul değildir.

⁴ İstinsah eden; kitabın kopyasını çıkaran kimse

⁵ Müellif: Kitabı yazan kişi

Dastān-1 Şeyh, Kıssa-i Destān-1 Ahir Zaman, Dastān-1 İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem, Hazā Destān-1 Geyik Budur, Hazā Dastān-1 Kesik Baş, Hazā Destān-1 Sulh Kız, Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim, Hazā Destān-1 İbrāhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vesellem, Hazā Dastān-1 Gögercin, Hazā Destān-1 Beynamaz, Hazā Destān-1 Çobān Budur, Hazā Kitab-u Cevahirü'l-İslam.” Bu hikâyelerin içindeki “Hazā Kitab-u Cevahirü'l-İslam” mensur şekilde kaleme alınırken diğer tasavvufî hikâyeler manzum şekilde kaleme alınmıştır.

“Kıssa-i Ahir Zaman” ve “Hazā Destān-1 Beynamaz” ismini taşıyan eserler dörtlüklerle kurulu sekizli hece ölçüsüyle ve koşma nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Diğer on üç hikâye ise mesnevi nazım şekli kullanılarak “Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün” vezniyle yazılmıştır. Yazmanın salat beyti genellikle “Fâilâtün / fâilâtün / fâilat – Vir Muhammed Mustafâ’ya salavat” mısraı ile bitmiştir. Eserde sanatlı bir söyleyişten ziyade didaktik bir üslup söz konusudur. Yazar tarafından estetik kaygı güdülmendiğinden dolayı yazma içerisinde vezin kusurlarına rastlanılmaktadır.

Yazma içerisinde on dört tasavvufî hikâyeden başka bir de dijital portalde yer verilmeyen ancak yazmada bulunan ve “Beyit, Kıta-yı Mergube, Cevap-ı Taze ve Cevap-ı Ahir” şeklinde adlandırılan şiirler yer almaktadır.

Yazmanın kapağı bulunmaktadır ancak sırt kısmı oldukça aşınmış ve yıpranmıştır. Kapakta süslemeler yoktur ve oldukça sadedir. Hikâyelerin tek bir kişinin kaleminden çıkmış olacağı düşünülmektedir. Ancak yazmadaki “73a-75a” yapraklarında yazı stili farklılaştığı için birden fazla kişi tarafından kaleme alındığı da ifade edilebilir.

3. Yazmanın Dili ve Üslûbu

BY00008140 numaralı yazma eserde büyük ölçüde Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerine rastlanılmakla birlikte Osmanlı Türkçesinin dil özellikleri de yer almaktadır. “Hazā Destān-1 Beynamāz” ve “Hazā Destān-1 Çobān Budur” isimli hikâyelerde geçen “1294/1878” tarihinden dolayı bu eserin Osmanlı Türkçesi döneminde istinsah edildiği düşünülmektedir.

Yazmanın Eski Anadolu Türkçesi ile kaleme alındığını ortaya koyan eklere örnek olarak şunlar verilebilir: -ğıl, -gil; +(n)uñ, +iñ +uñ; -uban, -üben. Yazmada p

(ب) sesi yerine genellikle “b” (ب) sesi kullanılmıştır. Aynı zamanda “g” ve “ğ” sesi de “Kef (ك)” ve “Ğayn (غ)” sesi ile gösterilmiştir.” Uyanub, varub, kclub” örneklerinde olduğu gibi zarf fiil ekleri olan -up, -üp için “b” sesi kullanılmıştır. Kelimelerde dönemin en belirgin özelliği olan yuvarlaklaşma söz konusudur: kapu, yukaru, sabrum gibi. Bazı kelimeler de bugün kullanıldığı gibi “e” sesi ile yazılmak yerine “i” ile yazılmıştır: di-, vir-. Aynı şekilde “imdi” kelimesi de yaygın şekilde kullanılmıştır.

Metinde üçüncü şahıs zamir ekleri “ol, a-nı, an-a, -an-da, an-dan, anın” şeklinde geçmektedir. Kelime başındaki t/d seslerinde iki sesi de görmek mümkündür. “Tı (ط)” sesi bu dönemde “d (د)” olarak karşımıza çıkmış olsa da “tı (ط)”lı biçimine rastlamak da mümkündür: tağ, tış, toğduğı. Yine aynı şekilde “t (ت)” sesi yerine de “d (د)” sesinin kullanımı da örnek verilebilir: çıkdı, yokdur. “P” sesi yerine “b” sesinin kullanıldığı durumlara da rastlanılmaktadır: bādīshāh, mekteb. Öğrenilen geçmiş zaman üçüncü şahıs eki “-dı” düz kullanılmıştır.

Yazma içinde Eski Anadolu Türkçesi döneminden sonra kullanılmayan arkaik kelimelerden birkaç örneğe de rastlanmaktadır: karavaş, Çalap, ıssı, ögsüz, eyit-, katı, od, uçmak, sürur, yavı kılmak gibi.

İncelenen mevlit metninde Arapça ve Farsça kelimeler yoğunluk göstermekte ve bazı alt başlıklarındaki bölümlerde süslü bir anlatımdan bahsetmek mümkün olmaktadır. Ancak yazma içinde mevlidin devamındaki “Destān-ı Fatımatü’z- Zehra, Kışsa-i Destānı Ahir Zamān, Dastān-ı İbrāhim Hālılullah, Hazā Dastān-ı Kesik Baş, Hazā Destān-ı Şulh Kız, Hazā Destān-ı Çobān Budur” isimli tasavvufi hikâyelerde genellikle Türkçe kelimeler kullanılmış olup sade ve anlaşılır bir üslup benimsenmiştir.

4. Yazmada Yer Alan Ürünler

BY00008140 numaralı harekeli nesihle kaleme alınan ve 76 varaktan oluşan yazma eser toplam 14 risaleden oluşmaktadır. Bu 14 risaleden biri mevlit, ikisi koşma nazım şekliyle ve sekizli hece ölçüsüyle kaleme alınan şiir, biri mensur tarzda yazılmış didaktik bir hikâye diğerleri de mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan manzum tasavvufi hikâyeler özelliği göstermektedir. “Bismillāhi’r-rahmāni’r-rahīm Hazan Mevlidün Nebī Şallahu ‘Aleyhi Vessellem”, “Destān-ı Fatımatü’n-Zehra Radıyallahü

Teālā Anhā”, “Hazā Dastān-ı Şeyh”, “Kıssa-i Destān-ı Ahir Zaman”, “Dastān-ı İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem”, “Hazā Destān-ı Geyik Budur”, “Hazā Dastān-ı Kesik Baş”, “Hazā Destān-ı Sulh Kız”, “Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrāhim”, “Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vesellem”, “Hazā Dastān-ı Gögercin”, “Hazā Destān-ı Beynamaz”, “Hazā Destān-ı Çobān Budur”, “Hazā Kitab-u Cevahirü'l-İslam” başlıkları yazma içerisinde yer almaktadır. Bu başlıkların dışında “73a-75a” yapraklarında katalog bilgilerinin dışında kalan beyitler hâlinde verilmiş şiirlere rastlanmaktadır.

Mevlit bölümü ana başlık haricinde kendi içerisinde yedi başlıktan ve alt başlıkları hariç 323 beyitten oluşmaktadır. Orta uzunluktaki mevlitler 500-1000 beyit arasında olurken, 1000 beyitten daha hacimli olan beyitler ise “uzun mevlitler” olarak değerlendirilmektedir. (Köksel, 2011: 26) Eserde Allah’ın sıfatlarına, Hz. Muhammed’in doğumuna, mucizelerine, miracına yer verilmektedir. Mevlit bölümünü tasavvufi hikâyeler takip etmektedir.

Mevlit bölümünden sonra ilk hikâye Destān-ı Fatımatü’n-Zehra Radıyallahü Teālā Anhā isimlidir. Bu manzum hikâyede Hz. Fatıma’nın; Hz. Muhammed’i yani babasını kaybetmesi üzerine duyduğu derin üzüntü, bu üzüntüye karşı gösterdiği sabrı, babasına karşı duyduğu derin özlem ile mücadelesi, eşinin kendisine destek oluş süreci işlenmektedir.

Yazmada yer alan üçüncü hikâye “Hazā Dastān-ı Şeyh” isimli tasavvufi hikâyedir. Bu hikâyede annenin çocuğun üzerindeki hakkı ve ettiği duaların kabul oluş biçimi anlatılmaktadır. Bir şeyhin annesinin rızası olmadan hac niyetiyle Mekke’ye gitmesi ve Mekke’de annesinin duası sonucunda başına gelenler konu edinmektedir.

Dördüncü hikâye ise “Kıssa-i Destān-ı Ahir Zaman” isimli dörtlüklerle kurulu sekizli hece ölçüsüyle ve koşma nazım şekliyle kaleme alınan şiirdir. Bu şiirde ahir zamana girildiğinden ve ahir zamanda meydana gelen durumlardan ve olaylardan bahsedilmektedir. Müellif ahir zaman ile ilgili kaygılarına yer vermiş ve içinde bulunduğu durumu eleştirmiştir. Aynı zamanda şiir taşlama özelliği de göstermektedir.

Beşinci hikâye ise “Dastān-ı İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem”dir. Hz. İbrāhim’in Allah’ın dostu olduğunu doğrulaması için kendisinin

yanına insan kılığında gönderilen Cebrail'in Hz. İbrahim'i sınaması anlatılmaktadır. Bu hikâye daha çok Cebrail ile Hz. İbrahim'in diyalogu ile geçmektedir.

Altıncı hikâye ise "Hazā Destān-ı Geyik Budur"dur. Bu destanda Hz. Muhammed'in mucizesi dile getirilmektedir. Kırk kâfirin Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmayıp kendilerine bu durumu ispat etmesini istemeleri anlatılmaktadır. Mucizeyi gören kâfirlerin Müslüman olma hikâyesi işlenmektedir. Geyik, Hz. Muhammed mucizesine işaret etmekte ve dini, evlatlarından daha da öncelikle görmektedir. Geyik aynı zamanda doğruluğun ve dürüstlüğün sembolüdür.

Yedinci hikâye ise manzum dinî destan "Hazā Dastān-ı Kesik Baş"tır. Hikâyede Hz. Muhammed'in erdemleri, Hz. Ali'nin İslam dini için kahramanlıkları anlatılmaktadır. Baş gövdesinden ayrılmış bir kahraman anlatılmaktadır.

Sekizinci hikâye "Hazā Destān-ı Sulh Kız"dır. Eser, Müslüman ve fakir bir aile ile zengin ve Yahudi komşuları arasında geçen hikâyeye dayanmaktadır. Müslüman ailenin yoksulluğa direnmeleri ve mücadeleleri anlatılmaktadır. Yahudi komşu, Müslüman aileden din değiştirmeleri hâlinde kendi mallarından onlara vereceğini söylemektedir. Müslüman ailenin kızı, ailesinin din değiştirmemesini istemekte ve bunun üzerine babasının kendisini pazarda satmasını söylemektedir. Genç kızı pazarda görme engelli bir yiğidin alması ve Hz. Muhammed'in yiğidin rüyasına girerek gösterdiği mucize anlatılmaktadır.

Dokuzuncu hikâye "Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrāhim"dir. Hz. İbrahim'in çocuğu yoktur ve Allah'tan kendisine gurbette teselli bulacağı salih bir evlat ister. Bu evladı kendisine kurban edeceğini dile getirir. Ardından Hz. İsmail dünyaya gelir. Hz. İbrahim'in Allah'a verdiği sözü rüyasında hatırlaması üzerine Hz. İsmail'in Allah yolunda kurban edilme olayı anlatılmaktadır.

Onuncu hikâye "Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vesellem"dir. Hz. Muhammed'in, doğumundan bir yıl sonra vefat edecek olan oğlu Hz. İbrahim'in anlatıldığı destandır. Hz. Muhammed'in oğlu ile ümmeti arasında kalıp ümmetini seçtiği bir hadise anlatılmaktadır.

On birinci hikâye "Hazā Dastān-ı Göğercin"dir. Çaresiz kalan ve üç yavru kuşun annesi olan Güvercin'in, altı yavruya sahip Doğan'dan kaçıp Hz.

Muhammed'den yardım istemesi anlatılmaktadır. Destan, yardıma muhtaç kimselere ölüm pahasına yardımcı olma mesajı vermektedir.

On ikinci hikâye “Hazā Destān-ı Beynamaz”dır. Bu destanda namaz kılmanın önemine namaz kılmayan kimseler üzerinden değinilmektedir. Namaz kılmayan kimselerin eleştirisi yapılmaktadır.

On üçüncü hikâye “Hazā Destān-ı Çobān Budur”dur. Eserde, Hz. Musa ile çobanın hikâyesi anlatılmaktadır.

On dördüncü hikâye Müslüman kimselere İslam dininin kurallarını öğretmeyi amaçlayan, mensur şekilde kaleme alınan ve didaktik üslûp özelliği gösteren “Hazā Kitab-ı Cevahirü'l-İslam”dır. Eserde İslam'ın şartı, imanın şartı, Amentü duası, kabir soruları, kelime-i şehadet, dört büyük melek, İmam-ı Azam, ehl-i sünnetten olunması için bilinmesi gereken on iki mesele dile getirilmektedir.

Hikâyelerin hacimleri ile ilgili bilgiler ise şu şekildedir:

Mevlit, 323; Hazā Destān-ı Sulh Kız, 219; Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrāhim, 156; Hazā Destān-ı Kesik Baş, 117; Hazā Destān-ı Geyik Budur, 110; Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vesellem, 101, Hazā Destān-ı Beynamaz, 82; Destān-ı Fatımatü'n-Zehra Radıyallahü Teālā Anhā, 78; Dastān-ı İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem, 67; Hazā Dastān-ı Şeyh, 54; Hazā Dastan-ı Gögercin, 41; Hazā Destān-ı Çobān Budur, 38 beyitten oluşmaktadır. Kıssa-i Destān-ı Ahir Zaman kıssası ise 19 dörtlükten oluşmaktadır. Hazā Kitab-u Cevahirü'l-İslam mensur şekilde kaleme alınmış olup 108 satırdan oluşmaktadır. Tasavvufî hikâyelerin ardından dijital portalde yer verilmeyen ve “Beyt, Kıt'a-yı Kergube, Kıt'a, Beyt-i Mergube, Kezalik” olarak isimlendirilen toplam 38 beyte yer verilmektedir.

Mevlit metninden sonra en uzun tasavvufî hikâye “Hazā Destān-ı Sulh Kız”dır. En kısa tasavvufî hikâye ise “Hazā Destān-ı Çobān Budur” isimli hikâyedir.

II. BÖLÜM

**KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE YER
ALAN BY00008140 NUMARALI YAZMA ÜZERİNE İNCELEMELER**

1. Yazmada Yer Alan Metinlerin Konuları ve Özetleri

1.1. Bismillâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm Ĥazan mevlidün Nebî şallahu 'aleyhi vessellem (Mevlid)

Mevlit, “doğum yeri ve doğum zamanı” anlamına gelmektedir. *“Edebî bir terim olarak Hz. Muhammed’in hayatını, mucizelerini, vefâtını ve bilhassa doğumunu anlatan eserler için kullanılır (Aksoy, 2007: 323).”*

Türk edebiyatında kıymetli eserler içine dâhil edilen mevlit, “Fâilatün fâilatün fâ'ilün” vezniyle yazılmış olup konusu ayrı ayrı başlıklar altında işlenmiştir. Yazmada yer alan mevlit metni kendi içerisinde altı bölüme ayrılmıştır. Yazma nüshada genellikle mevlid veya mevlüd olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda yazmanın içinde geçen kısımlar “mevlid veya mevlüd” olarak yazılmış olup metin haricindeki yerlerde “mevlit” olarak kullanılmıştır. Yalın bir Türkçe ile kaleme alındığı için sehl-i mümteni özelliği gösteren bu eserde anlatılanlar sanatkârane bir üslûp taşımaktadır.

Yazma eserde yer alan Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât isimli mevlidinin derin bir söyleyiş güzelliğine ulaşmak mümkündür. Fuat Köprülü, mevlidin önemini şu şekilde dile getirmektedir: *“Halk arasında okunmaya mahsus siyer kitaplarının en güzelini Süleyman Çelebi 812'de Bursa'da yazdı. Onun Mevlid manzumesi asırlarca halk arasında okundu, hatta bestekârlar tarafından bestelendi. Her asırda ona birçok nazîre yazıldığı hâlde ifadesindeki sadelik ve selâset, şâirin ilhâmındaki samimilik ve tabîlik, onu Türk edebiyatının bir şâheseri hâlinde asırlarca yaşattı”* (Köprülü, 2003: 372).

Vesîletü'n-Necât'ın yazılması ile ilgili hikâye şu şekildedir: “Rivâyete göre İranlı bir vaiz, Süleyman Çelebi'nin imam olarak vaaz verdiği Bursa Ulu Cami'nde Bakara Suresi'nin 285. Ayetini tefsirde hata etmiş ve ‘Hz. Muhammed ile Hz. İsa arasında fazilet açısından hiçbir fark göremediğini’ ifade etmiştir. Bunun üzerine cemaat içerisinden bir Arap, vaizi ikaz ederek aynı surenin 253. ayetini hatırlatmış ve *“İşte bu sebeple de Hz. Muhammed, her ne kadar nübüvvet vazifesi yönüyle Hz. İsa'ya denk olsa da fazilet ve üstünlük bakımından ondan daha yücedir!”* ifadesini dile getirmiştir. İranlı vâiz ile Arap arasında cereyan eden bu olay vaizin yüksek

makamlardan katline ferman alacak kadar ilerlemiş ve İranlı vâizin katliyle de sona ermiştir. Yaşanan bu olayın etkisi altında kalan Süleyman Çelebi de İslâm Peygamberinin diğer peygamberlerden daha yüce bir mevki işgal ettiğini anlatmak için Mevlid'i kaleme almıştır.” (Akdağ, 2008: 88)

Her edebî eser yazıldığı döneme ışık tutmaktadır. Dolayısıyla Vesîletü'n-Necât da edebi özellikler göstermesi yönüyle dönemine ayna tutan bir eser olmuştur. Necât “Kutulma, kutuluş” anlamlarına gelmektedir. Vesîletü'n-Necât ise “Kutuluş vesilesi”dir. Eserin anlamı yazıldığı dönemin sosyo-kültürel olayları ve dönem hakkında da bilgi vermektedir. Bu eserin Fetret Döneminde dile getirildiği söylenilmektedir. Fetret Devri Osmanlı Hükümdârı Yıldırım Bayezid'in oğulları arasındaki taht kavgalarının olduğu dönemdir. Bu dönemde bazı fırsatçılar karışıklığa sebep vermiş, taht kavgalarını fırsat bilerek halkı din anlamında yönlendirmeye çalışmışlardır. Tüm bu yönlendirmelerin yanlışığın ışık tutan kaynak Vesîletü'n-Necât'tır. Çelebi bu eserle içine düşülen fetretten kurtuluşu amaçlamıştır. Bunu da “Hz. Peygamber'in kişiliğine, Kur'an, Sünnet ve dinine bağlanmakla aşılacağını” dile getirmiştir. (Kemikli, 2016: 20)

B100008140 numaralı yazma içerisinde geçen aşağıdaki beyitler dönemin dinî boyuttaki dalgalanmalarına cevap veren bir niteliktedir. Beyitte insanları yanlış yönlendiren söylentilerin çok olduğu dile getirilmekle birlikte cehennem ateşinden kurtulmak isteyen kimselerin de Hz. Peygamber'e içtenlikle salavat getirmesi söylenmektedir.

Birdür ol birliğine şek yokdurur

Gerçi yanlış söyleyenler çokdurur. (v. 2a/4)

Ger dilersiz bulasız otdan necât

‘Aşk-ı derdiye aydün es-Salât (v. 2a/5)

BY00008140 numaralı yazmanın ilk bölümünde yer alan mevlidin içeriği ve şekil özellikleri aşağıdaki gibi ele alınmıştır:

Vesîletü'n-Necât “Münâcat (Allahü Teâlâ'ya yalvarma), Vilâdet (Peygamberimizin doğumu), Risâlet (Peygamberliğin bildirilişi), Miraç (Göklere

çıkışı, Cennet'i ve Cehennem'i görmesi) ve Rihlet (Peygamberimizin vefâtı) isimli beş bölümden oluşmakta ve eser dua bölümü ile sonlanmaktadır. Mevlit içinde bu iki bölümden farklı olarak "Burak ve Refref" bölümlerine de yer verilmiş böylece bölüm sayısı yediye çıkmıştır.

Yazmanın müellif ve müstensihî mevlidin ana bölümlerini başlıklara ayırarak ele almıştır. İncelenen yazmada yer alan mevlidin konu başlıkları ve içeriği şu şekildedir:

1. Bismi'llâhi'r-Râhmâni'r-Rahîm

Eser "Allah adın zikr idelüm evvela / Vâcib oldur cümle işde her kulâ (v. 1b/3)

Allâh adın her kim ol evvel ana / Her işi âsân ide Allâh ana (v. 1b/4)

Allâh adı olsa her işin öni / Hergiz ebter olmaya anın şoni (v. 1b/ 5)

Her nefesde Allâh adın di müdâm / Allâh adıyla olur her iş temâm (v. 1b/6)

Dizelerinde ilk olarak her işe besmele ile başlamanın uygun olacağını hatırlatır mahiyettedir. Esere Allah adı zikredilerek başlanmıştır. Bu bölümde Allah'ın sıfatlarına yer verilmekte ve Allah'ın kudretinden bahsedilmektedir.

Ardından Muşafâ mevlidini yâd idelüm / İşidenler cân-ı şâd idelüm. (v. 2a/8)

Kim şafâ vire işiden cânına / Ola kuvvet-i dinine imânına (v. 2a/9)

Diñle evvel bir hikâyet idelüm / Mevlüdiñ sözine andan girelüm (v. 2a/10)

Dizeleriyle mevlidin yazılma sebebi hakkında bilgi vermektedir. Bu dizelerin devamında ise mevlit ayının öneminden ve bu ayda neler yapıldığından bahsedilmektedir.

Bağdat şehrinde hayır işleri ile uğraşan İslâm ehli bir kişi vardır. Bu kişi Peygamber Efendimizin dünyaya geldiği Rebjul'evvel ayında hayır yapmakta, kimselere de çeşitli nimetler dağıtmaktadır. Bu durum Yahudi cariyesinin dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine Yahudi cariye bu uğraşların niçin olduğunu sorar. Cariyenin eşi de bu uğraşların ayın on ikisinde doğan Hz. Muhammed'in doğumu dolayısıyla onun sevgisi ve saygısı kaynaklı olduğunu dile getirmiştir.

Var idi Bağdad içinde bir kişi / Gide gündüz hayr idi anın işi (v. 2b/1)

Her Rebi'ul-evvel ayı Muşafâ / Mevlüdin eyler idi ol şafâ (v. 2b/2)

Ol habibün yolına konmuşdı bâ / Yedürürdi etü etmek dürlü aş (v. 2b/ 3)

Bir Yaḥudi var idi cāri anun / Ki 'adusı isi İslām ehlinün (v. 2b/ 4)

'Avreti didi ana bir gün ey yār / Ne 'aceb işdür kim eyler iş bu cār (v. 2b/5)

Her Rebi'ül-evvel ayı bu kişi / Ḥayr idüben yedürdü dürlü aş (v. 2b/6)

Pazartesi günü Hz. Muhammed'in dünyaya geldiğinden ve dünyaya gelişinin bayram edildiğinden bahsedilmektedir.

Bu ayın on ikisinde ey nigār / Hem düşenbe gicesi Gülizār (v. 2b/ 9)

Anesinden doğdı çün ol bedri tam / Cümle 'ālem afitāb-ı ol hümam (v. 2b/10)

Anıçün anda bayram ider ol / Her kişiye dürlü inām ider ol (v. 2b/11)

Bu sözleri işitip sevinçle uykuya dalan cariye rüyasında Hz. Muhammed'i ashabıyla görür. Kadın bu güzel yüzlü kişinin kim olduğunu sorar ve Hz. Muhammed cevabını alır. Kendisi için cariye olan birine Hz. Muhammed'in selam vermesine anlam veremez.

Çün işitdi ḥātun anıñ sözün / 'Aklı gidüb yadı kıldı kendüzün (v. 3a/1)

Ol gice sevķile yatdı ol nigār / Görđi düşünde Muḥammed şemsi var (v. 3a/3)

Ḥāzır olmuş cümle aşḥabı bile / Cümle ali cümle aḥbabı bile (v. 3a/4)

Didi ḥātun bu güzel yüzli niğār / Kimdürür ol buncılayın Gülizar (v. 3a/5)

Didiler muḥtaru Muḥammed budurur / Hem daḥi Muhammedü Aḥmed budurur (v. 3a/6)

Ol ḥabibe şevķile virdi selam / Ḥulķ ile aldı selāmın ol hümām (v. 3a/7)

Kadın kendini değersiz biri olarak düşündüğü için ağlayarak içini çeker. Hz. Muhammed kadına kendisini ağlayarak şevk ile andığını bu yüzden kendisine de iman bolluğu verildiğini söyler.

Ağlayuben ol nigār ah eyledi / Ben sana kemter qaravaşım dedi (v. 3a/9)

Bana lebbeyk dimege nedür sebab / Ey letafet madeni ķānı edeb (v. 3a/10)

Cariye, eşine; gönlünün nur ve iman ile dolduğunu, Resül'ün yolundan gitmeleri gerektiğini, mevlit okumayı âdet edinmeleri gerektiğini dile getirir.

Āşık oldum ben de ana cāñ ile / Țoldı göñlüm nur ile imāñ ile (v. 3b/7)

Ol Resül'e biz uyalım şıdkile / Yolına cāñı virelüm 'ışk ile (v. 3b/8)

Hem dâhi haḫka ita'at idelüm / Mevlüd oḫutmağı 'âdet idelüm (v. 3b/9)

Bir başka beyitte de mevlit ayına hürmet edip insanları da nimet ile hoş kıldıkları için Müslüman olma şerefine eriştikleri vurgulanmaktadır.

Mevlüde itdikleriçün hürmeti / Anlara virildi imāñ ḫilātı (v. 4a/1)

Buraya kadar anlatılan hikâyenin son bulması için mevlidin bütününde tekrar edilen dizelere yer verilmiştir. Aynı zamanda bu beyitte mevlidin adını taşıyan “necât” kelimesine de yeniden vurgu yapıldığı görülmektedir.

Necât yani kurtuluşun gerçekleşmesi için dönem anlayışı ön plana çıkmış ve kurtuluşun Resül'e, Kur'an'a bağlılığı ile mümkün olacağı sezdirilmiştir. Bunun için de Hz. Muhammed'e salavat getirmek için vasıta beytine yer verilmiş ve hikâye sonlandırılmıştır.

Mevlit farklı bir hikâye ile devam etmektedir. İkinci hikâye Zeyd oğlu Ali isimli bir kişinin etrafında şekillenmektedir. Bu kişinin hayırla anılan annesi asıl âleme göçmüş, Zeyd oğlu Ali de annesinden kalan bir filori ile ne alacağını düşünerek yürümektedir.

Bir gün eyledi o dünyadan sefer / Dünyaya gelen kişi durmaz gider. (v. 4a/7)

Bir filori ḫaldı ardınca hemāñ / Aña cennet nice olmasun meḫāñ (v. 4a/8)

Ol filori anesinden ḫaldı aña / Didi kim ne alaydım ben buna (v. 4a/9)

Yürüdüğü sırada bir grup insanın toplandığını ve Hz. Muhammed'in mevlidini okuduklarını görür. Bunun üzerine pür dikkat mevlidi dinler. Mevlidi dinlerken gözlerinden yaşlar gelen bu adam geceyi onlarla geçirir.

Müctemi'olub oḫurlar Mustafa / Mevlüdini dinledi ol pür rıza (v. 4a/11)

Çünkü anı dinledi ol nevcüvāñ / Gözlerinden ḫanlı yāş oldı revan (v. 4b/1)

Rüyasında kıyamet vaktinin geldiğini ve mevlit merasiminde hazır bulunan kişilerin cennete girdiklerini görür. Adam da onlarla cennete girmektedir. Cennete bir köşk gören adam bu köşke girmek ister. Ancak bu köşke yalnızca dünya yaşamında Peygamberin mevlidini okuyanların gireceği belirtilir. Adamın köşke girmesine izin verilmez.

Ol gice yandı olarla ol cüvân / Gördi kim olmuş kıyâmet nâgehân (v. 4b/2)

Çâğırub derlerse münâdiler fülün / Kândesin gel cennete gir şâd-mân (v. 4b/3)

Mevlüde hâzır olanlar defaten / Cennete girdiler anlar cümleten (v. 4b/4)

Nâgehân bir kaçır-ı âli gördi ol / Aña girmek istedi ol bir uşûl (v. 4b/5)

Didiler mevlüd eyiden girür aña / Virmezüz biz girmeğe destur saña (v. 4b/6)

Uykusundan acı içinde uyanan adama göz yaşları eşlik eder. Cebindeki filori ile mevlit töreni düzenlemekte ve halkı davet etmektedir. Vefat edene kadar da mevlit okutma alışkanlığından vazgeçmemektedir.

Uykusundan uyanub âh eyledi / Gözyâşın ahına hemrâh eyledi (v. 4b/7)

Ol filori ile ol aldı taâm / Mevlüd itdi yedi andan hâsu ‘am (v. 4b/8)

Tâ vefat idince her yıl ol-cüvân / Muştafâ mevlüdin itdi şâd-mân (v. 4b/9)

Hikâyenin diğer kısmında ise Müslüman ve Hak yolunda bir gençten söz edilmektedir. Bu genç henüz ölmeden cennetteki yerini görür ve öldükten kısa bir süre sonra dirilerek kişilere mevlit okumalarını tavsiye eder. Tavsiyesinin ardından gözlerini yumar. Bu hikâye de mevlidin tekrar eden beytiyle son bulmaktadır.

Ölmeden cennetde yerim görmüşüm / Muştafâ’niñ meclisine irmişem (v. 5a/7)

Enbiyâ vü evliya cârımdurur / Hâkkı görmeğe daima kârımdurur. (v. 5a/8)

Güldüğüm budur benüm biliñ didi / Muştafâ’nın mevlüdin kılın didi. (v. 5a/9)

İtdüğümçün mevlüdine hürmeti / Hâk Teâla baña itdi rahmeti. (v. 5a/10)

Böyle didi gözlerin yumdı hemân / Kavmi anıñ oldı ol dem Şâdmân (v. 5a/11)

Ger dilersiz bulasız otdan necat / ‘Aşk ile derd ile ayudun es-Salât (v. 5b/3)

Bu bölüm hikâyenin okunmasına neden olanların ruhlarına El-Fatiha beyitleriyle son bulmuştur.

Ey ‘azîzler işte başlarız söze / Bir vaşiyet iderüz illâ size. (v. 5b/4)

Ol vaşiyet kim derim her kim tuta / Misk gibi hoşısı cānlarda duta (v. 5b/5)

Haḳ Teālā rahmet eyleye aña / Kim beni ol bir du‘ā ile aña (v. 5b/6)

Her ki diler bu du‘āda buluna / Fātiḥa iḥsān ide ben ḳulına (v. 5b/7)

Aşağıda beyitleri verilen bölümde Hz. Muhammed’in diğerlerinden ayrıca temayüz edilmiş, yükselmiş olduğu belirtilmektedir. Tüm iyi ve güzel huyların kendisine verildiği, dertlerin dermanı olarak kendisinin görüldüğü, yerin ve göğün Hz. Peygamber’in yüzü suyu hürmetine yaratıldığı dile getirilmektedir. Hz. Muhammed’in aleme gelmeseydi gökyüzünün meydana gelmeyeceği, Hz. Âdem’e izzet tacının verilmeyeceği, onun tövbesinin kabulüne Hz. Muhammed’in vesile olduğu, Hz. Nuh’un Hz. Muhammed dolayısıyla sudan boğulmaktan kurtulduğu, Hz. İsa’nın da Hz. Muhammed’in ümmetinden olabilmek için göğe çıktığı gibi durumlar anlatılmaktadır.

Haḳ aña virdi mükemmel eyledi / Yaradılmışdan mufaşsal eyledi (v. 6a/1)

Andan oldı aşikâre ü niḥan / Arş-ı ferş-i yiri gögi ins ü cān. (v. 6a/2)

Ger Muḥammed gelmeyeydi ‘āleme / Tāc-ı izzet ermez idi ‘Ādem’e (v. 6a/3)

Ger Muḥammed olmayaydı ayān / Olmayıserdi zemīn ü āsumān (v. 6a/4)

Hem vesile olduğuyçün ol Resül / Ādem’in Haḳ tövbesin ḳıldı ḳabül (v. 6a/5)

Nuḥ anıñçün ğarḳdan buldı necāt / Daḫı doğmadan göründi mu‘cizāt (v. 6a/6)

Olmayup ‘İsa göge bulduğı yola / Ümmetinden olmağıyçün idi ola. (v. 6a/7)

Bu beyitlerin ardından Hak Teala Bahri gelmektedir. Bu kısımda âlemdeki tüm varlıkların sebebi olarak Hz. Muhammed gösterilmektedir. Allah’ın Hz. Âdem’i yaratıp dünyayı onunla süslediğini, Hz. Muhammed’in nurunu da Hz. Âdem’in alnına koyduğu dile getirilmektedir. Böylece bu nurun nesiller boyu peygamberler aracılığıyla Hz. Muhammed’e aktarıldığı anlatılmaktadır.

Ḥaḵ Teālā çün yaratdı ādemi / Ƙıldı ādemle müzeyyen ‘ālemi (v. 6b/1)

Ādeme Ƙıldı feriştelere sücüd / Hem aña çok Ƙıldı ol lutf ıssı cüd. (v. 6b/2)

Muştafā nūrun alnında Ƙodı / Bil ḥabibim nūrıdur bu nūr didi. (v. 6b/3)

Ƙıldı ol nūr anıñ alnında karār / Ƙıldı anıñ ile nice rūzigār. (v. 6b/4)

Viladet Bahri’nde Hz. Muhammed’in annesi Āmine’nin anlatımıyla Hz. Muhammed’in doğumundan önceki mucizeler anlatılmaktadır.

Āmine Ḥātun Muḥammed ānesi / Ol şadefden doğdı ol dūr dānesi. (v. 8a/6)

Çün Muḥammed gelmesi oldu yaƘın / Çok ‘ālāmetler belürdi gelmedin. (v. 8a/8)

Bil Rebīu’l-evvel ayı nicesi / On ikinci gice İsneyn gicesi. (v. 8a/9)

Didi gördüm ol Ḥabīb’in ānesi / Bir ‘aceb nūr kim güneş pervanesi. (v. 8a/10)

BerƘ urub ƘıƘdı evümden nāgehān / Göklere dek nur ile Ƙoldı ciḥān. (v. 8a/11)

Yarılub dīvāra ƘıƘdı nāgehān / Üç güzel ḥūrī bana oldı ‘ayān. (v. 8b/6)

Çevre yānıma gelib oturdılar / Muştafā’yı birbirine muştılar. (v. 8b/7)

Didiler oğlun gibi hiçbir oğıl / Yaradılalı cihana gelmiş degül. (v. 8b/8)

Bu senün oğlun gibi Ƙadri cemīl / Bir anaya virmemişdür ol Celil. (v. 8b/9)

Merhaba Bahri’nde Hz. Muhammed çeşitli vasıfları ile övülmektedir. Hz. Muhammed’in dünyaya gelmesiyle âlemin yeniden canlandığı belirtilmiş olup Hz. Muhammed övülür.

Yaradılmış cümle oldı şād-mān / Ğam gidüp ‘ālem yeniden buldı cān (v. 9a/8)

Cümle zerrāt-ı ciḥān idüb sada / Çağrışuben didiler kim merḥabā. (v. 9a/9)

Merḥabā ey ‘Ālī Şulṭān merḥabā / Merḥabā ey Ƙān-ı irfan merḥabā (v. 9a/10)

Merhabā ey cān-ı cānān merhabā / Merhabā ey derde dermān merhabā (v. 9a/11)

Merhabā ey kurret'ül-‘ayn-u Halīl / Merhabā ey haş maḥbūb-ı Celīl. (v. 9b/1)

Merhabā ey raḥmeten li‘l-ālemin / Merhabā şefi‘ul-müznibīn (v. 9b/2)

Merhabā ey cümlemin maḥlubısın / Merhabā ey ḥalığın maḥbubısın. (v. 9b/3)

Ey cemāli gün yüzi bedr-i münir / Ey kamu düşmüşlere sen destgir (v. 9b/4)

Ey gönüller derdinin dermanı sen / Ey yaradılmışlarıñ sultānı sen. (v. 9b/5)

Sensin ol sultān-ı cümle enbiyā / Nūr-ı çeşm-i evliyā vü asfiyā. (v. 9b/6)

Ey risālet tahtınıñ sen ḥātemi / Ey nübüvvet mihrinin sen ḥātemi. (v. 9b/7)

2. Faş-ı Fi'l Vuḳuat Fi Leyleti Veladet

Bu bölümde Hz. Muhammed'in doğumu 10 beyit ile verilmektedir. Hz. Muhammed'in doğumu ile başlayan mucizelere yer verilmiştir. Dünyanın güneşinin doğması ile cümle âlemin nur ile safa bulduğu dile gelmektedir.

Mekke kavmi uluları bi-ḥilāf / Ka‘be ol gice kılarken tavaf (v. 10b/7)

Secde kıldı Ka‘be gördi ḥās u ām / Düşmedi bir taşu hoş kıldı kıyām (v. 10b/8)

Rükni rükne Ka‘be'nin virdi selam / Didiler kim doğdı ol Ḥayrül-enam (v. 10b/9)

Ka‘be bir şavt itdi ol dem nāgehān / Didi doğdı bu gice şems ü cihān (v. 10b/10)

Pāk idüb buḥdan küfrden ol Resül / Kurtarısar beni müşrikden ol (v. 10b/11)

Yalın ayak başu açuḳ şaf u şaf / Eyleyiser ümmeti beni tavāf. (v. 11a/1)

Ol gice taḫl-ı beşāret urdılar / Ol gice şeytānı gökden sürdiler. (v. 11a/2)

Nice buḥhāne nice deyrü şanem / Yıkılub küfr ehline irdi elem. (v. 11a/3)

Dem ba dem āvāz gelürdi yā Emīn / Seni kıldum raḥmeten li‘l-ālemin (v. 11a/4)

Bildi 'ālem halkı doğdı Muştafā / Cümle 'ālem buldı nūr ile şafā (v. 11a/5)

3. Faşlı Fi Mu' cizatün- Nebi 'Aleyhisselām

Bu bölümde Hz. Muhammed'in mucizelerinden bahsedilmektedir. Kur'an ayetlerinin inerek Hz. Muhammed'e 40 yaşında peygamberliğin verilmesi ve mucizelere sahip olması anlatılmaktadır. Baştan ayağa nur gibi bir gövdesinin olması ve bundan dolayı gölgesinin yere düşmemesi, başının üzerinde daima bir bulutun dolaşması ve ona gölge etmesi, gözlerinde de mucizenin olduğu önünden gördüğü gibi arkasından da görebilmesi, inci gibi dişleri olduğu ve hatta dişlerinin ışığından yere iğne düşse bile bulunacağı, dudağını kıpırdattığı vakit gökteki ay ve güneşin de kıpırdağı, işaret parmağı ile işaret edince ayın ikiye bölündüğü, yakından işittiği gibi uzaktan da işitebildiği, uyanırken işittiğini uyurken de işitebileceği, Cebrail vahiy getireceği vakit onun kokusunu gökten alabilmesi gibi mucizeleri anlatılmaktadır.

Fahrı 'ālem irdi çün kırk yaşına / Kõndı pes tãc-ı nübüvvet bâşına (v. 11a/7)

İndi Kur'an āyet āyet beyyināt / Zāhir oldı nice dürlü mu' cizāt. (v. 11a/8)

Evvelā ol kim mübārek cisminün / Gölgesi düşmezdi yire resminün (v. 11a/9)

Nūr idi bâşdan ayāğa gövdesi / Bu 'ayāndur nūrun olmaz gölgesi. (v. 11a/10)

Bil mübārek bâş üzre her zamān / Bir kara bulut olurdı sāye-bān (v. 11a/11)

Her ne yere varsa varurdu ol / Bâş üzre dāimā dururdu ol (v.11b/1)

Ol mübārek gözlerinde mu' cize / Nicedür ol daği eydeyin size (v. 11b/2)

Nice kim önünde görürse 'ayān / Öyle ardından görürdi ol hemān (v. 11b/3)

Cebrāil'ün koşusın alurdu ol / Vahyiçün indigini bilürdi ol. (v. 11b/6)

Dudağın depretse ol 'āli cenāb / Deprenürdi gökde mähı afitāb. (v. 11b/7)

İnci dişleri şua'ından gice / İgne düşse bulunurdu ey hoca. (v. 11b/8)

Çün işāret kıldı ol maħbübı Hāk / Parmağıyle gökde ay oldı iki şak (v. 11b/10)

4. Faşlı Mi' rācı Nebi Aleyhisselām

Hız. Muhammed'e Cebrâil tarafından iletilen miraç hadisesi anlatılmaktadır. Bir pazartesi gecesinde Hz. Muhammed'in konuk olduğu eve Cebrâil'in gelmesiyle miraç daveti Hz. Muhammed'e iletilir. Cebrâil cennete girip cennette otlayan kırk bin Burak içinden birinin ağladığını görür. Sebebini sorduğu vakit kırk bin yıl önce "Ya Muhammed" diye bir ses işittiğini ve o günden beri aklının gittiğini, Hz. Muhammed'e (o sesin sahibine) âşık olduğunu ve ona kavuşmak istediğini söyler. Bunun üzerine Cebrâil yarasına merhem olmak için onu alıp Hz. Muhammed'e götürür.

İçlerinde bir burak ağlar kıatı / Yemez içmez kıalmamış hiç kıakati (v. 12b/1)

Dedi Cebrâil neden ağlar kıın / Cebrâil cân çeker dağlar kıın (v. 12b/3)

Didi kıırk bin yıldurur kim yâ emîn / 'Aşkıdurur baña yemek içmek emin (v. 12b/5)

Nâgehân bir ün işitdi kıulağım / Gitdi aklıım bilmezüm solum sağım. (v. 12b/6)

Yâ Muhammed deyüben çağırdılar / Bir şadâ birle kim yürekler deler (v. 12b/7)

Ol zamândan bilmezem kim nolmuşum / Ol adın ıssına 'âşık olmuşum (v. 12b/8)

Kimde kim 'aşkıın nişâkı vardurur / 'Âkıbet Ma'şûka anı irgürür (v. 13a/1)

Gel berü ma'şûka irgöreym / Yüregin bâşına merhem urayım (v. 13a /2)

5. Vaf Fi Rakunnebi de Burağ Fil-Mi'rac

Bu bölümde de Hz. Cebrail, Hz. Peygamber'e Yaratanın davetini iletmektedir. Allah'ın Hz. Peygamber'e selam yolladığını, kendisini misafir edeceğini, Arş'ını gezip dolaşmasını ve kendisini görmesini söylemektedir. Göklerde bulunan herkesin Hz. Muhammed'in yüzünü görmek, ayağına yüzlerini sürmek istediklerinden bahsetmektedir. Cebrail'in Hz. Muhammed'e Allah'ın davetini ve cennetten de binit olan Burak'ı getirdiği bu bölümde ifade edilmektedir.

Hađk selâm itdi saña ya Muştafa / Kim mübârek hâtrın bulsun şafâ (v. 13a/5)

Didikim gelsün gelsun konuqlaram anı / ‘Arşumı seyreylesün görsün beni (v. 13a/6)

Cümlesi anuñ yüzün görmek diler / Ayāğına yüzlerin sürmek diler (v. 13a/8)

Saña cennetten getürdüm bir burāk / Da‘veti Raḥmān’dır ay nūr-ı Hāk (v. 13a/11)

6. Faşıl fi grünc-nebi Milad-ı Semā

Bu bölümde Cebrâil tarafından cennetten getirilen Burak isimli bineğe binerek Kudüs’e giden Hz. Muhammed’in merdiven ile göğe yükselmesi, bütün peygamberlerin hazır bir şekilde Hz. Muhammed’i beklemesi ve ona bir şeyler ikram etmesi, ardından Hz. Muhammed’in imamlık yaparak hazır bulunanlara iki rekât namaz kıldırması anlatılmaktadır.

Ṭarfet-ül-ayn içre ol şāh-ı ḥarem / Geldi Ḳuds’e irdi vü başdı ḳadem (v. 13b/4)

Enbiyā ervahı hazır geldiler / Muştafa’ya cümle ikrām ḳıldılar (v. 13b/ 5)

Pes geçüb miḥraba ol ḥayrülenam / Enbiyā ervahına oldu imām (v. 13b/6)

İki rek‘at ḳıldı Aḳşā’da namāz / Öyle emr itmiş idi ol bî-niyāz (v. 13b/7)

Gördiler nurdan örülmiş nerdübān / Nerdübāndan oldılar göge revan (v. 13b/9)

7. Faslun fi Faşlun fi Markub-ı Nebi Refref

Bu bölümde Hz. Muhammed’in ümmetinin işlediği günahlardan bahsedilmektedir.

8. Faşıl Fi l-da‘vat Cami‘ā Cemiül Muradat

Bu bölüm dua olarak geçmektedir. Mevlit, müellifin, samimi bir şekilde Allah’tan kendisi ve diğer tüm insanlar için de rahmet dilemesi ile son bulmaktadır.

1.2. Destān-ı Faţmatü’z- Zehra Radıyallahü Teālā Anhā

Mevlidin içerisinde Ehl-i Beyt’in içinde bulunan İslâm tarihinde temiz ahlâkı ve takva sahibi oluşuyla önemli bir yere sahip olan Hz. Fatma için de yazılmış bir

manzum hikâye bulunmaktadır. Hz. Fatma; Peygamber Efendimizin kızı, Hz. Ali'nin zevcesi, Hz. Hasan ile Hüseyin'in annesidir.

Bu nüshadaki “Destân-ı Faṭımatü’z-Zehra” 56 beyittir. Başlık “Destan” olarak geçmektedir. “Farsça bir kelime olan destan, kıssa, hikâye, masal manasındadır.

Mevlitte Hz. Fatma'nın doğumu ile ilgili ifadeler rastlanmamaktadır. Bu nüshada birden fazla hikâyeye yer verilmemekte tek bir konu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eserde, Hz. Fatma'nın, Hz. Peygamber'in yani babasının ölümü dolayısıyla duyduğu derin üzüntü ve üzüntüye dayanamayıp vefat etmesi ve arkasında bıraktığı öksüzlerin-Hz. Hasan ile Hüseyin ve eşi Hz. Ali'nin üzüntüsü tüm yalınlığıyla anlatılmaktadır.

Mesnevi nazım şekliyle ve sade bir üslûpla kaleme alınmıştır. “Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün” kalıbı kullanılarak kaleme alınan mevlidin içeriği şu şekildedir:

İlk beyitlerde Hz. Peygamberin asıl âleme göçü dolayısıyla kızı Hz. Fatma'nın duyduğu üzüntü ve babasına olan hasreti dile getirilmektedir. Bu beyitlerde Hz. Fatma'nın sürekli ağladığı, yemeden içmeden kesildiği anlatılmaktadır.

İşit imdi Fâṭıma aḥvâlini / Kim Resûlden soñra noldı ḥâlini (v. 16b/4)

Gice gündüz ağlamağa başladı / Kâinâtı dağlamağa bâşladı. (v. 16b/5)

Yemez içmez uyumazdı bir zaman / Şöyle kim ḥayretde ḳalmışdı hemân (v. 16b/6)

Derdi vâ ḥasreta vâ firḳatâ / Nideyim ben yâ baba vâ veyletâ (v. 16b/7)

Bir gün ashab toplanmış ve Hz. Ali'ye Hz. Fatma için nasihatler vermekte, onu sakinleştirmesini istemektedirler. Hz. Ali de Hz. Fatma'yı ashabının sözünü dinleyerek sakinleştirmeye çalışmakta ve ölen kimseleri dolayısıyla babası Hz. Peygamberi de ağlayarak veya can vererek geri getiremeyeceklerini dile getirmekte, sabretmeleri gerektiğini söylemektedir.

Bir gün aşḥâb bir yire cem' oldılar / Yâ 'Âli diñle sözimiz didiler (v. 17a/2)

Gel kerem ḳıl söyle o Gülizâr'a / Gice gündüz yâ ḳılmasun bu nâra (v. 17a/3)

Ağlamağla ele gireydi Resûl / Yâḥūd cân virmege ol pür-uşûl (v. 17a/4)

Ağlamağla virir idiñ cānımız / Tek ele gireydi ol cānānumu (v. 17a/5)

Leyki bu emri Ĥudādur nidelüm / Buña rażı olalum şabr idelüm (v. 17a/6)

Ardından Hz. Ali'nin sözlerinden teselli bulamayan Hz. Fatma'nın tövbe etmek ve ağlamak için Hz. Ali'ye bir kulübe yapmasını söylediği beyitler gelmektedir. Bu yere "Beytü'l Aḥzan" adı verilmektedir. Bu yer Hz. Fatma'nın babasının ölümü üzerine yas tuttuğu ve bir müddet ibadet ettiği yerdir.

Didi kim diñle beni sen yā 'Āli / Gel kerem kı1 varup ḳabrine yā velī (v. 17a/11)

Anda var gömelte sen yapiver / İçine aniñ daḫı gül sepiver (v. 17b/1)

Anuñ adın Beytü'l-Aḥzān ḳoyālum / Anda varub ḳāñlu yāş ağlayalum (v. 17b/2)

Sözini kıldı ḳabül ol dem 'Ali / Vardı anda bir ev yaptı ol veli (v. 17b/3)

Her şabāḫ varurdı anda Gülizar / Nevḫa ḳılub ağlaridi zār u zār (v. 17b/4)

İştıyākım geçdi ḫadden didi ol / Yaḳdı cānum nārı hicrin yā Resül (v. 17b/5)

Hz. Fatma babasının ardından duyduğu derin üzüntü dolayısıyla hilale döndüğünü ifade etmekte ve gözyaşlarının çokluğundan dolayı taşın bile eriyip suya döndüğü dile getirilmektedir.

Bu tenim incildi çün oldum hilāl / Gitdi şādi cānıma erdi melal (v. 18a/1)

Ḳatı efgān eyleyüben dökdi yāş / Eriyüb şu olayazdı anda t̄aş (v. 18a/4)

Bir sonraki kısım Hz. Fatıma'nın babasının mezarını ziyaret etmesi ve yakında öleceği haberini alması ile devam eder.

Göricek ḳabri Ḥabībi girdigār / Ditredi ḳabri üzre düşdi ol niğār (v. 18a/5)

Ḳabr içinde Muştafā ve Müctebā / Didikim ey nūr-ı 'aynī merḫabā (v. 18a/6)

Ḳatı müştākım ciger-guşem saña / Va' de bitdi gelisersin sen bañā (v. 18a/7)

Hasretin dineceği haberini alan Hz. Fatıma'nın sevinçle hemen evine dönmesi, Hz. Hasan ve Hüseyin isimli oğullarının annesinin hâlini sorması, Hz. Fatıma'nın oğulları ile vedalaşması anlatılır.

Şād olub tūrdı yerinden ol zamāñ / Eve irdi oldum içinde revan (v. 18a/8)

Başladı hem kendüzini kavşurmaga / Hem evin için tışın devşürmege (v. 18a/9)

Gördiler añı Hüseyn ile Hasan / Didiler ey ana noldun bugün sen (v. 18a/10)

Böyle ta'cıl maşlahat noldı size / Lütfınızdan bir hāber virin bize (v. 18a/11)

Gelin oğullar didi ey nūr-ı 'ayn / Yanına geldi Hasan ile Hüseyn (v. 18b/2)

Va'de yetdi biliñüz bu dem hemān / Dedeñüz gel didi uş oldum revāñ (v. 18b/6)

Uş ecel erdi baña vā hasretā / Sizden ayrılmışım vā furkatā (v. 18b/7)

Şaçunızı kim tarayısar siziñ / Göziniz kim sürmeleyiser sizin (v. 18b/9)

'Ömrümüñ soñ günidur bugün benim / Size kurbān olsun uş cānım tenim (v. 18b/10)

Bu yānum bugün sizin başınızı / Tarayayum hem siziñ şaçınızı (v. 18b/11)

Hz. Fatma'nın Hz. Ali'ye vedası ve çocuklarını Hz. Ali'ye emanet edip akşamla yatsı arasında dünyadan göç etmesi anlatılır.

Va'de yetmiş baña oldı 'ayān / Bitdi ol va'de bugün nidem ey cān (v. 19a/5)

Sen esen qal bu yola ben giderim / Sana Hasanla Hüseyn'i işmarlarım (v. 19a/6)

Bu iki körpe kızuları ey cān / Hoşça tutğıl dilegüm budur hemān (v. 19a/7)

İş bu sözleri işitdi çün 'Ali / Āh idüp ağladı anda ol veli (v. 19a/8)

Sana şığındım İlähî hālimi / Virmege āsān kılvir cānımı (v. 19a/9)

Böyle didi ve hemān ah eyledi / Cānımı teslīm-i Allah eyledi (v. 19a/10)

Ahşamla yatsu arasında vefat / Eyledi ol binti fahri kâinat (v. 19a/11)

Eserin son kısmı Hz. Fatma'nın defin işlemlerine ayrılmakta ve eser Hz. Peygamber'e salavat getirilerek son bulmaktadır.

Hem didi cānum oğullar geliñüz / Anañuz gitmiş cihāndan biliñüz (v. 19b/7)

Gördiler kim faḥri ‘ālem pür-şafā / ‘Ālemün şāhı Muḥammed Muştafa (v. 19b/9)

Fā‘ilatün fā‘ilatün fā‘ilat / Vir Muḥammed Muştafa’ya şalavat (v. 20a/4)

Metinde Hz. Fatma için “Nigâr, Gülizar, Ḥayrû’l-Betül, Hz. Peygamber’in gözünün nuru” gibi isimler kullanılmaktadır.

Böyle deyüp daim ağlar ol nigâr (v. 17a/1)

Gel kerem kııl söyle o Gülizâr’a (v. 17a/3)

Nice vakıitden ba‘de Ḥayrû’l-Betül (v. 17a/10)

Ḳoçdı ve gözüm nür-ı didi sañā (v. 19b/11)

1.3. Hazā Dastānı Şeyh

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan Hazā Dastān-ı Şeyh isimli eser şeyhin hikâyesini anlatmaktadır. Eser “Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün” kalıbı ile yazılmıştır. Hikâye, çocuğun anne üzerindeki hakkını ve duasının kabulünü anlatmaktadır. Nitekim anne ve babalara karşı görevlerimizin içinde “İzin almadan gurbete ve sefere gitmeyip, onların yanlarında kalmak” vardır. Bu hikâyede de annesinin rızası olmadan Mekke yoluna düşen bir şeyhin annesinin bedduasını alması üzerine başına gelenler anlatılmaktadır. Tasavvufi hikâyenin özeti şu şekildedir:

Hikâye Allah adını anarak ve Hz. Muhammed’e salavat getirerek başlamakta ve hikâyenin yazma nedeni açıklanarak “sebeb-i telif” bölümüne yer verilmektedir.

İlmiyle meşhur bir şeyh vardır. Şeyh bir gün hac için Mekke’ye gitmek ister. Annesi oğlunun gidişinden razı değildir bundan dolayı ona beddua eder. Şeyh bir şehirde mescide namaz kılmaya gider. Annesinin bedduası etki eder. Bir hırsız şeyhin olduğu mescidin yanından geçer. Şehir halkı hırsızın peşine düşerler, mescide gelirler. Hırsızın mescide girdiğini düşünürler ve mescitteki şeyhi hırsız zannedip alırlar. Bunun üzerine Padişah hırsızın elinin ve ayağını kesilmesi emrini verir. Hırsızlık edenin hâli budur diyerek herkese şeyhin durumunu gösterir. Şeyh başına gelenlerin sebebini düşünür. Anneden izinsiz hareket etmenin sonucunu görür ve etrafındaki kişilere böyle davranmanın sonucunda başına nelerin geldiğini görmelerini söyler.

Zamān-ı evvelde bir şeyh var idi / İlmi fazlıyla gāyet meşhur idi (v. 20a/10)

Birgün niyyet eyledi ki hac ide / Sefer idüb Mekke şehrine gide (v. 20a/11)

Anısı var idi gāyet ‘ābide / Raızı degil oğlu kesersen nide (v. 20b/1)

Oğlumñ fūrkatı yandırdı beni / Şimdiden soñra neydem cān teni (v. 20b/4)

Gitdi ol şeyh erdi bir şehre yine / Namāz kıлмаğa şehriñ mescidine (v. 20b/8)

Diñle sen ol şeyhe uķūbet ayırdığın / Anası bed du‘āsını boldığın (v. 20b/9)

Heb halk düşerler harsızın ardına / Kōvub gelürler ol mescidin yanına (v. 21a/1)

Mescide girdi deyü zannederler / Ol şeyhini tutub alub giderler (v. 21a/2)

Pādişah emr ider elin ve ayağın / Kesin anıñ kim bula ol layığın (v. 21a/3)

Bu hāl eyler ve yerdı dellāl eline / Kimindeydi şehir içre biline (v. 21a/4)

Aldı dellāl çağırub nida ider / Biçare şeyh böyle yanınca gider (v. 21a/5)

Hırsızlık idenün hāli budur / Etmesin deyü herkese bildirir (v. 21a/6)

Böyle deyü idesiz sizler nida / Ne sebebden geldi bana bu bela (v. 21a/7)

Şeyhin annesinin yanına giderler. Annesi “Yarabbi, oğlumu bana gönder. Bir kere daha göreyim yüzünü, bir kere daha işiteyim sözünü.” diye dua eder. Bunun üzerine kapı önünde bir ses işitir: “Ben bir aç misafirim, sabah akşam açlık içinde kalmışım.” Annesi “İçeri gir.” der. Oğlu ayağı olmadığını söyler. Bunun üzerine annesi oğluna elini uzatmasını söyler. Oğlu elinin de azıcık uzanabildiğini dile getirir. Oğlunu yabancı bildiği, onu tanımadığı için yanına gitmenin haram olduğunu, cehennem ateşinde yanabileceğini söyler.

Şeyhe indiklerine ağladılar / Birbirinüñ yüregın dağladılar (v. 21b/1)

Pes alub gitdiler ol anesine / Bırakdılar şavmağası yanına (v. 21b/2)

Anesi yine du‘a ider idi / Yārabbi oğlum baña gönder dedi (v. 21b/3)

İtmiş isen bir belale mübtela / Hāşılı gönder baña anı Hūda (v. 21b/4)

Bir kere dahı göreyüm yüzini / İşıdeyim gene bir kez sözünü (v. 21b/5)

Yanına varmak bana haramdurur / Yarın cehennem odına yandurur (v. 21b/11)

Şeyh gözlerinin olmadığını, yemek vermek için niçin korktuğunu sorar. Bunun üzerine annesi oğlunun yani yabancı gördüğü garibin karnını doyurmak için eline ekmek alır, bardakla su getirir. Oğlunun yanına yaklaştığında oğlu annesinin ayağına sarılır. “Ey anne, başına bunca belalar gelen oğlun benim.” Der. Anne oğul bu hâl üzerine birbirlerine sarılarak ağlarlar. Ardından annesi Allah’ın canlarını alması için dua eder ve ruhlarını teslim ederler. Eser okuyana, dinleyene ve yazana Allah’ın rahmet etmesini dileyerek ve Hz. Muhammed’e salavat getirilerek sonlandırılır.

Şeyh didi ki gözlerim yok görmege / Niçun havf edersin ta‘ām virmege (v. 22a/1)

Pes anesi aldı etmek yedüre / Ol garibin karnını toydura (v. 22a/2)

Bardağla şu getürdi içmege / Etmek ile açlığı kismege (v. 22a/3)

Yanına yakın gelince anesi / Düşdi ayağına ciger paresi (v. 22a/4)

Ey ana ol ‘āsi oğluñ hod benüm / Yolına kurban olsun cānum benüm (v. 22b/5)

Ana oğul bu hāle ağlaşdılar / Birbirinin boynuna şarmışdılar (v. 22a/7)

Bu münācātı çün itdi ta‘ām / Ruğunu teslim itdiler vesselam (v. 22a/11)

Bu hikâyede “İmdi sen bu hikāyetden ‘ibret al / Kim anaya ‘āsi olsa nola hāl (v. 22b/2)” beytinden hareketle de anne ve babaya karşı asi olmanın ve onların bedduasını almanın sonucunda maruz kalabileceğimiz durumlar anlatılmaktadır. Anne rızası olmadan bir yere seyahat etmenin ve bedduasına maruz kalmanın kişinin başına getirdiği musibet gözler önüne serilmiş ve ders vermek amaçlanmıştır. Annenin ve babanın duasının kabul olacak dualar arasında olduğu Kur’an’da belirtilmektedir. Dolayısıyla anne ve babanın rızası dışında bir işle meşgul olmamalı, onları üzmeden daima iyilikle hürmet etmeli, saygı göstermeliyiz. Nitekim anne ve babaya hizmet çocuğun cennete girebilmesi için en güzel araçtır.

1.4. Kışsa-i Destānı Ahir Zamān

Manzum destanda ahir zamandan bahsedilmektedir. Ahir zaman yaşadığımız dünya hayatında kıyamet öncesi alâmetlerle kendisini belli edeceğine inanılan ve şu an içinde bulunduğumuz an olarak düşünülen bir zaman dilimidir. Bu zaman diliminde meydana geleceğine inanılan alametlere veya belirtilere ise ahir zaman veya kıyamet alametleri adı verilmektedir.

Klasik şiirde de birçok şair tarafından ahir zaman alametleri ele alınmaktadır. BY00008140 numaralı yazma eserde de ahir zamandan bahsedilmekte müellifin sitemleri ile karşılaşılmaktadır.

Müellif zamanın ahir zaman olduğunu dile getirmekte ve bundan dolayı ağlamak istemektedir. Yine zamanın ahir zaman olmasına vurgu yapmakta ve ilmin yok olmasından bahsetmektedir. Âlimlerin insanları doğru yola götürecek ilimlerden yoksullaştıklarını vurgulamaktadır.

Gözüm gel eylegil zārī / Zamān ahir zamān oldı (v. 22b/6)

Bulmazsın haқиқи yāri / Zamān ahir zamān oldı (v. 22b/7)

‘Amel қалмаdı ‘ālimde / Ki inşāf yoқdur zālimde (v. 22b/8)

Vefā қалмаdı ‘ālimde / Zamān ahir zaman oldı (v. 22b/9)

Müellif, gördüklerinden dolayı üzülmekte ve yaşadığı acıyı ağlayarak dışa vurmaktadır. Büyüklere hürmetin, saygının kalktığını anne ve babanın evlada sözünün geçmediği; zamanı farkında olmayan kimselerin neşelerinin arttığı, ibadetlerin bitip hıyanetlerin ve veballerin arttığı dile getirilmektedir.

Gel gözüm ağla hiç gülme / Zamān ahir zamān oldu (v. 23a/2)

Oğul ata söziñ tutmaz / Kız ana yolına gitmez (v. 23a/3)

Zulümden neşveler bitmez / Zamān ahir zamān oldı (v. 23a/4)

‘İbādet lezzeti fil-ḥāl / Gidüp artdı hıyānet (v. 23a/5)

Hemān dünyāsıdur vebāl / Zamān ahir zamān oldı (v. 23a/6)

Ahir zamanın en önemli özelliği de dinî ve ahlaki bozulmalardır. Dinin terk edildiği, namazın kılınmadığı, mescide gidilmeği anlatılmaktadır.

Namāzı kıl disen kılmaz / Şeri‘at nicedür bilmez (v. 23a/7)

Bir kere mescide gelmez / Zamān ahir zamān oldu (v. 23a/8)

Yüz şuyı yere döküldi / Zamān ahir zamān oldu (v. 23a/10)

Ahir zaman içinde toplumun en temel taşıını oluşturan aile bağlarının da zayıfladığı, aile temellerinin sarsıldığı, evin bereketinin ve eşlerin birbirlerine karşı sadakatının ve tahammüllerinin azaldığı ve her yerde zulmün arttığı dile getirilmektedir.

Ķārı dutmaz eriñ sözün / Eriñe ekşidür yüziñ (v. 23a/11)

Çatar kâşın kışār gözin / Zamān ahir zamān oldu (v. 23b/1)

Bereket kalmadı karda / Hâkikat kalmadı yarda (v. 23b/2)

Zulm artdı kamu yerde / Zamān ahir zamān oldu (v. 23b/3)

Son beş beyitte ise insanların ne yapması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz beyitlerdeki durumları kıyamet alametleri olarak isimlendirdiği dile getirilmektedir. Her vakitte Allah’ı zikretmek gerektiğinden, dert ile acı çekip ağlamaktan, kişilerin işlerini düzeltmeleri gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu eseri okuyanların, dinleyenlerin ve yazanın Allah’ın rahmetiyle anılmasını dilemektedir.

Pes imdi nidelüm ey yār / Kıyāmetden ‘alamet var (v. 24a/7)

Hâkķı zikredelüm her bār / Zamān ahir zamān oldu (v. 24a/8)

Ağla gel ey şādık ağla / Derd ile cigerin dağla (v. 24a/9)

Çürük işlerüni şāğla / Zamān ahid zamān oldu (v. 24a/10)

Oķuyanı dinleyeni yazanı / Raħmetinle yarlağıl ya ğani (v. 24a/11)

1.5. Daştān-ı İbrāhim Ḥalilullah (Şallallāhu Aleyhi Vesellem)

BY00008140 numaralı yazmanın içinde yer alan Daştān-ı İbrāhim Ḥalilullah (Şallallāhu Aleyhi Vesellem) başlıklı eserde Hz. İbrahim'in ismi yer yer "Halil" olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i kurban etmesi olayı ve Hz. İbrahim'in insan kılığına giren Cebrail tarafından sorulara verdiği cevapla Allah tarafından sınanması anlatılmaktadır. Nitekim bu durumu Kur'an'da geçen ayetle açıklamak mümkündür:

"Rabbi İbrahim'i birtakım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti... (El-bakara, 124)"

Eser ilk olarak Besmele ile başlamakta ve Hz. Muhammed (s.a.v)'e salavat getirmekle devam etmektedir. Hikâyenin ayrıntılı içeriği şu şekildedir:

Allah, sevdiği bir peygamber olan Hz. İbrahim'den Hz. İsmail'i boğazlamasını, onun aydınlanmış yüzünü kana boğmasını ister. Bunun üzerine Hz. İbrahim Allah'ın emrine onu dostu bildiği için itaat etmek ister. Hz. İbrahim evladı olmadığı için Allah'a yalvarır ve bir oğlu olursa onu Allah'a kurban edeceğine dair söz verir. Bu durum direkt olarak beyitlerde belirtilmemiş ancak oğlunun bu sebeple kendisine evlat olduğunu ve bu durumu Allah'ın isteği üzerine yerine getirmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Āliyle aşhābına olsun temām / Anlaridi yār gāri ḥāsı 'ām (v. 24b/7)

İşit nakl iderüm Ḥalīl İbrāhim'i / Bilesin ol Ḥüda sever kimi (v. 24b/8)

Ḥaḳḳ didi İsmā'īl'i boğazlağıl / Ol münevver yüzini ḳāna boğıl (v. 24b/9)

Ṭurdı emrine itā'at eyledi / Ne dimekdür çünki dostı söyledi (v. 24b/10)

Oğlı için geldi ol demde fida / Öyle efdal eyledi anı ḥüda (v. 24b/11)

Resul'ün Hz. İbrahim'in mi yoksa Hz. İsmail'in mi cömert olduğunu sorması üzerine Hz. İsmail'in babası ile hangisinin cömert olduğuna dair konuşmasından bahsedilmektedir. Hz. İbrahim, İsmail gibi bir oğlu kurban kıldığı için cömert olanın kendisi olduğunu dile getirir. İsmail de bu durumda babasının kendisinden başka bir

oğlu olmadığını ve bir canı olduğunu dile getirir ve babasına sitem eder. Kendisi öldükten sonra babasına eğlenmesini söyler.

İsmā‘il çün bābāsına söyledi / Kağısı cömerddür Resül eyledi (v. 25a/2)

Didi sen misin cömerd yāđud benüm / Söyle baba ben cevabın dinledim (v. 25a/3)

İbrāhim didi cömerd ben olmuşam / Senin gibi oğlı kurbān kılmışam (v. 25a/4)

İsmā‘il dedi ki ben senden saçı / Böyle der bābāsına oğlı dağı (v. 25a/5)

Zira benden ğayri oğluğ var senüñ / Bir cānum vardurur illaki benüm (v. 25a/6)

Ben ölürsem anınla dinlenesin / Benüm yerime tutub eğlenesin (v. 25a/7)

Âlemlerin Rabbi kendisinin Hz. İbrahim ve Hz. İsmail’den cömert olduğunu ve ikisinde de emaneti olduğunu, bunu dile getirmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Hağ didi ikinizden cömerd benüm / İkinizde dağı var emanetüm (v. 25a/9)

Ol fidāyı gönderen benüm size / Anı getirmez misin dilinize (v. 25a/10)

Sizi sebh ‘azabından itdim emin / Böyle didi ana Rabbül-ālemīn (v. 25a/11)

Hz. İsmail’in kurban edilmesi yerine melekler tarafından koç gönderilir. Bu durum ayrıntılı bir şekilde beyitlerde ifade edilmemektedir. Hz. İsmail’in söylediği bir sözün melekler tarafından söylenilen söz kadar mükāfatı olmadığı dile getirilir. Hz. İbrahim’in cömertliğine de vurgu yapılır.

Meleklerle koçı irsāl eyledi / Fidayile anı hoş hāl eyledi (v. 25b/3)

Hağ Taalā anlara virdi cevāb / İrdi hātifden hitāb bā şavab (v. 25b/4)

Didi ki ‘izzüm celālüm hağkıçün / İsmā‘il söyledi ki bir söz içün (v. 25b/5)

Ger koçı haml itse cümle melāik / Degül bu söz mükāfātına layık (v. 25b/7)

Hz. İbrahim’in malı ve mülkü çoktur. Bunun üzerine meleklerle onun mālına ve mülküne bakmamaları gerektiğini, kalbine ve amellerine bakmaları gerektiğini söyler. Hak dostu olan Hz. İbrahim “Halilullah” için beyitte kalbinde kötülük

olmadığı, muhabbet sahibi olduğu dile getirilmektedir. İbrahim’i denemek, Allah’ın nasıl dostu olabildiğini görmek için Cebrail, insan kılığında yanına gider.

Zira anın vardur evladı mālī / Pes nice oliser haqqın Ḥalil’i (v. 25b/11)

Ḥaḳ didi baḳman evladu malına / Naḳar idün ḳalbine ‘āmeline (v. 26a/2)

Ḥalil’üm ḳalbinde gayri yoḳdurur / Muḥabbeti cümleden artuḳdurur (v. 26a/3)

Dilersen tecrübe idin anı / Bilesiz ki bana Ḥalil olanı (v. 26a/4)

Geldi Cebrā‘il tecrübe itmekičün / Ḥaḳḳa Ḥalil olduğın bilmekičün (v. 26a/5)

Benī ādem şuretinde geldi ol / Tecrübe içün ana tutmuşdı yol (v. 26a/6)

Yüksek bir dağın üzerinde duran Hz. İbrahim koyunlarına bakmaktadır. Onun sürüleri vardır. Bunlardan iki bin tanesi köpektir. Bu köpekler koyunlara bakmaktadır. Bazı köpeklerin boynunda altın toka bulunmaktadır. Bunun sebebi dünyaya gönül veren kimseleri eleştirmektir. Cebrail (a.s.) insan kılığında Hz. İbrahim’in yanına gelir ve selamlaşırlar.

Yüksek dağ üzre tırmışdı İbrāhim / Naḳar ider ḳoyununa ol ḳakim (v. 26a/7)

Ol iki bin köpegi vardı anıñ / Ğaniligin seyr eyle ol sulṫānun (v. 26a/8)

Kimi saydicün anın ḥāzır idi / Kimisi ḳoyununa nāzır eyledi (v. 26a/9)

Her köpek boynunda altun toḳa var / Dünyā necisdür necis necise yarar (v. 26a/10)

Geldi Cebrā‘il ana virdi selām / Didi Ḥalil ve ‘aleykesselam (v. 26a/11)

Cebrail (a.s.) geldiğinde hemen “Bu sürüler kimin?” diyerek sorar. Halil, Allah’ın mallarıdır ancak şimdi bende emanettir diye cevap verir. Cebrail mallardan birisini kendisine satmasını ister. Bunun üzerine Hz. İbrahim, Cebrail’e Allah’ı zikretmesini söyler. Cebrail de bunun üzerine “Münezzehsin, Mukaddessin, meleklerin ve Ruh’un Rabbisin” der.

Kimindür bu ḳadar emvalü ‘izām / Deyüben suvāl eyledi ol hemān (v. 26b/1)

Allah’ın emvalidür didi Ḥalil / Lakin bende emānetdür şimdi bil (v. 26b/2)

Cebrāil didi birin bağışlağıl / Hakkı zikr it sülşün āl didi Halil (v. 26b/3)

Cebrāil Şubbuḥ ḳuddusun Rabbenā / Ve Rabbü'l-melāike velruḥ didi ta (v. 26b/4)

Halil, Cebrail'e üçüncü kere zikretmesini ister ve mallarının tamamını vereceğini söyler. Köpeği ve koyunları Hakkı zikir ile alacağını dile getirir. Dördüncü kere Hakkı zikrettiğinde her şeyi alıp gidebileceği belirtir. Ardından İbrahim'i çağırıp çobanlara, sürünüz koyunları der. Onu takip etmelerini ister.

İkinci kerre hakkı zikr eyledi / Yene aña Hakk Halil'i söyledi (v. 26b/6)

Üçüncü kerre hakkı zikr it daḥi / Cümlesini alasm dir ol saḥi (v. 26b/7)

Çobān ile köpegi ḳoyun ile / Heb alasm anı Hakkı zikr ile (v. 26b/8)

Dörtüncü kerre Hakkı zikr idesin / Ben 'abduni daḥi alub gidesin (v. 26b/9)

Yene Cebrāil Allah'ı zikr eyledi / Gör ol Hakk Halil'i kim neyledi (v. 26b/10)

Pes İbrāhim'i çağırdı çobānlara / Sürünüz ḳoyunı didi anlara (v. 26b/11)

Ardından Cebrāil kendisini tanıtır. Mala ihtiyacı olmadığını, Hz. İbrahim'in kendisini tecrübe etmek için geldiğini, onun Hakka Halil olduğunu bildiğini dile getirir. Bunun üzerine İbrahim de Hakkın Halil'i olduğunu belirtir.

Şoñra kendüni bildürdi Cebrāil / Māla benüm ḥācatüm yoḳ didi bil (v. 27a/3)

Ben seni tecrübe içün gelmişem / Hakkı Halil olduğunu bilmişem (v. 27a/4)

İbrāhim didi Hakkın Haliliyim / Bağışladuḡum ben red itmişem (v. 27a/5)

Cebrāil (a.s.) kendi mekânına gider ve Ulu Tanrı kendisine soru sorar. Cebrail "Ne güzel Halil imiş o İbrahim, ben onu tecrübe ettim" der.

Vardı girü mekânına Cebrāil / Suval itdi andan ol Rabbü'l- Celil (v. 27a/6)

Ne güzel Halil imiş ol İbrāhim / Tecrübe itdüm ben anı yā 'alim (v. 27a/6)

Zenginlerin yerlerse mallarının eksileceğinden bahsedilmiş ve sadaka vermeye ellerinin gitmediği dile getirilmektedir. Faydasız malın toplandığından

bahsedilmektedir. Ardından hikâyenin burada bitirildiği Hz. Muhammed'e selam ve salavat ile dile getirilmektedir.

Ne güzel Halil imiş ol İbrâhim / Tecrübe itdüm ben anı yâ 'alim (v. 27a/7)

Yer isem eksülür deyü havf ider / Birgün cümlesini bırağup gider (v. 27a/9)

Taşadduk itmeğe de varmaz eli / Fâidesiz malını cem' itmiş deli (v. 27a/10)

Bunda hatem oldu bu kışşa ey hümâm / Muşafâ'ya vir şalavat ile selam (v. 27a/11)

Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilat / Vir Muḥammed Muşafâ'ya şalavat (27b/1)

Oқыяны dinleyeni yazanı / Raḥmetinle yarlıgagıl yâ gani (27b/2)

1.6. Hazā Destān-ı Geyik Budur

BY00008140 numaralı yazma eser içinde bulunan “Hazā Destān-ı Geyik Budur” mesnevi nazım biçimiyle ve “Fâilâtün fâilatün fâilat” vezniyle yazılmıştır. Sade bir Türkçe ile yazılan bu hikâye döneminin dil özelliklerini de yansıtmaktadır. Eserin içeriği ayrıntılı olarak şu şekildedir:

Eser ilk olarak diğer hikâyelerde de olduğu gibi Allah adını zikrederek başlamaktadır. Destān-ı Geyik isimli bu eserde geyik hikâyesi ile Hz. Peygamber'in mucizesi dile getirilmektedir. Yazar tarafından mucize okuyucuya anlatılmaktadır. Kemal sahibi Mustafa'nın bu mucizesinin hoş bir haber olduğu dillendirilmektedir.

Evvel Allah adın yād idelüm / Kaygulu gönülleri yād idelüm (v. 27b/4)

Başlayalum söze çün Allah deyü / Evvelinde fażl-ı bismillah deyü (v. 27b/5)

Başlayālum bir mu'cizāt uş gül gibi / Şerḥ idelüm kapuna bülbül gibi (v. 27b/6)

Muşafâ'niñ mu'cizātın söyleyim / Diñler isen ben sana şerḥ eyleyim (v. 27b/7)

Diñle imdi bir 'ācaib hoş haber / Muşafâ'dan öyle ey şāḥib kemal (v. 27b/8)

Hz. Muhammed (s.a.v.) ashabı ile bir gün mescitte sohbet ederlerken karşıdan heybetli, kırk kâfir atlısı gelir. Bu atlı kâfirler mescide girip selam verdikten sonra

cemaatin karşısına dururlar. Kâfirler, dinlerine batıl diyen, ayrı bir din davasında bulunan Hz. Muhammed'i (Peygamberi) kendilerine göstermelerini ister. Kendi dinleri için söz söylememesini, söyleyecekse de burada durmaması gerektiğini, söylediği sözün içinde yalan yoksa peygamberliğini ispat etmesini, ispat edemediği takdirde sözlerine inanmayacaklarını dile getirirler.

Mescide bir gün ol dîn serveri / Şabaḥ namāzın kıldı ol gönül eri (v. 28a/1)

Oturırdı söykünüp mihraba / Va'z ider idi aşhâbına (v. 28a/2)

Cümle aşhâblar hem anda bile / Şoḥbet iderdi bunlar Resullullah ile (v. 28a/3)

Ol Muḥammed kim aya beñzer yüzi / Ol yarın Ḥaḳdan diliser bizi (v. 28a/4)

Gördiler qarşudan kırk atlu gelür / Kırkı daḥi bile heybetlü gelür (v. 28a/5)

Girdiler mescide virdiler selām / Şaf şaf olub qarşu durdılar tamam (v. 28a/8)

Didiler kim gösterün bize peygamberi / Ol ki bir dem dinimize bâtıl didi (v. 28a/9)

Kimdür ol bizlere bâtıl diye / 'Ālem içre böyle da'va eyleye (v. 28a/10)

Söylen ana bu sözi söylemesün / Ve söyler ise burada durmasun (v. 28a/11)

Yoksa anıñ sözine inanmazız / Söyleduḡi sözi gerçek tutmayız (v. 28b/1)

Bize peygamberliḡin kılsun biyān / Ger yok ise sözi içinde yalan (v. 28b/2)

Bu sırada Hz. Ömer ve Hz. Ali'yi sakinleştiren Hz. Muhammed (s.a.v.) onlara sabretmelerini ve ne istekleri varsa kendilerinin söylemesini dile getirerek kâfirlerin karşısına çıkar. Bu sırada kâfirlerin avladıkları, ata bağlanmış, başı ve ayağı bağlı, sel gibi gözünden yaşlar akan geyiği görür ve peygamberliğini ispat edecek olan bu geyiği serbest bırakmalarını ister. Fakat kâfirlerin başı buna anlam veremeyerek güler. Ellerinden geyiği alacaklarını düşünürler. Kâfirler bu anlam veremedikleri durum karşısında gülerler ve kendisine boyun eğdireceğini düşündükleri Hz. Peygamber'e uymayacaklarını dile getirirler.

Ömer aydur ben varayım / Zülfikār ile ḳamusın kırayım (v. 28b/3)

Resül aydur şabr edin be göreyim / Her ne ise muradları söylesün (v. 28b/4)

Bize peygamberliği kılsun 'ayān / Yok der ise sözi olur heb yalan (v. 28b/6)

Bir geyik anda bağludur ata / Kim görüben kıldı anı hayretā (v. 28b/8)

Taşma ile bağlı ayağı hem bāşı / Sel gibi aqāriken gözinün yaşı (v. 28b/9)

Resül aydur çözün geyik söylesün / Benim peygamberliğim size şerh eylesün
(v. 28b/10)

Didiler elümüzden geyigümüz alsa / Fi'liyle bize cāzuluk kılsa (v. 29a/3)

Bu duruma razı olmayan kâfirler Hz. Muhammed'in geyik kaçarsa kendisini öldürmelerini söylemesi üzerine razı olurlar ve geyiği çözerler.

Resül aydur sözüm tutun çözün / Geyigünüz kaçır ise beni öldürün (v. 29a/11)

Hak tarafından dile getirilerek Peygamberle konuşan geyik şunları söyler: Ey iki âlemin önderi, Allah'ın sevgili elçisi, Allah birdir! Senin peygamberliğin yerdekilere ve göktekilere, insanlara ve cinlere apaçık belli olmaktadır. Seni inkâr edenin yeri cehennem, yiyeceği zakkum, yüzü kara olsun. Resul'ün peygamberliğini kabul edenin, yoldaşının yedi cennet iman olmasını dilerler.

Aydur ey iki cihānun serveri / Haq Çalabun sevgili peygamberi (v. 29b/4)

Taıırı birdür sen Resülsün bī-gümān / Yerde gögde işbu söz oldu 'ayān (v. 29b/5)

Her ki bunda bugün haq bildi anı / Oddan azad olıser yārin cānı (v. 29b/6)

Her ki bunda seni haq bilmedi / Yarın ol tamu otına kaynadı (v. 29b/7)

Yedi tamu kaynayub zaqqum ola / Yüzi kara yedügi zaqqum ola (v. 29b/8)

Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu ifade etmekle birlikte, başından çok sıkıntılar geçtiğini, Çin ilinden yola çıkıp uzak ülkeler arşınladığını, Mekke dağında iki yavrusunun olduğunu, yavrularını beslemek için durduğu sırada kâfirlerin kendisini avladığını, dört yanını bağladıklarını, yavrularına haber veremediğini ve kardeşini kaybettiği için de yavrularına bakacak kimsesi olmadığını dile getirir.

Her ki senün hükmüne fermān ola / Yedi cennet yoldaşı imān ola (v. 29b/9)

Her ki bunda seni haş bilmedi / Yarın ol tamu otına kaynadı (v. 29b/7)

Gelüben Mekke dağında kızuladum / İki kızıcığ doğurdum gizledüm (v. 30a/1)

Erken durmuş idüm ot otlayım / Gerü gelem kızuları südleyim (v. 30a/2)

Bu kâfirler gelüben avladılar / Tutuben dört yanım bağladılar (v. 30a/3)

Kaçmağa yoğ idi bende mecal / Kardaşı yavı kalan ne mecal (v. 30a/4)

Yavruları küçük olduğu için ot yiyemediklerini, dağda bir başına sütsüz ne yaptıklarını düşünen geyik Resul'ün kendisine kefil olmasını ister. Yavrularının yanına gidip helalleşmek için kâfirlerden izin almasını ister. Bu sözleri duyup gözleri dolan Hz. Muhammed geyiğe kefil olur. Geyik gelmez ise kendisini öldürmeleri şartı ile geyiği serbest bırakırlar.

Dişleri yoğ dağı ot otlayalar / Neyleyeler ol dağda sütsüz bular (v. 30a/8)

Yâ Resül bana kefil ol bugün / Yüregim derdine dermân ol bugün (v. 30a/9)

İrişsin ol iki kızı belere / Halimden haber vireyim ben anlara (v. 30a/10)

Varın anlar ile halalaşın / Tañrıya işmarlayuben geleyim (v. 30b/3)

Çün işitdi Muştafâ bu sözleri / Yâş ile töldü mübârek gözleri (v. 30b/4)

Resül aydur kâfire sözüm tutun / Bu geyiği bana bağışla ya şatun (v. 30b/5)

Ya kefil olayım kılın kabul / Eger geyik gelmez ise der Resül (v. 30b/6)

Geyigümüz gelmez olur ise ya'ni / Bellü bil kim öldürürüz biz seni (v. 30b/9)

Razı olub bu kavli kıldılar / Geyigü ol demde şalıvirdiler (v. 30b/10)

Yavrularına kavuşan geyik ile yavruları arasında konuşma geçer. Başından geçenleri yavrularına anlatır. Bunun üzerine yavruları ağlayarak anneleri ile vedalaşır. Peygamber'e kurban olmayı dilerler.

Geyik aydur kâfire tutulmuşum / Haş Resül'ün kefil virüb gelmişim (v. 31a/9)

İşbu sözi sözi işidüb ağladılar / Anası her biri helalleşdiler (v. 31a/10)

Kobuzı budag içinde olalum / Tañrı Resül'ine kurbân olalum (v. 31a/11)

Geyik dönüş yolundayken kâfirler geyiğe tuzak kurarlar. Tuzağa yakalanan geyik tuzaktan kurtulmak için Allah'a yalvarır: "Ey Alemlerin sırrını bilen, herkesin derdine derman veren Allah'ım, dertliyim, derdime derman eriştir." Çocuklarının acısından çok Hz. Peygamberin kâfirlere esir düşmesi canını yakar. Allah'ın emri ile anne geyik, Cebrail tarafından kurtarılarak tuzağı ile Hz. Peygamber'in huzuruna getirilir. Bunun üzerine başına geleni Peygamber'e anlatır. Kâfirler bu duruma hayret ederler ve Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu anlayıp topluca Müslüman olurlar. Eser, Hz. Peygamber'e salavatla son bulur. Hikâyenin yazarı, hikâyeyi dinleyenlerin ve okuyanların da Hz. Peygamber'e salavat getirmelerini ve Allah'tan da onların affını ister.

Aydur ey 'älemlerün sırrın bilen / Ey kamu dertlere dermân viren (v. 31b/8)

Hiç kıyırmazım bana oldı cefâ / İlla kefilim oldı Muḥammed Muştafâ (v. 31b/9)

Dertlüyim dermân irüşdür yâ ḥakim / Ben zaîf kerem lütfından umaram (v. 31b/10)

Ol kâfirler begi adamların yolladı / Varın yolda tuzağ kırın didi (v. 31b/5)

Geldiler tuzağ kıruben gitdiler / Ol geyik tuzağda girtâr itdiler (v. 31b/6)

Aldı Cebrail geyigi getürdi / Muştafâ'nun ḥuzurına yetürdi (v. 32a/1)

Ol kâfirler gördi geyik geldüğün / Muştafâ önine gelüb durduğın (v. 32a/4)

Kırk deh şol dem Müslümân oldılar / Küfri koyub dini İslâm buldular (v. 32a/5)

Yetmiş er idi bular kavmi bile / Cümlesi imân getürdi dili ile (v. 32a/6)

Muştafâ aşḥâbı ile şād oldılar / Küfri koyub dīni İslâm buldular (v. 32a/7)

1.7. Hazā Destān-ı Kesikbaş

Anadolu'da gelişen Türk Edebiyatı'nın en eski eserlerinden biri olarak kabul edilen Kesikbaş Destanı (Kocatürk, 1970: 142) halkın dinî duygularını canlı tutmak amacıyla Hz. Peygamber'in faziletlerinin ve Hz. Ali'nin İslâm uğrunda

kahramanlıklarının anlatıldığı dinî-destanî nazım tarzında yazılmış bir halk hikâyesidir (Albayrak, 2002:308).

Manzum dinî destan özelliği gösteren Kesikbaş Destanı aruzun “Fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla kaleme alınmıştır. Kocatürk’e göre Kesikbaş destanı Kirdeci Ali’ye aittir. (Kocatürk, 2018:117-118) 32b-37b varakları arasında bulunan Kesikbaş Destanının istinsah tarihi ve müstensihi bilinmemektedir. Harekeli nesihle yazılmış olunan bu eserin dili sade ve yalındır. Harekeli olmasının yanı sıra sesli harfler de kullanılmıştır.

BY00008140 numaralı yazma içerisinde yer alan “Hazā Destān-ı Kesikbaş” isimli destan Allah adını anarak başlamaktadır. İşlenecek destanın Hz. Muhammed’in mucizesi olduğu “sebeb-i telif” bölümünde belirtilmektedir. Beyitte geçen Hz. Muhammed’in “dört yarı” kelimesi ile “Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali” ifade edilmektedir. Hazā Destān-ı Kesikbaş’da işlenen konunun özeti şu şekildedir:

Hz. Muhammed bir gün dört yarı ve sahabeler ile mescitte otururlarken gövdesi olmayan bir Kesikbaş görürler. Bu heybetli ve beyaz sakallı Kesikbaş ağlayarak ve yuvarlanarak içeri girer. Allah’ın aslanı Hz. Ali peygamberden Kesikbaş’ı huzuruna getirmesi için izin ister ancak Kesikbaş’ı ne kadar denese de yerinden kaldıramaz. Bunun üzerine Hz. Ali’ye kuvvetine yazık olmasını, Hz. Ali gibi yüz kişi gelse bile kimsenin kendisini yerinden kaldıramayacağını söyler. Ardından hem kendini tanıtmaya hem de derdini anlatmaya başlar.

Oturırdı Muştafâ dört yarı ile / Otuz üç şahâbı hem cümlesi bile (v. 32b/9)

Her biri bakârlar idi Resûl yüzine / Hem kulağ urmuşlardı şerbin sözine (v. 32b/10)

Gördiler kim bir kesek âdem bāşı / Girdi içerü ağladı dökdi yāşı (v. 32b/11)

Gevdesi yok idi gözi yaşı / Şehid olmuş iki göz yaş idi (v. 33a/1)

Ṭurdu geldi Tañrı arşlanı ‘Ali / Ol başı götürmege kıldı veli (v. 33a/7)

Ġayret itdi ol başı götürmege / Resûl hâzretine yetürmege (v. 33a/10)

uvvet itdi ol başı götürmedi / Miskl zerre yerinden ayırmadı (v. 33a/11)

uvvetine yazık olmasun söyle ana / Hem de söyle hiç zamet eylemesn bana
(v. 33b/3)

‘Ali gibi yüz daı olur ise / amusı dava kılub gelür ise (v. 33b/4)

Kimse yerimden beni götürmeye / Zerre mkal yerimden ayırmaa (v. 33b/5)

Allah’ı her vakit zikrettiini, muradına erdiğini, elli bir defa hacca gittiğini, yeryüzünde at ile yürüdüğünü, adam suretine girdiğini, melekler katına çıktığını, beyitte geçen duayı bildiğini, Hz. İsa ile secde ettiğini anlatır.

Ben murad-ı mauduma irmiim / Bı-gmn Tarı dızarın ben grmiem (v.
33b/7)

Elli bir defa varmış idim ben hacca / Yatmaz idüm çok aribe çok hacca (v.
33b/8)

Yürür idüm yeryüzünde a ile / çıkar idüm göge mu‘cizat bile (v. 33b/9)

Gh girdüm adam retine / Ki ıkarırdum melaikler ktına (v. 33b/10)

İsmi ‘azam du‘asın our idim / ‘İsa ile ben namz kılur idüm (v. 33b/11)

Kal’a (Kal’a-Zerrn) ehrinde yaadıını, Hızır ve İlyas’ın arkadaşı olduğunu söyler. Kendilerine musallat olan bir devden bahseder. Bu devin, oğlunu ve gövdesini yediğini, hanımını da kaçırıp kuyuya götürdüğünü ve kaygıdan gözlerine uyku girmediini söyler. Hz. Muhammed’dan yardım ister. Yardım etmezse ahirette kendisinden davacı olacağını söyler.

al’a ehri benüm ehrm idi / Hızır İlyas munis yrim idi (v. 34a/1)

Olum ile gövdemi bir dev yedi / Y Muhammed sen ef‘at kıl didi (v. 34a/3)

‘Avratını aldı girdi kuyuya / aygu koymaz gözlerimi uyuya (v. 34a/4)

Y Muhammed vir ‘Ali’ni sen baa / Ben daı du‘acı klum sana (v. 34a/5)

Ger ef‘at itmez isen sen baa / Ahiretde davacı olurum ben sana (v. 34a/7)

Kesikbaş'ın sözleri üzerine Hz. Ali gelir ve Hz. Muhammed'den devin yanına gidip Zülfikâr'ı ile onu ortadan kaldırmak için izin ister. Hz. Ali kararlı olduğunu ve Kesikbaş'ın eşini devin elinden kurtarması gerektiğini söyler.

Böyle didi Aḥmed'in yandı cānı / Ṭuru geldi Tañrının arslanı veli (v. 34a/8)

Didi destūr vir ana ben varayım / Zülfikār ile cigerin yarayım (v. 34a/9)

Alurum hem deyü elinden 'avratı / Tañrı ḥaḳḳıçün binmeyüm atı (v. 34b/1)

Düldül'e binip Zülfikâr'ı takınan Hz. Ali Kesikbaş'ı takip eder. Otuz üç bin sahabe gözleri yaşlı bir şekilde Hz. Ali'yi uğurlar. Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin de ağlayarak babalarını yolcu ederler. Hz. Ali atı Düldül ile hızlı bir şekilde yola koyulurken Kesikbaş, Düldül'den daha hızlı hareket eder. Kesikbaş yedi Mushaf Kur'an'ı ezbere bilir. Yolculuk sırasında namaz kılarlar. Yedinci günün ardından devin kuyusuna varırlar. Devin kuyusuna bakar. Kuyunun suyu yoktur, cehennem kuyusuna benzetirler. Kesikbaş devin insanları yediğini söyler.

Düldül'e bindi köşendi Zülfikār / Ḥasan ile Ḥüseyin ağladı zār-ı zār (v. 34b/5)

Deldiler yandı düşdi bir münzile / Gitdi 'Ali ile hem Kesikbaş ile (v. 34b/6)

Otuz üç bin şaḥābe hem bile / Sür tediler heb yāşların eller ile (v. 34b/7)

Dün ü gün sürdi Düldül atı / Ol Kesikbaş giydür onuncı ḳatı (v. 34b/8)

Üç oḳ atım Düldül'den önden gider / Yedi muşhaf Ḳur'an'ı ezber aydır (v. 34b/10)

Ḳanda kim 'Ali diler namāz ḳıla / Ol Kesikbaş ḳılır 'Ali eylebil (v. 34b/11)

Baḳdı gördi pek derin ḳuyu / Cehennem ḳuyusıdır yoḳdur şuyu (v. 35a/6)

Hz. Ali atına baktıktan sonra beş yüz kulaç uzunluğundaki kemendini taşa bağlar ve Kur'an'dan ayetler okuyarak kuyudan yavaş yavaş iner. O sırada Düldül ile Kesikbaş ağlarlar. Kuyudan inerken kollarının takati kalmayan Hz. Ali kuyunun çok derin olduğunu görür. İsm-i Azam duasını okuyarak kuyudan aşağıya inmeye devam eder. Üç gün üç gece boyunca ayakları ve başı donarak inmeye devam eder. Namaz

vaktinin geldiğini anlayan Hz. Ali gözleri ile namaz kılar. Dördüncü gün yere erişip Allah'a şükreder.

Döndü bir kez Düldül'e bakdı 'Ali / Kemendi ucun bir t̄şa taqdı 'Ali (v. 35a/9)

Beş yüz kulaç kemendi bağladı / Düldül ile ol Kesikbaş ağladı (v. 35a/10)

Tutdı kemendi 'Ali az az iner / Yedi muşhaf Kur'an'ı ezber ider (v. 35a/11)

Beş yüz kulaç kemendi ile endi 'Ali / Kalmadı kollarının her giz t̄kati (v. 35b/2)

Tañrı adın getürürdi diline / İrdi kemendinün ucı 'Ali'nin eline (v. 35b/3)

İsm-i 'Azam du'asın bilür idim / Ol kemendi ucunı elden qodum (v. 35b/5)

Üç gün ve üç gece iner idi / Kāh başı kāh ayāğı donar idi (v. 35b/6)

Ertesi vü gece olduğın bilür idi / Göziyle hem namāzın kılar idi (v. 35b/7)

Hz. Ali kuyunun dibine ulaşır ve devin yerini sorar. Sarayın içinde olduğunu öğrenir. Dua ederek sarayın içinde ilerleyen Hz. Ali minare uzunluğunda bir deve ile karşılaşır. Devin içinin kibir ile dolduğunu dile getirir. Devi uyurken öldürürse bütün alemi kendisine güleceğini söylerler.

Şordı H̄azret-i 'Ali dev yerini / Qandedür bir göreyim evvela didi (v. 35b/11)

Didiler iş bu saraydan içre / Bāşını öldür anın her dem ilerü (v. 36a/1)

Anda varur her zamān ol yer içre / Yedigi ādemdür ömri geqer (v. 36a/2)

Du'a kılub yürüdi 'Ali andan yana / Kim göre devi yurdı ana (v. 36a/3)

Yātmiş uyur heybetle ol lain / İçi tolu zehr idi hem kibr-i kin (v. 36a/5)

Sen bunu yaturken öldüresin / Qamu 'ālemi özge güldiresin (v. 36a/11)

Devin uyanması için Hz. Ali nara atar. Sarayın içi ve dışı inler. Bir nara daha atar ve en sonunda devi uyandırır. Uykusundan uyanıp Hz. Ali'yi karşısında gören dev sinirlenir ve dişlerini sıkarak ateşler çıkarır. Dev, Hz. Ali'yi tanır ve onun nice devlerin başını kestiğini bilir ve öfkelenir. Hz. Ali, deve onu öldüreceğini dev de kendisini

yiyeceğini söyler. Dünya’da Müslüman bırakmayacağını, Mekke ve Medine şehrini yıkacağını söyler.

Na‘ra urdı ol gâzilerün başı / Çâtladı ol sarayın içi tışı (v. 36b/2)

Düşmân ol na‘radan uyânmadı / Hiç na‘ra onı cânına boyanmadı (v. 36b/39)

Div duruben ‘Ali baçar bilür / Dişini dişine urdı od şaçılır (v. 36b/5)

Sen mi geldin ya ‘Ali düşmanımız / Senün adınla yıkıldı cânımız (v. 36b/7)

‘Ali aydur seni daği öldürem / Ol div aydur yâ ‘Ali seni ben yiyem (v. 36b/8)

Dünyada ayruğ Müsülmân kıomayam / Hiç kimseden gam u guşsa yemeyem (v. 36b/9)

Yıkayım Mekke ol Medine şehrini / Ne danışmendini kıoyam ve ne kıavmüni (v. 36b/10)

Devin hamlelerine maruz kalan Hz. Ali, devden şahadet getirmesini ancak bu şekilde kurtulabileceğini söyler. Dev, Hz. Ali’nin bu sözleri üzerine bin yaşında din kaygısı gütmeyeceğini, ölse bile bu sözü demeyeceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Ali öfkelenir ve gözleri kana döner. Zülfikar’ını kaldırır ve devin başına geçirir. Müslümanların hepsini sarayın dışına çıkarır. Devin hazinesini ve kendi işlerine yarar mallarını alırlar. Yürüyüp kuyu dibine giderler.

Gürzi eline aldı ve yürürdi / Yâ ‘Ali kendüzine hâzır ol didi (v. 37a/1)

‘Ali aydur ikrâr it peygambere / Kim senün canun hemân ol kıurtara (v. 37a/6)

Dev aydur bin yaşadum dimedüm / Bin başumda din kıaygusun yemedum (v. 37a/7)

Ölürsem diyemim ben bu sözi / Kıağdı ‘Ali kıana döndü iki göz (v. 37a/8)

Zülfikâr’ı çaldı devin başına / Kesdi devi geçdi saray taşına (v. 37a/9)

Ol Müsülmânlar geldiler kıamusı / Ol devün kıazresini aldılar (v. 37a/10)

Kuyu dibinde yedi defa peygambere salavat getiren Kesikbaş’ın eşini görür. Ardından Hz. Ali dua eder ve hepsi âmin der. Dua sonucunda bir anda hepsi kendini

kuyunun ağzında bulur. Allah'a şükrederler. Mekke'ye giderler, Kesikbaş'a sevdiğini getirdiklerini söylerler. Hz. Ali yaşadıklarını sahabilere anlatır ve onlar da sevinir. Kesikbaş gövdesine ve sevdiğine kavuşur. Ardından destan Hz. Muhammed'in ruhuna salavat istenerek bitirilir.

Bir şahābe ol hātunı görür / Yedi kez nebiye şalavat getirür (v. 37b/2)

'Ali al götürüb du'a eyledi / Bunlār daḫi cümlesi amin dedi (v. 37b/3)

Gördiler kendülerin kıyu ağzında / Tañrıya çok şükür eylediler anda (v. 37b/4)

Yürüyüben Mekke t̄abi ettiler / Götürüben Muḫammed'e ol hātunı yetürdiler
(v. 37b/5)

Ol Kesikbāş'ın sevdiğin getürdiler / Muştafā Hazretine yetürdiler (v. 37b/7)

Resülullah elin götürüb du'a eyledi / Ḥaḫ Teala Kesikbāş'tan verdi (v. 37b/8)

Anlar daḫi murādına erişesin / Elleriyle daḫi anda sarmaşdılar (v. 37b/9)

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Muştafā ruḫına vir şālavat (v. 37b/11)

1.8. Hazā Destān-ı Şulḫ Kız

“Hazā Destan-ı Sulh Kız” isimli mevlidin müellifi tespit edilmemektedir. Eser “Fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbı ile mesnevi nazım biçiminde kaleme alınmıştır. Eserde kısaca Müslüman bir aile ile Yahudi komşuları arasında geçen bir olay anlatılmaktadır. Destanın özeti şu şekildedir:

Eser Allah'ın adını ve Peygamber'in mucizesini anarak başlamaktadır. Olay Şam'da geçmektedir. Bu şehirde Müslüman aileye komşu, malı mülkü çok olan çok zengin Yahudi bir komşu vardır. Bu Yahudi komşu Müslümanlığa ve Peygamber'e düşman birisidir. Yahudi'ye komşu olan Müslüman aile ise çok yoksuldur. Öyle ki üç gün üç gece yemek yememişler, açlıktan gözlerine uyku girmemiştir.

Şehr-i Şam'da var idi bir Yahudi / Mālı milki çok idi ol cūḫud (v. 38a/6)

Hiç ḫesābı yok idi altununun / Dünyālığı çok idi yavlaḫ anun (v. 38a/7)

İlla içi tolu idi kibr i kin / Muştafā'ya düşmān idi ol ite (v. 38a/8)

Bir Müslimān koñşu idi ol ite / Ol cühudı melune ol la‘nete (v. 38a/9)

Üç gün üç gice yemek bulmadı / Açlığından göze uyku gelmedi (v. 38b/6)

Üçi dañi üç gice aç yatdılar / ‘Aciz olub nice kıanlar yutdılar (v. 38b/7)

Yahudi komşu onların hâlini görür ve hâllerini sormak için Müslüman komşularının evine gelir. Müslüman yaşadıkları sıkıntıyı yine sıkıntının Allah’tan geldiğini bilerek ve isyan etmeyerek anlatır.

Ol Müslimān der diye āh eyledi / Nidelüm çün Allah böyle eyledi (v. 39a/4)

Üç gün oldu loğmamuz yok yemeye / Kimsemüz yok hâlimüzi dimeye (v. 39a/6)

Yahudi, Müslüman adama dinini terk etmesini, kibleye dönmek yerine puta tapmasını kendi dinini terk ederse malının yarısını kızını kendisine vermek şartı ile vereceğini söyler. Ancak Müslüman adam kızını Yahudi’ye vermezse yardım etmeyeceğini dile getirir. Bunun üzerine adam eve gidip karısıyla konuşmak için Yahudi’den zaman ister.

Dinini terk eyle gel bizüm dine dön / Gel buta tab ka‘be’ye eyleme yön (v. 39b/2)

Çäre dinden dönüb bize yār ol / Musa dini tutub bizim ile ol (v. 39b/3)

Tā ki cümle mālının yārısını / Saña virem işit imdi sen bunı (v. 39b/4)

Dañi ol kızını vergil baña / Göñlümün buyruğın derem ben saña (v. 39b/5)

Sözi kıabul idüb virsen kızını / Kıızını tutam cāndan senün ‘aziz (v. 39b/6)

Razı olur isen söyle sözünü / Yok der isen bileyim hem sözünü (v. 39b/7)

Benüm ile bu kıavli kııluñ / Yok der isen var aclıkıdan ölüñ (v. 39b/8)

Ol Müsülmān der mühlet vir baña / Bir göreyim hātunum ne der baña (v. 39b/9)

Müslüman adam eşine Yahudi’nin dediklerini bir bir söyledikten sonra hanımı ah eyleyip Allah’ın verdiği bu durumdan razı olmaları gerektiğini söyler. Dünya ve mâl için dinini terk etmemesi gerektiğini dile getirir. Yoksulluğa razı olup bu şekilde geçinmeye şükrettiklerini, şeytana uymayıp dinden dönmemesi gerektiğini söyler.

İşidüb 'avreti āh eyledi / Düşdi haşı gitdi yā Allah didi (v. 40a/2)

Bunca yıldır çekdüğümüz böyle / Raız olalum bunı Allah viridi bize (v. 40a/5)

Biz yoğsulluğa raız olmuşuz / Böyle geçinmege şükürü kanā'at kılmışuz (v. 40a/8)

Olmasun ki dinünden dönesin / Dini virüb dünyālığı alasin (v. 40a/9)

Konuşulanları duyan adamın kızı Muhammed'in dininden ölse bile dönmeyeceğini, annesi ve babası için kendi canını kurban edeceğini söyler. Anne ve babasını açlıktan kurtarmak ve dinden dönmelerini engellemek için kendisini pazara götürüp satmalarını söyler.

Ben bu dīnden ayrı dīne dinmeyem / Cān virem ben bu dīni virmeyim (v. 40b/9)

Ṭur bābā sözüm işit benüm / Sizüñ için kurbān olsun bu cānım (v. 40b/10)

Size ben deyeyim billahi ṭutuñ / Erten beni bāzara iletün şātın (v. 40b/11)

Dīnüñi terk eyleme beni eyle terk / Şādık oldur şıdık ile dīn eyleme terk (v. 41a/3)

Dönme dīnünden sakla dīnüni / Dünyā için oda yakma cānını (v. 41a/4)

Bir kişiye ḥor virmek sen beni / Karavaşdur deyü beni şāt şakla dinün (v. 41a/5)

Yüreği yanan annesi bu sözleri işitir ve bu durumu kabullenemeyeceğini, kızının köle olarak satılmasını istemediğini dile getirir. Ancak kızı nereye kadar bu açlığı çekeceklerini, üçünün de aç olduklarını dile getirerek annesini ikna eder.

Dīn yolına şāt beni şakla dini / Kōmuşām yolunıza cān-ı teni (v. 41b/7)

Siz beni terkidünüz dīn yolına / Dīn bulunmaz oğıl kız yoluna (v. 41b/8)

Ana ata çağırub dirim size / Ben kendümi şatmaqlığa izin verdim size (v. 41b/9)

Anne, kızının yüzünü görebilmesi için şehirli birine satması şartıyla kabul ettiğini eşine söyler. Baba kızını köle pazarına götürür ve satılığa çıkarır. Baba, kızını pazardaki bir yiğide açık arttırma ile satması için verir. Ancak şehirli kızdan haberdar olmaz ve kızı şehirli satın almaz.

Ana der kızımı şehirliye şāt / Al bahasın kendüni yabāna at (v. 41b/10)

Şehürlüye şāt kim göreyim yüzün / Naḳle bāri işite tatlu sözin (v. 41b/11)

Ḳaravaşlar gibi ol kızın şāta / Alı virdi bāzāra gör kim nite (v. 42a/2)

Çün kızın sātmağa virdi ol yigit / Didi dellāle benüm sözüüm işit (v. 42a/5)

Şehirliden ğayrıya sen şatmağıl / Ğayrılığa gey bunı sen atmağıl (v. 42a/6)

Aldı dellāl eline kıldı mezād / Şehürlüden ḥalkı hiç ḥaberdār olmadı (v. 42a/7)

Şehir ḥalkı hiç ḥaberdār olmadı / Ol kızı şehürlü satın almadu (v. 42a/8)

Kızı bir gözü doğuştan görmeyen bir yiğit satın alır ve evine götürür. Kız annesinden helallik almak için yanına gider ve annesine duygularını dile getirir.

Müşteri oldu bu kıza bir ğarib / Ol daḥi bir gözlü idi hemān gözi (v. 42a/10)

Ol ğaribün bir idi hemān gözi / Anesinden öyle doğmuşdı özi (v. 42a/11)

Ol baña eylik şanān anām / Mehrübān sevgülü cānım anām (v. 43a/3)

Faḳırlıḳdan yüregi yānmış anām / Fürḳātin nārına düşmüş anām (v. 43a/4)

Gözleri yāş ile ğarik olmuş anām / Ḳuzucığı yavı kılmış anām (v. 43a/5)

Ḥasretimden yüregi yanan anām / Çevre yaña yollara bakan anām (v. 43a/6)

Yatduğı yerlerimi gözleyen anām / Gıtdüğü yollarımı gözleyen anām (v. 43a/10)

Bu beyitler üzerine annesi de kızına duygularını dile getirir:

Ḳānde bulam ey gözüm nurı seni / Kendü elümle esir itdüm seni (v. 43b/1)

Ey nigārim sen görünmezsın gözüme / Akça degil bu kara gündür bize (v. 43b/3)

Ana degil saña düşman olmışım / Cigerimi derd ile hān kılmışım (v. 43b/10)

Otka yānsun baña göre altun gümüş / Nasıl ki kızın şatur yemiş (v. 43b/11)

Yiğidin köyünde onu seven bir komşusu vardır. Geç vakitte köye vardıkları için komşusu bu yiğidi evine çağırır. Komşusunun evinde uykuya dalan genç, bir rüya görür. Rüyasına dünya ve ahiretin efendisi ay yüzlü Muhammed gelir. Cihanın övünç kaynağı yiğitten bazı isteklerde bulunur, kızı geri götürmesini ister.

Bu yigidün honşusu var idi / Ol yigidi ki katı sever idi (v. 44b/1)

Honşusu hem yigidi çağırur / Ol dağı sözün kımayub varur (v. 44b/3)

Yigit anda yaşduğa başın urur / Uyğuya varur bir 'acāib düş görür (v. 44b/6)

Gördi düşde Resūlullah gelür / İki cihān serveri ol mah gelür (v. 44b/7)

Didi peygamber şol sā'at ana / Ey yigit bir hācete geldim sana (v. 45a/7)

Bir qaravaş almış imişsin dün / Bağışla bana yāhud virgül şatun (v. 45a/8)

Sen bulasın uçmağda hūr kuşur / Ol kızı azad idüb vir destur (v. 45a/9)

Ümmetinden ol şatılan qaravaş / Dīn yolunda komışdur ol cān u bāş (v. 45a/10)

Cānını kıdı dinini kımadı / Dost koyub düşmana ol uymadı (v. 45a/11)

Bu rüya üzerine yiğit kızı geri götüreceğini söyler. Ancak kendisine bu rüyayı anlattığında insanların inanmaları için bir işaret vermesini Peygamber'den ister. Bunun üzerine Hz. Muhammed yiğidin görmeyen tek gözüne mübarek elini götürür ve yiğidin görmeyen gözü açılır.

Ol yigit eydür ey nebilerün begi / Ben zaifün var senden bir dilegi (v. 45b/7)

Yā Resūlallah eger halka yarın / Dirisem gördüm nebilerün serveri (v. 45b/8)

Ben bilürüm halk inānmazlar baña / Umarım bir nişān viresin baña (v. 45b/9)

Oy yigidün bir gözi kör idi / Nice yıl şöyle körce yürür idi (v. 45b/10)

Dügürdi mübârek elin Muştafâ / Oldı ruşen gözi ol pür-şafâ (v. 45b/11)

Çün uyandı uykudan kendü özi / Baqdı gördi açılmış körce gözi (v. 46a/5)

Şâz oluben sevüdi şöyle cānı / Mu‘cizât kıldı cihānun serveri (v. 46a/6)

Yiğit uykusundan uyandığında görmeyen gözünün de gördüğünü fark edince hemen evine gider ve kıza başına gelenleri anlatıp sorular sorar.

Baňa adın karavaş dedüren yār / Didigüme bişmān itdüren yār (v. 46a/11)

Çonşu gelüb beni alub giden yār / Muhammed Muştafâ gelib dilek iden yār (v. 46b/1)

Kimsin aħı senün için Muştafâ / Geldi bana ol Resül bā-şafâ (v. 46b/2)

Düşde gördüm ben cemālin anun / Ne kişisin nedür aħvālin senün (v. 46b/3)

Ĥuri misin ferişte misin ey yār / Ne kişisin baňa vir doğru haber (v. 46b/5)

Ardından kız da kendi hikâyesini anlatmaya başlar. Yahudi komşularının dinden dönmelerini ve kendisini satın almasına karşılık altınları ve malını vereceğini anlatır. Annesi kabul etmese de dertlerine çarenin sadece kendisini satmakla olduğunu dile getirir. Böylece ailesi de dinlerinden dönmeyeceklerdir. Bunun üzerine yiğit ağlamaya başlar.

Ol kız didi kendü aħvālini / Atasıyla ol cühüd aħvalini (v. 46b/6)

Ol cühüd anı toyladığın / Gel dinünden dön deyü söylediğin (v. 46b/7)

Ĥāciz oldı çünkü biçareler / Dertlerine bulmadı hiç çareler (v. 46b/8)

Dedim ey atā anā beni şātun / Göterüb bazāra beni şātun (v. 46b/9)

Çaravaş deb bazāra şātun beni / Bahamı yen şakla dinünüzi (v. 46b/10)

Çünkü yigit işitdi kızun sözün / Ağlamakdan devşürmedi kendü özin (v. 46b/11)

Delikanlı, kıza karavaş dediği için helallik ister ve yüz altını kendisine vereceğini öyle gitmesini söyler. Annesine başından geçenleri ve yiğidin gördüğü rüyayı anlatır. Bunun üzerine kız ailesine kavuşur ve annesi ile babası Allah’a şükür namazı kılar. Babası dua eder.

Ey niğārim sen helal eyle baña / Kim qaravaş didüğümi ben saña (v. 47a/1)

Al bu yüz altını rızā' en virem saña / İmdi varğıl önden yana (v. 47a/3)

Çünkü gelüb anāsı gördi anı / Tañrıya şükr kılub sevindi cānı (v. 47a/6)

Hālını kız anāsına söyledi / Yigidün düş gördüğün şerh eyledi (v. 47a/8)

Aāası da geldi gördi kızımı / Şükr idüb yere sürdi yüzünü (v. 47a/10)

Didi ey kalmışlara meded viren / Kullarınun gönlün ve dilegin viren (v. 47a/11)

Hasetimi baña gösterdin şükür / Bu civānı evde gördüm şükür (v. 47b/1)

Ki şaşın kim dünyā için tutma dīn / Dünyā son kişiye olmayā dīn (v. 47b/2)

Ardından anlatıcı yaşadığı dönem ve insanlarla ilgili değerlendirmelerde bulunur. Eser, Peygamber'e salavat getirilerek sonlandırılır.

Şimdi bu hāl-ı dünyā için / Dīn koyup yapuşalar māl için (v. 47b/6)

Hem de özi az māl-ı hiç māl dimez / Bir loğma yiyeceği hiç etmek dimez (v. 47b/7)

Fahr-ı ālem arpa etmegi yedi / Āhır bir azğun ümmet gele didi (v. 47b/8)

Buğday etmegin aluben yediler / Huri yimez ana hāl-ı diyeler (v. 47b/9)

Şol ademler benüm ümmetim degül / Böyle yavuz kul hiç gelmiş degül (v. 47b/10)

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Raḥmet yarlıgağıl bağımı (v. 47b/11)

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Muştafā'nın ruḥuna bir şalavat (v. 48a/1)

Bu hikâyede Hz. Muhammed'in gözleri iyileştirme mucizesine yer verilmektedir.

Hikâyede rüyasında girdiği genç Peygamber'in dediğini yapıp Müslüman kızı serbest bırakacaktır ancak halkın kendisine inanması için Hz. Muhammed'den rüyasına girdiğine dair bir işaret ister. Bunun üzerine Hz. Muhammed tek gözü

görmeyen gencin gözünü iyileştirir. Genç uykudan uyandığında görmeyen gözünün gördüğünü fark eder ve kızı hemen serbest bırakır.

Yā Resūlallah eger halka yarın / Dirisem gördüm nebilerün serveri (v. 45b/8)

Ben bilürüm halk inānmazlar baña / Umarım bir nişān viresin bana (v. 45b/9)

Oy yigidün bir gözi kör idi / Nice yıl şöyle körce yürür idi (v. 45b/10)

Dügürdi mübārek elin Muştafā / Oldı ruşen gözi ol pür-şafā (v. 45b/11)

Nagihān açıldı ol körce gözi / Turdı ol dem toprağa urdı yüzi (v. 46a/1)

Söyler iken Resulullah ayān / Uyğudan uyānu geldi bir zaman (v. 46a/4)

Çün uyāndı uyğudan kendü özi / Bağdı gördi açılmış körce gözi (v. 46a/5)

Şāz oluben sevüdi şöyle cānı / Mu‘cizāt kıldı cihānun serveri (v. 46a/6)

1.9. Hazā Destān-ı İsmā‘il Bin İbrāhim

Hz. İsmail'in Allah yolunda kurban edilme hadisesini anlatmaktadır. Bu hadisenin kaynağı Kur'an'dır:

Hz. İbrahim'in çocuğu olmadığı için Allah'tan, gurbette teselli bulacağı, salih bir erkek evlat ister. Allah ona yumuşak huylu, akıllı, uslu bir erkek çocuk müjdeler. "Ardından da: *"Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir erkek çocuk bağışla!" diye duâ etti. Biz de ona yumuşak huylu, akli başında bir oğul müjdeledik (Sâffât 37/101-103).* Ancak bu müjdenin İbrahim suresinden de anlaşılacağı üzere belli bir zaman sonra olmaktadır: *"Şu ihtiyarlık çağında bana İsmâil'i ve İshâk'ı lütfeden Allah'a hamdolsun! Elbette Rabbim, duaları hakkiyle işitendir"* (İbrâhim 14/39).

Hz. İbrahim Mekke'de bir rüya görür. Rüyasında gördüğünü ayette olduğu gibi Hz. İsmail'e söyler: "Evlâdım! Son birkaç gecedir rüyamda seni kurban etmem gerektiğini görüyorum. Ne dersin, bir düşün bakayım?" dedi. Çocuk hiç tereddüt etmeden: "Babacığım! Sana emredilen neyse onu yap; inşallah beni sabredenlerden bulacaksın" diye cevap verdi (Sâffât 103/23). Bunun üzerine Hz. İbrahim ve Hz. İsmail

bu duruma razı olur ve Hz. İbrahim oğlunu yere yatırınca Cebrail (a.s) onun imtihanına yetişir. Oğlu yerine kurban etmesi için gökten kurbanlık bir koç gönderilir.

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan “Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrahim” isimli hikâyede anlatılanlar da Kur’an-ı Kerim’de geçen kurban hadisesi ile örtüşmektedir. İncelediğimiz eser, Hz. İbrahim’in oğluyla imtihanını yani Hz. İsmail’in kurban edilme hadisesini, manzum dinî destan şeklinde ele almaktadır. “Fâilâtün fâilâtün fâilün” vezni ile kaleme alınan manzum dini destanda Hz. İbrahim’in ismi Halil olarak telaffuz edilmektedir.

BY00008140 numaralı yazmanın içerisinde yer alan Hazā Destan-ı İsmail Bin İbrāhim isimli eserin özeti şu şekildedir:

Hz. İbrahim Allah’tan kendisine kurban etme karşılığında bir çocuk istemektedir. Bunun üzerine kırk gün uyumayıp sayıklamıştır. Beyitte Âl-i İmrân suresinin 92. ayeti olan “Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz” anlamına gelen “Len tenālu’l-birra hatta tünfiku” ayetine yer verilmiştir. Böylece oğlu olması için Allah’a günlerce yalvaran Hz. İbrahim, oğlu olursa oğlunu sevdiğine kurban edeceğinin sözünü verir.

Aydur ey Hāk bir ‘ayāl virgil baña / Sevdüğümü qurbān edeyim ben sana (v. 48a/10)

ƘırƘ gün uyumadı sāğışladı / Hāk ana İsmā‘il bağışladı (v. 48a/11)

İsmā‘il oldı arada sevgülü / Len tenālu’l-birra hatta tünfiku (v. 48b/2)

İbrahim oğlu için yüz deve kurban eder. Ardından İsmail büyümeye başlar. Hz. İbrahim bir gün uyur ve rüyasında Allah’ın kendisini muradına erdirdiğini ancak Hz. İbrahim’e sözünde durmadığını söyler.

İsmāil çün büyümege başladı / Geldi uyku İbrāhim’e uyudu (v. 48b/3)

Düşde gördi Allah aña söyledi / Söyleyüben görünce emr eyledi (v. 48b/4)

Kim senüñ murādını virdüm saña / Sevdüğünü sen daħi virgil bana (v. 48b/5)

Beni kim sevdüğün virmesin / Sevdigün daħı hiç görmeyesin (v. 48b/6)

İmdi tır sevdigün virgil baña / Ben daħi sevdüğümü viren saña (v. 48b/7)

Sözünü hatırlayan Hz. İbrahim ertesi gün yüz koç kurban eder. Ancak yine aynı sesi duymakta ve yine düş görmektedir. O gece yüz deveyi kurban eylediğini söylese de yine bir ses duyar ve düşünde Allah'a kurban vermediğini, sözüne sadık kalmadığını söylerler. Halil, bütün hayvanlarının boğazlarını kestiğini ve sözünde durduğunu söyler.

Düşde gördi gine ol Һalil gördüğün / Niçün Һurbān eylemezsin sevdüğün (v. 48b/9)

Yüz devesi varidi sevgülü / Sevgülü kim cümle maldan sevgülü (v. 48b/10)

Ol yüz deveyi Һurbān eyledi Һalil / Ol gice kim gine nidā kıldı Һalil (v. 48b/11)

Düşde gördi bene Һurbān virmedun / Һavline şadık olub durmadun (v. 49a/1)

Yā Һalil sen niçün Һavline durmazsın / Sevdüğünü daҺı bana vermezsın (v. 49a/2)

Yüz Һıratayı varidi sevgülü / Bir uğurdan cümlesin boğazladı (v. 49a/3)

Һalil eydür işi temām eyledüm / Sevdüğümü cümle Һurbān eyledüm (v. 49a/4)

Ardından Hz. İbrahim yeniden düş görür. Düşünde kendilerine sevdiğini kurban etmediğini öğrenir. Sevdiğinin İsmail olduğunu, onu kurban vermesini söylerler.

Yine gördü düşde kim işlemedün / Sevdüğünü bana Һurbān itmedün (v. 49a/5)

Һurbān eyle İsmā'il'i Һur örü / SaҺa virdüm baҺa virgil gel beru (v. 49a/7)

Sevdüğün İsmāil anı bil yā Һalil / Bizum içün anı Һurbān eylegil (v. 49a/9)

Hz. İbrahim uykudan korkudan titreyerek uyanır. O düşü gördüğü için içi yanar. İsmail'i kurban vermesi gerektiğini, bunun Allah'ın emri olduğunu anlar ve oğlu İsmail'i kurban vermeye karar verir. Ancak bu durumu eşine söylese onun yüreğine de ateş düşeceğini düşünür ve düğüne gideceklerini söyler. Eşi Hacer'den oğlunu güzelce giydirmesini, İsmail'i güzelce yıkamasını söyler. Bunun üzerine Hz. Hacer İsmail'in ellerini kınalamış, saçlarını taramış, üzerini giydirmiştir. Hacer,

oğlunun başına geleceklerinden habersiz bir şekilde oğlunu güzelce hazırlar, salavat getirir ve Hz. İbrahim ile oğlunu uğurlar.

Çün Halilullah uyandı uykudan / Ditmerek tutdı anı kırkıdan (v. 49a/11)

İçi yandı ol düşü gördüğüne / Didi yâ Allah varayım kavline (v. 49b/1)

Ol gice yatmışken gördü anı / Didi işlemek gerekdür bu işi (v. 49b/2)

Tañrı buyurgıdur itmek gerek / Hağ emrin yerine getürmek gerek (v. 49b/3)

Aydur eger der isem anāsına / Bencüleyin od düşer cānına (v. 49b/5)

Yâ gerek oldur ben sırrı gizleyem / Dügüne gidem deyü yol gözleyem (v. 49b/6)

Aydur İsmā'il'i ben alam gidem / Allah emridür kırbān idem (v. 49b/7)

Geldi İbrāhim buyurdı Hācer'e / Oğlunu bāşın yuva şaçın tara (v. 49b/9)

Gider ana sen güzelce tonlayın / Temiz eyle hamam gibi bedenin (v. 49b/9)

Tura geldi hoş götürdi kolların / Kınāları İsmā'il'in ellerin (v. 50a/1)

Dañı aldı eline bir hoş tarāk / Bāşını tarāmağa kıldı tarāk (v. 50a/2)

Hacer evine girdiğinde şeytanın kendisini beklediğini görür. Şeytan insan kılığında girerek içi kin dolu bir şekilde Hacer'e oğlunun hâlimden bahseder. Oğlunu babasına öldürmek için verdiği söyler. Hacer'e beddua eder, Hz. İbrahim'in Allah'a verdiği sözü yerine getirmek için oğlu İsmail'i boğazlayacağını söyler. Bunun üzerine Hacer, İblis gittiğinde ağlamaya başlar.

Geldi İblīs bir hoca gibi olub / İçi taşı kibirkin ile tolub (v. 50a/6)

Didi bu ne işdürür kim ol işledi / Kendünün sevgili oğlun taşladub (v. 50a/8)

Oğlun virdün sen ana ölmege / Öyle şandun ve örüben gelmege (v. 50a/9)

Gözlerin görmeyeser görklü yüzün / Kulağın işitmeye tatlu sözün (v. 50a/10)

Ey dirigā nāzın ol İsmā'il / Atası boğazlar anı şöyle bil (v. 50a/11)

Döndü İsmâ‘il’in anası söyledi / Bu ne aceb imiş anāsına ol neyledi (v. 50b/1)

Gerçi şeytān Hācer’i azdurmadı / Ol sözü Hācer’e kār itmedi (v. 50b/6)

Gitdi İblis Hācer ağlar zār zār / Görse İblis nice fitne düzer (v. 50b/7)

Hacer’in yanından atına atlayan İblis Hz. İsmail’in yanına gider. İsmail’e babasının bıçağını bilemediğini, kendisini boğazlayacağını ve bu sözü annesi Hacer’in duyduğunu, annesinin yanına geri gitmesi için kendisini gönderdiğini söyler.

Ol lain atlandı ol dem atına / İrdi ol şem İsmâ‘il’in kânına (v. 50b/8)

Atāsı ardınca İsmâ‘il gider / İşt imdi ol yavuz mel‘un nider (v. 50b/9)

Geldi İsmâ‘il kânına söyledi / Sana atan bıçāğını biledi (v. 50b/10)

Şimdi dökiser senün kânunu / Senden ötrü ağladiser anānı (v. 50b/11)

Zira duymadı ol senün miskin anān / Seni boğazlamağa iletür atān (v. 51a/1)

Baňa aydur İsmâ‘il’im kandedür / Uş beni yolladı seni anān oğur (v. 51a/2)

Varmağıl atān ile dön gel berü / Saňa didüm uş bu sürüden geri (v. 51a/3)

İsmail, İblis’in söylediği sözlerin yalan olduğunu düşünür ve babasının kendisini niçin öldüreceğini, suçunun ne olduğunu sorar. İblis’e vurur ve sağ gözünü çıkarır.

Atām benüm cānımı niçün döker / Çün Hālıl’im deyüben hağ anı sever (v. 51a/5)

Kim benüm atām dahı döke kanum / Bu ne ma‘nadur nedür suçum benüm (v. 51a/7)

İblisin urdu çıkardı sağ gözin / Vir şalavat kırtar İblisden özün (v. 51a/9)

Hz. İsmail babasının yanına gider ve hoca kılığına giren, sakalı olan İblis’i gördüğünü anlatır. Babasının kendisini öldüreceğini söyler. Babası o kişinin İblis

olduğunu, fitnesinin çok olduğunu, insanları yoldan çıkarttığını söyler. Hz. İsmail'in İblis'in sözünü dinleyip korkup geri gitmeyerek iyi yaptığını söyler.

İrdi İbrāhim'e aydur ey bābā / Bir hoca gördüm şakalı gibi kaba (v. 51a/10)

Didi baña kim atān iletür seni / Öldürür bu dem senden döker kânı (v. 51a/11)

İbrāhim dide ki ol İblis idi / Fitnesi çok adama telbis idi (v. 51b/2)

Eyü ettin sen sözün işitmedün / Korkubeni girü dönüb gitmedün (v. 51b/3)

Ey nice kişi ol azdurur / Eyü yoldan çıkāruben gezdürür (v. 51b/4)

Hz. İbrāhim ile Hz. İsmail Allah'ın emrini yerine getirmek için ıssız ve kapalı bir yere giderler. Oğluna nasıl kıyacağını düşünürken çok üzülür ancak Allah'a verdiği sözü tutması gerektiğini bilir. Oğlunu boğazlamaya nasıl kıyacağını, eşi sorarsa ne diyeceğini düşünür.

Aldı İsmā'il'in 'ilin eline / Gideridi düşdi şaħra yolına (v. 51b/5)

Gide gide irdüler bir hālvete / Tanñrı'nun buyruğun gerek tuta (v. 51b/6)

Eydu ey Hāq cigerümdür nideyim / İsmā'il'i nice kurbān ideyim (v. 51b/7)

Yā boğazlamağa nice kıyāyım / Anāsı şorar ise ben ne diyeyim (v. 51b/9)

Hz. İbrahim oğlu İsmail'in elinden tutar ve çok ağlamaktan gözlerinden kan akar. Kurban yerine geldiklerinde İsmail babasının yüzüne bakar ve ağladığını görür. İsmail babasının neden ağladığını bildiğini ve kendisini düğüne götürmediğini onu aldattığını bildiğini söyler. Hz. İbrahim, Allah'a verdiği söze uymasını gerektiğini ancak sırrını kendisine diyemeyeceğini söyler. Bunun üzerine İsmail babasından sırrı söylemesini ister. İbrahim de Allah'ın kendisini kurban etmesini istediğini ve bu emre uyması gerektiğini anlatır.

İsmā'il atāsına döndi baħar / Gördi anın gözlerinden yāş akar (v. 52a/1)

Didi İsmā'il nedür ağladığım / Bildim aħir sen beni aldadığım (v. 52a/2)

Dimedin mi düğüne iletmem bile / Şöyle kavl eyledün anam ile (v. 52a/3)

Didi oğlum dost sözün hıymazam / Sırrımı şaħa daħi deyemezim (v. 52a/4)

Bābā aydur ne disem oğul saña / Seni kurbān diledi dostum baña (v. 52a/6)

Tañrı buyurdı seni kurbān idem / Emr-i haqqı tutmayub ne idem (v. 52a/7)

İsmail bu durum karşısında babasına “Canım babam, gam kasavet etme, ben itaat ederim sana. Allah’ın emridir, beni kurban eyle.” der. Ancak babasına üç vasiyette bulunur: Bu vasiyetlerden birinin annesi için olduğunu söyler. İsmail kurban edildikten sonra kanlı elbisesini annesine vermesini ister. Canını Allah için helal kıldığını, oğlu için yas tutmamasını söyler. Bir diğer vasiyetinin de kanını akıtırken elini ve ayağını bağlamasını ister.

İlla saña üç vasiyyet edelüm / Ana layık işitgil uş Kerim (v. 52a/11)

Üç vaşiyetden biri şol anama / Benüm gömlegim boyāyāsın al kanıma (v. 52b/1)

Cānımı Tañrı için kıldım helāl / Tutmasun benüm için gönlüne melāl (v. 52b/3)

Bir vaşiyetüm daħı budur benüm / Şol sā‘at aqıt benden kānum (v. 52b/4)

Hem emanet bıçāğın sen bile / Elüm ayağum bağlayup boğazla (v. 52b/5)

Olmasun bıçağ çalarken el şalām / Toğundursa saña kütahkār olam (v. 52b/6)

İsmail, Kābe’ye karşı dizlerini çöker. İbrahim, İsmail’in gözlerini, ayaklarını ve ellerini bağlar. Yüzünü gökyüzüne doğru çevirip ağlar ve babasına asi olmadığını, Allah’ın emrine itaat ettiğini herkesin bilmesini istediğini söyler. Bunun üzerine İbrahim, İsmail’in ellerini çözer ve bıçağı eline alıp Allah’a dua eder. İsmail için bütün göktekiler ve kuşlar İsmail için saf bağlayıp ağlar.

Çün temām itdi vaşiyetin ana / Çökdürdi dizini ka‘beden yana (v. 53a/3)

İbrāhim gel işit kim neyledi / İsmā‘il’in gözlerini bağladı (v. 53a/4)

Daħı elin ayağın bek bağladı / Yüzünü göge tutuben ağladı (v. 53a/5)

Didi ey bābā ‘āsi degülüm / ‘Āsiler gibi niçün bağludur elüm (v. 53a/6)

Elim ayağım şaşub boğazlağıl / Ta ki bileler muğıgdür İsmā‘il (v. 53a/7)

Çün işitdi İsmā‘il’in sözlerin / Geldi çizdi İsmā‘il’in ellerin (v. 53a/8)

Çāldı şoldem Tañrı’nun şün‘i ile / Geldi şol dem da tāř cümle dile (v. 53b/3)

Düşdi feryāda hem ins ü melek / İsmā‘il içün ağladı hem nuğ-felek (v. 53b/4)

Gökde olan kamu heb ağladılar / Bunların üstüne řāf bağladılar (v. 53b/5)

Hız. İbrahim, oğlu Hız. İsmail’in boynuna bıçağı tam yetmiş kez vurur. Ancak bıçak Hız. İsmail’in boynunu kesmez. Hız. İbrahim daha fazla dayanamayarak bıçağı taşa vurur ve bıçak taşı ikiye yarar. Hız. İbrahim, bıçağa seslenir, bıçak da Allah’ın emrinin bu olduğunu, kesmemesi gerektiğini söyler.

Nice kim ol boynuna çāldı bıçāķ / Kese dağı iki bolardı bıçāķ (v. 53b/7)

Gördi İsmā‘il bıçağın oyununu / Kim kesmedi İsmā‘il’in boynunu (v. 53b/9)

Çaldı yetmiş kez bıçağı ol Halil / Bir kıln kesdirmedi Rabbül-Celil (v. 53b/10)

İbrāhim şöyle kim kaçdı bıçağa / Kaçmaķla ol bıçağı urdu yere (v. 54a/1)

Şıçradı pıçāķ doķandı bir tāřa / İki böldü ol tāřı başdan baş (v. 54a/2)

Bıçaktan cevap gelince Allah hemen Cebrail’e seslenir ve Hız. İbrahim’e hemen kurban indirmesini, Hız. İsmail’i kurtarmasını söyler. Cebrail koçu Halil’e getirir ve İsmail yerine cennet otlarıyla beslenen koçu kurban etmesini söyler. İbrahim bir ses duyar. Hak, İsmail’i bağışladığını dile getirir.

Çün bıçağdan geldi iş bu cevāb / Haķ calab Cebrāil kıldı ĩtāb (v. 54b/1)

Tez ilet İsmā‘il’e sen ķurbānı / Kırtar ol bize fida olan cānı (v. 54b/2)

Geldi bir güzel ķoçı götürdi ol / Ve bir şalavat cennet içre ola yol (v. 54b/4)

Ol ķoçı götürüben virdi ana / Didi kim haķ calab selāitdi saña (v. 54b/5)

İsmā‘il’ün yerine iş bu ķoçı / Kırbān eylegil andan gice şocı (v. 54b/7)

Son olarak vasıta beyti ve salāt beyti ile Hız. Muhammed’in ruhuna salavat getirilir ve hikāye son bulur.

1.10. Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muḥammed (Şallahu Aleyhi Vesellem)

Hız. İbrahim, Kur'an'da adından çokça zikredilen Hız. Peygamber'in eşi Hız. Hatice dışında başka bir hanımdan olan Mariye ismindeki Mısırlı cariyesinden doğma tek oğludur. Doğumundan bir yıl sonra vefat edecek olan İbrahim'in doğumuna çok sevinen Hız. Muhammed bebeğin süt annesi olan Ümm-i Bürde'nin evine sık sık giderek oğlunu sevmektedir. Ümm-i Bürde'ye süt anneliği karşılığında Hız. Peygamber tarafından bir hurma bahçesi, bir miktar koyun ve devenin sütleri verilmiştir.

Hız. Muhammed'in Ümm-i Bürde'nin evine İbrahim'i sevmek için gittiği bir günde oğlunu rahatsızlanır bir vaziyette gördüğü söylenmektedir. Oğlunu yanında kaybettiği ve çok üzülp göz yaşları döktüğü belirtilmektedir. Hız. Peygamber "Göz yaşarır, kalp üzülp fakat biz Rabbimizin razı olacağı sözlerden başkasını söylemeyiz. Ey İbrahim, biz senin ölümünden dolayı gerçekten üzgünüz" diyerek üzüntüsünü dile getirmektedir (Miras, 1982: 430-431).

Oğlunu kaybettiği gün aynı zamanda güneş tutulmaktadır. Bunun üzerine etrafındaki kimseler güneş tutulmasını İbrahim'in ölümüne bağlamış ve Hız. Muhammed (s.a.v.) "*Güneş ile Ay Allah'ın birlik ve ululuğunu gösteren birer alâmettir; onlar hiç kimsenin yaşayışı veya ölümü sebebiyle tutulmazlar.*" uyarısında bulunmuştur.

Babası tarafından cenazesi kıldırılan İbrahim'in mezarı Medine'dedir. Hız. Muhammed'in oğlunun toprağını elleriyle düzelttiği ve toprağına su serpip başına da bir işaret taşı koyduğu bilinmektedir. (Miraz, 1982: 432-433)

BY00008140 numaralı yazma eserde işlenen bu mesnevi Hız. Peygamber'in ümmet sevgisinin diğer tüm sevgilerden üstün tutulduğunu göstermekte ve oğlu ile ümmeti arasında yaptığı bir tercihi anlatmaktadır.

Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan bu eserde beyitler arasında konu bütünlüğü sağlanmış olup her beytin anlamı kendi içinde tamamlanmaktadır. "Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün" (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _) kalıbı ile yazılmıştır.

Yazma içerisinde bulunan eserin ayrıntılı içeriği şu şekildedir:

İlk beyitlerde Allah'ın her işlere sabrettiğinden aynı zamanda karışık işler için de kimselere sabırlar verdiğinden bahsedilmektedir. Allah'ın ne hasret ne özlem ne de dert olarak adlandırabilecekleri şeyi kendilerine verdiklerinden bahsedilmektedir. Dünyada ecelin bile durmayıp eseceğinden pek çok annenin yüreğini kestiğinden bahsedilmektedir. Aynı zamanda ölümün tanımı yapılmaktadır. Ölümün kardeşi kardeşten ayırdığından pek çok dostları, birbirlerine doğru yol alanları bile ayırmakta olduğu belirtilmektedir. Yüzlerinin toprak içinde solduğundan gündüzlerinin de ilk günkü acı ile dün gibi geçtiğinden bahsedilmektedir.

Ey çalab sensin şabr iden bu işlere / Hem şaburluk virürsin teşvişlere (v. 55a/6)

Bu ne dertdür bu ne hasret bu ne āh / Kim bize vaşl eyledi ol pādişāh (v. 55a/7)

Dünyāda ecel yeli durmaz eser / Ah nice anaların bağrın keser (v. 55a/8)

Ey nice kardaşı kardaşdan ayırur / Ey nice evlerde figān kōpārur (v. 55a/9)

Ey nice arşlanı kim başdı ecel / Ey nicelerin ömrini kesdi ecel (v. 55a/10)

Soldı toprak içinde yüzleri / Dün gibi kecer gündüzleri (v. 55a/11)

Ölüm dolayısıyla vefanın ve cefanın Süleyman'a bile kalmadığı dile getirilmekte, ölen herkesin ölüm şerbeti içtiği belirtilmekte ve nicelerinin ciğerinin yaralanıp acı içinde ah çektikleri dile getirilmektedir.

Ƙalmadı dünyā Süleymāna vefā / Yā kime Ƙalmadı bu dünyā cefāb (v. 55b/1)

Nice rūzi kıldı haƘ anā 'ayāl / Sönüben aldı kim elinden ecel (v. 55b/3)

Nicelerün cigerini dağladı / Niceler āh idüb bağladı (v. 55b/4)

Dünyanın saydığı Muhammed Mustafa'nın bu derdi gördüğü dile getirilmekte, cömert olan Allah'ın ona adı İbrahim olan güzel ve cesur bir evlat verdiğinden bahsedilmektedir. İbrahim'in yüce gönüllü, cesur ve yakışıklı olduğu dile getirilmekte, hem Hz. Muhammed'in oğlu hem de olgun olduğu söylenmektedir.

Ol 'ālemün faħri Muħammed Muştafā / Ol daħi gördi bu derdi pādişāh (v. 55b/5)

Bir ‘ayāl virmişdi ana ol kerim / Hüsni yoluğ ħavf ide İbrāhim (v. 55b/6)

Hüsni yoluğ ħub ide ħalkı kemal / Hem Muḥammed oğlu şāḥip-i kemal (v. 55b/7)

İbrahim’in okula gittiği ve orada Kur’an’ı öğrendiği, on dört yaşına geldiği, öğretmenin adının Osman olduğu ve edep sahibi büyüleyici biri olduğu anlatılmaktadır.

İbrāhim’e mektebe virmiş idi / Ol daḥi Qur’an’ı ḥatm kılmış idi (v. 55b/9)

Ol dört yaşına girmişdi İbrāhim / Ana daḥi gör ne kıldı ol Kerim (v. 55b/10)

İbrāhim’ün üstāzı Osmān idi / Ol ḥayāsı ‘aceb sultān idi (v. 55b/11)

Mustafa bir gün evde oturduğu sırada amansız yaranın ne yapacağını (düşünürken) Azrail kapıdan içeri girer Resul’e selam verip yanına oturur. Bir selamıyla bile esenlikleri tamam kılan Allah’ın elçisi Cebrail’in selamını alıp ona selam verir. Kendisinin gönlüne hem ümmet hem de oğlunun sevgisini sığdırdığını fakat bir gönüle iki sevginin sığmayacağını dile getirir.

Bir gün otururdu ol Muştafā / Gör ne işler bu cerh-i cefā (v. 56a/1)

‘Azrail girdi ḳapudan içeri / Virdi selām Resül’e geldi ilerü (v. 56a/2)

Yā Resül Tañrı kıldı saña selām / Hem selām içinde esenlik tamām (v. 56a/3)

Bir gönüle iki sevgili sıgmaya / Allah emrin hiç kimseye yıkmaya (v. 56a/4)

Mustafa İbrahim’i severse amansız yaranın ne yapacağını düşünürken Cebrail Allah’tan ne şekilde dilerse Hz. Muhammed ve oğlu İbrahim’e İbrahim’i bağışlayacağını belirtir. İster ümmetini dilesin ister oğlu İbrahim’i, hangisini isterse ona rıza göstermesini, bağışlayıcının böyle buyurduğunu dile getirir.

İbrāhimi sever ise Muştafā / Gör ki ne işler bu cerh-i cefā (v. 56a/5)

Ne dilersem ümmetine işleyim / Kim ana İbrāhim’i bağışlayım (v. 56a/6)

Ḳangısın diler ise kılsun ḳābul / Bunı böyle buyurur bilgil gāfūr (v. 56a/7)

Mustafa der: “Bana ümmetim gerek. Oğlum İbrahim ona kurban olsun.” Ümmetinden yüzünü çevirmemesi gerektiğini dininin kandilini söndürmemeyi ifade etmektedir. Azrail’in vakit tamam oldu diyerek İbrahim’in canını almak istemesi dillendirilmektedir.

Muştafa aydur ümmetim gerek bana / Fida olsun ma’sum İbrâhim ana (v. 56a/8)

Ümmetimden yüzümü döndürmeyem / Dinüm içre çırağım söndürmeyem (v. 56a/9)

‘Azrail aydur kim vaqt oldı tamam / Yâ Resûl İbrâhim’ün cânın alam (v. 56a/11)

Temiz, saf biri olarak belirtilen Mustafa’nın okul yoluna doğru yürürken bir işaret gördüğü belirtilir. İşaret olarak meğer İbrahim, Kur’an okumakta ve gökten melekler inmektedir. Mustafa’nın bu durumu görmesi üzerine ah çekmesi ve Peygamber’in evlat derdine düşerek Allah’tan yardım istemesi dile gelmektedir. Allah’ın kimseye evlat acısı vermemesini dilemektedir.

Mekteb yolına yöneldi Muştafa / Bir ‘alamet gördi anda ol şafa (v. 56b/1)

İbrâhim Qur’an oğur idi meger / Gökyüzünden feriştelere inmişler (v. 56b/2)

Muştafa çün bunu gördi itdi âh / Bu ‘ayâldür dile ey bâdişâh (v. 56b/3)

Kimseye ‘ayâl acısın virmesün / Kimseye oğul acısın görgüzmesün (v. 56b/4)

Allah Hz. Cebrail’e seslenir: “Hemen yetiş. Mustafa’nın ahını tut.” Cebrail Mustafa’nın ahını tutmasaydı yerin, göğün, cennet ve cehennemden bahsedilmektedir.

Hâk Çalab Cebrâil’e kıldı hitâb / Tiz irüb Muştafa’nun ahını kab (v. 56b/5)

Çapmasaydı ahın anun kamu / Yanâr idi yir gök uçmak tamu (v. 56b/6)

Resûl’ün okulun kapısına gittiği ve orada bir erkek çocuğunun karşısına çıktığından bahsedilmektedir. Mustafa oğlana “Ey canım, İbrahim şimdi ne yapıyor?”

diye sorar. Oğlan da Mustafa'ya İbrahim'in durumu hakkında bilgi verir. Mustafa oğlandan İbrahim'i çağırmasını ister.

Resül geldi mektebün kapusına / Çıkdı bir oğlan anın tapusuna (v. 56b/7)

Muştafâ eydür oğlana ey cānım / Şimdi ne ister 'aceb İbrāhim (v. 56b/9)

Oğlan eydür Kur'an okurken nāgāh / Başım ağrır deyü yatdı ey şāh (v. 56b/10)

Muştafâ eydür var gir içerü / Var ana söyle bana gelsün girü (v. 56b/11)

Mustafa'nın konuştuğu erkek çocuğunun içeri girmesi ve İbrahim ile konuşması anlatılır. "İbrahim'e kendilerinin hepsinin yoksul onun ise zengin olduğunu, babasının sadık, yüreği temiz ve müminlerin din yolundaki rehberi" olduğunu söyler. Babasının kendisini çağırmaya geldiğini söyler ve Mustafa'nın yüzünün nurunun dokuz kat göğe vurduğu dile getirir.

Oğlan içerü girdi eydür yā İbrāhim / Biz kamu yoğsul sen bāy İbrāhim (v. 57a/1)

Bunda geldi yeryüzünün serveri / Mü'minlerün din yolına rehberi (v. 57a/2)

Oğuyugelmiş seni taşra durur / Yüzün nuri 'arşa berk urur (v. 57a/3)

İbrahim babasının kendisini ne kadar beklediğini sorar ve babasının yanına gidip onun ay yüzünü görmek ister. Ölürse de o an öleyim diye düşünür. Bunun üzerine babası dışarıda durur ve yüzünün nuru dokuz kat göğe vurur.

İbrāhim eydur nite oldı ata / Oğlunu isteyü geldi mektebe (v. 57a/4)

Çıkayum bir māh yüzün göreyim / Ölür isem bari anda öleyim (v. 57a/5)

Çıkdı gördi atası taşra durur / Yüzün nuri arşa berk urur (v. 57a/6)

İbrahim Mustafa'nın gelip kendisini çağırmasına şaşırmakta ve ne olduğunu merak etmektedir. Mustafa ile İbrahim'in yürümeye başladığı ve Mustafa'nın İbrahim'e "Ey gözlerimin nuru. Sen önden yürü" dediği belirtilmektedir. Bunun üzerine İbrahim babanın önünde yürümenin evlat için kusur olduğunu dile getirir. Mustafa Allah'ın kendilerine ayrılık vurduğunu ve kavuşmanın olmayacağını dile getirerek bu durumu kusur saymadığını söyler.

Billahi nişe oldı ana ey ‘aceb / Kim bizi istemege kıldun taleb (v. 57a/7)

Muştafa aydur hunak geldi o eve / Seni şorub geldi ve hem eve (v. 57a/8)

Muştafa İbrahım’e aydur yürı / Önümce sen ey gözlerim nürı (v. 57a/9)

İbrahım eydür kim olmaya revā / Atānun önünce yürmek oğıla haṭā (v. 57a/10)

Muştafa aydur vuşlat gitdi aradan / Bir firāk urdı bize yaradan (v. 57a/11)

Resul, İbrahım için onun kendisine neşe getirdiğini, hâlini kendisine anlatamadığını dile getirmektedir. Eve girdikleri zaman Allah’ın takdiri olarak Azrail’i kendilerini beklerken görürler. İbrahım’in Azrail’i gördüğü zaman korkudan titrediğini ve içinin yandığını Mustafa’ya dile getirdiği belirtilmektedir.

Yordugun hoş teferrücdür bana / Nideyim hâlim diyemez ben sana (v. 57b/1)

İbrahım’ün elün alub girdi yola / Tañrınun taqdiri gör ne ola (v. 57b/2)

İkisi bile eve çün geldiler / ‘Azrā’ıl munṭazırdır hem gördiler (v. 57b/3)

İbrahım yüzün göricek ditredi / İçi yandı Muştafa söyledi (v. 57b/4)

Mustafa, İbrahım’e Azrail için yıkıp döktüğünü çok saraylar sahibinin canını alıp toprak ettiğini söyler. Nice ay yüzlülerin yüzlerini karartıp, mezarı üzerinde ot bitirdiğini dile getirir. Bunun üzerine İbrahım, babasından şefaate eylemesini ister. Azrail’in canını hemen almamasını istemekte ve öğretmeni ve arkadaşlarıyla helalleşmeyi dilemektedir.

Muştafa aydur nice kıldı harab / Nice saray issini kıldı türāb (v. 57b/6)

Nice ay yüzleri kıldı şıyāh / Senü üsteki bitürdi bugün giyāh (v. 57b/7)

Eydür ey ata şefā’at eylegil / Muştafa bir yetum için söylegil (v. 57b/8)

Üstadımın gönlünü bāri alayım / Oğlancıklar ile hem helallaşayım (v. 57b/9)

Çok oğlancıklar şabāktāşım durur / Kimi işim ve kimi yoldaşım durur (v. 57b/10)

Diyāmı yāvuz sözden bekleyem / Hem bulardan hem helallik dileyem (v. 57b/11)

Destur alıp okula gitmesi ve gözlerinin yaşıyla içeri girmesi ve arkadaşlarının hepsinin yanına gelip İbrahim'e kendi durumlarını sorması anlatılmaktadır. Bunun üzerine İbrahim'in arkadaşlarını bir daha görmeyeceğinden ve ayrılmak için mektebe gittiğinden bahsedilmektedir. Yüreginin yandığından canının eridiğinden bahsetmekte ve arkadaşlarının arasında kendi ömrünün az olduğunu dile getirmektedir.

Destur alub mektebe geldi girü / Gözleri yāş bile tolub girdi içeri (v. 58a/1)

Oğlın çıkarırlar neden tırdılar / İlerü egilüb haberler şordılar (v. 58a/2)

İbrāhim aydur elvedağ eylük bana / Kim ayruğ görmeyiserem ben sizi (v. 58a/3)

Yüregim göyüdi hem yāndı cānım / Aranuzda az imiş ömrüm benim (v. 58a/4)

Öldüğü zaman öldü deyip kendisini unutmamalarını söyler. Bunun üzerine arkadaşları İbrahim'e sarılıp acıyla ağlarlar. Bu sırada “Allah'tan gelindiğine ve yine dönüşün Allah'a olacağı” anlamına gelen “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ün” ayetinin indiği ve arkadaşlarının böyle dediği belirtilmektedir. İbrahim'i bağırıp çağırarak perişan bir şekilde gönderdikleri dile getirilmektedir.

Kim beni unutmanuz diyü / Yā ölen ardınca kim ölün diyü (v. 58a/5)

Dirliğim eve varıncadur hemān / 'Azrailden mühlet alub gelmişem hemān (v. 58a/6)

Oğlancıklar cümle figān itdiler / İbrāhim'in boynuna el şaldılar (v. 58a/7)

Hem bu 'ayet anda indi fā'ilun / Didiler “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ün” (v. 58a/8)

İbrāhim'i gönderdiler zār ile / Her birisi kıldı biler feryād ile (v. 58a/9)

Mustafa İbrahim'i görünce ne olduğunu sormakta ve İbrahim de kendisine ecelin geldiğini dile getirmektedir. Bunun üzerine İbrahim babasının dizinde yatmak istemektedir. Hz. Peygamber oğlunun halinden anlamakta ve dizlerini uzatıp

İbrahim'in elini eline almaktadır. İbrahim bu şekilde babasının dizinde uzanırken Hz. Peygamber Azrail'e işaret etmekte ve İbrahim'in canını almasını istemektedir.

Muştafâ aydur oğul ne oldı saña / İbrâhim aydur ecel irdi bana (v. 58a/10)

Bâşım ağrır yulağ ey cānım atam / Dizini yaştâr isen bir dem yanām (v. 58b/1)

Yaştadı dizini bildi hālını / Eline aldı Resûl oğlunun elini (v. 58b/2)

‘Azrail’e işaret etdi Resûl / İbrâhim’in cānın algıl uşûl (v. 58b/3)

Azrail kederinden oturduğu yerde durmakta ve İbrahim korkup Resul'e sığınmaktadır. Resul bunun üzerine oğluna “Ey canımın canı, korkundan bana mı sığınırısın?” diye sorar. İbrahim de babasına öleceğinden korkmadığını dile getirir. İbrahim ölmeden önce babasının yüzünü görmek istemekte ve kokusunu alıp can vermek istemektedir. Azrail onu beklemekte ve İbrahim babasına sığındığında canını almaktadır.

‘Azrail oturduğu yirden durur / İbrâhim kırkub Resûle sığınur (v. 58b/4)

Resûl eydür ey cānımın cānı / Kırkuben baña sığınur ya’ni (v. 58b/5)

İbrâhim eydür bābā cānın için / Kırkarım bābā senün bāşın için (v. 58b/6)

‘Azrail ol demde kabz etdi anı / Boynuna şārılıb virdi cānı (v. 58b/7)

Giderim bāri yüzün göreyim / Atasına şārılıb virdi cānı (v. 58b/8)

Hz. Peygamber oğlunu bırakıp ümmetini seçmiştir. Bunun için okuyucundan da onun için salavat getirmesi istenmektedir. Sahabelerin de bu sözü işittiği belirtilmekte ve ağlamaktan gözlerinin yaş ile dolduğu dile getirilmektedir. Mustafa, dostu Osman'a, İbrahim'i yıkayıp kefenine sarmasını ister. İbrahim'i namazgâha yatırırılar. Mustafa kendi elleriyle oğlu İbrahim'i kabrine koyar.

Ol bunu işitdi senün için / Vir şalavat sen daği anın için (v. 58b/9)

Şahâbeler çün işitdi bu sözi / Ağlamakdan yâş ile tıldı gözi (v. 58b/10)

Muştafâ Osmân'a eydür ey yâr / Sen bunu yuyuben kefenine şār (v. 58b/11)

Çün Osmân yuyuben götürdiler / Götürüb namazgâha yaturdılar (v. 59a/1)

Muştafâ kendü eliyle yerine / İbrâhim'i kodı kabrine (v. 59a/2)

İbrahim'in kabrine iki melek gelir ve İbrahim'e "Seni kim yarattı?" diye sorarlar. İbrahim Tanrı'nın bir olduğunu bir adının Rahman bir adının Rahim olduğunu söyler. Melekler kendisine peygamberinin kim olduğunu ve Tanrıya hangi dinde yakarıp ihtiyaçlarına cevap istediğini sorarlar. İbrahim buna cevap veremez ve peygamberinin atası olduğunu söylemez. Bunun üzerine babası Mustafa oğlunun soruları cevaplayamadığını anlayarak dışarıdan soruların cevaplarını önce o söyler ve oğluna telkin eyler.

Anda hem iki ferişte geldiler / Seni kim yaratdı deyü şordılar (v. 59a/3)

İbrāhim aydur Tañrum bir durur / Bir adı Raḥman biri Racīm dūrür (v. 59a/4)

Ulu peygamberün kimdürür 'aceb / Tañrına ne dinden kıldun taleb (v. 59a/5)

İbrāhim tütüldü söylemedi / Atāmdır peygamberüm hem dimedi (v. 59a/6)

Muştafâ ilerü geldi söyledi / Taşradan oğluna telkin eyledi (v. 59a/7)

Mustafa, İbrahim'e "Gözümün nuru, benim peygamberim babamdır de." diye telkinde bulunur. Bunun üzerine İbrahim "Benim peygamberim, rehberim; kâinatın övdüğü babamdır" der. Bu durumdan dolayı o günden beri "Telkin" bir peygamber sünneti olarak kalmaktadır. İnanan kimselere kitaplardan dinleyip dendiği dile getirilmektedir. Bu kitabın da Sirācü'l-Kulüb olduğu dile getirilmektedir.

Didi gözüm nūrı tez söylegil / Bunlara peygamber atām degil (v. 59a/8)

İbrāhim eydur benüm peygamberüm / 'Alemün faḥri atamdurur rehberüm (v. 59a/9)

Ol vaḳitden birü telkin kıldı bize / Bir kitābdan işidüb derüm ben size (v. 59a/10)

Sirācü'l- Kulüb derler bir kitāb / Andan açıldı bize işbu cevab (v. 59a/11)

İbrahim'i defin işlemleri tamamlayıp dua ettikten sonra Cebrail gelip Peygamber'e selam verir. Cebrail Peygamber'in hâlini sorar ve onu sahabeleri ile yas tutarken görür. Yedi gün yas tutup oturdukları dile getirilir. Bu dünyada kimsenin vefa

bulmadığı ve her gidenin de henüz geri dönmediği anlatılır. Okuyana, dinleyene ve yazana rahmet isteyerek söz bitirilir.

Çün işi bitüb dua' kıldı tamam / Cebrâil irişüb virdi selâm (v. 59b/1)

Cebrâil Peygamber'ün hâlin şorar / Şahâbeleri cümle yâs tın ile görür (v. 59b/2)

Yedi gün yâs tutub oturdılar / Kazâyı hem yerine göturdiler (v. 59b/3)

Bu dünyâdan kimse vefâ bulmadı / Bundan giden hergiz girü gelmedi (v. 59b/4)

Sen kerimsin lütf-ı ihsân eylegil / Yazıgün bağrın hem bağışlağıl (v. 59b/5)

Yâ ilahi cümle imân ehline / Rağmet etgil bakma yavuz fi'line (v. 59b/6)

Oğuyanı, dinleyeni, yazanı / Rağmetinle bağışlağıl yâ ğani (v. 59b/7)

1.11. Hazā Destān-ı Gögercin

Güvercin Türk kültüründe önemli ve kutsal bir kuş türüdür. Kutsal kabul edildiği için güvercin eti yenilmez, evlerde güvercin beslenir, bilhassa camilerde güvercinlere yemler verilerek onlara sevgi gösterilir. BY00008140 numaralı yazma eserin içinde yer alan bu hikâyede de Hz. Peygamberin mucizesine yer verilmektedir. Eser aruzun “Fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbı ile kaleme alınmaktadır. Müellif veya müstensih tasavvufî hikâyenin ilk dört beytinde sebab-i tekif bölümünü oluşturmaktadır. Tasavvufî hikâyenin özeti şu şekildedir:

Hz. Muhammed bir gün ikindi namazını kılar ve dua eder. Duasını bitirdiği sırada sağ tarafına bir güvercin uçarak gelir ve Resul'ün dizlerine konarak yaşlar saçar. Hz. Muhammed'in yardımına ihtiyacı olduğunu dile getirir. Üç gün boyunca bir doğan tarafından canı pahasına kovalandığını, eğer Hz. Muhammed tarafından gizlenmezse üç yavrusunun da öksüz kalacağını söyler. Hz. Muhammed bu sözleri duyunca gözleri yaş ile dolar ve hemen güvercini koynunda saklar.

Resül ikindi namāzın kılmış idi / Dua' idüb elin yüzine silmiş idi (v. 60a/2)

Şâğ yānına geldi bir gügercin uçar / Kandı Resül'ün dişine yāşlar saçar (v. 60a/3)

Yā Resūl şefā' ate geldim saña / Bir doğan gelir şimdi beni virme ana (v. 60a/4)

Üç gün oldu bir doğan beni kovar / Cānım almak kaçdına oldu süvar (v. 60a/5)

Gizler isen gizlegil şimdi gelür / Üç yavrum var yā Resūl öksüz kalır (v. 60a/6)

Gizlemesen haber virgil uçāyım / Yüce yüce kayālara kaçayım (v. 60a/7)

Çünkü işitdi Resūl bu sözleri / Yāşıla tıldı mübārek gözleri (v. 60a/8)

Gel yanuma gir didi Resūl hemān / Bunda çün geldin işin oldu tamam (v. 60a/9)

Bir saat sonra havadan bir doğan gelir ve Peygamber'e güvercini yani avını saklamamasını, eğer saklarsa kavmini hasta kılacağını söyler. Doğan, altı yavrusu olduğunu ve onları aç bırakmamak için güvercini avlamak istediğini söyler. Bunun üzerine Hz. Muhammed kendisine bir koyun vermeyi teklif etse de doğan tarafından bu teklif reddedilir. Doğan, güvercin etinin tadının daha lezzetli olduğunu dile getirir. Hz. Muhammed insan etinin de tatlı olduğunu söyler ve güvercini serbest bırakma koşuluyla kendi etini kesip vermeyi teklif eder. Doğan tarafından bu teklif kabul edilir.

Şol sa'āt indi hevedan bir doğan / Yeri göğü ditretüben kıldı figān (v. 60a/11)

Yā Resūl gizleme vir avumı / Yoḥsa ḥaste kılam çok kavmi (v. 60b/1)

Ol benim avumdur gizlemgil / Ben gidiser degülüm yüzlemgil (v. 60b/2)

Altı yavrum vardirür baḳār yola / Sen anları aç kaldırmak Allah görür mü (v. 60b/3)

Resūl aydur bir koyun virem saña / Tek bāğışla bu gögercini sen baña (v. 60b/4)

Ol doğan aydur ben koyun almazım / Hem gögercin dadınanda bulmazım (v. 60b/5)

Resūl aydur adam eti tatludurur / Sözüüm işit söz işitmek kıtludur (v. 60b/6)

Kendü etimden kesüb virem saña / Tek bağışla bu gögercini sen baña (v. 60b/7)

Razı oldu doğan iş bu kavle / Kim Resūl'ün etin alub gide (v. 60b/8)

Hz. Muhammed teninden bir parça kesmek için sahabelerin kaygılı gözleri karşısında bıçağı ister. Ancak bıçak Allah'ın emri ile Resul'ün etini kesmez. Doğan

olan bitene bakarken güvercin silkinip Cebrail, doğan silkinip Mikail olur. Bu iki büyük melek karşı karşıya gelir ve Hz. Muhammed’e yüz vurur. Hz. Muhammed’in mucizesini bilmediklerini, kendilerinden şefaatt dilediklerini söylerler. Ardından dua ile eser tamamlanmaktadır.

Bu tasavvufi hikâyede Hz. Muhammed’in mucizelerinden biri de kuş dilini bilme, kuşların dilinden anlamasıdır. Aynı zamanda bu hikâye okuyanlara ahlaki bir öğüt niteliği taşımakta, ders verici unsurlar içermektedir. Güvercinin korunmaya muhtaç olması ve üç yavrusunun olması, Hz. Muhammed’in kendi etinden vazgeçme pahasına güvercini korumak istemesi bu ahlaki davranışlara örnek gösterilebilmektedir. Nitekim verilen mesaj yardıma muhtaç kimselere, zayıflara ve güçsüzlere yardım etmek, onların yanında olduğumuzu hissettirmek ve korumaktır.

1.12. Hazā Destān-ı Beynamāz

BY00008140 numaralı yazma eser içinde bulunan “Hazā Destān-ı Beynamāz” isimli eser genellikle sekizli hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Ancak bazı mısralarda bu ölçüye uyulmadığı görülmektedir. Kafiye düzeni abab/ cccb / dddb... şeklindedir. Sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Eserin kâtip Recep tarafından yazıldığı not düşülmüştür: *Ḳatib Receb Fi vaḳt-i izuhvetül-kübra fî maḥ-ı rebîülevvel 11 Sene 1294/1878 (v. 65a/11)*

Namaz insanın Allah ile arasında bağ kurmasına vesile olan, kişiyi kötülüklerden ve edepsizliklerden koruyan bir ibadettir. Aynı zamanda namaz kılmak kişinin gününün daha verimli geçmesini sağlama noktasında bir vesiledir. Namaz kılan bir kimse abdestlidir dolayısıyla abdestin verdiği huzur ve ağırlığı da taşımakta ve her an kendisini Allah’ın huzurunda hissetmektedir. İncelenen eserde namaz kılmamanın öneminden bahsedilmekte ve namaz kılmayan kimseler için eleştiri niteliği taşımaktadır. Eserin içeriği ayrıntılı olarak şu şekildedir:

Beynamaz “namaz kılmayan kimse” anlamına gelmektedir. İlk dörtlüklerde Allah’ın beynamaz olan kimseyi seksen bin yıl cehennemde yakacağından, namaz kılmayana dost olanı kendisine düşman bileceğini söylemiştir. Namaz kılmamanın önemini vurgulamakta ve namaz kılmayanın durumundan bahsetmektedir:

İşit imdi ey beynamāz olan / Ol yüce Allah ne dimiş (v. 61b/7)

Çıksun yerimden göğümden / Başka Tañrı bulsun dimiş (v. 61b/8)

Namaz kılmayan kişinin yerinin cehennem olduğu ve cehenneme gideceği belirtilmekte ve namaz kılmayan kimselere yüz bin lanet okunsa yeri olduğundan seksen bin yıl cehennemde kalacaklarından bahsedilmektedir.

İnsan yaradıldun sende / Yüz bin la'net anar görende (v. 61b/9)

Seksen bin yıl cehennemde / Yağsam gerek bilün dimiş (v. 61b/10)

Yumāz elini yüzini / Gözler cehennem izini (v. 61b/11)

Ursam çıkārsam gözini / Ko imānsız olsun dimiş (v. 62a/1)

Beynamaza selam verilmemesi, yediğinin giydiğinin haram olduğu, sabah ve akşamın azap olduğu ve kendisinin yani namaz kılmayan kimselerin çirkin yüzlü olduğu belirtilmektedir. Beynamaz olan kimse köpek ile karşılaştırılmış ve köpek ondan üstün görülmüştür. O kimse lanetlenmiştir.

Beynamāz'a virme selām / Yedugi giydügi harām (v. 62a/2)

'Azab olur her şubh şām / Çirkin yüzlüdür beynamāz (v. 62a/3)

Köpekler andan yeg olsa / 'Aceb mel'undur beynamāz (v. 62a/5)

Surette beşer olduğu dile getirilmektedir.

Beynamāz şüretde beşer / Şeytān kulağına işer (v. 62a/10)

Ölmeyi gelicek şāşar / Hey ne mel'undur beynamaz (v. 62a/11)

Beynamazın Allah tarafından sevilmediğinden, Resul'ün ümmetinden olamayacağından, cennetin kokusunu duyamayacağından, lanetli olduğundan bahsedilmektedir:

Beynamāz Allah sevmez / Resül'ün ümmeti olmaz (v. 62b/1)

Cennetün hoşusun dimez / Hey ne mel'undur beynamaz (v. 62b/2)

Beynamaz olan bir kimse ile komşu olma konusunda bilgi verilmekte, dikkatli olunması gerektiği belirtilmektedir.

Zinhār konuşluk eyleme / Etmegi gelürse yime (v. 62b/5)

Sen ana Müslümân dime / ‘ Aceb ğāfildür beynamaz (v. 62b/6)

Namaz kılmayan kimsenin pis olduğu, elini ve yüzünü yıkamadığı, hiç sakalını taramadığı, oturup Allah adını zikretmediği, kâfir olduğu dile getirilmektedir:

Elini yüzünü yumaz / Hiç şaḳālın taramaz (v. 62b/7)

Hem oturub zikr eylemez / Ve ey ne kâfirdür beynamāz (v. 62b/8)

Beynamazın evinin yanında mescit olmasına rağmen namaz kılmadığı söylenmekte, mezarının bile Müslümanlar mezarından ayrı olduğu dile getirilmektedir.

Evi var mescid yānına / Yüzi yok Hâḳ divānına (v. 62b/9)

Ḳoyarlar kâfiri mezarına / Hey ne mel’undur beynamaz (v. 62b/10)

Beynamaz kimselerin toplumsal durumlardan soyutlanmaları söylenir. Hasta olursa hâlini sormamak gerektiği, ölürse namazının kılınmaması gerektiği belirtilmektedir.

Hasta olsa hâlin şorma / Ölürse namāzın ḳılma (v. 62b/11)

Sen ana Müslimân dime / Hey ne hınzırdur beynamaz (v. 63a/1)

Günaha girmemek için beynamaz ile akrabalık ilişkilerine girilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

Beynamāz’uñ ḳızın alma / Günāh denizine dalma (v. 63a/6)

Kendüyi tāmuya şalma / Hey ne mel’undur beynamāz (v. 63a/7)

Beynamazın kişisel özelliklerinden bahsedilmektedir: Resul’ün sözünü tutmamakta, abdest almaya erinmekte, kara yüzlü, cehennemden direği, cehennemde yanan, münafıkların başı olan kişilerdir.

Tuṭmaz Resul’uñ sözünü / Balçıḳa depsem yüzünü (v. 63a/10)

Ursam çıkarsam gözünü / ‘ Aceb mel’undur beynamāz (v. 63a/11)

Şabāh olunca görünür / Āb-dest almaḡa erinür (v. 63b/1)

Yārın maḡşerde yürinür / Ḳāra yüzlidür beynāmaz (v. 63b/2)

Beynamāz kelibden biridür / Cehennem anın yeridür (v. 63b/5)

Münāfıklar serveridür / Şöyle mel‘undur beynamaz (v. 63b/6)

Āb-destsiz yeye çöregi / İnşallah ağrıya yüregi (v. 63b/9)

Olur tāmunun diregi / Ve ey ne mel‘undur beynamāz (v. 63b/10)

Namaz kılmayan kimseleri kadın erkek olarak ayırmamış her iki cinsiyetteki namaz kılmayan kişiler şeytanın kardeşi olarak nitelendirilmektedir.

Beynamāz şeytān kardaşı / Hiç secdeye komaz bāşını (v. 63b/7)

Eger erkek eger dişi / Cümle mel‘undur beynamaz (v. 63b/8)

Namaz kılmanın öneminden, namaz kılan kişilerin nasıl olacağından, namaz kılmayan kimselerin nasıl olduğundan bahsedilmektedir.

Namāzdur günāhı yuyan / Namāzdur cennete koyan (v. 64a/5)

Beynamāzda olmaz imān / Vay ne mel‘undur beynamāz (v. 64a/6)

Namāz kılan ider huzur / Namāz kılmayandır bī-kuşūr (v. 64a/7)

Ķabri tōbto lu od olur / ‘Azaba mażhardur bī-namāz (v. 64a/8)

Beynamāzın dīni ħarab / Her gün olur aña ‘azab (v. 64a/9)

Hazā Destān-ı Beynamāz isimli destanda geçen deyimler şunlardır: gözünü çıkarmak, dost olmak, suretde beşer olmak, cennetin kokusunu duymamak, karnı tok olmak, komşuluk etmek, hatır sormak, haram olmak, eceli gelmek, kalbi kararmak, domuz gibi, eşek gibi, şeytan kulağına işemek, su yerine şarap içmek, tercümanı şeytan olmak.

1.13. Hazā Destān-ı Çobān Budur

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan “Hazā Destān-ı Çobān Budur” isimli hikâyede Hz. Musa ile çoban hikâyesi anlatılmaktadır. Eser aruzun “Fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbı ile kaleme alınmaktadır. Eserin son satırına hikâyenin yazıldığı tarih (1294/1878) ve isim (İla Rabbülkâdir Receb Çelebi Bin ‘Abdulvâhid

Ġafere zunubehümā) not düşülmüştür (v. 67a/11). Tasavvufî hikâyenin Mesnevi’de yer aldığı ve oradaki hikâyenin aktarıldığı hikâyenin ilk kısmında belirtilmektedir:

İşit imdi bir hikâyet ey ġāfil / Mesnevide şöyle bilindi nakil (v. 65b/1)

Hikâyenin özeti şu şekildedir:

Hiz. Musa (a.s.) bir ġün hasretle bir yere giderken, yolda koyunlarını ġüden bir çoban görür. Çoban, koyunları otlarken kendi kendine Allah’ı zikretmektedir. “Ey cihanı ve beni yaradan neredeyse gel, elimle sağdıġım süttten verirdim, uyuduġunda elimi başına koyardım, bitlerini kırardım, yağ kaymak ne varsa yedirirdim. Çarıġını eskitmezdim, yamaların daġılıp dökülmezdi. Hem kurban olsun koyunlarım sana.

Yolda görđi bir çobān koyın ġüder / Koyın otlar kendi ‘aceb zıkr eder (v. 65b/4)

Çobān eydür: Ey cihānı yarādan / Kande isen gelberü beni yarādan (v. 65b/5)

Kandeligin biluben var ey idem / Şaġdıġım el ki sütin virür idim (v. 65b/6)

Elin uyub başıma koyay idim / Elinde olan sütüüm virdi idim (v. 65b/7)

Bitliceek bitlerin kırar idim / Yaġ kaymak ne ki var yedürür idüm (v. 65b/10)

Komaz idim çarıġun eskimege / Yāmāları daġılıb dökülmege (v. 66a/1)

Hem kurbān olsun saña koyunlarım / Bāşım açub seni çok zıkrı derim (v. 66a/2)

Çobanın bu konuşmalarını duyan Hiz. Musa (a.s.) çobana “Süt, yağ, kaymak veririm dediġin kimdir?” diye sorar. Bunun üzerine çoban “Yeri göġü yaratanla” cevabını verir. Bunun üzerine Musa sinirlenir: “İnkârdır, deliliktir senin bu söylediġin. Ona hırka, çarık layık deġildir. Süt, yağ, kaymak dediġin nedir? Bu sözleri söyleme, tövbe et. Yoksa gökyüzünden ateş yağar üstümüze”.

Musa eydür: Kimdürür söylediġün / Süd yağ kaymak virürüm dedigin (v. 66a/3)

Didi çobān ol ki yer gök yaradan / Gizleyüben kendi özin aradan (v. 66a/4)

Musa eydür: Küfrüdür söylediġin / Delülükdür bu senün eylediġin (v. 66a/5)

Hırka çarık layık deġildir ana / Sut yağ kaymak dediġün nedür ana (v. 66a/6)

Söylemegil kövbe kılğıl bu söze / Yoḥsa gögden od yağar üstümüze (v. 66a/7)

Bunun üzerine çoban üzülür: “Ah! Aklım dilim yoktur, küfürse söylediğim yerim cehennem” der ve üstünü başını yırtar ve koyunlar otlarken çoban yabana kaçar.

Çobān eydur: Yoḥdurur aqlım dilim / Sen göyündürdin içim tışım benüm (v. 66a/8)

Küfr imiş söylediğim ‘ısyān kamu / Ah anar olur isem yerum tamu (v. 66a/9)

Ṭonuni yırtar çobān bāşın açar / Koyın otlar kendi yābana kaçar (v. 66a/10)

Hz. Musa çobana bunları söylerken birden Musa Peygamber’e bir vahiy gelir:

“Ya Musa, ne yaptın? Bana gelen dostları sen uzaklaştırdın. Kişi vardır ki benzetmesi yanlıştır ama aşk ile bana yönelmiştir. Kişi vardır ki teşbihi güzeldir ama gönlü pas olmuştur. Ben yarattım onları, zira kim benden yanadır bilirim. Ben bilirim kimin teşbih ile kendine rahmet saçtığını. Ya Musa! Çobanın gönlünü al. Yoksa senin hâlin güç olacak.” Bunun üzerine Hz. Musa (a.s.) hatasını anlar ve çobanı bulmaya gider.

Ḥiṭāb geldi yā Musa nitdin anı / Südlaca ayıra nolce dostum kanı (v. 66b/1)

Ben didim ki bana dostlar düzsün / Baña gelen dostlara sen bozasın (v. 66b/2)

Kişi vardur kim teşbih yanlıştır / Şıdķı bütün ‘aşk ile gelmişdürür (v. 66b/3)

Kişi vardur kim teşbihdür / Gönli lakin pas olmuşdürür (v. 66b/4)

Ben yaratdum ben bilürüm anları / Zira kim benden yanadır unları (v. 66b/5)

Ben ararum kim bana teşbih açar / Teşbihinde kendüye rahmet saçar (v. 66b/6)

Yā Musa gönlün algıl çobānun / Yoksa duşvār olur hâlin senün (v. 66b/7)

Hz. Musa çobanı bulur ve ona müjdeyi verir: “Senin dediğin hoş gelirmiş Allah’a. Ne gelirse diline söyle. Çoban bunun üzerine “Ben sözden geçmişim, Hazrete varmaya kanat açmışım. Sidretü’l Müntehadur gezi yerim, sütümle ayrı başıma kakma. Ya Musa suçumu affetti Allah, rahmet etsin cümlemize Allah.” Dua ederek hikâye son bulur.

Musa aydur muştuluk çobān saña / Sen didegün hoş gelür imiş ana (v. 66b/10)

Ne gelürse diline söyle revān / Gerekse süt vir gerekse hayrān (v. 66b/11)

Küfrini İslām'a tebdīl eyledi / Dü cihanda seni ma'mur eyledi (v. 67a/1)

Çobān aydur ben oradan geçmişem / Hāzrete varmağa kanat açmışam (v. 66b/2)

Sidretü'l Müntehadur seyrāngāhım / Bāşına kaçma sūdümle ayranım (v. 66b/3)

Yā Musa suçumu afvetdi ilāh / Raḥmet ide cümle mize ol ilah (v. 66b/4)

Mevlaya cümle işin teşbiḥ ola / Murādın maqşudın heb ḥāşıl olan (v. 67a/6)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilāt / Muştafā'nun ruḥuna her dem şalavat (v. 67a/7)

Ger dilersen bulasın āli maqām / Muştafā'ya vir şalat ile selam (v. 67a/8)

Beyitte geçen "Sidretü'l-müntehâ" duası "Hazā Destān-ı Çobān Budur" hikâyesinde geçmektedir. Son, bitiş anlamına gelen mübtehâ kelimesi sınır belirtmektedir. "Sidretü'l-müntehâ" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de geçmektedir. Sıratü'l-müntehâ olarak adlandırılan bu yerden hem büyük melekler hem de büyük peygamberler geçememekte, yaratılmışların da ilminin son sınırı olarak kabul edilmektedir.

Bu tasavvufi hikâyeden çıkarılabilecek mesajlar vardır. Öncelikle insanların sözlerinden ziyade davranışlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda insanlarla ilgili düşüncelerimizde peşin hükümlü olmamalı, onların davranışlarında gizlenen niyetler ön planda tutulmalıdır.

1.14. Hazā Kitāb-u Cevāhirül-İslam

BY00008140 numaralı yazma eser içinde ve son kısımda yer alan "Hazā Kitāb-ı Cevāhirül-İslam" isimli eser didaktik bir özellik taşımaktadır. Bu durum beyitte geçen "İslamın şartı kaçdır?" sorusundan da anlaşılmaktadır. Müslüman kimselere İslam dininin kurallarını öğretmek amaçlanmaktadır. Esere "salat-u selam" ile başlamaktadır. Ardından eser İslam'ın şartı, imanın şartı, Amentü duası, kabir soruları, kelime-i şهادet, dört büyük melek, İmam-ı Azam, ehl-i sünnetten olunması için bilinmesi gereken on iki mesele dile getirilmektedir.

2. Yazmada Yer Alan Metinlerdeki Unsurlar

2.1. Mitolojik Unsurlar

Mitler “yaratılış öyküsü” olup bir şeyin nasıl yaratıldığını veya nasıl var olduğunu anlatmaktadır. Eliade'nin mit ile ilgili tanımı şu şekildedir: “*Mit doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik yani kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini dile getirir. Mit her zaman bir ‘yaratılış’ın öyküsüdür.*” (Eliade, 1995: 83) Eliade’ye göre mit gerçek kabul edilmektedir.

BY00008140 numaralı yazma içerisinde denk geldiğimiz mitolojik unsurlar günümüze kadar ulaşabilmektedir. Yazma içerisinde mevlit ve mevlidin sonunda yer alan tasavvufi hikâyelerde rastladığımız mitolojik unsurlar aşağıda alfabetik sırasıyla işlenmektedir.

2.1.1. Al Karısı İnancı

Yazma içindeki mevlidin Veladet bahrinde Hz. Âmine'nin Hz. Muhammed'e doğumu işlenmektedir. Hz. Âmine'nin Hz. Muhammed'i dünyaya getirmeden önce susaması ve su istemesi suyun kutsallığı ve doğurganlığı ile ilişkilendirilebilmektedir. Halk inanışlarında suyun önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Suyun hayat verici bir güç olduğuna da inanılmaktadır. Boratav “Türk Folkloru” isimli eserinde bu konu ile ilgili şunları söylemektedir: “*Doğum yapacak kadına içine Meryem-ana-eli (veya Fatma-ana-eli) denen bitki konmuş sudan içirmektedir. Kurutulmuş haliyle bu bitki su içine konulunca açılır; böylece, onda dölyatağının açılmasını sağlayan bir gücün bulunduğu inancından hareket edilmiştir. Kolay doğum yapmış bir kadının avucundan su içirilmesi ile doğumun kolay yapılacağına inanılmaktadır.*” (Boratav, 1973: 181).

Hz. Âmine'yi hararet basması üzerine eserde su yerine şerbet sunulmaktadır. Bu da “Al basması/Al karısı” inancı ile ilişkilendirilebilir. İnanca göre Al karısı kısırlara ve loğusalara dadanan, yeni doğanın ve loğusanın ciğerlerini yiyen korkunç bir yaratıktır. Eserde de Hz. Âmine'nin içini hararet basması al karısı ile ilişkilendirilebilir. Lohusayı bu yaratıktan korumak için şerbet ikrâm edilir. Hz. Âmine

bu şerbeti içtikten sonra rahatlar. Bu durum loğusa şerbetine dair olan inançları kuvvetlendirmiş olabilir. Günümüzde de bu inanış hâlâ devam etmektedir.

2.1.2. Antropogoni Motifi

BY00008140 numaralı yazmada ilk olarak mevlit bölümü ile karşılaşılmaktadır. Mevlidin içinde antropogoni mitine ait özellikler görülmektedir. Bu mitler insanların nereden geldiklerini ve nasıl yaratıldıklarını konu edilen mitlerdir. Türeyişi konu edinmektedir.

Hız. Muhammed'in nurunun tüm varlıklardan önce yaratılması, Hız. Muhammed'in varlığı dolayısıyla insanların var olduğu anlatılmaktadır. Hız. Muhammed yaratılmamış olsaydı Hız. Âdem'e izzet tacı verilmeyip tövbesi kabul edilmeyecek, Hız. Nuh suda boğulmaktan kurtarılmayacak, Hız. İsa onun ümmeti olmak için yola çıkmayacaktı.

Hağ Teālā ne yaratdı evvela / Cümle maħluqatdan kim evvel ola (v. 5b/9)

Muřtafā ruħunı evvel kıldı var / Sevdı anı ol Kerim ü Girdigār (v. 5b/10)

Ger Muħammed gelmeyeydi 'āleme / Tācı 'izzet ermez idi 'Ādem'e (v. 6a/3)

Hem vesile olduğıçün ol Resül / Ādem'in Hağ tövbesin kıldı qabül (v. 6a/5)

Nuħ anıñçün ġarqdan buldı necat / Dağı doğmadan göründi mu'cizāt (v. 6a/6)

Olmayun 'İsa göge bulduğı yola / Ümmetinden olmağıçün idi ola. (v. 6a/7)

Eserin Hak Teala Bahri kısmında âlemdeki tüm varlıkların sebebi olarak Hız. Muhammed gösterilmektedir.

Allah'ın Hız. Âdem'i yaratıp dünyayı onunla süslediğini, Hız. Muhammed'in nurunu da Hız. Âdem'in alnına koyduğı dile getirilmektedir. Böylece bu nurun nesiller boyu peygamberler aracılığıyla Hız. Muhammed'e aktarıldığı anlatılmaktadır.

Hağ Teālā çün yaratdı Ādem'i / Kıldı Ādem'le müzeyyen 'ālemi (v. 6b/1)

Ādem'e kıldı feriştelere sücüd / Hem aña çok kıldı ol lutf ıssı cüd. (v. 6b/2)

Muřtafā nurun alnında qodı / Bil ħabibim nūrıdur bu nur didi. (v. 6b/3)

Kıldı ol nur anıñ alnında karar / Kıldı anıñ ile nice rüzigār. (v. 6b/4)

Bir başka beyitte de Allah'ın Âdem'i yarattığı ve alnına da Hz. Muhammed'in nurunu diğer tüm peygamberlere taşımak üzere emanet olarak verdiği belirtilmektedir.

Hağ Teālā çün yaratdı Ādem'i / Kıldı Ādem'le müzeyyen 'ālemi (v. 6b/1)

Muṣtafā nurun alnında kıldı / Bil ḥabibim nūrıdur bu nur didi (v. 6b/3)

Kıldı ol nur anıñ alnında karar / Kıldı anıñ ile nice rūzigār (v. 6b/4)

Şoñra Ḥavva alnına naql itdi bil / Tırdı anda dahi nice ay ü yıl (v. 6b/5)

Şit doğdı aña naql itdi bu nūr / Anıñ alnında tecelli kıldı nur (v. 6b/6)

Bu beyitlerden sonra Hz. Muhammed'in doğumu ile ilgili olağanüstü özellikler okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bu olağanüstülükler Hz. Muhammed'in doğumunun öncesinde başlayıp doğumu ve sonrası şeklinde de kendisini göstermektedir.

Çün Muḥammed gelmesi oldu yaķın / Çok 'alāmetler belürdi gelmedin. (v. 8a/8)

Hz. Muhammed'in doğumu öncesinde birçok olağanüstü olaylar meydana gelmiştir. Bütün evrenin herkesin görebileceği şekilde nur ile dolması, Havanın üzerine melekler tarafından Sündüs adı verilen döşeğin döşenmesi, biri Kâbe'nin üzerine olmak üzere üç bayrağın dikilmesi, doğumuna yakın üç güzel hurinin ansızın duvardan çıkması, Âmine'nin susaması üzerine ona şerbet ikram edilmesi, acısız ve ağrısız bir şekilde doğumunun gerçekleşmesi olağanüstü olaylar arasında gösterilmektedir.

Berğ urub çıkıdı evimden nāgehān / Göklere dek nur ile tıldı cıhan (v. 8a/11)

Hem hevā üzre döşendi bir döşek / Adı sündüs döşeyen añı melek (v. 8b/1)

Üç 'ālem daħi dikildi üç yere / Her birisin aydayın nire nire (v. 8b/2)

Mağribü maşrıķda ikisi anın / Biri üstünde dikildi Kābenün (v. 8b/3)

Yarılub divāra çıkıdı nāgehān / Üç güzel ḥūrī bana oldı 'ayān (v. 8b/ 6)

Şuşadım gāyet ḥararetden katı / Şundılar bir cām tılı şerbeti (v. 9a/4)

Geldi bir ağ kuş kanadıyla revan / Arķamı şıgādı kuvvetle hemān (v. 9a/5)

Hz. Muhammed'in doğumu sonrasında putlar yıkılır, şeytan gökten sürülür.

Ol gicetablı beşaret urdılar / Ol gice şeytāmı gökden sürdiler (v. 11a/2)

Nice buḥhāne nice deyrü şanem / Yıkılıub küfr ehline irdi elem (v. 11a/3)

Hz. Muhammed'e nübüvvet tacının verilmesi halk tarafından kabul edilmektedir. Aynı zamanda peygamberliği ile meydana gelen olağanüstülükler de mitolojik unsur olarak değerlendirilebilmektedir.

Baştan ayağa nur gibi bir gövdesinin olması ve bundan dolayı gölgesinin yere düşmemesi, başının üzerinde daima bir bulutun dolaşması ve ona gölge etmesi, gözlerinde de mucizenin olduğu önünden gördüğü gibi arkasından da görebilmesi, inci gibi dişleri olduğu ve hatta dişlerinin ışığından yere iğne düşse bile bulunacağı, dudağını kıpırdattığı vakit gökteki ay ve güneşin de kıpırdağı, işaret parmağı ile işaret edince ayın ikiye bölündüğü, yakından işittiği gibi uzaktan da işitebildiği, uyanırken işittiğini uyurken de işitebileceği, Cebrail vahiy getireceği vakit kokusunu gökten alabilmesi gibi mucizeleri anlatılmıştır.

Evvelā kim mübarek cisminün / Gölgesi düşmezdi yire resminün (v. 11a/9)

Nūr idi bāşdan ayāğa gövdesi / Bu 'ayāndur nurun olmaz gölgesi. (v. 11a/10)

Bil mübarek bāş üzre her zamān / Bir kara bulut olurdı saye-bān (v. 11a/11)

Her ne yere varsa varurdı ol / Bāş üzre dāimā dururdı ol (v.11b/1)

Ol mübarek gözlerinde mu'cize / Nicedür ol daḥi ayıdaben size (v. 11b/2)

Nice kim önünde görürse 'ayān / Öyle ardından görürdi ol hemān (v. 11b/3)

Cebrāil'ün ḳoḳusın alurdı ol / Vahyiçün indiğini bilürdi ol. (v. 11b/6)

Dudağın depretse ol āli cenāb / Deprenürdi gökde māhı afitāb. (v. 11b/7)

İnci dişleri şua'ından gice / İğne düşse bulunurdı ey ḥoca.(v. 11b/8)

Çün işaret kıldı ol maḥbūbı Ḥaḳ / Parmağıle gökde ay oldı iki şaḳ (v. 11b/10)

Kişilerin kökenini bilme, nereden geldiğini merak etme ihtiyaçlarının sonucunda mitler ortaya çıkmıştır denilebilir. Nitekim insanı harekete geçiren merak duygusu aynı zamanda olağanüstü olaylara ve durumlara hikâye atfetme, onu bir

kalıbın içine sokma ihtiyacını da ortaya çıkartmaktadır. Yazmada ele alınan Hz. Muhammed'in miraca çıkması durumu da olağanüstülükler açısından büyük önem taşımaktadır. Burada fizikötesi âlemle iletişime geçilmesi mitolojik öğelerin varlığını ortaya koymaktadır.

Miraç hadisesinin geçtiği bölümde Cebrail tarafından cennetten getirilen Burak isimli bineğe binerek Kudüs'e giden Hz. Muhammed'in merdiven ile göğe yükselmesi, bütün peygamberlerin hazır bir şekilde Hz. Muhammed'i beklemesi ve ona bir şeyler ikram etmesi, ardından Hz. Muhammed'in imamlık yaparak hazır bulunanlara iki rekât namaz kıldırması anlatılmaktadır.

Ṭarfetü'l-ayn içre ol şahı harem / Geldi Kūdse irdi ve başdı kadem (v. 13b/4)

Enbiyā ervaḥı hazır geldiler / Muştafa'ya cümle ikrām kıldılar (v. 13b/5)

Pes geçüb mihraba ol ḥayrülenam / Enbiyā ervaḥına oldu imām (v. 13b/6)

İki rek'at kıldı Akşā'da namaz / Öyle emr itmiş idi ol bî-niyāz (v. 13b/7)

Gördiler nurdan örülmüş nerdübān / Nerdübandan oldılar göge revan (v. 13b/9)

2.1.3. Demir Motifi

BY00008140 numaralı yazmanın içinde bulunan “Hazā Destān-ı İsmā'il Bin İbrāhim” ve “Hazā Dastān-ı Gögercin” isimli hikâyeler içinde demir kültüne rastlanmaktadır. İsmi verilen eserler içinde “bıçak” geçmektedir. Hazā Destān-ı İsmā'il Bin İbrāhim isimli eserde Hz. İbrahim oğlu Hz. İsmail'i kurban etmek için Allah'a söz vermiş ve bu sözü yerine getirmek için bıçağı bileyerek oğlunu kurban etmeye hazırlanmaktadır. Dolayısıyla bu hikâyede bıçak yani demir, sözünde durmanın simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geldi İsmā'il kanına söyledi / Sana atan bıçağını biledi (v. 50b/10)

Olmasun bıçağ çalarken el şalam / Toğundursa saña kütahkār olam (v. 52b/6)

Demir, Türkler tarafından kutsal kabul edilmektedir. Demir'in ant içmek, sözünde durmak anlamına uygun kullanımına Ögel'in yorumu örnek verilebilir:

...Bu konuda bir fikir verebilmek için Kaşgarlı Mahmud'un sözlüğünden şu açıklamaları alalım: (Kök temür kerü turmas) atasözünün manası, (Gök demir boş

durmaz) demektir. (Dokunduğu her şeyi yararlar), anlamına gelir. Bu atasözünün ifade ettiği başka bir anlam daha vardır: Kırgız, Yabaku, Kıpçak gibi daha başka boyların halkı, aralarında bir şey üzerine and içtikleri veya sözleştikleri zaman, demire saygı göstermek için, kılıcı kınlarından çıkarırlar ve yanlamasına olarak önlerine korlardı. Bundan sonra da kılıç üzerine şöyle yemin ederlerdi: (Bu kök kirsün, kızıl çıksun) derlerdi. Bunun manası şu demektir. (Eğer sen sözünde durmazsan, bu gök renkteki kılıç, senin kanına bulanarak kızıl çıksın ve senden öcünü alsın!) çünkü Türkler demiri ulu ve kutsal sayarlardı.” (Ögel, 2010: 67).

Kutsal kabul edilen demirin üzerine yemin edildiğinde kişinin sözünden dönmeyeceği düşünülmektedir.

Hazā Dastân-ı Gögercin isimli hikâyede de bıçak yani demir kültü geçmektedir. Bu kesmeyen bıçak motifi Hz. Muhammed’in sınanması amacıyla kullanılmaktadır. Nitekim kendi etinden bir parça kesmek için bıçağı aldığı sırada bıçak Allah’ın emri ile Hz. Muhammed’in etini kesmemektedir.

Resül emretti bıçağı getürdiler / Şahâbeler kayğulu oturdılar (v. 60b/9)

2.1.4. Don (Şekil) Değişirme Motifi

Yazma eserde karşımıza çeşitli şekillerde don (şekil) değişirme motifi çıkmaktadır. Don (şekil) değişirme motifi masallarda, efsanelerde ve menkıbelerde geniş ve önemli bir yer tutmaktadır. “Don” kelimesi genel anlamda TDK “giysi” anlamına gelmektedir. Don (Şekil) Değişirme motifi Boratav tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “Canlı veya cansız varlıkların kendilerine has niteliklerini (bazen geçici olarak) kaybederek cansız veya canlı varlık hâline dönüşmesi” (Boratav, 1994: 62). Bu şekil değişirme bir insan, hayvan ve bitkiye dönüşmek suretiyle kendisini gösterebilmektedir.

Yazma eserde don değişirme motifi genellikle fiziksel bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Don değişirme motifi “Dona girmek / dona bürünmek” şeklinde açıkça da belirtilmektedir. Don değişirme motifi “metamorpho” yani (değişim-dönüşüm) olarak bilinmektedir.

Mevlit isimli eserde geçen “Geldi bir akkuş kanadıyla revan / Arkamı şığadı kuvvetle hemān (v. 9a/6)” beytindeki “Akkuş” don değiştirme motifi olarak görülebilmektedir. Buradaki Akkuş’un hikâyede Cebra‘il Aleyhisselam olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz.

Dastan-1 İbrāhim Ḥalilullah (s.a.v.) isimli eserde de Cebrāil (a.s.) Hz. İbrāhim’i tecrübe etmek ve onu sınamak için insan kılığında yanına gitmektedir.

Benī Ādem şuretinde geldi ol / Tecrübe için ana tutmuşdı yol (v. 26a/6)

BY00008140 numaralı yazma içinde yer alan Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim isimli eserde de aynı motife yer verilmektedir.

Bu eserde İblis şekil değiştirerek hoca olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. İsmail’in annesi Hacer validemizin yanına gitmiştir. Eşinin kendisini aldattığını, oğlunu kurban etmek için götürdüğünü haber vermiştir.

Geldi İblīs bir hoca gibi olub / İçi taşı kibirkin ile tölub (v. 50a/6)

Didi bu ne işdürür kim ol işledi / Kendünün sevgili oğlun taşladub (v. 50a/8)

Oğlun virdün sen ana ölmege / Öyle şandun ve örüben gelmege (v. 50a/9)

Yine aynı şekilde Hz. İsmail’in de karşısına hoca olarak çıkmış ve babası Hz. İbrahim’in bıçağını belleyip kendisini kurban edeceğini söyler.

Gitdi İblis Ḥācer ağlar zār zār / Görse İblis nice fitne düzer (v. 50b/7)

Ol lain atlandı ol dem atına / İrdi ol şem İsmā‘il’in kanına (v. 50b/8)

Ataşu ardınca İsmā‘il gider / İşt imdi ol yavuz mel‘un nider (v. 50b/9)

Geldi İsmā‘il kanına söyledi / Sana atan bıçağını bile di (v. 50b/10)

Şimdi dökiser senün kanunu / Senden ötrü ağladiser ananı (v. 50b/11)

Hazā Destān-1 Gögercin isimli tasavvufi hikâyede don değiştirme motifi bir insan tarafından değil melekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu hikâyede don değiştirme motifini güvercin ve doğan donuna girmek şeklinde görmekteyiz. Nitekim hikâyede güvercin silkinip Cebrail, doğan silkinip Mikail olmuştur. Bu iki kuş tesadüfi olarak seçilmemiştir. Bu kuşlar eski Türk inancı Şamanizm’de “ak iyeleri”

simgelemektedir. İslami açıdan da Allah'ın "Cemal" ve "Celal" sıfatlarıyla özdeşleştirilmektedirler. Bu motif Dede Korkut Hikâyelerinde karşımıza çıktığı gibi Hacı Bektaş'ı Veli'nin güvercin donuna girmesi, birçok masal ve anlatıda kuş olup uçulması örnek verilebilir. Barışın, bolluğun ve zenginliğin simgesi olarak kabul edilen güvercin Şamanların kıyafetlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

"Şaman elbiseleri, kuş veya hayvan şekillerini taklit etme sureti ile yapılan elbiselerdi. Bunu giyen Şaman hem kendi atasını ve hem de istediği zaman o kuşun şekline girebileceğini göstermek istiyordu. Bu şekil değiştirmeye mitoloji araştırmalarında (Metamorphose) denir. Türkler ise bu deyim karşılığı olarak (Donuna girmek) sözünü kullanırlardı. Bektaşiler, bu eski Şamanist inancı tasavvufa uydurup, 'Ma'na âleminden velayetle' diye bir sebep de bulmuşlarsa da bu bahane kuş donuna girmeyi mazur göstermeğe kâfi değildir" (Ögel, 2010: 29).

Güvercin silkindi oldu Cebrā'il / Ol doğan silkindi oldu Mīkā'il (v. 61a/2)

2.1.5. Kesikbaş Motifi

Geçmişten günümüze kaynağını İslam dininden alan, Hz. Muhammed'in hayatı ve Hz. Ali'nin kahramanlıklarını anlatan çok sayıda manzum hikâye tespit edilmiştir. Bu hikâyeler, kimi zaman mevlitlere eklenen kimi zaman da müstakil şekilde bulunan ve "Mevlit Hikâyeleri" olarak da bilinen "Hikâye-i Güvercin, Hikâye-i Geyik, Destan-ı Ejderha, Hikâye-i Deve, Hikâye-i İslam Yahudi, Destan-ı İsmail ve Destan-ı Kesikbaş" gibi kısa dini hikâyelerdir. Bu kısa hikâyeler hem divan hem de halk edebiyatı ürünleri arasında değerlendirilmektedir. Ayrıca bu hikâyelerde Hz. Peygamberin faziletleri ve Hz. Ali'nin kahramanlıkları anlatılarak halkın dini duygularının diri tutulması amaçlanır (Albayrak, 2002: 308).

BY00008140 numaralı eserde karşımıza çıkan "Hazā Destan-ı Kesikbaş" isimli destanın özeti şu şekildedir:

Hz. Muhammed bir gün dört yarı ve otuz üç bin sahabe ile mescitte oturup sohbet ederken bir gövdesi olmayan bir Kesikbaş görürler. Bu heybetli ve beyaz sakallı Kesikbaş ağlayarak ve yuvarlanarak içeri girer. Allah'ın aslanı Hz. Ali peygamberden Kesikbaş'ı huzuruna getirmesi için izin ister ancak Kesikbaş'ı ne kadar denese de

yerinden kaldıramaz. Bunun üzerine Hz. Ali'ye kuvvetine yazık olmamasını, Hz. Ali gibi yüz kişi gelse bile kimsenin kendisini yerinden kaldıramayacağını söyler. Ardından hem kendini tanıtmaya hem de derdini anlatmaya başlar. Allah'ı her vakit zikrettiğini, muradına erdiğini, elli bir defa hacca gittiğini, yeryüzünde at ile yürüdüğünü, adam suretine girdiğini, melekler katına çıktığını, İsm-i Azam duasını bildiğini, Hz. İsa ile namaz kıldığını anlatır. Kal'a (Kal'a-Zerrîn) şehrinin yaşadığını, Hızır ve İlyas'ın arkadaşı olduğunu söyler. Kendilerine musallat olan bir devden bahseder. Bu devin, oğlunu ve gövdesini yediğini, hanımını da kaçırıp kuyuya götürdüğünü ve kaygıdan gözlerine uyku girmediğini söyler. Hz. Muhammed'den yardım ister. Yardım etmezse ahirette kendisinden davacı olacağını söyler. Kesikbaş'ın sözleri üzerine Hz. Ali gelir ve Hz. Muhammed'den devin yanına gidip Zülfikar'ı ile onu ortadan kaldırmak için izin ister. Hz. Ali kararlı olduğunu ve Kesikbaş'ın eşini devin elinden kurtarması gerektiğini söyler. Düldül'e binip Zülfikar'ı takınan Hz. Ali Kesikbaş'ı takip eder. Otuz üç bin sahabe gözleri yaşlı bir şekilde Hz. Ali'yi uğurlar. Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin de ağlayarak babalarını yolcu ederler. Hz. Ali atı Düldül ile hızlı bir şekilde yola koyulurken Kesikbaş, Düldül'den daha hızlı hareket eder. Kesikbaş yedi Mushaf Kur'an'ı ezbere bilmektedir. Yolculuk sırasında namaz kılarlar. Yedi günün ardından devin kuyusuna varırlar. Devin kuyusuna bakar. Kuyunun suyu yoktur, cehennem kuyusuna benzetirler. Kesikbaş devin insanları yediğini söyler. Hz. Ali atına baktıktan sonra beş yüz kulaç uzunluğundaki kemendini taşa bağlar ve Kur'an'dan ayetler okuyarak kuyudan yavaş yavaş iner. O sırada Düldül ile Kesikbaş ağlamaktadır. Kuyudan inerken kollarının takati kalmayan Hz. Ali kuyunun çok derin olduğunu görür. İsm-i Azam duasını okuyarak kuyudan aşağıya inmeye devam eder. Üç gün üç gece boyunca ayakları ve başı donarak inmeye devam eder. Namaz vaktinin geldiğini anlayan Hz. Ali gözleri ile namaz kılar. Dördüncü gün yere erişip Allah'a şükreder.

Kesikbaş motifli bu manzum eser Hz. Peygamber'in mucizelerini, dört halifesinin faziletlerini ve Hz. Ali'nin üstün vasıfları ile kahramanlıklarını işleminin yanı sıra halka din anlamında heyecan vermeyi ve İslâmî faziletleri öğretmeyi amaçlamaktadır. Hz. Ali'nin İslam için gösterdiği kahramanlıklarının yanında birinci derece ön plana çıkan durum destan boyunca gerek Hz. Ali'nin gerekse Kesikbaş'ın

eşinin kuyuda mahsur kaldığı vakitte bile namazdan vazgeçmemiş, vaktinde namaz kılmaya özen gösteriyor olmalarıdır.

Kesikbaş motifini işleyen Evliya menkıbeleri vardır. Bu menkıbelerde genellikle haksızlığa ve zulme uğramış kişilerin başından geçenler konu edilmektedir. Hz. Hüseyin'in başı ile ilgili menkıbeler örnek verilebilir. Ancak incelediğimiz yazma eser içinde yer alan Hazā Destān-ı Kesikbaş isimli hikâye haksız yere zulme uğramış insanları kurtaran bir kahraman etrafında şekillenmektedir.

Ahmet Yaşar Ocak, “Türk Folklorunda Kesik Baş” adlı kitabının içerisinde Kesikbaş motifli anlatımları kendi incelemesine göre beş ayrı maddeye ayırmıştır. Bu maddeler sırası ile şu şekildedir:

“1. VII. yüzyıldan itibaren Müslüman Arapların, XI. yüzyıldan itibaren de Müslüman Türklerin Anadolu fetihleri hadiselerini yansıtanlar

2. XIV-XV. ve müteakip yüzyıllarda Osmanlıların Balkanlar ve Doğu Avrupa’da, ayrıca doğu sınırlarında yaptıkları mücadeleleri yansıtanlar

3. Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar döneminde haksız yere idam edilen veya halkın gözünde öyle telâkki olunan bazı tarihi şahsiyetlerle ilgili olanlar

4. Tamamen hayali olup masal veya hikâye kahramanlarıyla alakalı bulunanlar

5. Zamanımızda vuku bulmuş gerçek hadiseler etrafında teşekkül edenler.”

(Ocak, 2020: 53-54).

Bunları iki kategoriye ayırmaktadır: “Kahramanı kesilmiş baş olanlar” ve “Kahramanı başı kesilmiş gövde olanlar”. Bu kategoriye göre BY00008140 numaralı yazma içerisindeki Kesikbaş hikâyesi, “kahramanı kesilmiş baş olan” kategorisi içerisinde bulunmaktadır.

Türk folklorunda kesik baş motifli ürünler, İslamiyet'in öncesindeki Oğuz Destanı, Ergenekon Destanı, Göç Destanı gibi anlatılarda karşımıza çıkmamaktadır. Ocak’a göre Kesikbaş motifi Türkler Anadolu’ya geldikten sonra görülmeye başlanmıştır. Kesikbaş ile ilgili örneklerin XV. ve XVI. Yüzyıllardan itibaren Orta Asya’daki Türk zümreleri arasında tanınmaya başladığı belirtilmektedir. (Ocak, 2020: 60)

Kesikbaş motifi “Kelle koltukta gezmek, Kelle koparmak, Kelle götürmek” gibi deyimlerle de Türk edebiyatında ve halk arasında da kendisini göstermektedir.

2.1.6. Rüya Motifi

BY00008140 numaralı yazma içerisinde incelenen eserlerde rüya motifine de rastlanmaktadır. Bu motif kendisini ilk olarak mevlit isimli hikâyede göstermektedir. Hz. Peygamber’in babası Abdullah kendisine Âmine’yi eş olarak seçme aşamasındadır. Bir gece bir rüya görür. Rüyasında birinin belinden uzun bir zincir çıkarttığını ve bu zincirin ucunun arşa kadar çıktığını görür. Bu rüyayı birine yorumlatır. Çok önemli bir evladı olacağını öğrenir. Ardından sevinçle yolda giderken Âmine, Abdullah’ın nurunu görür ve kendisini alması için Abdullah’a yalvarır. Fakat evlendikten sonra o nuru artık göremediği için üzülür.

Düş görür bir gice ‘Abdullah meger / Kim belinden bir uzun zincir çıkar (v. 7a/3)

Ucu gökden yukarı arşa irer / Vardı ta‘bîr idene düşün şorar (v. 7a/4)

Der ... kim belinden er doğan / Ulu peygâmbere olub göge ağâr (v. 7a/5)

Bu sevile yürürken ol cuvân / Anı bir hâtûn görüb sordı hemân. (v. 7a/6)

Fatıma derler idi Mürre kıızı / Gördi Abdullah nûrını nâgeh gözi. (v. 7a/7)

Ol dem içre ‘âşık oldu ol aña / Didikim cânım fida olsun saña (v. 7a/8)

Bağdı ‘Abdullah da gördi nur yok / Oldum içre geldi ana gussa çok (v. 8a/1)

Rüya motifine “Hazâ Destân-ı Sulh Kız” isimli hikâyede de rastlanmaktadır. Müslüman ailenin kızını pazardan satın alan tek gözü doğuştan görmeyen yiğit gece komşusunda uyuya kalmaktadır. Uykudayken rüyasına Hz. Muhammed (s.a.v.) gelir. Satın aldığı kızın kendi ümmetinden olduğunu onu ailesinin yanına yeniden götürmesini söyler.

Yiğit anda yasduğa başın urur / Uyçuya varur bir ‘acâib düş görür (v. 44b/6)

Gördi düşde Resûlullah gelür / İki cihan serveri ol mah gelür (v. 44b/7)

Geldi ana ol gice ol fahri cihān / Kim anun için bulubdur kevnü mekân (v. 44b/8)

Ķātına geldi anun ol Muştafā / Murtaza vü müctebā vü bā şafā (v. 44b/9)

Gördi anun yüzi bedri aya beñzer / Anında kara kaşı yaya beñzer (v. 44b/10)

Yüzi yüzine hacil şemsü kamer / Lezzeti lütfundan almışdı şeker (v. 44b/11)

Muştafā eydür yigit bildün mi beni / Yigit eydür nice bilmeyem ben seni (v. 45a/5)

Sensin aħir ol Muħammed bî-gümān / Dostluğına yaradıldı bu cihan (v. 45a/6)

Didi peygamber şol sâ'at ana / Ey yigit bir hācete geldim sana (v. 45a/7)

Bir qaravaş almış imişsin dün / Bağışla bana yāħud virgöl şātun (v. 45a/8)

Sen bulasın uçmağda hūr kuşur / Ol kıızı azad idüb vir destür (v. 45a/9)

Dilerim senden anı kim viresin / Ne dilersen maķşūduna iresin (v. 45b/4)

Hazā Destān-ı İsmā'il Bin İbrāhim isimli eserde de rüya yani düş motifine rastlanmaktadır. Hz. İbrahim bir gün uyur ve rüyasında Allah'ın kendisini muradına erdirdiğini ancak sevdiği olan Hz. İsmail'i kurban etmediğini, sözünde durmadığını görür.

İsmāil çün büyümege başladı / Geldi uyku İbrāhim'e uyudu (v. 48b/3)

Düşde gördi Allah aña söyledi / Söyleyüben görünce emr eyledi (v. 48b/4)

Kim senüñ muradını virdüm saña / Sevdüğüni sen dağı virgil bana (v. 48b/5)

Düşde gördi gine ol Ķalil gördüğün / Niçün Ķurbān eylemezsin sevdüğün (v. 48b/9)

Düşde gördi bene Ķurbān virmedun / Ķavline şadık olub durmadun (v. 49a/1)

Ya Ķalil sen niçün Ķavline durmazsın / Sevdüğünü dağı bana vermezsın (v. 49a/2)

İçi yāndı ol düşü gördüğüne / Didi yā Allah varayım Ķavline (v. 49b/1)

Ol gice yatmışken gördi anı / Didi işlemek gerekdür bu işi (v. 49b/2)

Taıırı buyurgıdur itmek gerek / Ham emrin yerine getürmek gerek (v. 49b/3)

2.1.7. Su Kültü

Su, hayatın ve doğurganlığın sembolüdür. “Yaratılış Destanı”nda henüz yer ve gök yokken dünyada yalnızca suyun olduğu ifade edilmektedir. Şamanizm’de de “demir, toprak, ateş, su ve ağaç” kutsal unsurlardır. Su hayat veren unsur olduğu için şifalı olduğu kadar iyi ruhları olduğuna da inanılmaktadır.

Aynı zamanda su doğurganlığı temsil ettiği için doğallığı ve bereketi de simgelemektedir. *Türkler, göller ve ırmakları hep canlı nesnelere olarak tasavvur etmişlerdir. Bu sebeple onlara verilen isimler sadece coğrafya isimleri değildir. Eski Türk inançlarında kutsallaştırılan su, aynı zamanda duyan, evlenen ve çoluk çocuk sahibi olan ve mahiyetinde birtakım gizli güçleri barındıran koruyucu bir iyedir* (İnan, 2000: 50-51).

Su ile ilgili ifadeler BY00008140 numaralı yazmada “Mevlid, Hazā Destan-ı Şeyh, Hazā Destān-ı Beynamaz” isimli tasavvufi hikâyelerde geçmektedir. Mevlit bölümünde geçen Hz. Âmine’nin doğum yapacağı zaman su istemesi ve bunun yerine kendisine şerbet verilmesi durumu “Al karısı inancı” bölümünde işlenmektedir. Hazā Destān-ı Şeyh bölümünde de su unsuruna rastlanmaktadır. Destanda oğlunu tanımayan annenin oğlunu yabancı zannedip kapıya gelmesiyle ona bir bardak su ikram ettiği görülmektedir. Bu durum misafirin hayatını sürdürebilmesi için sunulan ikram şeklinde değerlendirilebilir. Beynamaz destanında geçen su ise namaz kılmayan kimsenin su içmemesi su yerine şarabı tercih etmesini konu edinmektedir. Bu durum yine suyun kutsallığı ile ilişkilendirilebilir. Namaz kılmayan kimseye suyun nasip olmaması suya verilen önemi ve kutsallığı göstermektedir denilebilir.

2.2. Efsane ve Masal Unsurları

2.2.1. Aldatma Motifi

Stith Thompson’un “Motif-Index Of Folk Literature” eserine göre BY00008140 numaralı yazma eserin içinde geçen “Hazā Destān-ı Geyik Budur” isimli hikâyede “K730. Mağdurun tuzağa düşürülmesi ve K750. Tuzak yoluyla ele geçirme” motifi işlenmiştir.

“Hazā Destān-ı Geyik Budur” hikâyesinde dönüş yolunda olan geyiğe kafirler tarafından kurulan tuzak işlenmektedir. Tuzağa yakalanan geyik kurtulmak için Allah’a dua etmektedir.

Ol kâfirler begi adamların yolladı / Varın yolda tuzak kurın didi (v. 31b/5)

Geldiler tuzak kuruben gitdiler / Ol geyik tuzakta giriftâr itdiler (v. 31b/6)

Ƙaldı geyik tuzak içre ağlayu / HâƘ çalab buyruğına bel bağlayu (v. 31b/7)

2.2.2. Cezalandırma Motifi

BY00008140 numaralı yazma eserde yer alan “Hazā Destān-ı Şeyh” isimli hikâyede anne rızası olmadan hareket eden bir şeyhin anne bedduasını alması sonucu başına gelenler işlenmektedir. Bir hırsız şeyhin olduğu mescidin yanından geçer. Şehir halkı hırsızın peşine düşerler, mescide gelirler. Hırsızın mescide girdiğini düşünürler ve mescitteki şeyhi hırsız zannedip alırlar. Bunun üzerine Padişah hırsızın elinin ve ayağını kesilmesi emrini verir. Hırsızlık edenin hâli budur diyerek herkese şeyhin durumunu gösterir. Şeyh başına gelenlerin sebebini düşünür.

Stith Thamson’un Motif İndex Of Folk-Literature adlı eserine göre bu ceza çeşidi “Q470. Aşağılayıcı cezalandırmalar” başlığı altında değerlendirilebilir.

Heb halk düşerler hırsızın ardına / Ƙovub gelürler ol mescidin yanına (v. 21a/1)

Mescide girdi deyü zannederler / Ol şeyhini tutub alub giderler (v. 21a/2)

Pādişah emr ider elin ve ayağın / Kesin anıñ kim bula ol layığın (v. 21a/3)

Bu hâl eyler ve yerdı dellal eline / Kimindeydi şehir içre biline (v. 21a/4)

Aldı dellal çağırub nida ider / Biçare şeyh böyle yanınca gider (v. 21a/5)

Hırsızlık idenün hâli budur / Etmesin deyü herkese bildirir (v. 21a/6)

2.2.3. Çoban Motifi

Çoban, TDK sözlükte “Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse” olarak geçmektedir. Çoban, yalnızca koyun ve keçileri otlatan kişi değil çevresini ve doğayı tanıyan aynı zamanda toplumdaki kişilerin kendi sürülerini de emanet edebildiği güvenilir bir kimsedir. Hz. Âdem’in çocukları, Hz. Muhammed, Hz. Musa ve Yunus Peygamber çobanlık yapmıştır. Bundan dolayı bu meslek peygamber mesleği olarak da adlandırılmaktadır. Çobanlık mesleğini icra eden kişiler güvenilir, liderlik özelliğine sahip, sabırlı, hayvanları seven ve tedavi etmesini bilen, sorumluluk sahibi,

yol gösteren ve yardımcı kimselerdir. İslamiyet sonrası veli kültürünün İslamiyet öncesi karşılığı çobanlık mesleğidir. Yine aynı şekilde İslamiyet öncesi şaman ve baksıların birtakım özellikleri de çobanlarda görülmektedir. “Çoban, folklor düşüncesinde doğanın kontrolsüz güçleriyle iletişim halinde gösterilir. Nitekim tıpkı at çobanları gibi koyun çobanları da koyunları tedavi eden, koyun hastalıklarını iyi bilen insanlardır. Çoban, aynı zamanda müzisyendir. Kamıştan kestiği neyle yanık şarkılar çalar ve koyunların daha çok süt vermesini sağlar. İşte veteriner musikici olan çoban, folklor metinlerinde gulyabaniyle anlaşma yapan, onu sürüyü vahşi hayvanlardan korumaya mecbur eden kişi olarak gösterilir. Belki de gulyabaniyle ilişkisine göredir ki bazı halklar (mesela Batı Rus köyleri) çobanı büyücü olarak kabul eder ve ondan korkarlar” (Bayat, 2011: 171).

Şamanların görevleri arasında ağır hastalıkları iyileştirmek vardır. Dolayısıyla şamanlara da hekimlik vasfı yüklenmektedir. Çoban da bu noktada şamanlara benzemekte halk hekimliği özelliği vurgulanmaktadır. Nitekim, hayvanlara yarenlik eden çoban, sürüsünün hasta olması durumunda iyileşmelerine yönelik gerekli pratik bilgilere sahiptir ve hemen müdahale eder. Destan, masal, halk hikâyelerinde, mâni, ninni ve türkülerde çoban kültürüne rastlanmaktadır.

Oğuz Kağan destanında geçen “... At sürüleri güder, ata biner ve av avlanırdı... Bu zamanda, oraya büyük bir orman, birçok dereler ve ırmaklar vardı. Buraya gelen avlar ve burada uçan kuşlar çoktu. Bu ormanın içinde büyük bir canavar yaşıyordu. At sürülerini ve halkı yerdı. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir şekilde halka cefa etmişti. Oğuz Kağan cesur bir adamdı. Bu canavarı avlamak istedi. Günlerden bir gün ava çıktı. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla ava gitti. Ormanda bir geyik ele geçirdi. Onu söğüt dalı ile bir ağaca bağladı ve oradan ayrıldı...” (Gömeç, 2006:195) cümlelerinden hareketle Oğuz Kağan’ın da at çobanlığı yaptığı görülmektedir.

Halk inancında çobanın kazancının helal olduğu dile getirilmektedir. Çoban kutsal bir meslek kabul edildiği için aynı zamanda çoban olan kişinin sözü de anlaşılır ve güvenilirdir. Bundan dolayı “Halk arasında ‘çoban yemini’ olarak bilinen bir yemin türü vardır. Çok eskiden gelen bu yemin şekline göre çobanın söz vermiş olması veya

şehadet etmesi, yemin geçerliliğindedir. Sürü sahiplerine hile yapan çobanlar için ‘Onun çobanlık hükmü sona erdi.’ denir (Kalafat, 2011:118).”

BY00008140 numaralı yazma eser içindeki “Hazā Destān-ı Çobān Budur” isimli tasavvufi hikâyede Hz. Musa ile çobanın konuşmaları anlatılmaktadır. Bu hikâyede de çoban temiz, saf, iyi niyetli, tüm samimiyetiyle Allah’a dua eden, koyunlarını otlatırken her an zikreden bir kimse olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoban kendisini yaratana süt, yağ, kaymak vermeyi teklif etmekte bunu gören Hz. Musa çobanın niyetinden ziyade söylediği sözleri dikkate alıp çobana kızmaktadır. Çobanın samimiyetini göz ardı ettiği için Hz. Musa, Allah tarafından uyarılmakta ve çobanın iyi niyetinin ve samimiyetinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Destān-ı İbrāhim Halilullah (s.a.v.) isimli tasavvufi hikâyede de çoban motifine rastlanmaktadır. Hz. İbrahim, Allah’ın dostu olduğunu yani “Halilullah” sıfatına layık olduğunu göstermek için bütün koyunlarını Cebrail’e vermek için çobanlardan koyunları sürmesini emreder.

2.2.4. Dev Motifi

Stith Thompson’un “Motif-Index Of Folk Literature” eserine göre BY00008140 numaralı yazma eserin içinde geçen “Hazā Destān-ı Kesikbaş” isimli hikâyede “G. İnsan yiyen devler” motifi işlenmiştir. Bu motif ejderha ve Tepegöz gibi mitolojik motif özelliği göstermektedir. Pek çok farklı kültürün eserlerinde karşılaştığımız dev motifi Türk destanlarında kötü huylu devler ve iyi huylu devler olarak iki gruba ayrılmaktadır (Yıldız, 2010: 41)

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan “Hazā Destānı Kesikbaş” hikâyesinde karşılaştığımız dev kötü huylu olarak nitelendirilmektedir. Nitekim “*kötü huylu devler genelde insanlara ve insanların kurtarıcısı durumda olan destan kahramanına kötülük etmeyi düşünen, kötülük eden, hatta onları yiyen tiplerdir* (Yıldız, 2010:41).”

Destanda anlatılan dev dış görünüş bakımından heybetli, boyu minare uzunluğunda, kolları upuzun, parmakları kalındır. Hz. Ali devlerin düşmanıdır, birçok devin başını kesmiştir. Anlatılan destanda da dev tarafından kuyuda esir alınan mazlumları kurtarmak isteyen Hz. Ali ile dev karşı karşıya gelmekte, birbirleriyle

mücadele ettikten sonra Hz. Ali tarafından öldürülmektedir. Hz. Ali'yi kendisini yemekle de tehdit etmekte, birçok Müslüman'ı da yemektedir.

Bir hātunum ve bir oğlum var idi / O ikisi benüm ile yār idi (v. 34a/2)

Oğlum ile gövdemi bir dev yedi / Ya Muhammed sen şefā'at kııl didi (v. 34a/3)

Çok kadem urdu 'Ali ol araya / Gördi bir leş beñzer ol minareye (v. 36a/4)

Yatmış uyur heybetle ol lain / İçi tolu zehr idi hem kibr-i kin (v. 36a/5)

Tütünü ağzından burnundan çıkar / Toğunırsa her kime anı yākār (v. 36a/6)

Tube ye beñzer idi āñın bāşı / İşlememiş her kez ol eyü işi (v. 36a/7)

Barmaqları beñzer şārı hıyāra / Ağzından nefesi şöyle çıkara (v. 36a/8)

Sen mi geldin ya 'Ali düşmanımız / Senün adınla yıkıldı canımız (v. 36b/6)

Sen kesmişsin nice devler bāşını / Sen ağıtdın nice gözler yāşını (v. 36b/7)

'Ali aydur seni dañi öldürem / Ol div aydur yā 'Ali seni ben yiyem (v. 36b/8)

2.2.5. Din Motifi

Stith Thompson'un “Motif-Index Of Folk Literature” adlı eserindeki “V340. İnançsızlara mucize gösterilmesi” motifi “Hazā Destān-ı Sulh Kız” isimli hikâyede işlenmiştir.

“Hazā Destān-ı Sulh Kız” isimli mevlitte görmeyen gözün açılması motifine rastlanmaktadır. Bu hikâyede Müslüman ailenin kızını satın alan genç delikanlının bir gözü görmemektedir. Bir gün rüya görmesi üzerine genç kızı geri götüreceğini ancak rüya gördüğüne dair insanları inandırmaları için Peygamber'den bir işaret istemektedir. Bunun üzerine Peygamber de delikanlının görmeyen gözüne elini götürür ve böylece yiğidin görmeyen tek gözü açılır.

Yā Resūlallah eger halka yarın / Dirisem gördüm nebilerün serveri (v. 45b/8)

Ben bilürüm halk inanmazlar baña / Umarım bir nişān viresin bana (v. 45b/9)

Oy yigidün bir gözi kör idi / Nice yıl şöyle körce yürür idi (v. 45b/10)

Dügürdi mübārek elin Muştafā / Oldı ruşen gözi ol pür-şafā (v. 45b/11)

Nagihan açıldı ol körce gözi / Turdı ol dem toprağa urdı yüzi (v. 46a/1)

2.2.6. Hayvan Motifi

Stith Thompson'un "Motif-Index Of Folk Literature" eserine göre BY00008140 numaralı yazma eserin içinde "B. Hayvanlar" motifi işlenmiştir.

Hayvanlar; doğanın dengesinin korunması, canlı yaşamının devam etmesi açısından bitkiler kadar önemlidir. Türk halk anlatılarında da hayvanların özel bir yeri vardır. Hayvanlara sembolik anlamlar yüklenilmiştir. Bu sembolik anlamlar vasıtasıyla soyut duyguların somut bir şekilde ortaya çıkması sağlanmıştır. Konar-göçer yaşama sahip olan insanlar için hayvanlar önemli bir unsurdur. Dolayısıyla insan-hayvan ilişkilerinin derinine inildiğinde toplumun maddî kültür unsurları, ekonomileri, sosyal ilişkileri ve yaşayış biçimleri hakkında bilgi edinmek mümkündür.

Şamanizm'de hayvanlar önemli bir yere sahiplerdir. Şamanlar sahip oldukları güçleri hayvanlardan aldıklarına inanmaktadırlar bu yüzden şamanlar hayvanlarla iletişim kurabilirler ve hayvan kılığına bürünebilirler. Abdülkadir İnan'a göre her Şaman hayvan ana denilen koruyucu bir ruha sahiptir. Orta Asya ve Sibiry Türklerinde yaygın olan hayvan ana ongunu, tüm toplumun atası ve koruyucusu olan hayvan ata ongunundan farklıdır. Hayvan ana ongunu yalnızca belirli bir Şaman'a hayatı boyunca yardım eden koruyucu ruhtur. Şaman ile hayvan ana ruhunun bir olduğu, hayvan ana ruhu öldüğünde Şaman'ın da öleceğine inanılmaktadır. Bu ruh Şaman'ın eşidir. Şaman olgunlaştıkça yeni bir hayvanı kendisine hayvan ana ruhu olarak alınabileceği söylenmektedir. Boğa, aygır, geyik, kartal ve ayının iyi hayvanlar; kurt ve köpeğin ise daha zayıf hayvan analar olarak anıldığı belirtilmektedir. (İnan: 2000:47)

"Şaman gereksinmeye göre doğa parçalarını özellikle de hayvanları taklit ederek transa girer ve onların gücüyle birleştiğine inanır. Hayvanlardan en çok at ve kuşlar için transa girilir. Eğer kuşla bağlantıya girilecekse Şaman başına kuş tüyleri takar ve uçma taklidi yapar. Eğer at ile bağ kurulacaksa atın yürüyüşünü taklit ederek dans eder." (Eliade 1999: 22)

Koyun-Koç

Koyun motifi “Dastan-ı İbrāhim Ḥalilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem” isimli hikâyede Yaratıcı’ya sunulan kurban olarak işlenmektedir. Hikâyede Hz. İsmail’in kurban edilmesi yerine melekler tarafından koç gönderilir.

Koyun ve koçlar evcil ve masum hayvanlar olarak kabul edilmektedir. İslamiyet’ten sonra ise sessizlik, huzur ve barışın sembolüdür. Aynı zamanda bereket ile de ilişkilendirilmektedir. Hakimiyet, kuvvet ve yiğitliğin simgesi olan Koç ise İslamiyet’te özellikle Hz. İsmail’in kurban olarak Allah’a adanması ile kurban ve ölümü simgelemektedir. (Çoruhlu 2000: 154)

Meleklerle çoçı irsâl eyledi / Fidayile anı hoş hâl eyledi (v. 25b/3)

Kimi saydicün anın hâzır idi / Kimisi koyununa nâzır eyledi (v. 26a/9)

“Hazā Dastan-ı Gögercin” isimli hikâyede de “koyun” geçmektedir. Koyun bu hikâyede yine kurban edilen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kez güvercini korumak için doğan türündeki kuşa kurban edilmek suretiyle işlenmiştir.

Resül aydur bir koyun virem saña / Tek bāğışla bu gögercini sen baña (v. 60b/4)

Ol doğan aydur ben koyun almazım / Hem gögercin dadınanda bulmazım (v. 60b/5)

İlk kez Oğuz Kağan Destanında koyun motifinden bahsedilmektedir. Oğuz Kağan’ın çadırı kurulum, çadırın iki yanına da kırk kulaç yüksekliğinde iki direk dikilir. Bu direklerin sağ tarafına altın tavuk sol tarafının üzerine ise bir gümüş tavuk bırakılır. Aynı zamanda sağ taraftaki altın tavuğun altına bir ak koyun, sol taraftaki gümüş tavuğun altına ise kara koyun bağlanır. Bu şekilde Oğuz Kağan Gök Tanrı’ya borcunu ödediğini söyler. Tavuklar kuş türünden kabul edildikleri için dünya ve ahiret arasında araç olarak kabul edilmektedir. Koyun ise şehitliğin, bilinçaltının simgesi ve yer altı ile yeryüzü arasında habercidir. (Togan, 1982: 130)

Köpek

Köpek, sadık olması ile bilinen, sadıklığın, koruyuculuğun, güvenilirliğin sembolüdür. Kurt ve köpek hayvan ana ruhu olarak zayıf olarak kabul edilmektedir. Zayıf ve sıradan Şamanların köpek kılığına girmektedir. Bundan dolayı şamanlar

arasında önemli bir yere sahip olan köpek, itibar gören hayvanlardan biri değildir. (Çoruhlu, 2000:58)

Mitolojide de köpek uğursuz ve kötü olarak adlandırılmaktadır. Yaratılış efsanelerinde Şeytan tarafından kandırılıp kötülüğe sevk edilmiştir. Masallarda ise konuşan, yardımcı, sihirli bir hayvandır.

“Daştan-ı İbrâhim Hâlılullah (Şallallâhu Aleyhi Vesellem)” isimli hikâyede köpek yardımcı unsur ve kötülüğün simgesi olarak işlenmektedir. Yüksek bir dağın üzerinde duran Hz. İbrahim koyunlarına bakmaktadır. Onun sürüleri vardır. Bunlardan iki bin tanesi köpektir. Bu köpekler koyunlara bakmaktadır. Bazı köpeklerin boynunda altın toka bulunmaktadır. Bunun sebebi dünyaya gönül veren kimseleri eleştirmektir.

Geyik

Türkler göçebe yaşam kültüründen yerleşik yaşam düzenine geçen bir millet olduğu için hayvancılık geçimleri için önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla hayvanlar toplumun totem inancı, kültürleri hakkında bilgi vermektedir. Türk kaynaklarında sıkça gördüğümüz “Geyik motifi” de totem inancı ve kültürler hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Nitekim, Dede Korkut Hikâyeleri ve Orhun Kitabelerinde de geyik motifini görmekteyiz. “Geyik motifi” yalnızca edebiyatta kendisini göstermez. Bunun yanı sıra sanat dallarında, halılarda, kilimlerde de kendisine rastlamaktayız.

Geyik; İslamiyet öncesi dönemlerde anlatılan hikâyelerde daha çok şamanlara, alt sınıf tanrılarına ve kahramanlarına yardım eden bir varlıktır. İslamiyet sonrası dönemde ise evliyalara ve kahramanlara rehberlik eden, yardımcı olan ve koruyan bir varlık olarak görülmektedir. (Alsan / Akın, 2020: 216) “Güvercin ve geyik, her şeyden önce tek başlarına bile “estetik” demektirler. Güvercin ve geyik, av olsalar da avcı olmayan canlılardır. Ürkekliğin tanımıdır. Akla her nedense daha çok ve ilk önce dişi olanları gelir. Masumdurlar, zayıftırlar, temizdirler. Güzel bakan, alımlı gözlere, çalımlı bir yürüyüşe, güzel kokulara sahiptirler. Destanlarında olduğu gibi yaşatmaya çalıştıkları yavruları için canlarını vermeye hazırdırlar. Farklı şekillerde de olsa güvercin ve geyik, iki destanda da Hz. Peygamber’in sınanmasına ve üstün ahlakının, peygamberliğinin açığa çıkmasına vesile olurlar. Kendilerine şefaatchi olan Hz.

Peygamber'in, zamanı geldiğinde, içine düştüğü zor durumdan kurtulmasına da yardımcı olurlar.” (Zariç, 2014: 144). Geyik, Şamanlar için iyi hayvan analardan biri olarak kabul edilmektedir. (İnan, 2000:47)

Ancak geyik motifi karşımıza her zaman yardım eden değil bazen de yardım edilen olarak çıkmaktadır. Nitekim incelediğimiz “Hazā Destān-ı Geyik Budur” isimli destanda bunun örneğini görmekteyiz. Dişi geyik hem Hz. Peygamber'e yardım eden hem de kendisine yardım edilen olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin kabul görmesi için yardımcı olan olmuş, kendisinin kâfirlerden kurtulması için de Hz. Muhammed'in merhametine sığınarak yardım edilen olmuştur. Aynı zamanda geyik; Hz. Muhammed'in Peygamber olduğunu doğrulayan, Allah'ın adını dile getiren, Hz. Peygamber'in mucizelerine tanıklık eden ve açıklayan, Allah'tan yardım dileyen, evlat açısından çok Peygamber'in düşmana esir düşmesini önemseyen, Peygamber'e inanacak olanları müjdeleyen, Peygamber'e inanmayanları korkutan bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir geyik anda bağludur ata / Kim görüben kıldı anı hayreta (v. 28b/8)

Taşma ile bağlı ayağı hem başı / Sel gibi ahariken gözinün yaşı (v. 28b/9)

Resül aydur çözü'n geyik söylesün / Benim peygamberligim size şerh eylesün (v. 28b/10)

At

Konar-göçer topluma sahip olan Türk kültürü için at önemli ve vazgeçilmez bir hayvandır. Halk anlatılarında at, kahramana yardımcı bir unsurdur. Kahramana akıl verebilen, yol gösteren, olayları önceden sezen, hızlı hareket eden, konuşabilen ve uçabilen özelliklere sahip bir hayvandır. Kahramana yardımcı olması dolayısıyla Şamanizm'deki yardımcı ruhlara benzemektedir.

Türk halk anlatılarında at sahibine bağlılığı ile öne çıkmıştır. Sahibini her koşulda koruyan at aynı zamanda sahibi yaralandığı vakit binicisinin başında beklemektedir.

“Hazā Destān-ı Kesikbaş” isimli hikâyede at bir binek olarak işlenmektedir.

Yürür idüm yeryüzünde at ile / Çıkar idüm göge mu'cizat bile (v. 33b/9)

Dede Korkut Hikâyelerinde atlara isim verme geleneği olduğu görülmektedir. Boz Aygır'lı Bamsı Beyrek, Kazan'ın Konur Atı, Bay Gezeneğin Doru Aygırı gibi (Ergin 1994: 55) Mirac gecesinde Hz. Muhammed'in Tanrı katına çıktığı atın adı Burak'tır. Hz. Ali'nin atının adı Döldül'dür. Hz. Hüseyin'in atının adı Zul'cenah'tır. Bu atlardan Burak ve Döldül BY00008140 numaralı yazma eser içinde geçmektedir.

Yine Hazā Destān-ı Kesikbaş" hikâyesinde "Döldül'e binip Zülfikar'ı takıyan Hz. Ali Kesikbaş'ı takip eder" şeklinde geçmektedir.

Döldül'e bindi köşendi Zülfikār / Hasan ile Hüseyin ağladı zār-ı zār (v. 34b/5)

"Bismillāhi'r-rahmāni'r-rahīm Hazan mevlidün Nebī şallahu 'aleyhi vessellem (Mevlid)" isimli mevlit metninde Hz. Muhammed'in atı Burak, insan özelliği kazanmış bir şekilde işlenmiştir. Hem ağlayabilmekte hem de konuşabilmektedir.

Hz. Muhammed'e Cebrâil tarafından iletilen miraç hadisesi anlatılmaktadır. Bir pazartesi gecesinde Hz. Muhammed'in konuk olduğu eve Cebrâil'in gelmesiyle miraç daveti Hz. Muhammed'e iletilir. Cebrâil cennete girip cennette otlayan kırk bin Burak içinden birinin ağladığını görür. Sebebini sorduğu vakit kırk bin yıl önce "Ya Muhammed" diye bir ses işittiğini ve o günden beri aklının gittiğini, Hz. Muhammed'e (o sesin sahibine) âşık olduğunu ve ona kavuşmak istediğini söyler. Bunun üzerine Cebrâil yarasına merhem olmak için onu alıp Hz. Muhammed'e götürür.

İçlerinde bir burak ağlar katı / Yemez içmez kalmamış hiç tākati (v. 12b/1)

Dedi Cebraıl neden ağlargın / Cebraıl cāñ çeker dağlargın (v. 12b/3)

Didi kırk bin yıldurur kim yā emjın / 'Aşkıdurur bana yemek içmek emjın (v. 12b/5)

Nāgehān bir ün işitdi kulağım / Gitdi aqlım bilmezüm solum sağım. (v. 12b/6)

Yā Muḥammed deyüben çağırdılar / Bir şada birle kim yürekler deler (v. 12b/7)

Ol zamandan bilmezem kim nolmuşum / Ol adın ıssına 'âşık olmuşum (v. 12b/8)

Kimde kim 'aşkın nişanı vardurur / 'Ākıbet Ma'suḳu anı irgörür (v. 13a/1)

Gel berü ma'suḳa irgöreym / Yüregın bāşına merhem urayım (v. 13a/2)

Güvercin

Stith Thompson'un "Motif Index of Folk Literature" isimli eserinde karşımıza çıkan motiflerden biri de "D354.1 Güvercinin insana dönüşmesi" motifidir. Türk kültüründe önemli ve kutsal kabul edilen kuş türlerinden biridir. Efsanelerde dua sonucunda insanlar genellikle kuş donuna bürünmektedirler. Zorda kalan veya tutsak olan, bir durumdan utanan veya cezalandıran kimseler kuşa dönüşürler. Bu kuşlardan biri de güvercin donuna bürünmektedir. İslamiyet'te güvercin günahlardan arınmış, barış ve sevginin sembolü olarak görülmektedir. Aynı zamanda güvercin, Sevr Dağındaki mağaraya yuva yaparak Hz. Muhammed'i düşmanlardan korumuştur.

"Hazā Destān-ı Gögercin" isimli hikâyede güvercin, doğan tarafından avlanmaktan kaçmakta ve Hz. Muhammed'in koruyuculuğuna sığınmaktadır. Doğan, Hz. Muhammed'den güvercini kendisine vermesini ister. Bunun üzerine Hz. Muhammed kendi etinden kesip vermeyi teklif eder fakat Doğan bu teklifi reddeder. Etinden kesmek üzere bıçağı eline aldığı anda bıçak Allah'ın emri ile Hz. Peygamber'in etini kesmez. Bunun üzerine güvercin silkinip Cebrail, doğan silkinip Mikail olur.

Yā Resūl şefā' ate geldim saña / Bir doğan gelir şimdi beni virme ana (v. 60a/4)

Güvercin silkindi oldu Cebrā'il / Ol doğan silkindi oldu Mīkā'il (v. 61a/2)

Domuz-Eşek

İslam dininde etinin yenmesi yasak olan, insanlarla ilişkisi iyi olmayan hayvanlardan biri domuzdur. "Hazā Destān-ı Beynamaz" isimli namaz kılmayan kimsenin anlatıldığı şiirde bu kimseler domuza benzetilmektedir. Aynı zamanda eşek ne kadar yük taşıyan olumlu anlamlar yüklenen bir hayvan olsa da bazen olumsuz anlamlar da yüklenmektedir. Bu destanda da namaz kılmayan kimselerin eşek gibi ses çıkardıklarından bahsedilmektedir.

Yatur tonuz gibi qorlar / Qalkar eşek gibi arlar (v. 63b/3)

2.2.7. İmtihan Motifi

Stith Thompson'un "Motif Index of Folk Literature" isimli eserinde karşımıza çıkan imtihan motiflerinden biri de "H328. Aşk İmtihani: Tahammül gücü, H0-H199.

Tanımaya” motifleridir. Sabır, Öksüz/Yetim ve Tanımaya imtihanı bu motifler ile işlenilmiştir.

Sabır İmtihanı

Sabırlı olma hâli olacak veya gelecek bir durum için telaşlanmama, öfkelenmeme durumudur. Bu motif BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan tasavvufî hikâyelerde de işlenmektedir.

“Destân-ı Fatimatü’z-Zehra (r.a.)” isimli hikâyede Hz. Fatıma’nın babası Hz. Muhammed’in ölümü üzerine duyduğu büyük üzüntüyü ve bu ölüm karşısındaki sabır işlenmektedir. Hz. Fatıma bu üzüntü ile mücadele etmeye çalışsa bile sabır imtihanında başarılı olamamış ve babasının ölümüne duyduğu üzüntü sebebiyle vefat etmiştir.

“Hazâ Destân-ı Sulh Kız” isimli mevlitte de Yahudi komşularına karşı Müslüman bir ailenin açlıkla sınanması işlenmektedir. Bu destanda Müslüman bir aile komşularına karşı dinleri ile sınanmakta ancak en büyük mücadeleyi Müslüman ailenin kızı vermektedir.

Qalmadı bunlara hiçbir loqma yemek / Ğayret idüb kimse yok hâlin dimek (v. 38b/5)

Üç gün üç gice yemek bulmadı / Açlığında göze uyku gelmedi (v. 38b/6)

Üçi dağı üç gice aç yatdılar / ‘Ăciz olub nice qanlar yutdılar (v. 38b/7)

Öksüz/Yetim İmtihanı

Bir diğeri imtihan motifi de öksüz/yetim kalma motifidir. Bu motif ilk olarak “Hazâ Destân-ı Geyik Budur” isimli tasavvufî hikâyede karşımıza çıkmaktadır. Bu hikâyede Hz. Muhammed’in sevgisinin evlat sevgisinden öne geçtiği öksüz kalma motifi ile verilmektedir. Yeni doğan iki evladına yem bulmak için ava çıkan geyiğin kâfirler tarafından avlanması anlatılmaktadır. Aynı zamanda aile ilişkileri bakımından geyiğin iki evladından başka kimsesinin olmadığı da hikâyede “Kişinün qardaşı yürek bağıdır / Mâli mülki bahçası hem bağıdır” atasözünden hareketle vurgulanmaktadır. Evlatların annesinden başka kimsesi yoktur. Bu hikâyede geyiğin kâfirler tarafından serbest bırakılmaması hâlinde yavruların öksüz kalmasının yanı sıra annelerinden başka kimselerinin olmayışı onların yetim olduklarını da göstermektedir. Bu durumda

yavrular yetim olmalarının yanında öksüz kalma tehlikesiyle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Tasavvufi hikâyeyi Hz. Muhammed'in hayatı ile ilişkilendirmek de mümkündür. Hz. Muhammed doğduğunda babasını görememiş yetim olarak dünyaya gözlerini açmıştır. Altı yaşına geldiğinde de annesini kaybederek öksüz kalmıştır.

Hazā Destān-ı Gögercin destanında da bu motif işlenmektedir. Hz. Peygamber'in sağ omzuna konan güvercin, doğandan kaçmaktadır. Peygamber'den de kendisini doğana karşı üç yavrusu öksüz kalmasın diye korumasını istemekte yardım beklemektedir.

Tanıma İmtihanı

“Hazā Destān-ı Şeyh” isimli tasavvufi hikâyede tanıma motifi anne-oğul ilişkisinde işlenmektedir. Şeyh Mekke'de mescide girip namaz kılmak istediği sırada hırsız önünden geçer ve etrafındaki kimseler hırsızın Şeyh olduğunu düşünür. Bunun üzerine Şeyh'in eli ve ayağı kesilir. Annesi oğlunu görme arzusu ile dua eder. Bunun üzerine kapı önünde bir ses işitir: “Ben bir aç misafirim, sabah akşam açlık içinde kalmışım.” Annesi “İçeri gir.” der. Oğlu ayağı olmadığını söyler. Bunun üzerine annesi oğluna elini uzatmasını söyler. Oğlu elinin de azıcık uzanabildiğini dile getirir. Oğlunu yabancı bildiği, onu tanımadığı için yanına gitmenin haram olduğunu, cehennem ateşinde yanabileceğini söyler. Şeyh gözlerinin olmadığını, yemek vermek için niçin korktuğunu sorar. Bunun üzerine annesi oğlunun yani yabancı gördüğü garibin karnını doyurmak için eline ekmek alır, bardakla su getirir. Oğlunun yanına yaklaştığında oğlu annesinin ayağına sarılır. “Ey anne, başına bunca belalar gelen oğlun benim.” Der. Anne oğul bu hâl üzerine birbirlerine sarılarak ağlarlar. Ardından annesi Allah'ın canlarını alması için dua eder ve ruhlarını teslim ederler.

Yanına yakın gelince anesi / Düşdi ayağına çiger paresi (v. 22a/4)

Ey ana ol 'āsi oğluñ hod benüm / Yolına kurban olsun cānum benüm (v. 22b/5)

Ana oğul bu hāle ağlaştılar / Birbirinin boynuna şarmışdılar (v. 22a/7)

Sınama İmtihanı

“Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm Ḥazan mevlidün Nebī şallahu 'aleyhi vessellem (Mevlid)” isimli metinde Zeyd oğlu Ali isimli kişi sınanmaktadır. Mescitte bir grup kimsenin mevlit okuduğunu gören bu kişi mevlidi dinlerden gözyaşı döker. Rüyasında

kıyamet vaktinin geldiğini ve mevlit merasiminde hazır bulunan kişilerin cennete girdiklerini görür. Adam da onlarla cennete girmektedir. Cennete bir köşk gören adam bu köşe girmek ister. Ancak bu köşke yalnızca dünya yaşamında Peygamberin mevlidini okuyanların gireceği belirtilir. Adamın köşke girmesine izin verilmez. Bu durumun sonucunda adam cebindeki filori ile mevlit töreni düzenler ve ömrü bitene kadar da mevlit okutma alışkanlığına devam eder.

Nāgehān bir ƙaşr-ı āli gördi ol / Aña girmek istedi ol bir uşūl (v. 4b/5)

Didiler mevlūd eyiden girür aña / Virmezüz biz girmeğe destur saña (v. 4b/6)

Uyƙusından uyanub āh eyledi / Gözyāşın ahına hemrāh eyledi (v. 4b/7)

Ol filori ile ol aldı taām / Mevlūd itdi yedi andan hasu am (v. 4b/8)

Tā vefat idince her yıl ol-cüvān / Muştafā mevlūdin itdi şād-mān (v. 4b/9)

“Dastan-ı İbrāhim Ḥalilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem” isimli destanda Allah tarafından oğlu İsmail ile sınanan Hz. İbrahim’in hikâyesi anlatılmaktadır. Allah dostu olup “Halil” sıfatına sahip olan Hz. İbrahim Allah tarafından oğlu Hz. İsmail ile sınanmaktadır. Allah, Hz. İbrahim’den oğlu Hz. İsmail’i boğazlamasını, yüzünü kana bulamasını istemektedir. Hz. İbrahim de Allah’ın dostu olduğunu onun buyruğuna itaat ederek göstermek istemektedir. Hz. İbrahim’i sınama durumu insan kılığına girerek Hz. İbrahim’in yanına giden Cebrail aracılığıyla işlenmektedir.

Ḥaƙƙ didi İsmāil’i boğazlağıl / Ol münevver yüzini ƙāna boğıl (v. 24b/9)

Ṭurdı emrine itā‘at eyledi / Ne dimekdür çünki dostı söyledi (v. 24b/10)

Oğlı için geldi ol demde fida / Öyle efđal eyledi anı hūda (v. 24b/11)

Benī Ādem şuretinde geldi ol / Tecrübe için ana tutmuşdı yol (v. 26a/6)

Ben seni tecrübe için gelmişem / Ḥaƙƙa Ḥalil olduğunu bilmişem (v. 27a/4)

“Hazā Dastānı Şeyh” isimli destanda da bir annenin oğlu ile sınanması anlatılmaktadır. Şeyh’in annesi oğlunu görmek için Allah’a dua eder ve duası tecelli bularak kapıda oğlunun sesini duyar. Ancak gelen kişinin oğlu olduğunu ilk önce anlayamaz yabancı biri olduğunu düşünür. Bunun üzerine yabancı gördüğü oğlu ile sınanması işlenmektedir.

Ben bir aç misafirim ƙānı ta‘ām / Ƙalmışım bu açlık içre şubḥ-u şām (v. 21b/7)

Anesi dizgil ƙapuya yā Ādem / Oğlı dir ki ayağım yokdur nidem (v. 21b/8)

Öyle ise sen uzat bana elin / Oğlıdır ki elimde bu kadar bilin (v. 21b/9)

Ya nice saña ta‘ām yedüreyin / Ecnebisin nice yemek vireyin (v. 21b/10)

“Hazā Dastān-ı Gögercin” isimli destanda da Hz. Muhammed’in doğan kılığına girmiş Cebrail ile sınanması işlenmektedir. Hz. Muhammed kendisine sığınan güvercini korumak için doğana kendi etinden kesip vereceğini söyler. Kendi etini kesmeye çalıştığı sırada Allah’ın emri ile bıçak Hz. Muhammed’in etini kesmez. Bu durum her şeyin Allah’ın izni ile meydana geldiğini hatırlatmaktadır.

Resül emretti bıçağı getürdiler / Şahâbeler kaygulu oturdılar (v. 60b/9)

Şâg eline aldı rüsva bıçağı Resül / Çaldı kendü etine o şâhib-i uşul (v. 60b/10)

Pes Resül’ün kesmedi tenin bıçağ / Zira kim eyle buyurdu emr-i hağ (v. 60b/11)

“Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muḥammed (Sallahu Aleyhi Vesellem)” isimli tasavvufî hikâyede de bu motif işlenmiştir. Hz. Muhammed’in gönlünde hem ümmetinin hem oğlunun sevgisinin olması üzerine bir gönüle iki sevginin sığmayacağı dile getirilerek sınanmıştır. Bunun üzerine Hz. Muhammed ümmetini tercih eder. Ümmetinden yüzünü çevirmemesi gerektiğini dininin kandilini söndürmemeyi ifade etmektedir. Azrail’in vakit tamam oldu diyerek İbrahim’in canını almak istemesi dillendirilmektedir.

Muştafâ aydur ümmetim gerek bana / Fida olsun ma‘sum İbrāhim ana (v. 56a/8)

Ümmetinden yüzümü döndürmeyem / Dinüm içre çırağım söndürmeyem (v. 56a/9)

‘Azrail aydur kim vaqt oldu tamam / Yā Resül İbrāhim’ün cānın alam (v. 56a/11)

2.2.8. Kanlı Gömlek Motifi

Kanlı gömlek motifi halk anlatılarında ölümün delili olarak karşımıza sıkça çıkmaktadır. Motif kaynağını Kur’an-ı Kerim’deki Yusuf kıssasından (Yusuf Suresi, 12/111) almıştır. Bu motif Dedem Korkut hikâyelerinden biri olan “Kam Püre Bey Oğlu Bamsı Beyrek” isimli hikâyede ve Aşık Garip hikâyesinde de karşımıza çıkmaktadır.

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan “Hazā Destān-ı İsmāil Bin İbrāhim” isimli eserde de bu motifi görmekteyiz. Hz. İsmail, Hz. İbrahim tarafından Allah’ın emri ile kurban edileceğini öğrendiği vakit babasına vasiyette bulunmaktadır. Hikâyede bu kısım şu şekilde geçmektedir:

İsmail bu durum karşısında babasına “Canım babam, gam kasavet etme, ben itaat ederim sana. Allah’ın emridir, beni kurban eyle.” der. Ancak babasına üç vasiyette bulunur: Bu vasiyetlerden birinin annesi için olduğunu söyler. İsmail kurban edildikten sonra kanlı elbisesini annesine vermesini ister. Canını Allah için helal kıldığını, oğlu için yas tutmamasını söyler. Bir diğer vasiyetinin de kanını akıtırken elini ve ayağını bağlamasını söyler.

İlla saña üç vasiyyet edelüm / Ana layık işitgil uş Kerim (v. 52a/11)

Üç vaşiyeden biri şol anama / Benüm gömlegim boyayasın al kanıma (v. 52b/1)

Cānımı Tañrı içün kıldım helāl / Tutmasun benüm içün gönlüne melal (v. 52b/3)

2.2.9. Kör Gözün Açılması Motifi

“Hazā Destān-ı Sulh Kız” isimli mevlitte görmeyen gözün açılması motifine rastlanmaktadır. Bu hikâyede Müslüman ailenin kızını satan alan genç delikanlının bir gözü görmemektedir. Bir gün rüya görmesi üzerine genç kızı geri götüreceğini ancak rüya gördüğüne dair insanları inandırmaları için Peygamber’den bir işaret istemektedir. Bunun üzerine Peygamber de delikanlının görmeyen gözüne elini götürür ve böylece yiğidin görmeyen tek gözü açılır.

Dügürdi mübârek elin Muştafâ / Oldı ruşen gözi ol pür-şafâ (v. 45b/11)

Nagihan açıldı ol körce gözi / Turdı ol dem toprağa urdı yüzi (v. 46a/1)

Çün uyandı uykıudan kendü özi / Bakdı gördi açılmış körce gözi (v. 46a/5)

2.2.10. Sayı Motifi

Sayılar insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Her kültürde sayılar üzerine söylenen ve inanılan bir inanca rastlamak mümkündür. Sayılar doğa olayları hakkında bilgiler vermekle birlikte çoğu zaman kimselerin hayatlarını etkilemekte,

hayatı daha yaşanılır kılmakta veya zorlaştırmaktadır. Türk kültüründe de sayıların izlerine rastlamak mümkündür. Halk hikâyelerinde, masallarda, efsanelerde, atasözlerinde ve deyimlerde karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki bazı sayılar kutsal kabul edilmekte ve farklı anlamlar ifade etmektedirler. “Bir, üç, dört, beş, altı, yedi, dokuz ve kırk” sayıları en yaygın olan kutsal kabul edilen mitolojik sayılar arasındadır.

BY00008140 numaralı yazma eser içerisinde incelediğimiz eserlerden karşımıza çıkan sayılardan bazıları şu şekildedir:

3 Sayısı

Mitolojideki önemli sayılardan birisi de üçtür. Masallarda, halk hikâyelerinde, destanlarda önemli bir yere sahip olan üç sayısı metinlere zenginlik katmaktadır. Üç sayısı eserlerde çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, bir söz üç kere tekrar edilir, üçe kadar sayılır, üçüncü tekrarında duası kabul olur gibi.

“Hazā Dastān-ı Kesikbaş” hikâyesinde yer alan üç sayısı da karşımıza iki şekilde çıkmaktadır. Bir beyitte sayısal gücü simgelerken bir başka beyitte de zaman anlamında kullanılmaktadır:

Üç ok atım Düldül'den önden gider / Yedi Muşhaf Kur'an'ı ezber aydır (v. 34b/10)

Üç gün ve üç gece iner idi / Kāh başı kāh ayağı donar idi (v. 35b/6)

“Hazā Destānı Sulh Kız” hikâyesinde üç sayısı zaman anlamında kullanılmaktadır:

Üç gün oldu loğmamuz yok yemeye / Kimsemüz yok hālimüzi dimeye (v. 39a/6)

Üç gün üç gece yemek bulmadı / Açlığından göze uyku gelmedi (v. 38b/6)

Üçü daği üç gece aç yatdılar / ‘Aciz olub nice kanlar yutdılar (v. 38b/7)

Añlar üç gün üç gece aç yatdılar / ‘Aciz olub nice kanlar yutdular (v. 47b/3)

Üç gün üç gece yiyecek bulmadı / Hağ yolına hiç melül olmadı (v. 47b/4)

“Hazā Destān-ı İsmā‘il Bin İbrāhim” isimli eserde de üç sayısı vasiyeti bildirmekle kullanılmaktadır.

İlla saña üç vasiyyet edelüm / Ana layık işitgil uş Kerim (v. 52a/11)

Hazā Destān-ı Gögercin isimli tasavvufî hikâyede de üç sayısı zaman bildirmektedir. Aynı zamanda güvercinin yavrusunun sayısının üç olması da dikkate şayandır.

Üç gün oldı bir doğan beni kovar / Cāñım almağ kaçdına oldı süvar (v. 60a/5)

Gizler isen gizlegil şimdi gelür / Üç yavrum var yā Resuül öksüz kalır (v. 60a/6)

7 Sayısı

7 sayısı İslam dünyasında da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Kâbe'nin etrafında yedi defa dolaşılması, cennetin yedi kapısının cehennem de yedi basamaklı merdivenin olması, Mekke ve Medine arasında yedi kalenin olması, Kur'an'ı Kerim'in yedi harf üzerine inmesi gibi örneklendirilebilmektedir.

Yedi gün yās tutub oturdılar / Qazāyı hem yerine götürdiler (v. 59b/3) beytinde ölünün ardından yedi gün yas tutulması şeklinde karşımıza çıkarken “Her ki senün hükümüne ferman ola / Yedi cennet yoldaşı iman ola (v. 29b/9)” beytinde de cennetin yedi kapısından bahsedilmektedir.

Kesikbaş hikâyesinde geçen yedi sayısı daha çok “zaman”ı belirten bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. “Yedi gün bunlardan gün gider / Sürüşe sürüşe bir menzile yeter (v. 35a/3).”

40 Sayısı

Sosyal hayatta, halk inanmalarında, mitolojide, İslam kültüründe, atasözlerinde, deyimlerde 40 sayısı çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. 40 sayısı yazma eserde karşımıza “Kırk atlı” ile çıkmaktadır. Kendilerini doğru yolda sanan kırk atlıdan oluşan kâfirler, Hz. Peygamber'e hesap sormak için gelmektedirler.

Gördiler qarşudan kırk atlı gelür / Kırkı daği bile heybetlü gelür (v. 28a/5)

Hazā Destān-ı İsmā'il Bin İbrāhim isimli eserde de kırk sayısı karşımıza gün yani zaman belirtmek için kullanılmaktadır.

Kırk gün uyumadı sağışladı / Hağ ana İsmā'il bağısladı (v. 48a/11)

2.2.11. Şans ve Kader Motifi

Stith Thompson'un “Motif-Index Of Folk Literature” adlı eserine göre BY00008140 numaralı yazma eserin içinde geçen “Hazā Destān-ı Şeyh” isimli hikâyede “N130. Şans ve kaderin değişmesi” motifi işlenmiştir. Şeyh namaz kılmak için mescide gider. Şeyh, annesinin bedduasını alması üzerine namaz kılmak için girdiği mescitte hırsız sanılır. Bu sırada hırsız şeyhin önünden geçip gider. Asıl hırsızın şansı dönmüş ve kendisi cezalandırılmaktan kurtulmuştur. Şeyh ise hırsız sanıldığı için eli ve ayağı kesilmiştir.

Ol arada bir hürsen bir eve girür / O şāhibi anın girdigin görür (v. 20b/10)

Ol hürsentür yıldığın bilür kaçar / Şeyhi olduğu mescid yanından geçer. (v. 20b/11)

Pādişah emr ider elin ve ayağın / Kesin anıñ kim bula ol layığın (v. 21a/3)

Bu hāl eyler ve yerdi dellal eline / Kimindeydi şehir içre biline (v. 21a/4)

Aldı dellal çağırub nida ider / Biçare şeyh böyle yanınca gider (v. 21a/5)

Hırsızlık idenün hāli budur / Etmesin deyü herkese bildirir (v. 21a/6)

2.2.12. Zaman-Mekân Motifi

Bu unsurlar masala okuyucuyu hazırlama, okuyucunun veya dinleyicinin ilgisini/dikkatini çekme veya masalın bitişinden haberdar etme gibi özellikler göstermektedir. Masal anlatıcılarının çoğunlukla kullanmayı tercih ettikleri bu kalıp sözler aynı zamanda anlatıcının kültürel birikiminin de yansımaları göstermektedir.

Mevlit isimli eserde yer alan “Tarfetü'l ayn içre ol şāhı harem / Geldi Kudse irdi ve başdı kadem (v. 13b/4)” beyti olayın anlatıldığı sırada zamanı belirtmek için - göz açıp kapamak- kullanılan bir zaman formeline yer vermektedir.

Hazā Destān-ı Kesikbaş isimli hikâyede de İslami inanç motiflerinden Tayy-i zaman formeline rastlanmaktadır. Hz. Ali'nin dua edip kuyudaki kimselerin birden kendilerini kuyunun ağzında bulmaları bu duruma örnek verilmektedir.

‘Ali al götürüp du‘a eyledi / Bunyār dañi cümlesi amin dedi (v. 37b/3)

Gördiler kendülerin kuyu ağzında / Tañrı'ya çok şükür eylediler anda (v. 37b/4)

Hazā Destān-ı Çobān Budur isimli tasavvufi hikâyede de “geçti gitti” ifadesi ile zamanın birdenbire, çabucak geçtiği ifade edilmektedir.

Geçti gitti vardı Musa Hâzrete / Can kulağın tutagör bu hikmete (v. 66a/11)

3. Dini ve Folklorik Unsurlar

3.1. Ağıt Yakma

Ağıt, ağlama anlamına gelmektedir. Bir kimsenin bir kimseye, hayvana veya herhangi bir yere karşı duyduğu acıyı ve özlemi ifade etmesidir. Pertev Naili Boratav ağıt türünü türküler başlığı altında ele almaktadır. Boratav, türküleri konularına ve söylendikleri yerlere göre şeklinde iki grupta ele almıştır. Lirik ve tören türküleri başlığı altında ağıta yer verilmiştir. “Ağıtlar da hem “A” bölümünde lirik türküler, hem de “B” bölümünde tören türküleri arasında yer alabilirler.” (Boratav, 2019: 173).

Destān-ı Faṭimatü’z- Zehra Radıyallahü Teālā Anhā isimli destanda ağıt yakma geleneğine rastlanmaktadır. Ölüm ile babasına kavuşacağı haberi ile müjdelenen Hz. Fâtıma oğullarını geride bırakmanın üzüntüsü ile ağıt yakmaktadır.

Uş ecel erdi baña vā ḥasretā / Sizden ayrılmışım vā furkatā (v. 18b/7)

Şaçunızı kim tarayısar siziñ / Göziniz kim sürmeleyiser sizin (v. 18b/9)

‘Ömrümñ soñ gündur bugün benim / Size kurbān olsun uş cānım tenim (v. 18b/10)

Bu yānum bugün sizin başınızı / Tarayayum hem siziñ şaçınızı (v. 18b/11)

“Hazā Destān-ı Şeyh” isimli tasavvufi hikâyede de anne rızası olmadan hareket eden Şeyhe karşı annesinden duyulan ağıt işlenmektedir

Oğlumñ fūrkatı yandırdı beni / Şimdiden soñra neydem cān teni (v. 20b/4)

Gitdigin degil idem hiç rızā / Sen şefāat ol Muḥammed Muştafā (v. 20b/5)

3.2. Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri ve deyimler anonim halk edebiyatı ürünlerindedir. Atasözü “Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce veya öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış şekilleri bulunun öz sözler” şeklinde tanımlanmaktadır. (Aksoy, 1968: 140)

Az sözle çok şey anlatan atasözleri, edebi metinlerde verilmek istenen mesajları daha etkili bir şekilde okuyucuya sunmaktadır. Atasözleri çeşitli durumlara uygun olmaktadır. Tabiat ve sosyal olaylardan bahsedenler, ahlak dersi veya öğüt verenler, bilgece düşünceler bildirerek ders verenler, âdet veya geleneklerden bahsedenler, bazı inanışları bildiren atasözleri bunlardan birkaçıdır.

İncelemiş olduğumuz BY00008140 numaralı yazma eserde de karşımıza atasözleri çıkmıştır. Bu atasözlerinden tespit edilenlerden bazıları şu şekilde verilmiştir.

“Destân-ı İbrâhim Halilullah (s.a.v.)” isimli eserde geçen “Dünya necisdir, necis necise yarar.” sözü atasözü olarak değerlendirilebilir.

“Hazâ Destân-ı Geyik Budur” isimli destanda geyiğin yavrularını emanet edebileceği hiç kimsenin olmayışı, yavrularının yetim kalacak olması akrabalık ilişkileri ile ilgili atasözlerine örneklendirilebilir: “Kişinüñ karadaşı yürek bağıdır / Mâlı mülki bahçası hem bağıdır. (v. 30a/5)”.

“Hazâ Destân-ı Sulh Kız” isimli hikâyede geçen “Dost için cânın kılanlar şâz olur / Kul iken dost ‘aşkına kurbân ola” beyti atasözü olarak değerlendirilebilir.

Hazâ Destân-ı Sulh Kız isimli mevlitte geçen “Şâtmağ olmaz dini dünyâlık için (v. 41b/3) cümlesi atasözü olarak değerlendirilebilir.

Hazâ Dastân-ı Gögercin isimli tasavvufi hikâyede geçen “Sözüm işit, söz işitmek kutludur (v. 60b/6)” cümlesi atasözü olarak değerlendirilebilir. “Söz dinlemek kutludur yani hayırlı bir iştir” anlamına gelmektedir.

Deyimlerin tanımı şu şekildedir: “Bir gramer şekli veya çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve -genel kural niteliğinde olmamak üzere- çoğunun öz anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler”dir. (Aksoy, 1968: 148)

BY00008140 numaralı yazma içinde geçen deyimler alfabetik sıra ile aşağıdaki gibidir:

1. Açlıktan ölmek” (v. 40a/10)
2. Ādet etmek (v. 3b/9)
3. Ah eylemek (v. 1b/1, 19a/8, 19a/10, 3a/9, 4b/7, 40b/5, 19a/8, 1b/1)

4. Akli gidip gelmek (v. 3a/1, 10a/1, 33a/9)
5. Akli gitmek (v. 12b/6 , 33a/9)
6. Selam almak(v. 3a/7)
7. Yüz sürmek (v. 13a/8)
8. Ayan olmak (v. 8b/6, v. 19a/5)
9. Sırta kadem basmak” (v. 13b/4)
10. Baş koymak (v. 40b/6)
11. Başına kakmak (v. 67a/3)
12. Bayram etmek (v. 2b/11)
13. Bıçak vurmak (v. 52b/6)
14. Pişman etmek (v. 46a/11)
15. Can çekişmek (v. 12b/3)
16. Canına kıymak (v. 45a/11)
17. Cenneti başına dar etmek (v. 12b/9)
18. Cennetin kokusunu duymamak (v. 62b/2)
19. Dava etmek (v. 34a/7)
20. Dost olmak (v. 62a/7)
21. Eceli gelmek (v. 63a/5)
22. Eşek gibi (v. 63b/3)
23. Feda etmek (v. 40b/1)
24. Akli başına gelmek (v. 35b/9)
25. Gönül vermek(v. 45b/9)
26. Gözü görmemek” (v. 64b/9)
27. Gözünü çıkarmak (v. 62a/1)
28. Gözlerinden kanlı yaş dökmek (v. 4b/1)
29. Haber vermek (v. 60a/7)
30. Hatır sormak (v. 62b/11)
31. Haram olmak (v. 63a/3)
32. Hayret etmek” (v. 16b/6)
33. Helallik dilemek (v. 42b/6)
34. Hikâye etmek (v. 4a/4)
35. İçi yanmak (v. 49b/1)

36. İtaat etmek (v. 3b/9)
37. Kalbi kararmak” (v. 63a/8)
38. Kanat açmak (v. 67a/2)
39. Karnı tok (v. 62b/3)
40. Komşuluk etmek (v. 62b/5)
41. Tövbe etmek (v. 66a/7)
42. Dikkatini vererek dinlemek (v. 10b/2)
43. Kulak vermek (v. 32b/10)
44. Kurban etmek (v. 48a/10, v. 49a/9)
45. Kurban olmak (v. 18b/10)
46. Murada ermek (v. 37b/9)
47. Öğüt vermek (v. 64b/8)
48. Rivayet etmek (v. 4a/4)
49. Sabretmek (v. 38a/3, v. 55a/6)
50. Sefer etmek (v. 4a/7)
51. Su yerine şarap içmek (v. 64a/10)
52. Suretde beşer olmak (v. 62a/10)
53. Şād etmek (v. 2a/8)
54. Şehid olmak (v. 33a/1)
55. Şeytan kulağına işemek (v. 64a/3)
56. Tabir etmek (v. 7b/4)
57. Taş yürekli olmak (v. 18b/5)
58. Temenna etmek (v. 6a/10)
59. Tercümanı şeytan olmak (v. 64b/3)
60. Teselli etmek (v. 5a/6)
61. Domuz gibi (v. 63b/3)
62. Üstünde hakkı olmak (v. 42b/8)
63. Vakti tamam olmak (v. 1b/6, 9a/3)
64. Zuhur etmek (v. 6b/8)
65. Selam vermek (v. 3a/7, 56a/2)
66. Yas tutmak (v. 59b/3)
67. Yol gözlemek (v. 43a/10)

68. Yüreği yanmak (v. 21b/1)
 69. Yüzsuyu dökmek (v. 23a/10)
 70. Zahmet etmek (v. 33b/3)

3.3. Beddualar (Kargışlar)

Beddualar zulüm gören veya haksızlığa uğramış olan kimselerin kötü niyet beslenerek Allah'a ettikleri dualardır. İslam dininde 4/148. ayetinde bu kimselerin ettikleri duaların “Allah kötü sözün alenen söylenmesini sevmez; ancak zulme uğrayanlar hariçtir” ayetinden hareketle zulme uğrayanlar için izin verildiği belirtilmektedir. Bedduaların sözlü kültür ortamında karşılığı kargışlardır.

Kargışlar; kötülük görme, cezaya uğrama, haksızlığa uğrama, öfke, acı vb. duygular karşısında kişinin yaşadığı acının dile vurması şeklinde değerlendirilirken alkışlar için sadece hayır dua ve minnet anlamlarına gelmediği dile getirilmektedir. Nitekim Şükrü Elçin dua ve beddua kelimeleri yerine alkış ve kargış terimlerini kullanmakta ve alkışlar için sadece iyilik anlamına gelmediğini dile getirmektedir.

“İptidai cemiyetlerde inanç, sihir, büyü ve fallardan unsurlar alarak beslenen dualar, sağlık ve hastalık hâllerinde, mahsulün bereketli olmasında, yağmurun yağmasında, tehlike ve felaketin mal ve mülke gelmemesinde; doğumdan ölüme kadarki bazı merasimlerde iyi ve doğru olduğuna inanılan müspet dileklerin ruhî ve fikri ifadesini dilde kazanır.” (Elçin, 1998: 662-663)

Yine aynı şekilde kargışlar içinse şunları dile getirmektedir: “Beddua ise, duanın aksi ve zıddı olan la’net, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfî sözlerdir.” (Elçin, 1998: 662-663)

“Hazā Destān-ı Geyik Budur” isimli hikâyede geyik tarafından “Peygamberliği inkâr edenin yeri cehennem, yiyeceği zakkum, yüzü kara olsun.” cümlesi ile kargışa yer verilmektedir.

Hazā Destān-ı Sulh Kız isimli hikâyede Müslüman bir ailenin Yahudi bir komşu ile sınanmasının konu edindiği eserde dua ve beddualara yer verilmektedir.

Yahudi bir genç yoksul olan Müslüman bir ailenin kızını istemekte ve kızlarını kendilerine verip din değiştirmeleri karşılığında malının yarısını vereceğini

söylemektedir. Ancak teklifini kabul etmedikleri takdirde onlara yardımcı olmayacağını belirtmek adına “açlıktan ölü” diyerek beddua (kargış) etmektedir.

Benüm ile bu kavli kıluñ / Yoq der isen var aclıqdan ölü (v. 39b/8)

Hazā Destān-ı İsmā‘il Bin İbrāhim isimli hikâyede de dua ve beddualara rastlanmaktadır. Öncelikle İblis tarafından Hz. Hacer’e beddua edilmektedir. Hacer evine girdiğinde şeytanın insan kılığına girerek içi kin dolu bir şekilde oğlunun hâlinden bahseder. Oğlunu babasına öldürmek için verdiğini söyler. Hacer’e beddua eder, Hz. İbrahim’in Allah’a verdiği sözü yerine getirmek için oğlu İsmail’i boğazlayacağını söyler. Bunun üzerine Hacer, İblis gittiğinde ağlamaya başlar.

Gözlerin görmeyeser görklü yüzün / Kulağın işitmeye tatlu sözün (v. 50a/10)

3.4. Besmele ile İlgili Unsurlar

BY00008140 numaralı yazma eserin içinde sık sık Besmele geçmektedir. Yazma eserde incelenen mevlitte de müellif ve müstensih esere başlamadan önce besmele çekmenin öneminden bahsetmektedir.

Hadisten hareketle besmele ile başlanmayan her işin bereketsiz olacağına inanılmaktadır. Nitekim mevlit isimli eserde de besmele çekilen her işin tamamlanacağından, her işin öncesinde mutlaka besmele çekilmesi gerektiğinden, her nefeste Allah’ın adını andığı vakit işlerinin mutlaka hallolacağından, bir kez içtenlikle Allah adı anıldığında tüm günahlarının hazan yaprakları gibi döküleceğinden, adının parlayacağından, her dileğinin gerçekleşeceğinden bahsedilmektedir.

Bismillāhi’r-rahmāni’r-rahîm

Allāh adın zikr idelüm evvela

Vâcib oldur cümle işde her kulā (v. 1b/3)

Allāh adın her kim ol evvel ana / Her işi asan ide Allāh ana (v. 1b/4)

Allāh adı olsa her işin öni / Hergiz ebter olmaya aniñ şoni (v. 1b/5)

Her nefesde Allāh adın di müdām / Allāh adıla olur her iş tamam (v. 1b/6)

Bir kez Allāh dise ‘aşkıle lişān / Dökülür cümle günah mişl-i huzān (v. 1b/7)

İsmi pākin pāk olur zikr eyleyen / Her murada irişür Allāh diyen (v. 1b/8)

Daştan-ı İbrāhim Hālılullah (Şallallāhu Aleyhi Vesellem) başlıklı hikāyeye başlamadan önce besmele getirilmesi gerektiği belirtilmektedir. “Allah” adının zikredilmesi gerektiği, gece ve gündüz ona şükredilmesi gerektiği belirtilmektedir. Aynı zamanda Hz. Peygamber’e de salavat getirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Turma bülbül demidür zār eylegil / Dosta haķıķı yāri söylegil (v. 24b/2)

Başlayalum şimdi bismillah deyü / Zikr idelüm ruzi şeb Allah deyü (v. 24b/3)

Hamd idelüm biz ana leyl nehār / Ta ki ola cümle işde bana yār (v. 24b/4)

Hem şalat ile selām cümle ana / Kim ki vaşfin işitse kalur țana (v. 24b/5)

Muhammed’dir Hāzret-i Haķķın haķibi / Cümle dertlülerin oldur taķibi (v. 24b/6)

Hazā Destān-ı Kesikbaş destanında da destana başlamadan önce Allah’ın adı anılmakta ve Hz. Peygamber’e Müslümanların salavat getirmesi istenmektedir.

Başlayalum söze bismillah ile / Duruşalum dün-i gün Allah ile (v. 32b/5)

Bir hikāyet dilüme geldi arı / Edelüm ger Haķ kılur ise yāri (v. 32b/6)

Haķ izniyle bu dilim söyleye / Muştafā mu‘cizatın şerh eyleye (v. 32b/7)

İşidüb Müminler uş kıla țana / Hem şalavat vireler çok çok ana (v. 32b/8)

Hazā Destān-ı Sulh Kız isimli eserde de dünyada yoksul olan kulların sabretmesi ve insanın verilen rahmete şükretmesi gerektiği belirtilmekte ve Hz. Muhammed’in mucizesinden bahsedilerek hikāyeye giriş yapılmaktadır.

Her kim bu dünyāda yoħsulluğa / Şabr kılayıķ ol kulluğuna (v. 38a/2)

Ķul isen haķdan gelene şabr it / İtmez isen Mevlanuñ mülküne doğru git (v. 38a/3)

Ādem isen işbu sözi anlağıl / Derde imdi şabr it rahmete sen şükür kııl (v. 38a/4)

Dinle imdi ideyin bir mu‘cizāt / Muştafā’dan ol Resül kâinat (v. 38a/5)

3.5. Cennet ve Cehennem ile İlgili Unsurlar

Yazma eser içinde yer alan hikâyelerde cennet ve cehennem tasvirlerine yer verilmektedir. Bu tasvirin geçtiği hikâyeler şunlardır:

“Hazā Destān-ı Şeyh” isimli tasavvufî hikâyede cehennem ateş ile dolu bir yer olarak tasvir edilmekte, yabancı bir kimsenin yanına gitmenin günah olduğu ve cehennem ateşinde yanmayı gerektireceği belirtilmektedir.

“Hazā Destān-ı Geyik Budur” adlı hikâyede nefsine hükmeden kimselerin gideceği yerin içi hurilerle dolu cennet olduğu söylenmektedir.

“Hazā Destān-ı Sulh Kız” isimli mevlitte cennet dua unsuru olarak karşımıza çıkmakta ve cennette hurilerin kendisine hizmet edilmesi dillendirilmektedir.

“Hazā Destānı İsmail Bin İbrāhim” destanında da cennette otlar olduğu dile getirilmekte ve cennetteki otlarla İbrahim’e gönderilen kurbanların beslendiği belirtilmektedir.

“Hazā Destān-ı Beynamaz” isimli destanda da namaz kılmayan kimselerin eleştirisi yapılmaktadır. Namaz kılmayan kimselerin cehennemde seksen bin yıl kalacağı ifade edilmekte ve yanacakları belirtilmektedir. Cennetin ise güzel koktuğundan ancak bu kokudan günahkarların nasiplenemeyeceği sezdirilmektedir. Cehennemin namaz kılmayan kimselerin yeri hatta cehennemin ateşi oldukları söylenilmektedir. Cennete girmenin ve huzurlu olmanın şartı olarak da namaz kılmak gösterilmektedir.

3.6. Dualar (Alkışlar)

Günlük hayat içinde sıkça karşılaştığımız dua ve beddualar yazılı ve sözlü edebiyatta da kendisini göstermektedir. Öyle ki bu ifadeler yazılı gelenekte genellikle bir arada kullanılmaktadırlar. Yazılı metinler içinde dua (Alkış) ve bedduaların (Kargış) en güzel örneklerini Dede Korkut Kitabında görmekteyiz. Ancak incelediğimiz yazma eserde de dualara ve beddualara rastlanılmaktadır.

Alkış ve Kargışlar içinde bulunduğu kültürün ve o kültürü temsil eden insanların hayatları, yaşayışları, sosyal-kültürel durumları hakkında bilgi vermektedir.

Alkış ve kargışları insanların yaşadıkları olaylara/durumlara verdikleri tepkilerin dışavurumu olarak da değerlendirilebilmektedir.

Allah'tan yardım dilemek için dinsel değeri olan seslenişler dualardır. İnsan dua ederek Allah'a yakınlaşmaktadır. Duanın sözlü kültürdeki karşılığı alkışdır. Alkışlar da dualar gibi insanları kötülüklerden uzaklaştırıp Allah'a yaklaştırmaktadır.

BY00008140 numaralı yazma eserin içinde dilek ve temenni içeren alkışlara yer verilmektedir. “Destân-ı Faṭimatü’z-Zehra (r.a.)” isimli eserde alkışlara rastlanmaktadır. Türk-İslâm kültürü içinde önemli bir yere sahip olan Hz. Fatıma, “Beyaz, parlak, aydınlık yüzlü kadın” anlamına gelen Zehra ve “İffetli ve namuslu kadın” anlamına gelen Betül ismiyle anılmaktadır. Gösterişsiz sade bir hayatının olması, israftan kaçınması, isimlerinin anlamını kişiliğinde de taşıması, merhametli, sabırlı ve bereketli olması; bir eş ve anne olması dolayısıyla mümin kadınlara örnek olmaktadır. Anadolu’daki kadınlar tarafından Hz. Fatıma tarihi bir kişiliğin yanı sıra “Fatıma Ana” olarak anılmaktadır. Nitekim onun için söylenen sözlerden bazıları şu şekildedir:

Bir işe başlarken dile getirilen “El benim değil, Fatma Anamızın eli olsun”, “Bu benim elim değil Fatıma Anamızın eli” gibi dualar Müslüman kadınlar arasında Hz. Fatıma’nın önemini ve sevgisini dile getirmektedir. Bu dualar Hz. Fatıma’nın bereketinin, güzelliğinin, lezzetinin sanki o yapmış gibi olması temennisidir. Yemek yaparken, şifa sunarken, bir işe başlarken bu cümleler söylene gelmektedir.

Dir ‘Ali’ye Faṭıma diñle beni / Bâki dutsun ḥaḳ bu dünyâda seni (v. 19a/4)
beytinde az sözle çok şey anlatılmakta ve bir dua edilmektedir.

Sen esen ḳal bu yola ben giderim / Sana Ḥasanla Ḥüseyn’i ıṣmarlarım (v. 19a/6)

Yâ Resûl Tañrı ḳıldı saña selâm / Hem selâm içinde esenlik tamâm (v. 56a/3)

Beyitlerinde “esen kalmak” toplum bireyleri arasında sağlıklı olmayı ifade eden ve ayrılırken kullanılan bir ifadedir. Dolayısıyla bu kelime grubu iletişimi sağlayan kalıp sözler ve iyi temenniler arasında gösterilmektedir.

Çoğunlukla bölümlerin bitiminde veya hikâyelerin sonunda karşımıza çıkan okuyan, dinleyen ve yazan kişi için edilen dualar bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde de okuyanın, dinleyeninin ve yazanın Allah'ın rahmetiyle dolması istenmektedir.

Oқuyanı dinleyeni yazanı / Rağmetinle yarlağıl ya ğani (v. 24a/11, 59b/7)

“Hazā Destān-ı Şeyh” isimli tasavvufi hikâyede annesinin rızası olmadan hareket eden bir şeyhin annesinin bedduasını alması üzerine başına gelenler konu edinilmektedir. Ancak hikâyenin sonuna doğru anne oğlunu yeniden görebilmek için Allah'a dua eder. Annenin ettiği bedduadan pişmanlığı sezdirilir.

Anesi yine du'a ider idi / Yarabbi oğlum bana gönder dedi (v. 21b/3)

İtmiş isen bir belale mübtela / Haşılı gönder bana anı Hūda (v. 21b/4)

Bir kere dağı göreyüm yüzini / İşideyim gene bir kez sözünü (v. 21b/5)

“Hazā Destān-ı Geyik Budur” isimli eserde de hem alkış hem de kargışlara yer verildiğini tespit etmekteyiz.

Hak tarafından dile getirilerek Peygamberle konuşan geyik “Ey iki âlemin önderi, Allah'ın sevgili elçisi, Allah birdir! Senin peygamberliğin yerdekilere ve göktekilere, insanlara ve cinlere apaçık belli olmaktadır.” Resul'ün peygamberliğini kabul edenin yoldaşının yedi cennet iman olmasını dilemektedir. Geyik dönüş yolundayken kâfirler geyiğe tuzak kurmuşlardır. Tuzağa yakalanan geyik tuzaktan kurtulmak için Allah'a yalvarır: “Ey Alemlerin sırrını bilen, herkesin derdine derman veren Allah'ım, dertliyim, derdime derman erıştır.” Cümleleri ile dua edilmektedir.

Eser, müellif tarafından Allah'ın ve meleklerinin getirdikleri gibi dinleyicilerin de Hz. Peygamber'in ruhuna salavat getirmelerini isteyerek sonlanır. Destanı okuyanı, dinleyeni ve yazanı Allah'ın affetmesini, rahmetiyle kuşatıp bağışlamasını ister.

Hazā Destān-ı Kesikbaş isimli eserin müellifi okuyucu için de iyi dileklerde bulunmuş ve Hz. Muhammed'e salavat getirerek destanı sonlandırmaktadır.

Anlar dağı muradına erişdiler / Elleriyle dağı anda sarmaşdılar (v. 37b/9)

Sen dağı muradına erişesin / Sevdüğine daimā bulaşasın (v. 37b/10)

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Muşafā ruhına vir şālavat (v. 37b/11)

Hazā Destān-ı Sulh Kız isimli hikâyede anlatıcı hikâyenin arasına girmekte ve dünyada kimsenin kızından ayrılmayıp ayrılacak hâle düşmemesini dilemektedir.

Dünyâda her kez bu hâle irmesün / Kimse kızını ayrılığın görmesün (v. 42a/4)

Kızının satılmasına çok üzülen anne kızına kavuşmak için Allah'a dua etmektedir:

Hâzır sensin nâzır sensin bu işte / Bir meded kıl bize ey kâdir-i şâh (v. 44a/5)

Dilerüm düşmüşü sen kaldurursun / Bu işi Muhammed'e bildürürsün (v. 44a/6)

Kızlarına kavuşan anne ve baba şükür namazı kılmakta ve Allah'a dua etmektedirler.

Ki şağın kim dünya için tutma dîn / Dünyâ son kişiye olmaya dîn (v. 47b/2)

Hazā Destān-ı İsmâ'îl Bin İbrâhim isimli hikâyede de dualara rastlanmaktadır.

Eser müellifin dinleyicilere duası ile Hz. Peygamber'in ruhuna salavat getirmelerini isteyerek son bulmaktadır.

Sen daği nefsüni çalmayasun / Tañrı'dan luğf-ı ihsân almayasın (v. 54b/10)

Nefsüni kurbân idersen Tañrı yâ / İrersin hağ hağretine bî-riyâ (v. 54b/10)

Sevdüğün vir tâ alasin sevdüğün / Ögdüğün vir tâ bulasin umduğün (v. 55a/1)

İsmâ'îl destânıdır bu bil yağın / Mevlanâ Şulţân Veled şâh-ı dîn (v. 55a/2)

Ol ereler yüzi şüyü hürmeti / Dinleyenlere nasib et rahmeti (v. 55a/3)

Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilat / Muştafâ ruğına vir şâlavat (v. 55a/4)

Hazā Destān-ı İbrâhim Bin Muhammed (s.a.v) isimli Hz. Muhammed'in oğlu İbrahim'in konu edinildiği bu hikâyede Hz. Peygamber kimsenin evlat acısı görmemesi üzerine dua etmektedir.

Kimseye 'ayâl acısın virmesün / Kimseye oğul acısın görgüzmesün (v. 56b/4)

Hazā Destān-ı Gögercin isimli tasavvufî hikâye okuyup, dinleyenlerin Allah'ın rahmeti ile bağışlanması ve Hz. Peygamber'e dua ile son bulmaktadır.

Ümmet isen ümidi san daği ana / Vir şâlavat kim şifa' ola saña (v. 61a/11)

Destānı uş tamam oldı temām / Söylenürdi mā taqaddem kelam (v. 61b/1)

Mevlāna fāki Aḥmet hürmetine / Sen irişdür ḥāzırlar muradına (v. 61b/3)

Yā ilahi okıyub dinleyeni / Raḥmetinle bağışlağıl yā ğani (v. 61b/4)

Söz daḥi iş budur oldı temām / Muştafā'nun ruḥına şubḥ u şām (v. 61b/5)

3.7. Mevlit Okutmak Hakkında Unsurlar

Mevlit Hz. Muhammed'in övgüsüdür. Hz. Muhammed'i övmek, sevgi ve saygıyı göstermek için mevlit törenleri yapılmakta, mevlit okunmaktadır. Mevlit okuma geleneğine çok önem verilmektedir. BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan "Mevlitte Hz. Muhammed'in hayatı anlatılmaktadır. Eserde mevlit okumak/okutmak ile ilgili ifadeler yer verilmektedir.

Allah'a itaat etmek için mevlit okutmayı adet edinmek gerektiği dile getirilmektedir. Yılda bir kez mevlit okutmanın önemli olduğu belirtilmektedir. Böylece mevlidi dinlemeye gelen kişiler de nimetlerle hoş karşılanmış olacaklardır. Mevlide hürmet ettikleri için onlara iman hilati verildiği söylenmektedir. Hz. Muhammed'in mevlidini toplanıp pür dikkat dinlemektedirler.

Mevlit okuyan veya dinleyen kimselerin cennete girdiğinden ve yalnızca mevlit okuyan kimselerin cennetteki yüksek köşke girebileceğinden mevlit okumayan kimsenin o köşke giremeyeceği bunun için izin verilmeyeceği söylenmektedir. Mevlit okuyan kimsenin ölmeden cennette yerini göreceği belirtilmektedir. Hz. Muhammed'in mevlidine hürmet gösteren kimseye Allah'ın rahmet edeceği dillendirilmektedir. Kim mevlide saygı gösterirse Allah'ın kendisine rahmet edeceğine inanılmaktadır.

Hem dāḥi ḥaḳḳa ita'at idelüm / Mevlüd okutmağı 'ādet idelüm (v. 3b/9)

Yılda bir kez mevlüdin eylediler. Niğmet ile ḥalkı hoş toyladılar. (v. 3b/11)

Müctemiğ olub okurlar Muştafa. Mevlüdini dinledi ol pür rıza. (v. 4a/11)

Mevlüde ḥāzır olanlar defaten. Cennete girdiler anlar cümleten (v. 4b/4)

Nāgehān bir ḳaşr-ı āli gördi ol. Aña girmek istedi ol bir uşul. (v. 4b/5)

Didiler mevlüd eyiden girür aña. Virmezüz biz girmeğe destur saña (v. 4b/6)

Bir kişi kim mevlüde ‘izzet kıla. Bî hisâb Allâh añâ rahmet kıla (v. 5b/1)

Günümüzde de bu gelenek evlilik, asker uğurlama, doğum, ölüm vb. önemli ve özel günlerde dualar okunarak ve ikramlar hazırlanarak gerçekleştirilmekte ve halk da bu geleneğe severek katılmaktadır.

3.8. Misafirperverlik Geleneği ile İlgili Unsurlar

Misafir ağırlamak, misafirperverlik Türk kültüründe önem verilen geleneklerden biridir. Bu geleneğin Hz. İbrahim ile başladığı söylenmektedir. İslam dini de misafir ağırlamaya, misafire kıymet vermektedir. Hz. İbrahim’in misafirlere (meleklerle) ikramda bulunur ve onlara et kızartıp, ikram etmektedir. Bunun karşılığı Kur’an-ı Kerim’de şu şekildedir:

“İbrâhim’in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? Onlar İbrâhim’in yanına girmişler, selâm vermişlerdi. İbrâhim de selâmı almış, içinden “bunlar, yabancılar” demişti. Hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana kebabını getirmiş, onların önüne koyup “Buyurun, yemez misiniz?” demişti.” (Zâriyât sûresi 51/24-27)

Ayette Hz. İbrahim’e gelen misafirler Hz. Cebrail, Hz. İsrail ve Hz. Mikail’dir. Ancak Hz. İbrahim giyininip kuşanmış şekilde gelen melekleri ilk önce tanıyamamış onlara ikramda bulunmuştur. Misafirler yani melekler bir şey yemeyince Hz. İbrahim’i meraklandırmamak için melek olduklarını dillendirmişler ve misafir olarak gelme nedenlerini söylemişlerdir.

Hz. İbrahim’in bilmediği kimselere kapıyı açıp evine buyur etmesi, misafirleri en iyi şekilde ağırlayıp elindeki en değerli yiyecekleri misafirlere ikramda bulunması, onları rahat ettirmek istemesi misafirlere karşı nasıl davranılması gerektiği konusunda örnek olmaktadır.

Aynı zamanda bu durum misafirin tanıdık kimselerden oluşmadığını da ortaya koymaktadır. Nitekim misafirin tanıdık olup olmadığına, inancına, milliyetine bakılmaz; kapıya gelen kişiler boş çevrilmez, Allah tarafından gönderildiği kabul edilir ve “Tanrı misafiri” kabul edilirler. Öyle ki misafirler için köy odalarında özel misafir odaları bulunmakta, evlerdeki bir oda misafir odası olarak kabul edilmekte ve yalnızca

misafir geldiği vakitlerde ev halkına da açılmaktadır. Misafir ağırlanacağı vakit en güzel ve özel yemekler pişirilir, en güzel eşyalar çıkarılır, misafiri memnun etmek için daima hizmet hâlinde olunur, güler yüz gösterilir. Buradaki amaç misafiri memnun etmek ve yeniden misafir etmektir.

Misafir ağırlama durumu Dede Korkut'ta en güzel şekilde işlenmektedir: *“Evin dayağı odur ki kırdan yabandan eve bir misafir gelse, kocası evde olmasa, onu yedirir, içirir, ağırlar, azizler, gönderir. O Âyişe, Fâtıma soyundandır hanım. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına bunun gibi kadın gelsin. Geldik o ki ne kadar dersin bayağıdır. Uzak kırdan yabandan bir edepli misafir gelse, kocası evde olsa, ona dese ki: Kalk ekme getir yiyelim, bu da yesin dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz, yemek gerektir; kadın der: Neyleyeyim, bu yıkılacak evde un yok, elek yok, deve değirmeninden gelmedi; ne gelirse benim kalçama gelsin diye elini arkasına vurur, yönünü öteye, kalçasını kocasına, sözünü kulağına koymaz. O, Nuh peygamberin eşeği asıllıdır. Ondan da sizi, hanım, Allah saklasın. Ocağınıza bunun gibi kadın gelmesin. (Ergin, 2015: 16-17)*

Türk halk kültüründe misafirperverliğin önemi atasözü ve deyimlere de yansımaktadır.

Misafirin gittiği evde kendisine de yetecek kadar ikramın bulunması veya beklenmedik bir şekilde bir yerden yiyeceğin gelmesi, misafirin bereketli olduğunu ve gittiği yere de bereket götüreceğine inanılır. “Misafir kısmeti ile gelir.”, “Misafir on kısmetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır.” atasözleri bu duruma örnek gösterilebilir. “Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer” atasözü ise daha çok ev sahibinden habersiz, davetsiz gelen misafirler için kullanılmaktadır.

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan “Hazā Destānı Şeyh” isimli eserde de misafirlik geleneğine rastlanmaktadır. Annesinden izinsiz bir şekilde hac niyetini gerçekleştirmek için Mekke'ye giden bir şeyhin annesinin bedduasını alması üzerine başına gelenler konu edinilmektedir. Şeyh, Mekke'de yaşadığı olay neticesinde elini ve ayağını kaybeder. Bunun üzerine annesinin kapısına gelir. Ancak annesi oğlunu ilk olarak tanımaz ve yabancı zanneder. Oğlu kendisinin sabah akşam aç kalmış bir misafir olarak tanıtır. Annesi kendisini evin içine davet eder, kendisine yemek, ekme, su getirir. Ardından yanına yaklaştığında oğlu annesinin ayaklarına

kapanır kendisinin oğlu olduğunu dile getirir. Bu hikâyede de misafir etme geleneğini görmekte, kapıya gelen kimseler tanıdık olmasa bile “Tanrı misafiri” olarak kabul edilip evde o an ne varsa ikram edildiğini göstermektedir.

3.9. Nasihat Etme

“Öğüt, akıl vermek” anlamlarında kullanılan nasihat etme motifine BY00008140 numaralı yazma eserin içinde yer alan hikâyelerde de rastlanmaktadır.

“Destân-ı Fatîmatü’z-Zehra Radiyallahü Teâlâ Anhâ” isimli hikâyede babasını kaybeden Hz. Fâtîma’nın duyduğu derin üzüntü sonucunda Hz. Ali’ye çevresindeki kimselerin Hz. Fâtîma’yı teselli etmesi hakkında nasihat etme durumu işlenmektedir. Hz. Ali de Hz. Fatîma’yı ashabının sözünü dinleyerek sakinleştirmeye çalışmakta ve ölen kimseleri dolayısıyla babası Hz. Peygamberi de ağlayarak veya can vererek geri getiremeyeceklerini dile getirmekte, sabretmeleri gerektiğini söylemektedir.

Bir gün aşhâb bir yire cem’ oldılar / Yâ ‘Âli diñle sözimiz didiler (v. 17a/2)

Gel kerem kııl söyle o Gülizâr’a / Gice gündüz yâ kılmasun bu nâra (v. 17a/3)

Ağlamağla ele girseydi Resûl / Yâñûd cân virmege ol pür-uşûl (v. 17a/4)

Ağlamağla virir idiñ cânımız / Tek ele gireydi ol cânanumuz (v. 17a/5)

Leyki bu emri Ĥudâdur nidelüm / Buña razı olalum şabr idelüm (v. 17a/6)

3.10. Nazar ile İlgili Unsurlar

Halk inanışları halkın günlük yaşamının, sosyo-kültürel yaşantısının, uğraşlarının yansımasıdır. İnsanlar geçmişten günümüze kadar varoluşlarının sebebini ararken bir şeye tutunma ve anlamlandırma ihtiyacı hissetmiştir. Halk inanışları da bunların bir tezahürüdür denilebilir. Halk inanışların oluşumunda “iç kültürel dinamiklerinden doğan ana inanç sistemi ile bu süreç içerisinde karşılaştığı kültür, kabul ettikleri din ve yaşadıkları coğrafyanın katkısı” etkilidir. (Güngör, Köylü, 2014: 2)

Nazar

Nazar’dan Allah’a sığınınız.

Çünkü göz (değmesi) gerçektir.

Hz. Muhammed

Hadisinden de anlaşılacağı üzere nazar halk arasında ve İslam dininde kabul görmüş yaygın bir inanıştır. Öyle ki Türkçede nazar ile ilgili birçok deyim karşımıza çıkmaktadır.

BY00008140 numaralı yazma eserde de nazar “Didi bilin bu yigit ölmüşdurur / Leyk buna Hax nazar kılmış durur (v. 5a/3)” beytiyle karşımıza çıkmaktadır.

Çevre yanın isteyü kıldı nazar / Gördüğim bi köşede hayrü'l-beşer (v. 10a/4)

Aynı yazmanın içinde yer alan Destân-ı Faîmatü'z-Zehra metninde geçen “Üstüne vardı 'Ali eyledi yās / Kānlu yaş dökdi gözünden taş taş (v. 19b/6)” beytinde Hz Ali, Hz. Fatıma'nın ölümü üzerine arkasından tas tas gözyaşı dökmetedir. Bu durum halk arasında yaygın bir şekilde karşımıza çıkan batıl inancı hatırlatmaktadır. Halk arasında bir kişiyi bir yere uğurlarken yeniden görüşmek amacıyla arkasından su dökülmektedir.

3.11. Vasiyet Etme

Ölen kişilerin ölmeden önce bazı kimselere kendileri öldükten sonra yapılmasını arzuladıkları istekleridir. Ölen kimsenin ölmeden önce istediklerini yerine getirme durumuna da vasiyeti yerine getirme denilmektedir. Bu durum vasiyet veya ölmeden önce son sözünü söyleme olarak adlandırılabilir.

“Destân-ı Faîmatü'z-Zehra Radıyallahü Teālā Anhā” isimli hikâyede de bu duruma rastlanılmaktadır. Hz. Fâtıma'nın ölüm haberini alması üzerine Hz. Ali'ye ettiği vasiyet işlenmektedir. Hz. Ali'den çocuklarını hoş tutmasını istemektedir.

Va'de yetmiş bana oldı 'ayān / Bitdi ol va'de bugün nidem ey cān (v. 19a/5)

Sen esen qal bu yola ben giderim / Sana Hasanla Hüseyin'i ısmarlarım (v. 19a/6)

Bu iki körpe kızuları ey cān / Hoşça tutğıl dilegüm budur hemān (v. 19a/7)

“Hazā Destân-ı İsmâ'il Bin İbrāhim” isimli hikâyede Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmâ'il'in kurban edilme olayı anlatılmaktadır. Hz. İsmâ'il babasına itaat eder ancak ona üç vasiyette bulunur: Bu vasiyetlerden birinin annesi için olduğunu söyler. İsmail kurban edildikten sonra kanlı elbisesini annesine vermesini ister. Canını Allah için helal kıldığını, oğlu için yas tutmamasını söyler. Bir diğer vasiyetinin de kanını akıtırken elini ve ayağını bağlamasını ister.

İlla saña üç vasiyyet edelüm / Ana layık işitgil uş Kerim (v. 52a/11)

Üç vaşiyeden biri şol anama / Benüm gömlegim boyayasin al kanıma (v. 52b/1)
 Cānımı Tañrı için kıldım helāl / Tutmasun benüm için göñlüne melal (v.
 52b/3)

Bir vaşiyetüm dahı budur benüm / Şol sâ'at aqıt benden kanum (v. 52b/4)
 Hem emanet bıçağın sen bile / Elüm ayağum bağlayup boğazla (v. 52b/5)

3.12. Yazma İçinde Geçen Peygamber İsimleri

Hz. Muhammed

Son peygamber olarak müjdelenen Hz. Muhammed (s.a.v.) 20 Nisan Miladi 571 yılında 12 Rebiu'l-Evvel pazartesi günü gün doğarken Mekke'de dünyaya gelmiştir. Doğumu “Mevlit Kandili” olarak kutlanmaktadır.

Hz. Muhammed anne karnında iken babası Hz. Abdullah'ı, altı yaşındayken de annesi Hz. Amine'yi kaybetmiştir. Sütannesini Hz. Halîme'nin yanında dört yaşına kadar, dedesi Abdulmuttalib yanında da sekiz yaşına kadar kalmıştır. Dedesini de kaybedince amcası Ebu Talib'in himayesinde bulunmuştur. Amcası Ebu Talib ile ticarete başlamış ve ticaret için yaptıkları yolculuk sırasında hem malını hem de kendisini korumak adına tecrübeler edinmiş, gidip bulunduğu yerlerin jeopolitik ve kültürel özelliklerini inceleyerek yakından tanıma fırsatı bulmuştur.

25 yaşına geldiğinde Hz. Hatice ile evlenmiş ve Hz. Hatice'den ikisi erkek (Kasım-Abdullah) dördü kız (Zeyneb, Rukiye, Fatıma ve Ümmü Gülsüm) olmak üzere altı çocuğu olmuştur. Mâriye isimli bir cariyeyle ise oğlu Hz. İbrahim doğmuş fakat kısa bir süre sonra vefat etmiştir.

Muhammedü'l Emin lakabına sahip olan Hz. Muhammed düşmanları arasında da doğru ve dürüst olması, güvenilirliği ile tanınmış ve kendisine bu lakap verilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) 40 yaşındayken Miladi 611 yılı şubat ayına rastlayan Ramazan ayı içinde Yüce Rabbi'nin ilahi hitabına mazhar oldu ve Peygamberlik şerefine ermiştir.

Vahiy meleği Cebrail tarafından kendisine Allah'ın emri olan “Alak Suresi'nin ilk ayeti bildirilmiştir. İlk emir “Oku! Yaratan rabbinin adıyla oku!” mealindeki bu ayet Hira Dağında vahyedilmiştir. Bu dönemde Mekke'de bulunan müşrikleri ve bütün

insanları -Ramazan ayının son on gününde aranan Kadir Gecesi'nde nazil olmaya başlanan ve tamamlanması 23 yıl süren- Kur'an'ın indirildiği İslâm dinine davet etmiştir. Ancak müşrikler tarafından kendisine hayatını etkileyecek ölçüde işkenceler artınca Allah'ın emri ile Mekke'den Medine'ye hicreti gerçekleşmiştir.

Medine halkı Resul'e güvenmiş, sözlerine inanmış ve İslam dinini kabul etmiştir. Birbirinin can düşmanı Ensâr ve Muhâcirler kabileleri İslam'ın birleştirici sancağında toplanmışlar ve böylece kan davası bitip din kardeşliği başlamıştır. Allah ve Resulullah aşkıyla yurdunu ve ailesini terk eden "Muhacirlere", kalpleri İslam'ın Tevhid Nuru ile aydınlanan "Ensar (Medineliler)" mallarını-mülklerini ortak yapmışlar ve böylece din kardeşliğinin kan kardeşliğinden daha kuvvetli bir bağ olduğunu insanlık âlemine ispat etmişlerdir. Bu ruh ve anlayışla kısa zamanda çoğalan Müslümanlar, Resulullah'ın yüce liderliği altında toplanmışlar ve böylece ilk İslam devleti kurulmuştur. (Aydın, 1973:74-75)

Hz. Muhammed hayatı boyunca İslam'a karşı gelen müşriklerle savaşmış hayatı ne kadar tehlikeye girse de amacından vazgeçmemiştir. Bedir Savaşının kazanılması İslam'ın Arap yarımadasında yerleşmesini sağlamıştır. İslam nurunun güzelliğini, faziletini yaşayıp yaşatarak insanlara aktarmış ve kendisinin doğruluğu, güzel ahlaklı oluşu, dürüstlüğü, adaleti ile herkese örnek olmuştur.

Peygamberlik onunla zirveye ulaşarak son bulmuş, O'na indirilen Kur'an'la bütün Semavi Kitaplar kemale ermiş, Kur'an-ı Kerim'in Kıyamete kadar muhafaza edileceği ve İslam güneşinin beşeriyeti ilelebet aydınlatacağı onun tarafından bildirilmiştir. (Aydın, 1973: 77)

Hz. Osman

Hz. Osman Kureş'in Emevi kolunun Mekke'nin en tanınan ailelerinden biri olan Ümeyye ailesine mensuptur. Annesi Erva bint Küreyz, babası Affan b. Ebî'l-Âs'dır. Hz. Osman'ın annesi Erva, Hz. Muhammed'in halası Beyza bint Abdülmuttalib'in kızı, yani Hz. Muhammed'in halasının torunudur. Hz. Osman henüz hayattayken cennetle müjdelenenlerdendir. Hülefâ-i Râşidin diye adlandırılan dört büyük halifenin üçüncüsüdür.

Hız. Osman, Hız. Ebu Bekir'in davetiyle Müslüman olmuştur. Ailesi her ne kadar onun Müslüman olmasına karşı çıksa da o vazgeçmemiş ve İslâm dininin yayılmasında büyük rol oynamıştır. Babasının ölümü üzerine kendisine kalan miras ile hayatını ticaretle geçindirdi. Ahlaklı oluşu, dürüstlüğü ve temiz bir kişiliğı olması ile kendisini tüccarlar arasında kabul ettirmiş ve Cahiliye döneminde olmasına rağmen bile kendisini korumayı başarmıştır.

Hız. Osman, Hız. Muhammed'in kızı Hız. Rukiyye ile nikâhlanmış ve Abdullah isimli bir erkek evlatları olmuştur. Ancak Abdullah dokuz yaşlarındaiken Medine'de hastalanıp vefat etmiştir. Hız. Osman'ın Ebu Abdullah şeklinde künyesinin olması oğlu Abdullah'tan ileri gelmektedir. Hız. Osman, Hız. Rukiyye'nin vefat etmesi üzerine kız kardeşi Ümmü Gülsüm ile evlenmiştir. Hız. Peygamber'in iki kızı ile evlenmesi dolayısıyla "iki nur sahibi" anlamına gelen Zünnüreyn" sıfatını almıştır.

"Hız. Peygamber'in vahiy kâtiplerinden biri olup Resûlullah'tan en iyi Kur'an öğrenenlerden biri olmuştur. Peygamber'in vefatından sonra Kur'an'ın bugünkü halini alması için Kur'an tedvini ile uğraşmış ve Hız. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde toplatılmış olan Kur'an'a son şeklini vererek kitaplaştırmıştır. Kur'an'ı yedi veya beş resmî nüsha şeklinde çoğaltarak başta Mekke olmak üzere, Basra, Şam, Kûfe, Yemen ve Bahreyn'e göndermiştir. Aynı zamanda hadis râvilerinden biri olan Hız. Osman'ın Hız. Peygamber'den toplam 146 hadis rivayet ettiği de İmam Nevevî tarafından belirtilmiştir (Şener, 2018: 25)"

Hız. Ömer'in vefatı üzerine Hız. Osman tereddütsüz bir şekilde Allah'ın kitabına ve Resul'ünün sünnetine uymayı ve ilk iki halifenin siyasetini takip etmeyi kabul etmesi üzerine halife seçilmiştir. İslâm'ı geniş topraklara yaymayı hedef ve ilke edinmiş olan Halife Osman; Tunus, Kıbrıs, Doğu Anadolu, Horasan, Güney Kafkasya, Hindistan ve Kuzey Afrika gibi çeşitli bölgelere seferler düzenleyip fetihler gerçekleştirmiştir. Döneminde baş gösteren birçok siyasî ayaklanmayı bastırarak, kendisine vergi ödemek istemeyenlerle savaşmış onları yeniden vergiye bağlamış ve otoriteyi tekrar güçlendirmiştir. Onun döneminde, fetihler akabinde elde edilen ganimetlerden toplumsal müreffeh bir hayata erişilmiş, kendisine karşı olan bir grup muhalif tarafından 656 yılında, Medine'deki evinde 80 yaşında Kur'an okurken şehit

edilmesiyle bu refah ve huzur dönemi kapanmıştır. Bu durum, Mısır merkezli ilk İslâm fitnesinin baş gösterdiği hilâfet dönemi olarak tarihe geçmiştir. (Şener, 2018: 25-26)

Hz. Osman babasından kalan zenginliğini har vurup harman savurmamış, elindeki malları İslam için kullanmıştır. İsraktan kaçınmış, elindekilerin kıymetini bilmiş ve onları bereketlendirerek hem kendisinin hem de halkın ihtiyaçlarını gidermiştir.

Hz. Ali

İslâm'ın dört büyük halifelerinin sonuncusu olan Hz. Ali'nin babası Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib, annesi de Fâtıma bint Esed b. Hâşim'dir. Cennet ile müjdelenen on kişiden yani "Aşere-i Mübeşşere"den olan Hz. Ali'nin bakımını Mekke'deki kıtlık sebebiyle Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in yükünü hafifletmek için Hz. Muhammed (s.a.v) üstlenmiştir. Hz. Ali henüz dokuz veya on yaşlarındayken Müslüman olmuş, böylece İslâm'a girenlerin ilki olmuştur.

Hz. Ali, Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma ile evlenmiş ve bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Muhsin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb isimlerinde beş çocuğu olmuştur. Bedir, Uhud, Hendek gibi savaşlarda daima Hz. Peygamber'in yanında olmuş, müşriklere karşı canı pahasına savaşmış ve İslam'ın yayılmasında büyük rol oynamıştır.

Hz. Ali'nin en önemli vazifesi kâtiplik, özellikle de vahiy kâtipliğidir. Hz. Peygamber'in muhtelif hükümdarlara ve kabile reislerine gönderdiği diplomatik yazı ve İslam'a davet mektuplarının yazılmasında etkilidir. Müslümanlarla müşrikler arasındaki anlaşmayı sağlayan Hudeybiye Barış Antlaşmasını da o yazmıştır. (Altıkulaç, 2012:170)

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in vefatından sonra da Medine'de kalmış ve dini ilimlere devam etmiştir. Küçüklükten beri Hz. Muhammed'in yanında yetişmesi ve Hz. Muhammed'in hayatının içinde önemli bir yere sahip olması dolayısıyla Hz. Muhammed'in dualarına mazhar olmuştur. Hz. Peygamber ona hayati önem taşıyan ve ölüm riski pek çok görev vermiş, o da bu görevleri cesaretle ve başarıyla yerine getirmiştir. (Altıkulaç, 2012:187)

Hz. Ali (r.a.)'nin ilim, takva, ihlas, samimiyet, fedakârlık, şefkat, kahramanlık ve cesaret gibi yüksek İnsanî ve ahlâkî değerlerde müstesna bir şahsiyet olduğu gerek

Sünni gerekse Şii kaynaklar da ittifakla kaydedilmektedir. İyi bir hatip olan Hz. Ali (r.a.), muhtelif savaşlarda irad ettiği hutbeleri sayesinde Müslüman askerlerin cesaretini artırmıştır. Onun üstün hitabeti ve güzel hikmetli sözleri kaynaklarda günümüze kadar ulaştırılmıştır, "İnsanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanacaklardır", "Kişi bilmediğinin düşmanıdır", "Her şey azaldıkça, ilim ise arttıkça kıymetlenir." (Apak, 2020)

Hz. Âdem

Hz. Âdem'in yaratılışı ile insanlığın neslinin başladığı bilinmektedir. Kur'an'da Âdem'in topraktan yaratıldığı belirtilmektedir. Topraktan yaratılma sürecinin sonunda: "Ona ruhumdan üfledim" buyurularak, onun bedensel ve ruhsal yaratılışının tamamlandığı ifade edilmektedir.

Hz. Âdem ile Hz. Havva cennette kendilerine yasak kılınan elmayı yemeleri üzerine yeryüzüne gönderilmiştir. Hem cennet hem dünya hayatını yaşaması sebebiyle birçok ilkin başında gelmektedir. İlk günah işleyen, ilk utanan, ilk af dileyen, ilk tövbe eden, ilk evlat acısı çeken ve toprağı ilk işleyendir.

Kur'an'da Hz. Âdem'in peygamberliği ile ilgili bazı ayetlere ulaşılmaktadır:

Allah, birbirinden gelme nesiller olarak Âdem'i, Nûh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçip âlemlere (bütün yaratılmışlara) üstün kıldı. Allah hakkıyla işitmekte ve bilmektedir. (Âl-i İmrân, 3/33)

"Âdem Rabb"ine başkaldırdı ve yolunu şaşırdı. Sonra da Rabbi onu seçip tövbesini kabul etti, ona doğru yolu gösterdi." (Tâhâ, 20/121-122)

Hz. İshak

Hz. İshak, Hz. İbrahim'in Sare isimli eşinden doğan oğludur. İsmi Kur'an'da ve Tevrat'ta geçmektedir. Hayırlı, salih kişi olarak zikredilmektedir.

Hz. İbrahim

Hz. İbrahim Kur'an'da adı en çok zikredilen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim (a.s.) "Halilullah" sıfatına sahiptir. Bir diğer sıfatı da Peygamberler Babası anlamına gelen "Ebu'l-Enbiya"dır. Hanımlarından Hacer, Hz. İsmail'in annesi, bir diğer hanımı da Hz. İshak (a.s.)'ın annesi Sare'dir.

Hız. İbrahim (a.s.) oğlu ile imtihan edilmiştir. Ancak imtihan sonucunda Hız. İbrahim, Allah tarafından ödüllendirilmiş ve oğlu İsmail'i kurban etmesi yerine kendisine kurbanlık/koç gönderilmiştir. Oğlu İsmail ile Kâbe'yi inşa eden Hız. İbrahim, "Makam-ı İbrahim" denilen duvarın üzerine çıkıp insanları hacca davet etmiş ve haccın nasıl yapılacağını öğretmiştir. Böylece ilk hac görevini yerine getiren Hız. İbrahim ve oğlu Hız. İsmail olmuştur.

Hız. İbrahim Kur'an'da adına sure indirilen peygamberlerdendir. Kur'an'ın 14. Suresi, İbrahim Suresi'dir. Hız. İbrahim Kur'an'da yer alan ayetlerden hareketle insanlara karşı yumuşak huylu, misafirperver ve dürüştür. Hız. İbrahim aynı zamanda ihsan ve bereket sahibidir. Hem misafirperver olması hem de bereketli olması sebebiyle sofrada dualarında hep "Halil İbrahim bereketi" geçmektedir. Hız. İbrahim misafir ağırlama konusunda bizlere örnek olmaktadır.

Hız. İbrahim'in mucizeleri:

- Nemrut tarafından ateşe atılan Hız. İbrahim'in Allah'ın emri ile ateşin onu yakmaması
- Parça parça edilmiş ve ayrı yerlere parçaları konulmuş cansız dört kuşun Hız. İbrahim'in çağırmasıyla yeniden dirilmeleri
- Taşları kömür gibi yakması
- Duvarların ve dağların arkasını görebilmesi
- Yırtıcı ve yabani hayvanlarla konuşabilmesi
- Bastığı taşın üzerinde ağacın bitip yeşermesi
- Oturduğu yerden güzel kokular yayılması ve olduğu yerden ayrıldığında bile o kokunun yıllarca orada kalması

Hız. Musa

Kendisine kitap indirilen peygamberlerden biri de Hız. Musa Peygamberdir. Hız. Musa Firavun'un halkına yaptığı zulmü sona erdirmek için gönderilmiştir. Firavun, Hız. Musa'nın yolunu benimseyen kişilere eziyet etmiş ve onları öldürmüştür. Hız. Musa'nın öne çıkan mucizeleri şunlardır:

- Hız. Musa'nın elindeki asanın yılan olması

- Hz. Musa'nın elinin beyaz olması (Yed-i beyza)

"Elini koynuna sok da kusursuz, bembeyaz çıksın. Dokuz mucize ile Firavun ve kavmine git! Çünkü onlar artık yoldan çıkmış bir kavim olmuşlardır." (Nelm sûresi, 12) Kur'an'da Şuarâ Suresi 29-33. Ayetlerde bu iki durum açıkça belirtilmektedir:

Firavun, "Benden başkasını tanrı edinirsen, yemin ederim ki seni zindanlarda süründürürüm!" dedi. Mûsâ, "Sana apaçık bir şey getirmiş olsam da mı?" diye sordu. Firavun, "Doğru söyleyenlerden isen, haydi getir onu" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Mûsâ asasını atıverdi; bir de ne görsünler, asa düpedüz bir yılan oluvermiş! Sonra elini çıkardı; o da bakanlara beyaz ışık saçan bir şey oluvermiş!

- Hz. Musa'nın asasıyla sihirbazların sihirlerini bozması

Kur'an'da A'râf Suresi 117-119. ayetlerde bu durum belirtilmektedir:

Biz de Mûsâ'ya "Asanı at!" diye vahyettik. Bir de baktılar ki bu, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor! Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların yaptıklarının asılsız olduğu anlaşıldı. İşte Firavun ve kavmi orada yenildiler ve küçük düşüp yarıştan çekildiler.

- Çekirge, bit, kurbağa, haşarat, kan afeti mucizesi

Kur'an'da A'râf Suresi 132 ve 133. ayetlerde bu durum belirtilmektedir:

Ve dediler ki: "Bizi büyülemek için ne işaret getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz." Biz de açık seçik mucizeler olmak üzere onların üzerine tufan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim olmakta direndiler.

- Hz. Musa'nın asasını taşa vurmasıyla on iki çeşmenin fişkırması

Kur'an'da Bakara Suresi 60. ayette bu durum belirtilmektedir:

Bir zamanlar Mûsâ kavmi için su istemiş, biz de ona, "Asanı taşa vur!" demiştik. Bunun üzerine taştan on iki göze fişkırdı. Her topluluk kendi içeceği yeri bildi. "Allah'ın rızkindan yiyin için; yeryüzünde fitne fesat çıkarmayın" (dedik).

- Kızıldeniz'in ikiye yarılmasıyla İsrailoğullarının denizi geçmesi

Kur'an'da Bakara Sûresi 61-68. ayette bu durum belirtilmektedir:

İki topluluk birbirini görünce, Mûsâ'nın adamları, "İşte yakalandık!" dediler. Mûsâ, "Hayır! Eminim ki rabbim benimledir, bana bir çıkış yolu gösterecektir" dedi. Bunun üzerine Mûsâ'ya, "Asân ile denize vur!" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı, her parça koca bir dağ gibi oldu. Ötekilerini de oraya getirdik. Mûsâ ve beraberinde bulunanların hepsini kurtardıktan sonra ötekilerini suda boğduk. Şüphesiz bunda inandırıcı işaretler vardır; ama çokları imana gelmiş değildir. Şüphesiz rabbin, işte O, mutlak güçlüdür, engin merhamet sahibidir.

- Tûr dağının yerinden koparılarak İsrailoğullarının üzerine kaldırılışı

Kur'an'da Bakara Sûresi 63-64. ayette bu durum belirtilmektedir:

Hatırlayın ki, sizden sağlam bir söz almış, üzerinize de dağı kaldırmıştık. "Size verdiğimizizi sıkı tutun, onda bulunanları daima hatırlayın; umulur ki korunursunuz" (demiştik). Bundan sonra yine döndünüz. Eğer Allah'ın keremi ve rahmeti üzerinizde olmasaydı muhakkak zarara uğrayanlardan olurdunuz.

3.13. Yazmanın İçinde Geçen Melek İsimleri

Hz. Azrâil (a.s.)

Ölüm meleği olarak bilinen Azrail dört büyük melekten biridir. Dünyadaki tüm canlılar doğar, büyür ve ölür. Dolayısıyla ölüm tüm canlılar için kaçınılmazdır. İnsanların ecel vakti geldiğinde onların canını almakla görevli meleğe Azrail denmektedir. Azrail ile ilgili Secde suresinin on birinci ayetin meali şu şekildedir: "De ki: Sizin için görevlendirilmiş bulunan ölüm meleği canınızı alacak, sonra rabbinize döndürüleceksiniz." Yine En'am suresinin altmış birinci ayetinin meali de şu şekildedir: "O, kullarının üstünde yegâne kudret ve tasarruf sahibidir. Size koruyucular gönderir. Nihayet birinize ölüm geldi mi elçilerimiz (görevli melekler) onun canını alırlar. Onlar vazifede kusur etmezler."

BY00008140 numaralı yazma eserde incelenen eserler içinde de Azrail'den bahsedilmektedir.

'Azrâ'îl girdi apudan içeri / Virdi selâm Resûl'e geldi ilerü (v. 56a/2)

'Azrâ'îl'den oturduğı yirden durur / İbrâhim orub Resûle sığınur (v. 58b/4)

H.z. Cebrâil (a.s)

Vahiy meleği olarak bilinen H.z. Cebrail Allah ile peygamberler arasında iletişimi sağlayan dört büyük melekten biridir. Allah tarafından peygamberlere uyulması gereken kuralları ve yasaklanan hükümleri bildiren, H.z. Muhammed'e Kur'an'ı öğreten, nurani bir varlık olmasına rağmen ashaba değişik şekillerde görülebilen, elçilik görevini üstlenen bir melektir.

BY00008140 numaralı yazma eserde incelenen eserler içinde de Cebrail'den bahsedilmektedir.

Ḥaḡ calab Cebrâil'e kıldı ḥiṭâb / Tiz irüb Muştafa'nun aḥını ḡab (v. 56b/5)

Cebrâil Peyğamber'ün ḥâlin şorar / Şaḡâbeleri cümle yâs ṡun ile görür (v. 59b/2)

Cebrâil'ün ḡoḡusın alurdı ol. Vahyiṡün indiğini bilürdi ol (v. 11b/6)

Cebrâil'in durağıdır ol maḡâm. Nüh-felek tā ki ṡutâlidan niṡâm. (v. 14a/2)

Ḥaldı Cebrâil maḡâmında hemîn. Didi ana rahmeten li'lâlemin. (v. 14a/3)

Aldı Cebrâil geyiği getürdi / Muştafa'nun ḡuzurına yetürdi (v. 32a/1)

İblis

İblis şeytanın özel isimlerinden biridir. İnsanları hayır işlerinden uzaklaştıran, nefesine müdahale etmek için çabalayan, insana vesveseler veren, kötülüğe sevk eden, H.z. Âdem (a.s.)'in cennetten kovulmasına neden olmuştur.

H.z. Adem'e melekler secde etmiş ancak ateşten yaratılan İblis çamurdan yaratılan Adem'e karşı daha yüce olduğunu düşündüğü için secde etmemiştir. Kur'an-ı Kerim'de Sad suresinde bu durum şu şekildedir: Allah çamurdan bir insan yaratacağını, ona şekil verip ruhunu üflediğinde de onun için secdeye kapanmalarını meleklerle söyler. Bunun üzerine İblis hariç bütün melekler secde ederler. Allah: "Ey İblis! "Kendi ellerimle yarattığım şu varlığın önünde secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü taşıyorsun yoksa ululardan mısın?" Bunun üzerine İblis "Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" diye cevap verir. Bu cevap üzerine Allah kendisini kovar ve "Kıyamet gününe kadar rahmetimden

uzak kalacaksın!” der. Bunun üzerine İblis, insanların yeniden dirileceği güne kadar kendisine mühlet verilmesini ister ve “Senin kudretine and olsun ki Rabbim, içlerinden samimi kulların hariç, insanların topunu kesinlikle yoldan çıkaracağım” der. Bunun üzerine Allah “Kesinlikle ben cehennemi, sen ve bütün sana uyanlarla dolduracağım!” diye cevap verir (Sad, 38/71-85).

BY00008140 numaralı yazma içinde yer alan Hazā Destān-ı İsmā‘il Bin İbrāhim isimli eserde geçen İblis ile ilgili beyitler:

Geldi İblīs bir hoca gibi olub / İçi taşı kibirkin ile tölub (v. 50a/6)

Didi bu ne işdürür kim ol işledi / Kendünün sevgili oğlun taşladub (v. 50a/8)

Oğlun virdün sen ana ölmege / Öyle şandun ve örüben gelmege (v. 50a/9)

Gözlerin görmeyeser görklü yüzün / Kulağın işitmeye tatlu sözün (v. 50a/10)

Ey diriğā nāzın ol İsmā‘il / Atası boğazlar anı şöyle bil (v. 50a/11)

Yine aynı eserde geçen İblis’in özelliklerinin belirtildiği beyitler şu şekildedir:

Kağıdım urdum çıkardum sağ gözün / Şöyle etdim bilmez idi yaşdın (v. 51b/1)

İbrāhim dide ki ol İblis idi / Fitnesi çok adama telbis idi (v. 51b/2)

Eyü ettin sen sözün işitmedin / Korkubun girü dönüb gitmedün (v. 51b/3)

Ey nice kişi ol azdurur / Eyü yoldan çıkaruben gezdürür (v. 51b/4)

Hz. Mikâil (a.s.)

Dört büyük meleklerden biri de Mikail’dır. Hz. İbrahim’i ziyaret etmiştir. Mikail, İshak’ın dünyaya gelişini haber vermek için gönderilmiştir. Tüm canlıların rızkından, yağmurların yağmasından ve bitkilerin gelişmesinden Mikail sorumludur.

BY00008140 numaralı yazma eser içinde yer alan Hazā Detsân-ı Gögercin isimli tasavvufi hikâyede geçen Mikail ile ilgili beyit:

Gögercin silkindi oldı Cebrā‘il / Ol doğan silkindi oldı Mīkā‘il (v. 61a/2)

3.14. Yazmanın İçinde Geçen Dualar ve Ayetler

Bu bölümde yazmanın içinde geçen dualar ve ayetlere yer verilmektedir. Yazmanın içinde bazı dualar yalnızca isimleri ile verilmiştir. Ancak burada yazmada geçen tüm dua ve ayetler ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır.

Fatiha Suresi (v. 5b/7)

“Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm.

Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn. Er-Rahmâni’r-Rahîm. Mâliki yevmi’d-dîn. İyyâke na’budu ve iyyâke neste’în. İhdine’s-sırâta’l-mustakîm. Sırâta’l-lezîne en’amte aleyhim. Ğayri’l-meğdûbi aleyhim ve le’d-dâllîn.”

Anlamı:

Rahmân ve rahîm olan Allah’ın adıyla.

Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur. O, rahmândır ve rahîmdir. Ceza gününün mâlikidir. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız. Bize doğru yolu göster. Kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğu kimselerin yolunu; gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil! Âmin.

Tespihat (v. 26b/4)

“Subbuhun kuddusün rabbüna ve rabbül melaiketi verruh”

Anlamı:

Münezzehsin, Mukaddessin, meleklerin ve Ruh'un Rabbisin."

İsmi 'Azam Duası (v. 33b/11)

Bismillahirrahmanirrahim

“Allâhümme inni es'elüke bi-enni leke'l-hamdü lâ ilahe illâ ente'l-Mennânü,yâ Hannanü,yâ Mennanü,yâ Bedi'as-semâvâti ve'l-ard,Yâ zel celali vel ikram."Ya Hayyu,Ya Kayyûm.Lâ ilâhe illâ ente sübhaneke inni küntü minez zalimin..Allâhümme inni es'elüke bi-enni eşhedü enneke ente'l-lâhü lâ ilahe illâ ente'l-Ehadü's-Samedüllezi lem-yelid,ve lem yüled,ve lem yekûn lehü küfuven Ehad.Elif Lâm Mim,Allâhü lâ ilâhe illâ Hüve'l-Hayyu'l-Kayyûm.Ve ilâhüküm ilâhün Vahidün lâ ilâhe illâ Hüve'r-

Rahmanü'r-Rahim.Yâ zel celâli vel ikram.Yâ Erhame'r-Rahimin.Allâhümme inni es-elüke bi-enneke ente'l-lahu lâ ilahe,illâ entelVâhidül-Ehadül Ferdüs Samedüllezi lem yelid ve lem yüled,ve lem yekün lehü küfüven Ehad.Lâ İlâhe illâllahu vahdehü lâ şerike leh,lehü'l mükü ve lehül hamdü ve Hüve ala külli şey'in Kadir.Lâ ilâhe illallahu ve lâ havleve la kuvvete illâ billahil Aliyyil Azim.Es-elüke bismike'l-e'azze'l-ecelli'l-ekrem.Rabbi,Rabbi,Rabbi, Ya Rabbi,Ya Rabbi,ya Rabbi.Lâ ilâheillallahu Vahdehu lâ şerike leh,lehül mülkü ve lehül hamdü ve Hüve alâ külli şey'in Kadir.Elhamdüli'llâhi ve Sübhan-Allahi ve'l-hamdülllahi ve lâ ilâhe illâllahu v'Allahhu Ekber,ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-Aliyyi'l-Azim.”

Anlamı:

“Allah'tan başka ilah yoktur. Ancak, Celil ve Cebbar olan O'dur. O'ndan başka ilah yoktur. Ancak bütün kullarının hallerine vakıf olan ve kusurlarını örtbas edendir. Allah'tan başka ilah yoktur. Gece ile gündüzü halk eden O'dur. Allah'tan başka ilah yoktur. Tektir, şeriki yoktur, tektir ve birdir. Biz O'na hamdü sena ederiz. Allah'tan başka ilah yoktur. Ancak O vardır, tektir, ortağı yoktur. Tek bir Allah'tır. Biz O'na ibadet ederiz. Allah'tan başka ilah yoktur. Ancak O vardır, tektir ve ortağı yoktur. Tek bir ilahtır. Bizler O'na şükrederiz. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah tektir, ortağı yoktur, Muhammed O'nun Resuü'dür. Hay ve Kayyum O'dur. Allah'ın rahmeti mahlukatının en hayırlısı olan Muhammedin al ve ashabının ve hepsinin üzerine olsun. Şehadet ederim ki Sen hem Rabbimiz ve hem de Halikimizsin. Allah'ım, beni mağfiret eyle, ey Allah, ey Allah, ey Allah Rahmetinle beni yarlığa Zira, Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin.”

Âl-i İmrân Suresi 92. Ayet (v. 48b/2)

“Len tenalul birre hatta tunfiku mimma tuhibbun, ve ma tunfiku min şey'in fe innallahe bihi alim.”

Anlamı:

Kesin olarak hayır ve ihsan mertebesine erişmezsiniz sevdiğiniz şeyleri harcamadıkça ve şüphe yok ki Allah, harcadığımız şeyleri bilir. (Gölpınarlı)

Necm Suresi 14. Ayet (v. 67a/3)

İnde sidretil münteha.

Anlamı:

En son noktada.

Kelime-i Şehâdet (v. 67a/7)

“Eşhedü en lâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlüh”

Anlamı:

Allah"tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed"in (sav) Allah"ın kulu ve Resûlü olduğuna şahitlik ederim.

Men terekes-salâte müteammiden fekad kefere (v. 70a/15)

Anlamı: Namazı kasten terk eden kâfir oldu.) [Taber

“Namaz dinin direğidir” (v. 70a/9)

SONUÇ

“Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00008140 Numaralı Yazma Üzerine Bir İnceleme (İnceleme-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)” isimli tez çalışmamızda; yazma içindeki metinler içerik ve şekil özelliklerine göre incelenerek, Türk halk kültürüne mitolojik, folklorik ve dinî unsurlar bakımından katkı sağlaması amaçlanmıştır. Kim tarafından yazıldığı bilinmeyen yazmanın içindeki hikâyelerin tamamı incelenerek unsurlar derli toplu hâle getirilmiştir. Harekeli nesihle kaleme alınan yazmanın dil ve üslûp özelliklerinin incelenmesi sonucunda kullanılan ekler ve arkaik kelimeler ışığında büyük ölçüde Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini taşımakla birlikte Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerine de yer verildiği tespit edilmiştir. Bu özellikler neticesinde nüshanın Osmanlı Türkçesi döneminde istinsah edildiği düşünülmektedir.

Yetmiş altı varaktan oluşan ve ilk olarak mevlit metni ile başlayan eser 14 risaleden meydana gelmektedir. Yazmanın içindeki metinlerden “Kıssa-i Destân-ı Ahir Zaman” ve “Hazâ Destân-ı Beynamaz” ismini taşıyan eserlerin dörtlüklerle kurulu sekizli hece ölçüsüyle ve koşma nazım şekliyle kaleme alınan şiir olduğu; “Hazâ Kitâb-u Cevâhirü’l-İslâm” ismini taşıyan metnin ise mensur tarzda yazılan didaktik bir hikâye özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer on bir metin ise mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış olup manzum tasavvufî hikâyeler özelliği gösterdikleri tespit edilmiştir.

Yazma eserde mitolojik motifler başlığı altında yedi, efsane-masal motifleri başlığı altında ise on iki motif tespit edilmiştir. Toplam on dokuz motif tespit edilmiştir. Efsane ve masal motiflerinin tespiti sırasında Stith Thompson’un Motif Index of Folk-Literature isimli eserinden de yararlanılmıştır.

Yazma eserin içinde yer alan “Destân-ı Ahir Zaman” ve “Hazâ Kitâb-u Cevahirü’l-İslâm” isimli eserler hariç diğer hikâyelerdeki motifler ve bu hikâyelerde geçen toplam motif sayıları tablodaki gibidir.

Eser Adı	Mitolojik Motifler / Masal-Efsane Motifleri	Toplam Motif Sayısı
Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm Ḥazan mevlidün Nebī şallahu 'aleyhi vessellem (Mevlid)	Antropogoni Motifi / Don (Şekil) Değiştirme Motifi Rüya Motifi Su Kültü Hayvan Motifi İmtihan Motifi (Sınama)	6
Destān-ı Fatimatü'n-Zehra Radıyallahü Teālā Anhā	İmtihan Motifi (Sabır)	1
Hazā Dastān-ı Şeyḥ	Çoban Motifi Su Kültü Cezalandırma Motifi İmtihan Motifi (Tanıma) Şans ve Kader Motifi	5
Dastan-ı İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem	Çoban Motifi Hayvan Motifi İmtihan Motifi (Tanıma)	3
Hazā Destān-ı Geyik Budur	Aldatma Motifi Hayvan Motifi İmtihan Motifi (Öksüz/Yetim)	3
Hazā Dastān-ı Kesik Baş	Kesikbaş Motifi Dev Motifi Hayvan Motifi Sayı Motifi	4
Hazā Destān-ı Sulh Kız	Rüya Motifi Din Motifi İmtihan Motifi (Sabır) Kör Gözün Açılması Motifi Sayı Motifi	5
Hazā Destān-ı İsmail Bin İbrāhim	Demir Motifi Don (Şekil) Değiştirme Motifi Rüya Motifi Kanlı Gömlek motifi Sayı Motifi	5
Hazā Destān-ı İbrāhim Bin Muhammed (s.a.v.)	İmtihan Motifi (Sınama) Sayı Motifi	2
Hazā Dastān-ı Gögercin	Demir Motifi Hayvan Motifi İmtihan Motifi (Öksüz/Yetim)	3

Hazā Destān-1 Beynamaz	Su Kültü Hayvan Motifi İmtihan Motifi (Öksüz/Yetim)	3
Hazā Destān-1 Çobān Budur	Çoban Motifi	1

Tablodan hareketle bazı hikâyelerin aynı motiften beslendiği tespit edilmiştir. Örnek olarak; “Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim” ve “Hazā Destān-1 Gögercin” isimli tasavvufi hikâyelerde “bıçak” yani “demir kültü” ortak unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. İbrahim ile Hz. İsmail’i konu alan destanda geçen “bıçak” yani “demir unsuru” kişinin sözünde durmasının simgesidir. Güvercin destanında ise “bıçak” sınama unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. “Hazā Destān-1 Gögercin, Hazā Destān-1 Geyik Budur ve Hazā Destān-1 Beynamaz” isimli tasavvufi hikâyelerde ise imtihan motifinin içinde değerlendirdiğimiz “öksüz/yetim” imtihanı; “Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim, Destān-1 Fatımatü’z-Zehra ve Hazā Destān-1 Sulh Kız” isimli tasavvufi hikâyelerde ise yine “imtihan motifi” içinde değerlendirdiğimiz “sabır motifi” “Hazā Dastān-1 Şeyh, Dastān-1 İbrāhim Halilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem, Hazā Destān-1 Çobān Budur” isimli tasavvufi hikâyelerde “çoban motifi”; “Bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm Hazan mevlidün Nebī şallahu ‘aleyhi vessellem (Mevlid), Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim” isimli hikâyelerde ise “rüya motifi” ortak unsur olarak işlenmiştir.

BY00008140 numaralı yazma eser içinde “Dastān-1 İbrāhim Halilullah, Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim, Hazā Destān-1 İbrāhim Bin Muhammed” isimli üç farklı İbrāhim destanı geçmektedir. Bu destanların konuları itibariyle birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir. “Dastān-1 İbrāhim Halilullah” isimli destanda konu itibariyle Hz. İbrahim’in oğlu Hz. İsmail ile ilgili bir durumdan hareketle insan kılığına giren Cebrail tarafından sınanması hadisesi anlatılmaktadır. Bu tasavvufi hikâye yazmada beşinci sırada yer almaktadır. Dolayısıyla yazmada dokuzuncu sırada yer alan ve Hz. İbrahim’in oğlu Hz. İsmail’in Allah yolunda kurban edildiği hadisesinin anlatıldığı “Hazā Destān-1 İsmail Bin İbrāhim” destanına zemin hazırlamaktadır. “Hazā Destān-1 İbrāhim Bin Muhammed” destanında ise Hz. Muhammed’in küçük yaşta kaybettiği oğlu İbrahim’den bahsedilmektedir.

Yazmada yer alan hikâyelerin genel olarak didaktik özellik taşıdığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı bazı hikâyeler okuyucuya mesajlar vermektedir. “Hazā Destān-ı Şeyh” isimli tasavvufi hikâyede anne ve baba rızası dışında hareket etmeme ve onların hayırlı dualarında yer alabilme mesajı verilmektedir. Yine Kıssa-i Destān-ı Ahir Zaman isimli şiirde de insanlara ahir zaman alametlerinden bahsedilmekte bu zamanda nasıl davranılması gerektiği yolunda tavsiyeler verilmektedir. Allah’ı her an anmalı ve dertlerinin Allah ile dolu olmaları gerektiği mesajı verilmektedir. Hazā Destān-ı Gögercin hikâyesinde de her ne pahasına olursa olsun muhtaç kimselere yardımcı olma ve onları koruyup kollama mesajı vardır. Hazā Destān-ı Çobān Budur isimli hikâyede de insanlar hakkında ön yargılı olunmaması gerektiği, insanların dış görünüşlerinden ziyade davranışlarındaki niyetlerin önemine dikkat çekilmektedir.

Yazma içinde tespit edilen motiflerin incelemesi sırasında eski Türk inanç sistemindeki kültür yapısından beslenilerek tasavvufi hikâyelerde karşılaşılan yönlerinden, kaynaklardan yararlanmak suretiyle bahsedilmiştir.

BY00008140 numaralı yazma eserin orijinal metni ile transkripsiyonlu hâli çalışmamızda yer almaktadır. Bu çalışma ile değerler hazinemize yeni bir yazma eser incelemesi kazandırılmış ve eserin içinde yer alan unsurlar tespit edilerek derli toplu halde sunulmuştur.

III. BÖLÜM
METİN (TRANSKRİPSİYONLU)

1. BY00008140 Numaralı Yazmanın Transkripsiyon Alfabesine Aktarımı

Üzerinde çalıştığımız BY00008140 demirbaş numaralı yazma Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinden temin edilmiştir. Yazmada yer alan hikâyelerin sırasıyla katalog bilgileri şu şekildedir:

Yazmadaki risalelerin tamamı dijital portalde “İslamiyet Sonrası Türkçe Manzum Dini Şiir”olarak kayıt altına alınmıştır. Yazmanın ilk eseri “Bismillâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm Hazan Mevlidün Nebî şallahu ‘aleyhi vessellem (Süleyman Çelebi b. İvaz Ahmed Paşa Bursavî) başlıklı Mevlid’dir. Yazma 1b-16b yaprakları arasında yer almaktadır. Destân-ı Fatımatü’n-Zehra Radiyallahü Teâlâ Anhâ, 16b-20a; Hazâ Dastan-ı Şeyh, 20a-22b; Kıssa-i Destân-ı Ahir Zaman, 22b-24a; Dastan-ı İbrâhim Halilullah Şallallâhu Aleyhi Vesellem, 24b-27b; Hazâ Destân-ı Geyik Budur, 27b-32b; Hazâ Destân-ı Kesik Baş, 32b-37b; Hazâ Destân-ı Sulh Kız, 38a-48a; Hazâ Destân-ı İsmail Bin İbrâhim, 48a-55a; Hazâ Destân-ı İbrâhim Bin Muhammed sallahu aleyhi vessellem, 55a-59b; Hazâ Dastan-ı Gögercin, 59b-61b; Hazâ Destân-ı Beynamaz, 61b-65a; Hazâ Destân-ı Çobân Budur, 65b-67b; Hazâ Kitab-u Cevahirü’l-İslam, 67b-72b; katalog bilgilerinin dışında kalan beyitler hâlinde verilen şiirler, 73a-75a yaprakları arasında yer almaktadır.

Yazmanın oldukça sade, kahve renkli kapağı bulunmaktadır ancak kapağın sırt kısmı oldukça aşınmış ve yıpranmıştır. Yazmada eksik sayfaya rastlanılmamıştır. Yazmada satır ve sütun sayısı bütünlüğüne dikkat edilmiş, 11 satırdan oluşmuştur. Yazma “210 x 165 – 165 x 120 mm” ölçüsüne sahiptir. Yazma fiziki özellikleri bakımından hem bir dergi formatını andırması hem de genel olarak belirli konularda seçilmiş örnek metinlerden oluşması dolayısıyla mecmuayı andırmaktadır. Ancak yalnızca dini muhteva özelliği gösteren cönlere de rastlanmaktadır. Aynı zamanda eserin ikinci kapak kısımlarında birtakım çizimler, son sayfalarda da birtakım notlar bulunmaktadır. Cönlere kolay bir şekilde yıprandığından dolayı sayfaların kenarlarında yazılar bulunmamaktadır. Aynı durum incelediğimiz yazma için de geçerlidir.

Yazmada genellikle imla özellikleri bakımından birlik sağlanmıştır. Ancak yazmadaki “73a-75a” yapraklarında yazı stili farklılaştığı için yazmanın tek elden

çıkmadığı tahmin edilmektedir. Yazmada boş sayfalara yer verilmemiş ancak bazı satırlar müellifi tarafından silinmiş veya karalanmıştır. Harekeli nesihle kaleme alındığı ve düzgün bir şekilde yazıldığı için eser okunaklıdır. Ancak okuma noktasında bazı kısımlarda mürekkep akmasına rastlanıldığı için zorlanılmıştır. Eser genellikle sade bir üslûpla kaleme alınmış olsa da Arapça ve Farsça kelimelere de oldukça yer verilmiştir. Bu durum okumayı zorlaştırmıştır. Yazmada iki adet koşma nazım şekli ve sekizli hece ölçüsüyle kaleme alınan destan şiirle birlikte mensur tarzda yazılmış didaktik bir metin de bulunmaktadır. Diğer hikâyeler ise mesnevi nazım şekliyle ve şehname “Fâ’ilâtün / Fâ’il’atün / Fâ’ilün” vezniyle kaleme alınmıştır.

Yazmada Türkçe kelimelerde sesli harfler çoğunlukla harekeli bir şekilde belirtilmiştir. Bu durum aruz vezninin kullanımından kaynaklanabilmektedir. Yazmanın dil ve imla özelliklerinden edindiğimiz bilgiler ışığında yazma için genellikle Eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri yaygın olmakla birlikte Osmanlı Türkçesi dil özellikleri de gösterdiği söylenebilir. Yazmada Eski Anadolu Türkçesi dil bilgisi özelliklerini örnekleyen “-ğıl, -ğil; +(n)uñ, +ıñ +uñ; -uban, -üben” eklerine rastlanmıştır. Cebraîl didi birin **bağışlağıl** (v. 26b/3), Cümlesi **anuñ** yüzün görmek diler (v. 13a/8), Ey ana ol ‘âsi **oğluñ** hod benüm (v. 22b/5), **Gelüben** Mekke dağında kuzuladum (v. 30a/1)

Kelimenin başında ilk hecelerde genellikle sesli harfe yer verilmemiştir. Bazı kelimelerde eklerdeki yuvarlak seslerin etkisiyle yuvarlaklaşmalar meydana gelmiştir: Girdi **içerü** ağladı dökdi yāşı (v. 32b/11) Bazı kelimelerde daima yuvarlak kullanım söz konusudur: Ağlamağdan devşürmedi **kendü** özin (v. 46b/11), Mu‘cizāt kıldı **cihanun** serveri (v. 46a/6). Üçüncü şahıs duyulan geçmiş zaman ve görülen geçmiş zamanın ekleri düz kullanılmıştır: Yedi gün yās tutub **oturdılar** (v. 59b/3), Gizler isen gizlegil şimdi **gelür** (v. 60a/6). Bazı kelimeler “e” sesi ile yazılmak yerine “i” ile yazılmıştır: di-, vir-. **Didi** çobān ol ki yer gök yaradan (v. 66a/4), İşit **imdi** ey beynamāz olan (v. 61b/7), Geldi Cebraîl ana **viridi** selām (v. 26a/11)

Bugün kullanılmayan (**ñ**) sesi de yaygın bir şekilde kullanılmıştır: Saña, aña gibi. G/ğ-v değişmesi meydana gelmemiş “güvercin” kelimesi “gügercin” olarak kullanılmıştır. Şağ yanına geldi bir **gügercin** uçar (v. 60a/3)

2a	
1.	Oldurur hem pādīşāh-ı bī-zevāl / Bī şebihü bī-nazır-i bī-mişāl
2.	Cümle ‘ālem yoğ iken ol var idi / Yāradılmışdan ğani Cebbār idi.
3.	Var iken Ol yoğ idi ins ü melek / ‘Arş ü ferş ü ay-ı gün hem nüh-felek
4.	Birdür ol birliğine şek yokdurur / Gerçi yanlış söyleyenler çokdurur
5.	Bāri ne hācet kılavuz sözi çok / Birdür ol andan özge Teñgri yok
6.	Ger dilersiz bulasız otdan necat / ‘Aşk-ı derdiye ayıdün es-Selāt
7.	Vaşf-ı Hākdan söyledin birkaç kelam / Vaşf-ı anıñ dil ile olmaz temām
8.	Muştafa mevlüdini yād idelüm / İşidenler cānı şad idelüm
9.	Kim şafā vire işiden cānına / Ola kuvvet-i dinine imānına
10.	Diñle evvel bir hikāyet idelüm / Mevlüdiñ sözine andan girelüm
11.	Ta bilesiz Mevlüdi kim ne imiş / Hürmeti <i>(silindiği için okunamamıştır)</i>

1b	
1.	Bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm
2.	Ḥazan mevlidün Nebī şallahu ‘aleyhi vessellem
3.	Allāh adın zikr idelüm evvela / Vācib oldur cümle işde her kulā
4.	Allāh adın her kim ol evvel ana / Her işi āsan ide Allāh ana.
5.	Allāh adı olsa her işin öni / Hergiz ebter olmaya anıñ sonı
6.	Her nefesde Allāh adın di müdām / Allāh adıla olur her iş tamām.
7.	Bir kez Allāh dise ‘aşkıle lişān / Dökülür cümle günah mişl-i ḥazān
8.	İsmi pākin pāk olur zikr eyleyen / Her murada irişür Allāh diyen
9.	‘Aşkile gel imdi Allāh idelüm / Derd ile göz yaşıyla āh idelüm.
10.	Ola kim rahmet kıla ol pādīşāh / Ol Kerim ol Raḥīm ü ol İlāh
11.	Oldurur Allāh ü Ḳuddüsüs-Selām / Rabbi bāki lā-yemutü lā-yanām

3a	
1.	Çün işitdi hātun anıñ sözün / ‘Aqlı gidüb yadı kıldı kendüzün
2.	İrdi ol vaqti aña ‘aşk -ı Muştafa / Toldı qalbi zevkı şevkıyla şafā
3.	Ol gice şevkıle yatdı ol nigār / Gördi düşünde Muḥammed şemsi var.
4.	Hāzır olmış cümle aşhabı bile / Cümle ali cümle aḥbabı bile
5.	Didi hātun bu güzel yüzli nigār / Kimdüdür ol buncılayın Gülizār
6.	Didiler muhtarı Muḥammed budurur / Hem daḥi Muḥammedü Aḥmed budurur
7.	Ol ḥabibe şevkıle virdi selām / Hülķile aldı selāmın ol hümām
8.	Ya Resulallāh deyü söyledi ol / Luḥfile lebbeyk didi aña Resul
9.	Ağlayuben ol nigār āh eyledi / Ben sana kemter karavaşım didi
10.	Baña lebbeyk dimege nedür sebab / Ey leḥafet madeni qāni edeb
11.	Didi aña ol şafi’ / Ol ḥabibü ol raḥmetul-ālemin

2b	
1.	Var idi Bağdad içinde bir kişi / Gice gündüz ḥayr idi anın işi
2.	Her Rebi’ül-evvel ayı Muştafa / Mevlüdin eyler idi ol pür-şafā
3.	Ol ḥabibüñ yolına qomuşdı bāş / Yederürdi etü etmek dürlü aş
4.	Bir Yaḥudi var idi cāri anuñ / Ki ‘adusı idi İslām ehlinüñ
5.	‘Avreti didi ana bir gün ey yār / Ne ‘aceb işdür kim eyler işbu cār
6.	Her Rebi’ül-evvel ayı bu kişi / Ḥayr idüben yedürdü dürlü aşı
7.	Ol Yaḥudi didi bilkim ey nigār / Bir ḥabibi vardur anuñ Gülizār
8.	Aḥmedü muḥtardurur anıñ adı / Cümle dilde vardur anıñ adı
9.	Bu ayın on ikisinde ey nigār / Hem düşenbe gicesi ol Gülizār
10.	Anesinden doğdı çün ol bedri tam / Cümle ‘ālem afitābı ol hümām
11.	Anıçün anda bayram ider ol / Her kişiye dürlü in‘ām ider ol

4a	
1.	Mevlüde itdikleriçün hürmeti / Anlara virildi imān hīlātı.
2.	Ger dilersin izzet bulasın / Mevlüde cān ile hürmet kılasın
3.	Ger dilersiz bulasız otdan necat / ʿİşkile derdile ayudun es-Sālat.
4.	Bundan eltaf bir hikāyet idelüm / Ravzı fāyıkdan rivayet idelüm.
5.	Bir ʿaziz var idi Zeyd oğlu ʿAli / Derler idi aña ol idi Veli
6.	Var idi dercarımızda şāliha / ʿĀbid idi zahid idi nāşīha.
7.	Bir gün eyledi o dünyadan sefer / Dünyaya gelen kişi durmaz gider.
8.	Bir filori kaldı ardınca hemān / Aña cennet nice olmasun mekān.
9.	Ol filori anesinden kaldı aña / Didi kim ne alaydım ben buña
10.	İş bu fikrile yürüken ol cüvān / Gördi bir yerde hālayık nāgehān.
11.	Müctemīʿ olub oqurlar Mustafa / Mevlüdini dinledi ol pür rıza.

3b	
1.	Şevkıle anub ululadın beni / Bil kabul itdi seni de ol ğani
2.	Saña imān hīlatın virdi aḥad / Sen benümle olırsersin ta ebed .
3.	Añā telkin itdi imān ol Resül / Şıdkile imāna geldi anda ol
4.	Uykusından uyanub red ol nigār / Ne derim olsun Muştafaya nem ki var
5.	Hem erid gördi hātun gördigin / Bildi hātunı Resüle irdigin
6.	Didi gördüm ben dāhi sen gördüğün / Hāk-ı pāyına yüzini sürdüğün
7.	ʿĀşık oldum ben de aña cānile / Tıldı gönğlüm nur ile imān ile
8.	Ol Resüle biz uyalım şıdkile / Yoluna cānı virelüm ʿışk ile
9.	Hem dāhi Hākka itaʿat idelüm / Mevlüd okutmağı ʿadet idelüm
10.	Tırdı anlar ahdi üzre bir karar / Eylediler dīn-i İslām āşkār
11.	Yılda bir kez mevlüdin eylediler / Natiyle halkı hoş toyladılar.

5a	
1.	Hāzır itdiler oraya bir tabib / Didiler ölmüşdür baq bu garib.
2.	Ol tabib baqdı cemāline aın / Aferin didi kemaline buın.
3.	Didi biliñ bu yigit ölmüşdürür / Leyk buna Haq nazar kılmışdurur.
4.	Anın için bu yigit daim güler / Bu imiş 'ālem içinde şir u ner.
5.	Gözin açdı ol yigit ol dem hemān / Qavmine didi ki olun şād-mān.
6.	Haq bu dem bana tecelli eyledi / Luḫf idüb beni teselli eyledi.
7.	Ölmeden cennetde yerim görmüşüm / Muṣtafa'nın meclisine irmişem
8.	Enbiyā vü evliya cārımdurur / Haqqı görmeñ daima kārımdurur.
9.	Güldüğüm budur benüm biliñ didi / Muṣtafa'nın mevlüdin kıln didi.
10.	İtdüğümçün mevlüdine hürmeti / Haq Teāla baña itdi raḫmeti.
11.	Böyle didi gözlerin yumdı hemān / Qavmi anıñ oldu ol dem şād-mān.

4b	
1.	Çünkü anı dinledi ol nev-cüvān / Gözlerinden kanlu yāş oldu revān.
2.	Ol gice yandı olarla ol cüvān / Gördi kim olmuş kıyāmet nāgehān.
3.	Çāğırub derlerse münādiler fülün / Kāndesin gel cennete gir şād-mān
4.	Mevlüde hāzır olanlar defaten / Cennete girdiler anlar cümleten
5.	Nāgehān bir qaşr-ı āli gördi ol / Aña girmek istedi ol bir uşul.
6.	Didiler mevlüd eyiden girür aña / Virmezüz biz girmeğe destur saña
7.	Uykusından uyanub āh eyledi / Gözyāşın ahına hem-rāh eyledi.
8.	Ol filori ile ol aldı taām / Mevlüd itdi yedi andan hāsu 'am
9.	Tā vefat idince her yıl ol-cüvān / Muṣtafa mevlüdin itdi şād-mān
10.	Güle güle itdi ol bundan sefer / İş bu fāni dünyāda kıldı güzer
11.	Şāndılar qavmi kim anı ölmedi / Öldüğünü kimse aın bilmedi.

6a	
1.	Ḥaḳ aña virdi mükemmel eyledi / Yaradılmışdan mufaşşal eyledi.
2.	Andan oldı aşikâre ü niḥan / Arş-ı ferş-i yiri gögi ins ü cān.
3.	Ger Muḥammed gelmeyeydi ‘āleme / Tāc-ı ‘izzet ermez idi ‘ādeme
4.	Ger Muḥammed olmayaydı ayān / Olmayıserdi zemīn ü āsumān
5.	Hem vesile olduğıyçün ol Resūl / Ādemin Ḥaḳ tövbesin kıldı ḳabūl.
6.	Nuḥ anıñçün ğarḳdan buldı necāt / Daḫı doğmadan göründi mu‘cizāt.
7.	Olmayub ‘İsa göge bulduğı yola / Ümmetinden olmağıyçün idi ola.
8.	Ceddi olduğıyçün anıñ ol Ḥalīl / Nār-ı cennet kıldı aña ol Celīl.
9.	Cümle anıñ dostluğına adına / Bunca ‘izzet oldı ol ecdadına.
10.	Çok temennā kıldılar Ḥaḳ’dan bular / Kim Muḥammed ümmetinden olalar.
11.	Ger dilersiz bulasız otdan necat / Aşk ile derd ile ayudun es-Salāt.

5b	
1.	Bir kişi kim mevlüde ‘izzet ḳıla / Bī ḥesāb Allah ana raḥmet ḳıla
2.	Gülizār’ın ḥürmetiçün ey ḫudā / Bizi andan bir nefes itme cüdā
3.	Ger dilersiz bulasız otdan necat / ‘Aşk ile derd ile ayudun es-Salāt.
4.	Ey ‘azīzler işte başlarız söze / Bir vaşiyet iderüz illā size.
5.	Ol vaşiyet kim derim her kim tuta / Misk gibi ḳoḳısı cānlarda duta
6.	Ḥaḳ Teālā raḥmet eyleye aña / Kim beni ol bir du‘ā ile aña.
7.	Her ki diler bu du‘āda buluna / Fātiḫa iḥsān ide ben ḳulına.
8.	Çünkü Ḥaḳ evvelliğın bildün ‘ayān / Dinle imdi ḳılaben şün’un beyān.
9.	Ḥaḳ Teālā ne yaratdı evvela / Cümle maḫluḳatdan kim evvel ola.
10.	Muştafā ruḫunı evvel kıldı var / Sevdi anı ol Kerim ü Girdigār
11.	Her ne dürlü kim sa‘ādet vardurur / Yahsı hūy gereklü ‘ādet vardurur.

7a	
1.	Çünkü 'Abdullah'a nūr virdi şeref / Cephesi nūr ile tıldı her taraf.
2.	Ger dilersiz bulasız otdan necat / Aşk ile derd ile ayudalım es-salāt.
3.	Düş görür bir gice 'Abdullah meger / Kim belinden bir uzun zincir çıkar.
4.	Ucı gökden yukarı arşa irer / Vardı ta 'bīr idene düşün şorar.
5.	Der mabir kim belinden er doğan / Ulu peygāmbir olub göge ağār.
6.	Bu sevinle yürürken ol cuvān / Anı bir hātūn görüb sordı hemān.
7.	Faṭıma derler idi Mürre kıızı / Gördi Aḥmed nūrını nā-gāh gözi.
8.	Ol dem içre 'āşık oldı ol aña / Didikim cānum fida olsun saña.
9.	Al beni çift eylegil kendünize / Yüz koyun çok deve virem özüne.
10.	Bugün algıl kıoma beni yarına / 'Aşık olan vuşlat ister māḥirane
11.	'İlmiyle bilmişdi hātun ol gice / Ana rahmine düşiser ulı ḥoca

6b	
1.	Ḥaḳ Teālā çün yaratdı ādemi / Kıldı Ādem'le müzeyyen 'ālemi.
2.	Ādeme kıldı feriştelere sücūd / Hem aña çok kıldı ol lutf ıssı cūd.
3.	Muştafā nūrun alnında kodı / Bil Ḥabibim nūrıdur bu nūr didi.
4.	Kıldı ol nūr anıñ alnında karār / Kıldı anıñ ile nice rüzigār.
5.	Şoñra Ḥavva alnına naql itdi bil / Turdı anda daḥi nice ay ü yıl.
6.	Şit doğdı aña naql itdi bu nūr / Anıñ alnında tecellī kıldı nur.
7.	Naql idüb nice ululardan o nūr / Virdi 'İdris ile Nūḥa sürür.
8.	İrdi İbrāhim'e İsmā'īl'e nūr / Varduğunca buldı ol gāyet zuḥūr.
9.	Tā beni 'Adnan'a irişdi o nūr / Tā Kenān'a ta Kıreys'e bā sürür.
10.	Çün beni Hāşimde zāhir oldu nūr / Buldı 'Abdulmuṭṭalib'deki zuḥūr.
11.	Bir oğıl virdi aña Ḥaḳ anı feta / Muştafa'ya ol olubdurur ata.

8a	
1.	Bağdı ‘Abdullah da gördi nūr yok / Oldum içre geldi ana ğuşsa çok.
2.	Didi ‘Ābdullah’a ol dem ey cūvān / Aḥmedin nūrını sevdümdi hemān.
3.	Belki şimden girü ol olmaz yüri / Cevherin gitmiş boş kalmış yeri.
4.	Ḳul didigi olmaz imiş bī-gümān / İlla Tañrı dedigi olur hemān.
5.	Ger dilersiz bulasız otdan necat / ‘Āşk ile derd ile ayudalum es-Salāt.
6.	Āmine Ḥātun Muḥammed ānesi / Ol şadefden doğdı ol dūr dānesi.
7.	Çünki ‘Abdullah’dan oldı ḥāmile / Vaqt irişdi hefte vü eyyam ile.
8.	Çün Muḥammed gelmesi oldu yakīn / Çok ‘ālāmetler belürdi gelmedin.
9.	Bil Rebī-ül-evvel ayı nīcesi / On ikinci gice İsneyn gicesi.
10.	Didi gördüm ol Ḥabīb’in ānesi / Bir ‘aceb nūr kim güneş pervanesi.
11.	Berḳ urub çıkdı evümden nāgehān / Göklere dek nūr ile tōldı ciḥān.

7b	
1.	Anınçün bugün algıldır beni / Zirā ḳorḳar gayriyle āla ānı
2.	Didi ‘Abdullah’a kim eve varayın / Sen nesin aşlın nedür bir şorayın.
3.	Geldi ‘Abdullah evünde söyledi / Anda olan sözi taḳrir eyledi.
4.	Didiler nola revādur al anı / Bu meşeldür kim severler seveni.
5.	Sen nazar ḳıl Tañrının taḳdirine / Nice māni‘dür ḳulun tedbirine.
6.	Faṭıma’ya ḳaldı kendi ğuşşası / Olmuş imiş nur Āmine ḥissesi.
7.	İşit imdi nice oldı ay ḥoca / Ḳudret Ḥaḳ ile meger ol gice
8.	Şulb-ı ‘Abdullah’dan endi ol Resül / Ana raḥmi eyledi anı ḳabul.
9.	Vardı ol dem nur Āmine alınına / Ṭurdı anda tā varınca yerine
10.	Geldi Ābdullah’a seḫerden ses yine / Diledi ol ḥātunı çift idine.
11.	Didi gel imdi alayın ey nigār / Ben de sana ‘āşık oldum bī-ḳarār.

9a	
1.	Bu gelen 'aşkına devr ider felek / Yüzine müştâkdur ins ü melek.
2.	Vaşfını bu resme tertīb itdiler / Ol mübârek nûri terğib itdiler.
3.	Âmine aydur çü vaqt oldu tamâm / Kim vücûda gele ol Hayru'l-enâm.
4.	Şuşadım gâyet harâretten katı / Şundılar bir cām tolısı şerbeti.
5.	İçdim anı oldı vücudum nura garğ / İdemezdüm kendümi nürdan firāk.
6.	Geldi bir aq kuş kanadıyle revân / Arkamı şığâdı kuvvetle hemân.
7.	Doğdı ol sâ'atde ol sulţân-ı dîn / Nûra garğ oldı semāvāt ü zemîn.
8.	Yaradılmış cümle oldı şād-mân / Ğam gidüp 'âlem yeniden buldı cân.
9.	Cümle zerrât-ı cihân idüb sada / Çağrışuben didiler kim merhabâ.
10.	Merhabâ ey 'Âlî Şulţân merhabâ / Merhabâ ey kân-ı irfan merhabâ.
11.	Merhabâ ey cân-ı cânân merhabâ / Merhabâ ey derde dermân merhabâ.

8b	
1.	Hem havâ üzre döşendi bir döşek / Adı Sündüs döşeyen añı melek
2.	Üç 'âlem dahı dikildi üç yere / Her birisin aydayım nire nire.
3.	Mağribü maşrıqda ikisi anıñ / Biri üstünde dikildi Kâ'benün.
4.	Endiler gökden melekler şaf u şaf / Kâ'be gibi kıldılar evim tavâf.
5.	Bildüm anlardan kim ol halkunyegi / Kim yakın oldu cihâna gelmegi.
6.	Yarılub dīvâra çıkdı nāgehân / Üç güzel hūrî bana oldı 'ayân.
7.	Çevre yânıma gelib oturdılar / Muştafâ'yı birbirine muştılar.
8.	Didiler oğlun gibi hiçbir oğıl / Yaradılalı cihâna gelmiş degül.
9.	Bu senün oğlun gibi qadri cemîl / Bir anaya virmemişdür ol Celîl.
10.	Ulu devlet buldun ey dildâr sen / Doğısardur senden ol hulq-ı hasen.
11.	Bu gelen 'ilm-ü ledün sulţânıdır / Bu gelen tevhîd i 'irfân kândur.

10a	
1.	İşbu heybetden Āmine hūb-rū. / Bir zamān ‘aklı gidüb geldi girü.
2.	Gördi gitmiş hūriler hiç kimse yok / Görmedi oğlın tezarru’ kıldı çok.
3.	Hūriler aldı taşavvur itdi ol / Hayret içre çok tefekkür itdi ol.
4.	Çevre yanın isteyü kıldı nazar / Gördi kim bir köşede Hayrū’l-beşer.
5.	Şöyle Beytullāh’a karşı ol Resūl / Yüz yire çomış u secde itmiş ol.
6.	Secdede bāşı dili taḥmīd ider / Hem götürmüş parmağın tevhīd ider.
7.	Didi kim ey Mevlā yüzüm tutdum sanā / Ya ilāhi ümmetüm virgil bana.
8.	Çünkü ben bu işleri gördüm ‘ayān / Qalması şabrum hemān düşdüm revan.
9.	Geldi ‘aqlum gördüm ol şāḥib-vefa / Gözlerim nūri Muḥammed Muştafa.
10.	Yüzi nūri gün gibi hoş berk urur / Çünkü gördüm göñlüme geldi sürür.
11.	Qaynadub nār-ı muḥabbet qānımı / Aluben bağrıma başdum cānumı

9b	
1.	Merḥabā ey kıurret’ül-‘ayn-i Ḥalīl / Merḥabā ey ḥaş maḥbūb-ı Celīl.
2.	Merḥabā ey raḥmeten li ‘l-ālemīn / Merḥabā şefī’ul-müznibīn.
3.	Merḥabā ey cümlemin maṭlubısın / Merḥabā ey ḥalığın maḥbubısın.
4.	Ey cemāli gün yüzi bedr-i münīr / Ey kamu düşmüşlere sen dest-gīr.
5.	Ey gönüller derdinin dermānı sen / Ey yaradılmışlarıñ sultānı sen.
6.	Sensin ol sultān-ı cümle enbiyā / Nūr-ı çeşm-i evliyā vü asfiyā.
7.	Ey risālet taḥtınıñ sen ḥātemi / Ey nübüvvet mührinin sen ḥātemi.
8.	Ger dilersiz bulasız otdan necāt / ‘Aşk ile ders ile ayudalım es-Salāt.
9.	Çünkü ol maḥbūb-ı Rāḥmān u Rahīm / Kıldı dünyāyı cemālinden naīm.
10.	Hūriler daḥı melekler geldiler / Aḥmed’i görüb ziyāret kıldılar
11.	Birbirine muştıladı her melek / Raqşa girdi şād u şevkınden felek.

11a	
1.	Yalın ayak bāşu açuḡ şaf u şaf / Eyleyiser ümmeti beni tavāf.
2.	Ol gice taḡl-ı beşāret urdılar / Ol gice şeyṭānı gökden sürdiler.
3.	Nice buḡhāne nice deyrü şanem / Yıḡılıb küfr ehline irdi elem.
4.	Dem-be-dem āvāz gelürdi yā Emīn / Seni ḡıldum raḡmeten li'l-ālemīn.
5.	Bildi 'ālem ḡalkı doğdı Muşṭafā / Cümle 'ālem buldı nūr ile şafā.
6.	Faşlı fi mu'cizatün- Nebi 'aleyhisselām
7.	Faḡr-i 'ālem irdi çün kırḡ yāşına / Ḳondı pes tāc-ı nübüvvet bāşına.
8.	İndi Ḳur'an āyet āyet beyyināt / Zāḡir oldı nice dürlü mu'cizat.
9.	Evvelā ol kim mübārek cisminün / Gölgesi düşmezdi yire resminüñ.
10.	Nūr idi bāşdan ayāḡa gövdesi / Bu 'ayāndur nūrun olmaz gölgesi.
11.	Bil mübārek bāş üzre her zamān / Bir ḡara bulut olurdı sāye-bān.

10b	
1.	Deprenür dudakları söyler kelāmı / Añlayamadım ne derdi ol hümān.
2.	Ḳulaḡım aḡzına ḡıttım dinledim / Söylediḡi sözi oldem añladım.
3.	Ḳaḡḡ'a baḡlayub göñülden himmeti / Der idi kim ümmeti vā ümmetḡi.
4.	Tıfliken ol diler idi ümmetin / Sen ḡocaldın terk idersin sünnetin.
5.	Ümmetim didi saña çün Muşṭafā / Vir şalavat sen de ana bul şafā.
6.	Faşlı-l fi'l vūḡuat fi leyleti veladet
7.	Mekke ḡavmi uluları bī-ḡilāf / Ka'be ol gice kılarken tavaf.
8.	Secde ḡıldı Kā'be gördi ḡās u ām / Düşmedi bir tāşı ḡoş ḡıldı ḡıyām.
9.	Rükni rükne Ka'be'nin virdi selām / Didiler kim doğdı ol Ḳayrül-enam.
10.	Ka'be bir şavt itdi ol dem nāḡehān / Didi doğdı bu gice şems ü cihān.
11.	Pāk idüb buḡdan küfrden ol Resül / Ḳurtarısar beni müşrikden ol.

12a	
1.	Āġu kattılar bañā bilgin yakin / Kim saña qaşd eyledi ā' dayı din.
2.	Dikdi ħurmāyı hem ol şāh-ı cihān / Dikdiġi sa'at yemiş virdi hemāñ.
3.	Faşlı Mi'racı Nebi Aleyhisselām
4.	Gel berü 'aşk odına yanıcı / Kendüyi ma'şūka 'āşık şānıcı.
5.	Dinlegil mu'cizin ol şāhın ayān / Āşık isen 'aşk odına tırma yān.
6.	Bir düşenbe gicesi taġkīk ħaber / Leyle-i ħadr idi o gice meger.
7.	Ol hümāyun baġtı ol ħadri yüce / Ümmü Hānī evine vardı ol gice.
8.	Anda iken ol ħabibi kāmile / Cennete var didi Ĥaġ Cebrāīl'e.
9.	Bir muraşsa' tāc-ı ħulle hem kemer / Hem daġı al bir Burāk'ı mu'teber.
10.	Ol Ĥabibi'me ilet binstün anı / 'Arşımı seyreylesün görsün beni.
11.	Cebrāīl çün cennete vardı hemān / Gördü kim kırk bin Burāk otlar hemān

11b	
1.	Her ne yere varsa varurdu ol / Bāş üzre dāimā dururdu ol.
2.	Ol mübārek gözlerinde mu'cize / Nicedür ol daġı eydeyin size.
3.	Nice kim önünde görürse 'ayān / Öyle ardından görürdi ol hemān.
4.	Oyāġın nice işitse 'ayān. / Öyle işidürdi uyurken hemān.
5.	Vaġy içün indik de Cibrīl-i Emīn / Gökden ayrıldıġı sa'atde hemīn.
6.	Cebrāīl'ün ħoġusın alurdu ol / Vaġy içün indigini bilürdi ol.
7.	Dudaġın depretse ol 'āli cenāb / Deprenürdi gökde māhı afitāb.
8.	İnci dişleri şua'ından gice / İgne düşse bulunurdu ey ħoca.
9.	Derlese dürler olurdu her deri / Ĥoş dererlerdi derinden düleri.
10.	Çün işāret kıldı ol maġbüb-ı Ĥaġ / Parmaġıyla gökde ay oldu iki şaġġ.
11.	Aġulı ħuzı ana ħod söyledi / Yeme bundan ya Resülallāh dedi.

13a	
1.	Kimde kim 'aşkın nişanı vardurur / 'Ākıbet Ma'şūka anı ırgürür.
2.	Gel berü ma'şūka ırgüreyim / Yüregın başına merhem urayım.
3.	Vasf fi Rakunnebi de Burāk fil-mi'rac
4.	Aldı Cebrail Burāk'ı ol zaman / Tā cenāb-ı Aḥmed'e geldi hemān.
5.	Ḥaḳ selām itdi saña ya Muştafa / Kim mübārek ḥātrın bulsun şafā.
6.	Didi kim gelsün konuqlaram anı / 'Arşumı seyreylesün görsün beni.
7.	Dāim ister ḥazretümden her melek / 'Arş ü ferş ü sidre çarḥ-ı nüh-felek
8.	Cümlesi anuñ yüzın görmek diler / Ayāğına yüzlerin sürmek diler.
9.	Gel gidelüm ḥazrete yā Muştafā / Muntaızırdır anda aşḥāb-ı safā.
10.	Bu gice ol gicedür kim yā emīn / Oliser 'ayn-el-yaḳın.
11.	Saña cennetten getürdüm bir Burāk / Da'vet-i Raḥmān'dur ey nür-ı Ḥaḳ.

12b	
1.	İçlerinde bir Burāk aḡlar ḳatı. / Yemez içmez ḳalmamış hiç ṭakati.
2.	Gözlerinden yāşı ceyhün eylemiş / Baḡrını derd ile pür-ḥün eylemiş.
3.	Didi Cebrail neden aḡlarḡın / Cebrail cāñ çeker daḡlarḡın.
4.	Özge yoldaşın yeyüb içüb gezer / Sen inilersin di cānın ne sezer.
5.	Didi kırk bin yıldurur kim yā emīn / 'Aşkdurur baña yemek içmek emīn.
6.	Nāgehān bir ün işitdi ḳulaḡım / Gitdi 'aḳlım bilmezüm solum saḡım.
7.	Yā Muḥammed deyüben çağırdılar / Bir şadā birle kim yürekler deler.
8.	Ol zamāndan bilmezem kim nolmuşum / Ol adun ıssına 'aşık olmuşum.
9.	Cenneti başıma 'aşḳ-ı ṭār ider / İşimi leylü nehār uş zār ider.
10.	Gerci zāhir cennet içre ṭururum / Ma'nada nārın 'azābın görürüm.
11.	Cebrail aydur Burāka ey Burāk / Virdi Ḥaḳ maḳşüdını gitme ıraḳ.

14a	
1.	Her birinden dürlü hikmet gördi ol / Tâ ki vardı Sidre'ye irişdi yol.
2.	Cebraîl'in durağıdır ol maķâm / Nüh-felek tâ ki tütâlıdan nizâm.
3.	Ķaldı Cebraîl maķâmında hemîn / Didi ana Rahmeten li'l-âlemin.
4.	Bilmezim bu yolları ben nideyim / Bir ĝarîbim bunda ķande gideyin.
5.	Cebraîl aydur Resûl'e ey Ĥabîb / Şanmaĝıl sen seni bu yerde ĝarib.
6.	Seniñ için yaradıldı nüh-felek / İns ü cins ü ĥûri cennet hem melek.
7.	Bunda ĥatm oldu benüm seyrân-gâhım / Mâverâsından daĥı yok aĝâhım.
8.	Bana böyle emr idübdür Zü'l-Celâl / Açmayam ben bundan öte perr ü bâl.
9.	Ger geçerssem zerre denlü ilerü / Yanarım başdan ayaĝa ey ulu.
10.	Didi Cebraîl'e ol şâh-ı cihân / Pes maķâmında tır imdi sen hemân.
11.	Râh-ı 'ışkdan çün şâķındun cânını / Sen kaçan görsen gerek cânânını.

13b	
1.	Ĥırdı yerinden hemân-dem Muştafâ / Ķodı tâcı başına ol pür-şafâ.
2.	Çekdi önine burâķı Cebraîl / Önine düşdi aña oldu delîl.
3.	Ĥoş süvâr oldu aña şâh-ı cihân / Açdı perrini burâķ uçdı hemân.
4.	Tarfet-ül-ayn içre ol şâhı ĥarem / Geldi Ķuds'e irdi vü başdı ķadem.
5.	Enbiyâ ervâhı ĥazır geldiler / Muştafa'ya cümle ikrâm ķıldılar.
6.	Pes geçüb miĥraba ol Ĥayr-ül-enâm / Enbiyâ ervâhına oldu imâm.
7.	İki rek'at ķıldı Aķşâ'da namâz / Öyle emr itmiş idi ol bî-niyâz.
8.	Faşıl fi grünc-nebi Milad-ı Semâ
9.	Gördiler nurdan örülmüş nerdübân / Nerdübândan oldılar göĝe revân.
10.	Ol gice durmadı cevlân eyledi / Şöyle kim iflâki seyrân eyledi.
11.	Gördi gök ehli 'ibâdetde kamu / Her biri bir dürlü tã'atda ķamu.

15a	
1.	Ne murādın var ise kılam revā / Eyleyem bir derde bin dürlü devā.
2.	Muştafa didi eyā Rabb-i Rahīm / Ey haṭā-pūş ü a'ṭası çok Kerīm.
3.	Ol za'if ümmetlerim ḥālî nola / Ḥazretine nice anlar yol bula.
4.	Gice gündüz işleri 'işyān kamu / Korkarım kim yerleri ola tamu.
5.	Yā ilāhi ḥazretinden ḥācetim / Budur kim ola maqbül ümmetim.
6.	Ḥaqq Ta'ala'dan irişdi bir nidā / Yā Muḥammed ben sana kıldım 'atā.
7.	Ümmetini sana virdim ey Ḥabīb / Cennetimi anlara kıldım nāşib.
8.	Yā Ḥabīb'im nedür ol kim diledin / Bir avuç toprağa minnet eyledin.
9.	Ben sana 'aşıq olıcaq ey latif / Senün olmaz mı dü-'ālem ey şerif.
10.	Zatuma mir'at idindim zatını / Bile yazdım adım ile adını.
11.	Hem didi kim yā Muḥammed ben seni / Bilürim görmeğe toymazsın beni.

14b	
1.	Çün ezelden bana 'aşk oldu delîl / Yanar isem yanayım ben ey Ḥalîl.
2.	Faşlun fi Markub-ı Nebi Refref
3.	Söyleşirken Cebraîl ile kelām / Geldi Refref önine virdi selām.
4.	Aldı ol şāhi cihāni ol zaman / Sidre'den götürdi ve gitti hemān.
5.	'Arşu kürsi görüben ol ḥoca / Geçdi yetmiş bin ḥicāb ol gice.
6.	Çünkü kâmusın görüb geçdi öte / Vardı irişdi ol ulu ḥazrete.
7.	Şeş-cihetden ol münezzeḥ Zü'l-Celāl / Şöyle bî keyif ana gösterdi Cemāl.
8.	Bî-ḥurūf ü lafz u şavt ol pâdişāh / Muştafā'ya söyledi bî iştibāh.
9.	Didi ki maşşudı maṭlubun benem / Sevdüğün cān ile maḥbūbun benem.
10.	Gice gündüz durmayub istedigini / Nola kim görsem Cemāl'in didigin.
11.	Gel ḥabībim sana 'aşıq olmuşam / Cümle ḥalkı sana bende kılmışam.

16a	
1.	'Aşk odundan cigeri püryan için / Derd ile kan ağlayan giryân için.
2.	Yâ ilâhi rahmetinle kıl ğarik / Eyleme nârı cahimine ğarik.
3.	Şol zamân kim müddeti ömri hayât / Âhir olup ire hengamı memât.
4.	Cânı şol demde bedenden duyar ola / Bizi imandan ayırma yâ ilâh.
5.	Şon nefesde şaklağıl imânımız / Tâ ki iman ile vara cânumuz.
6.	Biz günahkâr 'āsī mücrim kulları / Yarlığagıl kıl günahlardan beri.
7.	Hem dahı mizânumuz eyle şakil / Cennete girmeye lütfun kıl delîl.
8.	Ķabrimiz imân ile pür nür kıl / Munisi ğilmân ile hem ğuri kıl.
9.	Muştafa'ya hem-civâr it yâ Kerîm / Cennet-i Firdevs içinde kıl muķim.
10.	Lütf ile göster bize didârını / Ni'metinle toylağıl kullarını.
11.	Avf idüb isyânımız kıl rahmeti / Ol Ħabîb'in yüzi şuyu ħürmeti.

15b	
1.	Lîk varub da'vet it kullarımı / Tâ gelüben göreler didârımı.
2.	Ħaĳkın emri birle ol şahı kerîm / Ümmehânın evine geldi hemîn.
3.	Didiler ey kıble-i islâm dîn / Ķutlu olsun sana mî'râc-ı ğüzin.
4.	Biz kamu kullarınız en şâhısın / Gönlümüz göğünde Ruşen mâhsın.
5.	Ħaşre dek biz kullar ey zarbulibâd / Olmuşuz bin cân ile emrine 'ibad.
6.	Ümmetin olduğumuz devlet yeter / Ħizmetün ĳaldüğümüz 'izzet yeter.
7.	Faşıl fi'l-da'vat cami'â cemiül muradat
8.	Yâ ilahi ol Muĥammed ĳaĳķıçün / Ol şefâ'at kanı Aĳmed ĳaĳķıçün.
9.	Sidre vü 'arşı muallâ ĳaĳķıçün / Ol süluk ı seyr-i â'lâ ĳaĳķıçün.
10.	Sırr-ı pâķi Aĳmed'ü Muĳtâr için / Ķibriyâyı lemâ-ı didar için.
11.	Gözi yâşı ĳaĳķıçün 'aşıkıların / Bağrı bâşı ĳaĳķıçün şadıkıların.

17a	
1.	Böyle deyüp daim ağlar ol nigār / Gözlerinden yāş yerine k̄ān aqār
2.	Bir gün aşhāb bir yire cem‘ oldılar / Yā ‘Āli diñle sözimiz didiler
3.	Gel kerem kıl söyle o Gülizār’a / Gice gündüz yā kılmasun bu nāra
4.	Ağlamağla ele gireydi Resül / Yāhūd cān virmege ol pür-uşül
5.	Ağlamağla virir idiñ cānımız / Tek ele gireydi ol cānānumu
6.	Leyki bu emri Hūdādur nidelüm / Buña razı olalum şabr idelüm
7.	Geldi didi bu sözi oldum ‘Ali / Faṭıma’ya ağlama didi velī
8.	Yeriñ altında yata Şāh-ı Cihān / Nice ağlayuben itmeye fiğān
9.	Ah idüp bir kerre düşdi ol yere / Yoğıdı ‘aqlı ki kendüñi dire
10.	Nice vakitden ba‘de hayrū’l-betül / Kalkdı yerinden olup gāyet melül
11.	Didi kim diñle beni sen yā ‘Āli / Gel kerem kıl varup qabrine yā velī

16b	
1.	Hem kıyāmet varṭalarından emīn / Eylegil ey pādīşah ‘ālemin.
2.	Yā ilahi kılma bizi dāllīn / Bu du‘aya cümlelizden āmin.
3.	Destān-ı Fāṭimatü’z- Zehra Radıyallahü Teālā Anhā
4.	İşit imdi Fāṭıma ahvālını / Kim Resülden soñra noldı hālını
5.	Gice gündüz ağlamağa başladı. / Kāinātı dağlamağa bāşladı.
6.	Yemez içmez uyumazdı bir zamān / Şöyle kim hayretde qalmışdı hemān.
7.	Derdı vā ḥasreta vā firkatā / Nideyim ben yā baba vā veyletā
8.	Söyler idi her ne yere varsa ol /Ayda aydur idi kim k̄ānı Resül
9.	Böyle olur k̄ānı hürmet k̄ānı cehd / Qanı dostluq qanı şöbet ‘ahd
10.	Ol degil miydi bize her dem Ra’ūf / Ol degil miydi size her dem ‘aṭūf
11.	Ey yürek yān yüzi güneş mäh-ı cüm / Qara qara k̄āna k̄āna şāh-ı cüm

18a	
1.	Bu benim incildi çün oldum hilâl / Gitdi şâdi cânıma erdi melâl
2.	Fırkat ağusu tolu tolu kadeh / Nüş kıldım nice ben olam ferah
3.	Çün habîbün menziliñ oldı turâb / Bu cihân olsun harâb ender harâb
4.	Katı efgân eyleyüben dökdi yâş / Eriyüb şu olayâzdı anda taş
5.	Göricik kabri Habîbi girdigâr / Ditredi kabri üzre düşdi ol niğâr
6.	Kabr içinde Muştafâ ve Müctebâ / Didikim ey nür-ı ‘aynî merhabâ
7.	Katı müştâkım ciger-guşem saña / Va‘de bitdi gelisersin sen bañâ
8.	Şâd olub tırdı yerinden ol zamân / Eve irdi oldum içinde revân
9.	Başladı hem kendüzini kavşurmaga / Hem evin için tışın devşürmege
10.	Gördiler añı Hüseyin ile Hasen / Didiler ey ana noldun bugün sen
11.	Böyle ta‘cîl maşlahat noldı size / Lütfinızdan bir hâber virin bize

17b	
1.	Anda var gömelte sen yapıver / İçine anıñ dağı gül sepiver
2.	Anuñ adın Beytü’l-Ahżân koyâlum / Anda varub kâñlu yâş ağlayalum
3.	Sözini kıldı kabûl ol dem ‘Ali / Vardı anda bir ev yapıdı ol veli
4.	Her şabâh varurdu anda Gülizar / Nevha kılub ağlaridi zâr u zâr
5.	İştıyâkım geçdi hadden didi ol / Yağdı cânım nârı hicrin yâ Resûl
6.	Ne vâkıtden bunda bin şabr ideyim / Kendüme yâ ben nice cebr ideyim
7.	Ey dirîğâ zarı nice gizleyim / Vâkıtimi yâ ben nice gözleyim
8.	Fırkatiñ bahrine ben hüd düşmişüm / Hasretiñ nârına ben hüd yânmişüm
9.	Zahmeti fırkatlerim çokdur benim / Dağı her kez tākatum yoğdur benim
10.	Uş cerahat oldı yürek yâş ile / Gözlerimiñ nûrı gitdi yâş ile
11.	Çaddımı kıldum benefşe gibi ham / İşbu derde nice olasıdır ‘âm

19a	
1.	Taşradan ol-dem girüp geldi 'Ali / Ol nigār-ı gördi ağlar ol veli
2.	Didi kim yā Faṭıma noldı sañā / Niçün ağlarsın haber vir gel baña
3.	Baña niçün söylemezsin ey hilāl / İdiver baña nedür iş bu hāl
4.	Dir 'Ali'ye Faṭıma diñle beni / Bāki dutsun haq bu dünyāda seni
5.	Va'de yetmiş baña oldı 'ayān / Bitdi ol va'de bugün nidem ey cān
6.	Sen esen kal bu yola ben giderim / Sana Hasanla Hüseyñ'i işmarlarım
7.	Bu iki körpe kızları ey cān / Hoşça tutgıl dilegüm budur hemān
8.	İş bu sözleri işitdi çün 'Ali / Ah idüp ağladı anda ol veli
9.	Sana şıgındım İlahī hālimi / Virmege āsān kılvir cānımı
10.	Böyle didi ve hemān ah eyledi / Cānımı teslīm-i Allah eyledi
11.	Ahşamla yatsu arasında vefāt /Eyledi ol binti faḥri kāināt

18b	
1.	Bu sözi çünküm bulardan diñledi / Derdiyle ah eyleyüben iñledi.
2.	Gelin oğullar didi ey nūr-ı 'ayn / Yanına geldi Hasan ile Hüseyñ
3.	Birin aldı bir dizine ol nār / Birini aldı bir dizine hem yine
4.	Öpdi gözlerini yüregin tağladı / Yüzlerine baqdı ve çok ağladı
5.	Yüregin taşdan değilse gelin / Didi ey cānım oğullar nideyim
6.	Va'de yetdi biliñüz bu dem hemān/ Dedeñüz gel didi uş oldum revāñ
7.	Uş ecel erdi baña vā ḥasretā / Sizden ayrılmışım vā furkatā
8.	Āh kim yuyacak sizin başunızı / Kim yuyasar yā kim oğşar hem siziñ
9.	Şaçunızı kim tarayısar siziñ / Göziniz kim sürmeleyiser siziñ
10.	'Ömrümüñ soñ günidur bugün benim / Size kurbān olsun uş cānım tenim
11.	Bu yānum bugün sizin başunızı / Tarayayum hem siziñ saçunızı

20a	
1.	Aldı 'Āli'nin elinden Muştafā / aldı hayrette 'Aliyyül-murtaza
2.	Çün Resûlullah aldı yanına / ıldılar medh-i Senâlar cânına
3.	Gördiler ol hâli anda cāzi'un / Didiler ana eline rāci'un
4.	Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Vir Muhammed Muştafā'ya şalavat
5.	Hazā Dastanı Şeyh
6.	Allah adıyla sözi bed' iylelüm / Şonra maşşud ne ise söyleyelim
7.	Hem Muhammed'e virelüm şalavat / Dağı olsun taḥiyyätü tayyibät
8.	Ālma aşḫābına olsun dağı / Anlar idi ehli kerem hem saḫi
9.	Şöyle gördüm kitāb içre hikāyet / Yazmağa şayeste gördüm bigāyet
10.	Zamān-ı evvelde bir şeyh var idi / 'İlmi fazlıyla gāyet meşhur idi.
11.	Birgün niyyet eyledi ki hac ide / Sefer idüb Mekke şehrine gide

19b	
1.	odı misk-i 'anberle gül-āb / Ditredi üstünde anıñ afitāb
2.	Zāhir oldu ol eviñ içinde nūr / Toldı evün içi ervāḫ-ıla hūr
3.	Hem Ḥadice rūḫ-ı ḫāzır oldılar / Ol nigārın üstüne ağlaşdılar
4.	Hazır oldu enbiyā ervāḫ-ı hem / Didi mübārek sâ'adet utlu adem
5.	Yüzi güller gibi ol atmış idi / İçi tışı hem nura batmış idi.
6.	Üstüne vardı 'Ali eyledi yās / anlı yaş dökdi gözünden taş taş
7.	Hem didi cānum oğıllar geliñüz / Anañuz gitmiş cihāndan biliñüz
8.	Didiler 'adet üzre hem anı / abrine oyalum ol nazik teni
9.	Gördiler kim faḫri 'ālem pür-şafā / 'Ālemün şāḫı Muhammed Muştafa
10.	Ol mübārek ellerin ol dem hemān / abri içinden ıkardı nagihān
11.	oçdı ve gözüm nūr-ı didi sañā / Ki atı müştak idim geldin baña gide

21a	
1.	Heb halk düşerler harsızın ardına / Kovub gelürler ol mescidin yanına
2.	Mescide girdi deyü zannederler / Ol şeyhini tutub alub giderler
3.	Pādişah emr ider elin ve ayağın / Kesin anıñ kim bula ol layıgın
4.	Bu hāl eyler ve yerdı dellāl eline / Kimindeydi şehir içre biline
5.	Aldı dellāl çağırub nida ider / Biçare şeyh böyle yanınca gider
6.	Hırsızlık idenün hāli budur / Etmesin deyü herkese bildirir
7.	Soñra şeyh didigi böyle dimegiz / Beni hırsızlıkla yok bilmegin
8.	Böyle deyü idesiz sizler nida / Ne sebebden geldi bana bu bela
9.	Anası izini yoğiken Mekke'ye / Hacı için varub tavaf idem diye
10.	Bu durur anıñ cezası bilenüz / Ne belalar geldi bana görünüz
11.	Böyle didi bildiler şeyh oldığın / Bī kabāhat bu cezayı buldığın

20b	
1.	Anısı var idi gāyet 'ābide / Raızı degil oğlu kesersen nide
2.	Anasın bākmayub gitdi geri / Gör gene gelür başına ahiri
3.	Ol acuna eyledi ahir du'a / Baña mıdır eylegil yā Rabbenā
4.	Oğlumñ fūrkatı yandırdı beni / Şimdiden soñra neydem cān teni
5.	Gitdigin degil idem hiç rızā / Sen şefāat ol yā Muhammed Muştafā
6.	İlahi oğluma uqūbet götür / Taki anıñ işini sen tanır bitür
7.	Çok nüzur ile münacāt eyledi / Yārab du'āmı kabūl eyle didi
8.	Gitdi ol şeyh erdi bir şehre yine / Namāz kıлмаğa şehriñ mescidine
9.	Diñle sen ol şeyhe uqūbet ayırdığın / Anası beddu'āsını boldığın
10.	Ol arada bir hürsen bir eve girür / O şāhibi anın girdigin görür
11.	Ol hürsentür yıldığın bilür kaçır / Şeyhi olduğu mescid yanından geçer.

22a	
1.	Şeyh didi ki gözlerim yok görmege / Niçun havf edersin ta'âm virmege
2.	Pes anesi aldı etmek yedüre / Ol ğaribin qarnını toydura
3.	Bardağla şu getürdi içmege / Etmek ile açlığı kismege
4.	Yanına yakın gelince anesi / Düşdi ayağına ciger pāresi
5.	Ey ana ol 'āsi oğluñ hod benüm / Yolına qurban olsun cānum benüm
6.	Pes anası bilgi oğlı olduğın / Başına bunca bilalar geldigin
7.	Ana oğul bu hāle ağlaşdılar / Birbirinin boynuna şarmışdılar
8.	Didi ya Rab bildim hāli nolduğın / İsterim cānımızı aldığın
9.	Cānımızı qabz it yā Allah / Böyle dirlik istemem ey pādişāh
10.	Bu yüz qaralığıyla iş bu dünyada / Nice duravuz bu dar fenāda
11.	Bu münācātı çün itdi ta'âm / Ruğumı teslim itdiler vesselam

21b	
1.	Şeyhe indiklerine ağladılar / Birbirinüñ yüregın dağladılar
2.	Pes alub gitdiler ol anesine / Bırakdılar şavmağası yanına
3.	Anesi yine du'a ider idi / Yārabbi oğlum baña gönder dedi
4.	İtmiş isen bir belale mübtela / Hāşılı gönder baña anı Hūda
5.	Bir kere dağı göreym yüzini / İşideyim gene bir kez sözünü
6.	Böyle deyü ider iken ol nida / Qapu önünde işitdi bir şada
7.	Ben bir aç misāfirim qānı ta'âm / Qalmışım bu açlık içre şubh-u şām
8.	Anesi dizgil qapuya yā Âdem / Oğlı dir ki ayağım yokdur nidem
9.	Öyle ise sen uzat baña elin / Oğlıdır ki elimde bu kadar bilin
10.	Ya nice saña ta'âm yedüreyin / Ecnebisin nice yemek vireyin
11.	Yanına varmaq baña haramdurur / Yarın cehennem odna yandurur

23a	
1.	Begler başladı zulme / Rağbet kalmadı 'ilme
2.	Gel gözüm ağla hiç gülme / Zamān ahir zamān oldu
3.	Oğul ata söziñ tutmaz / Kız ana yolına gitmez
4.	Zulümden neşveler bitmez / Zamān ahir zamān oldu
5.	'İbādet lezzeti fil-hāl / Gidüp artdı hıyānet
6.	Hemān dünyāsıdur vebāl / Zamān ahir zamān oldu
7.	Namāzı kıl disen kılmaz / Şeri'at nicedür bilmez
8.	Bir kere mescide gelmez / Zamān ahir zamān oldu
9.	Şeri'at göge çekildi / Zulümle 'ālem yıkıldı
10.	Yüz şuyı yere döküldi / Zamān ahir zamān oldu
11.	Qārı dutmaz eriñ sözin / Eriñe ekşidür yüziñ

22b	
1.	Hak Ta'ala ruḥuna kılsun raḥmeti / Eylesün maḳāmlarını cenneti
2.	İmdi sen bu hikāyetden 'ibret al / Kim anaya 'āsi olsa nola ḥāl
3.	Oқuyanı dinleyeni yazanı / Raḥmetinle yarlıgagil bağını
4.	Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Vir Muhammed Muştafā'ya şālavat
5.	Qıssa-i Destānı Ahir Zamān
6.	Gözüm gel eylegil zārī / Zamān ahir zamān oldu
7.	Bulmazsın ḥaḳıḳi yāri / Zamān ahir zamān oldu
8.	'Amel kalmadı 'ālimde / Ki inşāf yokdur zālimde
9.	Vefā kalmadı 'ālimde / Zamān ahir zaman oldu
10.	Bu ḥalkın raḥatı gitdi / Cihānın miḥneti arttı.
11.	Zālimler ālemi tutdı / Zamān ahir zamān oldu

24a	
1.	Niceler olmuşdurur hırsız / ‘Aceb ‘ağılsız fikirsiz
2.	Huzura varmağa yüzsiz / Zamān aḥir zamān oldu
3.	‘Aceb qalmıŝız ḥüsrana / Gelmeyeydik şu cihāna
4.	Söz dinlemeyen divane / Zamān aḥir zamān oldu
5.	İrince ol ecel günü / Nidersin pes anı bunı
6.	İrdi aḥir zamān günü / Zamān aḥir zamān oldu
7.	Pes imdi nidelüm ey yār / Kıyāmetden ‘alamet var
8.	Ḥaqqı zikredelüm her bār / Zamān aḥir zamān oldu
9.	Ağla gel ey şadık ağla / Derd ile cigerin dağla
10.	Çürük işlerini ŝāğla / Zamān aḥir zamān oldu
11.	Oquyanı dinleyeni yazanı / Raḥmetinle yarlağıl ya ğani

23b	
1.	Çatar qāŝın kıŝār gözin / Zamān aḥir zamān oldu
2.	Bereket qalmadı kārda / Ḥaқиқat qalmadı yārda
3.	Zulm arttı kamu yerde / Zamān aḥir zamān oldu
4.	Gelür bir gün ecel sana / Görünce qalasın țana
5.	ŝaқın baқma ŝuna buna / Zamān aḥir zamān oldu
6.	Du‘āya varmayub qaçar / ŝanasın kuŝdurur uçar
7.	Qılurlar çāresiz nāçār / Zamān aḥir zamān oldu
8.	Qıyāmetden ḥaber bilmez / Arayub kendüni bulmaz
9.	ŝanāsın bāқidir ölmez / Zamān aḥir zamān oldu
10.	şeri‘at dinlemez ḥākim / Nice olur dimez ḥālim
11.	Ki ḥardilden daḥi zālīm / Zamān aḥir zamān oldu

25a	
1.	Oğlını zabaḥdan itdi ḥalaş / Aferin itdi ana ‘āmile ḥas
2.	İsmā‘il çün bābāsına söyledi / Kaḅırsı cömerddür Resül eyledi
3.	Didi sen misin cömerd yāḥud benüm / Söyle bābā ben cevabın dinledim
4.	İbrāhim didi cömerd ben olmışam / Senin gibi oğlu ḳurbān ḳılmışam
5.	İsmā‘il didi ki ben senden saḥi / Böyle der bābāsına oğlu daḥi
6.	Zira benden ḡayri oḅluñ var senüñ / Bir cānum vardurur illaki benüm
7.	Ben ölürsem anınla dinlenesin / Benüm yerime tutub eglenesin
8.	Ol oğlu İşḥaḳ peygamber anla kim / İsmā‘il’den soñra vermişdi ḥakim
9.	Ḥaḳ didi ikinizden cömerd benüm / İkinizde daḥi var emanetüm
10.	Ol fidāyı gönderen benum size / Anı getürmez misin dilinize
11.	Sizi sebh ‘azabından itdim emin / Böyle didi ana Rabbül-ālemīn

24b	
1.	Dastān-ı İbrāhim Ḥalilullah Şallallāhu Aleyhi Vesellem
2.	Ṭurmā bülbül demidür zār eylegil / Dosta ḥaḳıḳi yāri söylegil
3.	Bāşlayalum şimdi bismillah deyü / Zikr idelüm ruzi şeb Allah deyü
4.	Ḥamd idelüm biz ana leyl nehār / Ta ki ola cümle işde bana yār
5.	Hem şalat ile selām cümle ana / Kim ki vaşfin işitse ḳalur ṭana
6.	Muḥammed’dür Ḥazret-i Ḥaḳḳın ḥabibi / Cümle dertlülerin oldur ṭabibi
7.	Āliyle aşḥābına olsun temām / Anlaridi yār ḡari ḥāsı ‘ām
8.	İşit naḳl iderüm Ḥalīl İbrāhim’i / Bilesin ol Ḥüda sever kimi
9.	Ḥaḳḳ didi İsmā‘il’i boḅazlaḅıl / Ol münevver yüzini ḳāna boḅıl
10.	Ṭurdı emrine itā‘at eyledi / Ne dimekdür çünki dostı söyledi
11.	Oḅlu için geldi ol demde fida / Öyle efḑal eyledi anı ḥüda

26a	
1.	Māl ve evlādı şuglı var anda veli / Bu şuglı nice ola sevgili
2.	Haq didi baqmān evladu mālına / Nazar idün qalbine 'āmeline
3.	Halil'üm qalbinde gayri yoqdurur / Muhabbeti cümleden artuqdurur
4.	Dilersen tecrübe idin anı / Bilesiz ki bana Halil olanı
5.	Geldi Cebrā'il tecrübe itmek için / Haqqa Halil olduğın bilmek için
6.	Benī ādem şuretinde geldi ol / Tecrübe için ana tutmuşdı yol
7.	Yüksek dağ üzre turmuşdı İbrāhim / Nazar ider koyununa ol hakim
8.	Ol iki bin köpegi vardı anıñ / Ğaniligin seyr eyle ol sultānun
9.	Kimi saydicün anın hāzır idi / Kimisi koyununa nāzır eyledi
10.	Her köpek boynunda altun toqa var / Dünyā necisdür necis necise yarar
11.	Geldi Cebrā'il ana virdi selām / Didi Halil ve 'aleykesselam

25b	
1.	Melekler taaccüp itdi biğāyet / İsmā'il'e virmiş böyle kerāmet
2.	Haq kātında rütbesi yüce imiş / Vefad yanah kelāmında dimiş
3.	Meleklerle çoçı irsāl eyledi / Fidayile anı hoş hāl eyledi
4.	Haq Taalā anlara virdi cevab / İrdi hātifden hitāb bā şavab
5.	Didi ki 'izzüm celālüm haqqıçün / İsmā'il söyledi ki bir söz için
6.	Kim didi yā āyeti efal mātera / Böyle didi ol nesi hayrelverā
7.	Ger çoçı haml itse cümle melāik / Degül bu söz mükāfātına layık
8.	Bir söz daħi deyem anı diñlegil / Halil'in sehvāvetini anlagıl
9.	Raviler böyle rivāyet eyledi / Kim eşah naql ile bunı söyledi
10.	Haqqun dostı Halil İbrāhim idi / Meleklerdir niçün Halil'im didi
11.	Zira anın vardur evladı mālı / Pes nice olıser haqqın Halil'i

27a	
1.	Bu kişi kande giderse siz bile / řāhibhiz oldu var anun ile
2.	Kande gitse sizde dağı gidesiz / Siz ānın öldüğün şöyle bilesiz
3.	şoıra kendüni bildürdi Cebrāil / Māla benüm hācatüm yok didi bil
4.	Ben seni tecrübe için gelmişem / Hāķķa Hālıl olduğunı bilmişem
5.	İbrāhim didi Hāķķım Hālıliyim / Bağışladüğüm ben red itmişem
6.	Vardı girü mekânına Cebrāil / Suval itdi andan ol Rabbü'l-Celil
7.	Ne güzel Hālıl imiş ol İbrāhim / Tecrübe itdüm ben anı yā 'alim
8.	Gör ki nice olur imiş eşıya / şimdi vardur nice ebhal ađniyā
9.	Yer isem eksülür deyü havf ider / Birgün cümlesini birağub gider
10.	Taşadduķ itmege de varmaz eli / Fāidesiz malımı cem' itmiş deli
11.	Bunda hātem oldu bu kışışa ey hümām / Muştafa'ya vir salavat ile selam

26b	
1.	Kimindür bu kadar emvālü 'izām / Deyüben suvāl eyledi ol hemān
2.	Allah'ın emvālidür didi Hālıl / Lakin bende emānetdür şimdi bil
3.	Cebrāil didi birin bağışlağıl / Hāķķı zıkr it şülşün āl didi Hālıl
4.	Cebrāil "şubbuğ kuddusun Rabbenā / Ve Rabbü'l-melāıķe velruğ"didi ta
5.	Hālıl didi ki gezdiniz eylegil / şoıra nefsinı alasın didi bil
6.	İkinci kerre hāķķı zıkr eyledi / Yene aña Hāķ Hālıl'i söyledi
7.	Üçünci kerre hāķķı zıkr it dağı / Cümlesini alasın dir ol saçı
8.	Çobān ile köpegi koyun ile / Heb alasın anı Hāķķı zıkr ile
9.	Dörtünci kerre Hāķķı zıkr idesin / Ben 'abduni dağı alub gidesin
10.	Yene Cebrāil Allah'ı zıkr eyledi / Gör ol Hāķ Hālıl'i kim neyledi
11.	Pes İbrāhim'i çağırđı çobānlara / Sürünüz koyunı didi anlara

28a	
1.	Mescide bir gün ol dīn serveri / Şabaḥ namāzın kıldı ol gönül eri
2.	Oturırdı söykünüp mihraba / Va'z ider idi aşḥābına
3.	Cümle aşḥāblar hem anda bile / Şoḥbet iderdi bunlar Resullullah ile
4.	Ol Muḥammed kim aya beñzer yüzi / Ol yarın Ḥaḳdan diliser bizi
5.	Gördiler karşıdan kırk atlu gelür / Kırkı daḥi bile heybetlü gelür
6.	Ol yürüşle mescide çün geldiler / Çünkü mescid ḳapısına irdiler
7.	Muştafa'nun mescide inen bildiler / Ḳamusı atdar aşığa indiler
8.	Girdiler mescide virdiler selām / Şaf u şaf olub karşı durdılar tamām
9.	Didiler kim gösterün bize peygamberi / Ol ki bir dem dinimize bāṭıl didi
10.	Kimdür ol bizlere bāṭıl diye / 'Ālem içre böyle da'va eyleye
11.	Söylen ana bu sözi söylemesün / Ve söyler ise burada durmasun

27b	
1.	Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Vir Muhammed Muştafa'ya şālavat
2.	Oḳıyanı dinleyeni yazanı / Raḥmetinle yarlıgaḡıl yā ḡani
3.	Hazā Destān-ı Geyik Budur
4.	Evvel Allah adın yād idelüm / Ḳayḡulu gönülleri yād idelüm
5.	Başlayālüm söze çün Allah deyü / Evvelinde faẓl-ı bismillah deyü
6.	Başladam bir mu'cizāt uş gül gibi / Şerḥ idelüm ḳapuna bülbül gibi
7.	Muştafa'nın mu'cizātın söyleyim / Diñler isen ben saña şerḥ eyleyim
8.	Diñle imdi bir 'ācaib ḥoş ḥaber / Muştafa'dan öyle ey şāḥib-i kemāl
9.	Gör ne kıldı Tanrı'nin Peygamberi / Yaradılmışdan hem oldurur serveri
10.	İşid imdi ayda ben bir mu'cizāt / Ol Resül Hāşimi ol pāk zāt
11.	Ol Ḥabibu'l-lāḥ Muhammed Muştafa / Dīn ider kendüsi pāk-i şafā

29a	
1.	Dağ canāvarı kaçan söyleyesiz / Senün peygamberligin nice şerh bilesiz
2.	Hiç kimse kılmāmıdır işbu işi / İşbu sözi söylemez aklıllı kişi
3.	Didiler elümüzden geyigümüz alsa / Fi'liyle bize cāzuluğ kılsa
4.	Bizi kendü ümmetine döndüre / Ol bilmeze daği mahrum göndere
5.	Kırk kişi avlayuben tutmuşuz / Bir gice daği yabānda yatmuşuz
6.	Resül aydur hele cözün siz anı / Söylesün ol yeri gögi yaradanı
7.	Çözdiler ol geyik ağağımı / Yerin tutuben boğazının bāğını
8.	Bağlu yerden geyicegi aldılar / Muşafānun huzuruna vardılar
9.	Didi cezin boğāzın hemān / Beyān etsün peygamberligüm size hemāñ
10.	Bunlar derler cözsek geyik kaçār / İki segirtse dağa yeter
11.	Resül aydur sözüm tutun cözün / Geyigünüz kaçār ise beni öldürün

28b	
1.	Yoksa anıñ sözine inānmazız / Söyleduğı sözi gerçek tutmayız
2.	Bize peygamberligin kılsun biyān / Ger yok ise sözi içinde yalan
3.	Ömer aydur ben varayım / Zülfiķār ile çamusın kırayım
4.	Resül aydur şabr edin bir göreyim / Her ne ise muradları söylesün
5.	Anar aydur varuben oturbazı / Bir kez karşusına durmazız
6.	Bize peygamberligi kılsun 'ayān / Yok der ise sözi olur heb yalan
7.	Aydur iken bunları anda cezir / Bağdı gördi ol Muħammed ey yār
8.	Bir geyik anda bağludur ata / Kim görüben kıldı anı hayretā
9.	Taşma ile bağlu ayağı hem bāşı / Sel gibi aķāriken gözinün yaşı
10.	Resül aydur cözün geyik söylesün / Benim peygamberligim size şerh eylesün
11.	Kāfir beyi işidüb güler anı / Görüb aydur ne demek olur yağni

30a	
1.	Gelüben Mekke dağında kızuladum / İki kızıcık doğurdum gizledüm
2.	Erken durmuş idüm ot otlayım / Gerü gelem kızuları südleyim
3.	Bu kāfirler gelüben avladılar / Tutuben dört yanım bağladılar
4.	Kaçmağa yok idi bende mecal / Kardaşı yavı kıalan ne mecal
5.	Kişinüñ kardaşı yürek bağıdır / Mālī mülki bahçası hem bağıdır
6.	Kardaşı yāvı kıalan kişi ne olur / Kamulardan gönli hem alçāk olur
7.	Şimdi oldu baña köynin ağı / Neyleyem ol iki kıuzı dağı
8.	Dişleri yok dağı ot otlayalar / Neyleyeler ol dağda sütsüz bular
9.	Yā Resül bana kefil ol bugün / Yüregim derdine dermān ol bugün
10.	İrişsin ol iki kıuzı belere / Halimden haber vireyim ben anlara
11.	Kamu dertlülere sendendür deva / Bana bugün dağı sen kılgıl deva

29b	
1.	İşbu söze raız olub dürdiler / Geyigi boğazını çekdiler
2.	Çün çekeldi geyik geldi mağfile / Hağ çalabın adın getürdiler
3.	Hağ Çalab dil virdi luğfundan ana / Vir şalavatuna didi ideyim sana
4.	Aydur ey iki cihānun serveri / Hağ çalabun sevgili peygamberi
5.	Tañrı birdür sen Resülsün bī-gümān / Yerde gögde işbu söz oldu 'ayān
6.	Her ki bunda bugün Hağ bildi anı / Oddan azad olıser yārin cānı
7.	Her ki bunda seni Hağ bilmedi / Yārin ol tamu otına kaynadı
8.	Yedi tamu kaynayub zağğum ola / Yüzi kıara yedügi zağğum ola
9.	Her ki senün hükmüne fermān ola / Yedi cennet yoldağı imān ola
10.	Ben dağı geyik canavarım yā Muştafā / Bu ğarib başım çok gördi cefā
11.	Çin elünden gelmiş idim ben ğarib / İster idüm kardaşı yāvı kılub deva

31a	
1.	Yamān oğdur uğramāsun kimseye / Kızısından ayrılmayān anı kimler duya
2.	Akār imdi geyigden göz yāşları / Yel gibi geçer idi dağı tāşları
3.	Dağ tāş dere tepe dimez geçer / Yaş yerine gözlerinden kân saçār
4.	İrdi aydur ey iki körfe kızu / Nice şorayım sizün hālünüzi
5.	Gönlünüz bāri yüz göz göreyim / Karnunuz aç ise ve hem emuzeyin
6.	Ey iki körfe kızu bilünüz / Şimden girü anasız kaldunuz
7.	Bunlar aydur ana ne duydu cānun / Dilüne gelmez idi böyle söz senin
8.	Yā anā ne oldu bugün size / Didigün yok idi bu sözi sen bize
9.	Geyik aydur kâfire tutulmuşum / Hağ Resül'ün kefil virüb gelmişim
10.	İşbu sözi sözi işidüb ağladılar / Anası her biri helalleşdiler
11.	Qobuzı budağ içinde olalum / Tañrı Resül'ine kırbān olalum

30b	
1.	Cümle ümmetüne sendendür meded / Sana rahmet ide ol ferd ü şamed
2.	Boynuna al varayın ol kızılara / Ol anasız kıalmış öksüzlere
3.	Varın anlar ile hālalaşın / Tañrıya işmarlayuben geleyim
4.	Çün işitdi Muştafa bu sözlere / Yāş ile tıldı mübārek gözleri
5.	Resül aydur kâfire sözüml tutun / Bu geyigi bana bağışla ya şatun
6.	Yā kefil olayım kıılın kıbul / Eger geyik gelmez ise der Resül
7.	Geyigün iki bahāsın alasin / Yāhud her ne der isek kılasın
8.	Anlar aydur denmez eksik şatālum / İlla kefil olur isen tutālum
9.	Geyigümüz gelmez olur ise ya'ni / Bellü bil kim öldürürüz biz seni
10.	Razı olub bu kıavli kııldılar / Geyigü ol demde şālıvirdiler
11.	Çıkdı geyik derd ile girdi yola / Vay ana kim kıızılardan ayrıla

32a	
1.	Aldı Cebrāīl geyigi getürdi / Muştafā'nun huzurına yetürdi
2.	Geldi geyik ortaya yā Allah deyü / Hālimi gör yā Resüllullah deyü
3.	Siz 'ayublaman benüm giç geldüğüm / Size ma'lumdur benim ne olduğum
4.	Ol kāfirler gördi geyik geldüğün / Muştafā önine gelüb durduğın
5.	Kırk deh şol dem Müslümān oldılar / Küfri koyub dini İslām buldular
6.	Yetmiş er idi bular kavmi bile / Cümlesi imān getürdi dili ile
7.	Muştafā aşhābı ile şād oldılar / Küfri koyub dīni İslām buldular
8.	Kāfirleri dīni İslām'a döndürdiler / Cehudi eyü dīne döndürdiler
9.	Nefsüni eyle Müslümān şadr-ı dīn / Kim ola tāmü odundan emin
10.	Ol vakit geyigi gönderdiler / Din 'ayān olunca neler gördiler
11.	Nefse uyub itdün ise gıybeti / Beg 'acebdür sen görürsün cenneti

31b	
1.	Geyik aydur ben gideyin aradan / Rızķunuzu vire sizin yaradan
2.	İşbu sözi söyleyüb döndi gerü / Dinle imdi Tañrı emrin gel berü
3.	Ağlayuben geyik girdi yola / Vay ana kim kızısından ayrıla
4.	Yaman aķudur agramasun kimseye / Kızılar ayruğın oldum duya
5.	Ol kāfirler begi adamların yolladı / Varın yolda tuzaķ ķurın didi
6.	Geldiler tuzaķ ķuruben gitdiler / Ol geyik tuzaķda giriftār itdiler
7.	Kaldı geyik tuzaķ içre ağlayu / Haķ çalab buyruğına bel bağlayu
8.	Aydur ey 'ālemlerün sırrın bilen / Ey ķamu dertlere dermān viren
9.	Hiç kāyırmazım baña oldı cefā / İlla kefilim oldı Muħammed Muştafā
10.	Dertlüyim dermān irüşdür yā ģakim / Ben zaīf kerem lütfından umārum
11.	Tiz irişgil geyigi getür didi / Muştafā'nun huzurına yetür didi

33a	
1.	Gevdesi yok idi gözi yaşdı / Şehid olmuş iki göz yaş idi
2.	Gevdesi yok ne ayak var ne eli / Bir kesük başdur hemân söyler idi
3.	Şakālı akdur şanāsın nūr akar / Nūra batayur yine her kim bakar
4.	Yüzi yere urub kıldı zāri / Zāri zāri ağladı peygamberi
5.	Cümle aşhābun içi yanar aña / Kamusı ol baş için kanar țana
6.	Şahābeler çünkü gördiler anı / Heybetinden kamunun korqđdı cānı
7.	Ťurdı geldi Tañrı arşlamı ‘Ali / Ol başı götürmege kıldı veli
8.	Çekdi başı bir kez alamazdı / Muştafā’ın huzurına yetüre
9.	Ťıtdı başı yerinden götüre / ‘Aklı gitdi ne olduğın bilmedi
10.	Ĝayret itdi ol başı götürmege / Resül hāzretine yetürmege
11.	Ķuvvet itdi ol başı götürmedi / Miskāl zerre yeründen ayurmadı

32b	
1.	Nefse ceza kılanların yeri / Uçmāk olur toptolu içi ħuri
2.	Uş temām oldu bu dem bu mu ‘cizāt / Vir şalavat Muştafā’ya hoş nihād
3.	Fā‘ilatün fā‘ilatün fā‘ilat / Muştafā ruhına vir şalavat
4.	Hazā Dastān-ı Kesik Baş
5.	Başlayālum söze bismillah ile / Duruşālum dün-i gün Allah ile
6.	Bir hikāyet dilüme geldi arı / Edelüm ger ĤaĶ kıılır ise yāri
7.	ĤaĶ izniyle bu dilüm söyleye / Muştafā mu ‘cizatın şerĥ eyleye
8.	İşidüb Müminler uş kıla țana / Hem şalavat vireler çok çok ana
9.	Oturırdı Muştafā dört yāri ile / Otuz üç şahābı hem cümlesi bile
10.	Her biri bakārlar idi Resül yüzine / Hem kulak urmışlardı şerbin sözine
11.	Gördiler kim bir kesek ādem başı / Girdi içeri ağladı dökdi yāşı

34a	
1.	Qal'a şehri benüm şehrum idi / Hızır İlyas munis yārim idi
2.	Bir hātunum ve bir oğlum var idi / O ikisi benüm ile yār idi
3.	Oğlum ile gövde mi bir dev yedi / Yā Muhammed sen şefā'at kııl didi
4.	'Avratımı aldı girdi kuyuya / Kaygu koymaz gözlerimi uyuya
5.	Yā Muhammed vir 'Ali'ni sen baña / Ben daği du'acı kulum sana
6.	Tā ki varub anda devi öldürem / Yanmış odlarımı söyündürem
7.	Ger şefā'at itmez isen sen baña / Ahiretde davacı olurum ben sana
8.	Böyle didi Aḥmed'in yandı cānı / Turu geldi Tañrının arslanı veli
9.	Didi destür vir ana ben varayım / Zülfiḳār ile ciğerin yarayım
10.	Yā ben ölem yā devin başın kesem / Yer üstüne güreşüb devi yenem
11.	Yüksek başın gövdesi alam / Yer dibinde dīn için kıılıç cālam

33b	
1.	Çünkü başı götürmedi ol gāzi / Na'ra urdı ditredi dağ tāş halkı
2.	Heybetinden 'Ali'nün haşşı gider / Ol baş aydur yā Resūlallah 'Ali nider
3.	Quvvetine yāziḳ olmasun söyle ana / Hem de söyle hiç zahmet eylemesün baña
4.	'Ali gibi yüz daği olur ise / Qāmusı dava kılub gelür ise
5.	Kimse yerümden beni götürmeye / Zerre müşḳāl yerimden ayırmağa
6.	Zirā kim haḳdur benüm ile bile / Söyleşürüm dün ü gün Allah ile
7.	Ben murad-ı maḳşuduma irmişim / Bī-gümān Tañrı dīzārın ben görmişem
8.	Elli bir defa varmış idim ben ḥacca / Yatmaz idüm çok ḡaribe çok ḥacca
9.	Yürür idüm yeryüzünde at ile / Çıkar idüm göge mu'cizat bile
10.	Gāh girdüm adam şüretine / Ki çıkardum melaikler kātına
11.	İsmi 'Azam du'asın oḳur idim / 'İsa ile ben namāz kıılır idüm

35a	
1.	Çün namāzdan fark olurdu Ali / Kesikbāş'da namazdan kurtulur idi
2.	Siler idi Kesikbāş'ın tozunı / Öper idi ol mübārek yüzünü
3.	Yedi gün bunlardan gün gider / Sürüşe sürüşe bir menzile yeter
4.	Ayıtı 'Ali işbu mudur ol ara / Kim divü aldı 'avretünü ey yera
5.	Kesikbāş didi budur gör nidesin / Çāresi nedür bunun sen ne idersin
6.	Bağdı gördi pek derin kıyu / Cehennem kıyusıdır yoğdur şuyu
7.	Dir 'Ali kim şıdkını tutğıl eri / Düşeyim ger Hağ kılor ise yāri
8.	Ana sicim kıpusı derler idi / Dev anda ādemleri yer idi
9.	Döndi bir kez Düldül'e bağdı 'Ali / Kemendi ucun bir tāşa tağdı 'Ali
10.	Beş yüz kıulaç kemendi bağladı / Düldül ile ol Kesikbāş ağladı
11.	Tutdı kemendi 'Ali az az iner / Yedi muşhaf Kıur'an'ı ezber ider

34b	
1.	Alurum hem deyü elinden 'avratı / Tañrı hağkıçün binmeyüm atı
2.	Ayruğ erenler ile oturmuşam / Hem erenler meclisine varmayum
3.	Resül aydır yā 'Ali varma aña / Olmasun ki bir ziyān ide sana
4.	'Ali aydur çare yoğdur varalum / Alnıma yāzılanı görelüm
5.	Düldül'e bindi köşendi Zülfikār / Hasan ile Hüseyin ağladı zār-ı zār
6.	Deldiler yandı düşdi bir münzile / Gitdi 'Ali ile hem Kesikbāş ile
7.	Otuz üç bin şağābe hem bile / Sür tediler heb yāşların eller ile
8.	Dün ü gün sürdi Düldül atı / Ol Kesikbāş giydür onuncı kıatı
9.	Şanāsın kim kıanadı var uçār / Dağ tās duymaz yuvarlanur geçer
10.	Üç oğ atım Düldül'den önden gider / Yedi muşhaf Kıur'an'ı ezber aydır
11.	Kıanda kim 'Ali diler namāz kııla / Ol Kesikbāş kılor 'Ali eylebil

36a	
1.	Didiler iş bu saraydan içre / Başımı öldür anın her dem ilerü
2.	Anda varur her zamān ol yer içer / Yedigi ādemdür ömri geçer
3.	Du ‘a kılub yürüdi ‘Ali andan yana / Kim göre devi yurdu ana
4.	Çok kadem urdu ‘Ali ol araya / Gördi bir leş beñzer ol mināreye
5.	Yātmiş uyur heybetle ol lain / İçi tolu zehr idi hem kibr-i kin
6.	Tütüni ağızından burnundan çıkār / Toğunırsa her kime anı yāqār
7.	Tubeye beñzer idi ānın başı / İşlememiş her kez ol eyü işi
8.	Barmaqları beñzer şarı hıyāra / Ağızından nefesi şöyle çıkāra
9.	Hışāra doğınsa burcunu yıkār / ‘Ali ol dem urdu Zülfiķār
10.	Diledi kim kıla divi iki pāra / Şoñra kendüzi gitdi hayāle
11.	Sen bunı yāturken öldüresin / Kamu ‘ālemi özge güldiresin

35b	
1.	Ener idi tırmadan Yolaķ katı / Getürürdi tekbirü şalavatı
2.	Beş yüz kulaç kemendi ile endi ‘Ali / Kālmadı kollarının her giz tākati
3.	Tañrı adın getürürdi diline / İrdi kemendinün ucu ‘Ali’nin eline
4.	Bakdı gördi kıyunun dibi yıraķ / Kendüzine dersin elden burāķ
5.	İsm-i ‘Azam du‘asın bilür idim / Ol kemendi ucunu elden kıdum
6.	Üç gün ve üç gice iner idi / Kāh bāşı kāh ayāğı donar idi
7.	Ertesi vü gice olduğın bilür idi / Göziyle hem namāzın kılur idi
8.	Tā ki dördinci gün irişdi yere / Tañrıya şükr idün ‘aqlını dere
9.	Geldi ‘aklı başına açdı gözin / Hāķķa irüb secdeye sürdi yüzün
10.	Vir şalavat şıdkile peygāmbere / Raķmet bula kim ana çok şalavat vire
11.	Şordı Hāzret-i ‘Ali dev yerini / Kāndedür bir göreyim evvela didi

37a	
1.	Gürzi eline aldı ve yürürdi / Yâ 'Ali kendüzine hâzır ol didi
2.	'Ali şoldem ayâğın urdı bir t̄şa / 'Ali topığına degin batdı ol t̄şa
3.	Hâk çalab ferîşter verirdi / 'Ali'ye ol div zaħmından şakladı
4.	Üç kez urdı 'Ali'nün kalkanına / Herkes elem gelmedi anun cânına
5.	Növbet dikdi 'Ali'ye kim vara / 'Ali'ni urdı bu kez Zülfiķâr'a
6.	'Ali aydur iķrâr it peygambere / Kim senün canun hemân ol kırtara
7.	Dev aydur bin yaşadum dimedüm / Bin başumda din kaygusın yemedum
8.	Ölürsem diyemim ben bu sözi / Kaķdı 'Ali kana döndü iki göz
9.	Zülfiķâr'ı çaldı devin başına / Kesdi devi geçdi saray t̄şına
10.	Ol Müsülmâñlar geldiler kıamusı / Ol devün hazresini aldılar
11.	Her biri hâlu hâlince mâl aldılar / Yürüyüb kıuyu dibine geldiler

36b	
1.	Evvel uyanır yerinden öldür devi der / Ne idiser ol anı gördi der
2.	Na'ra urdı ol gâzilerün başı / Çatladı ol sarayın içi tışı
3.	Düşmân ol na'radan uyânmadı / Hiç na'ra onu cânına boyanmadı
4.	Bir na'ra daħi urdı beñzer aña / Gökteki ferîşter kıaldı tana
5.	Div duruben 'Ali baķar bilür / Dişini dişine urdı od şaçılır
6.	Sen mi geldin ya 'Ali düşmanımız / Senün adınla yıkıldı cânımız
7.	Sen kesmişsin nice devler başını / Sen aķıtdın nice gözler yâşını
8.	'Ali aydur seni daħi öldürem / Ol div aydur yâ 'Ali seni ben yiyem
9.	Dünyada ayruķ Müsülmân kıomayam / Hiç kimseden ğam u ğuşşa yemeyem
10.	Yıķayım Mekke ol Medine şehrini / Ne danışmendini kıoyam ve ne kıavmüni
11.	Böyle didi durdı berinden vara / Bin baķman kıürsi varidi yâra

38a	
1.	Haza Destān-ı Şulh Kız
2.	Her kim bu dünyāda yohsulluğa / Şabr kılayık ol kulluğuna
3.	Çul isen hağdan gelene şabr it / İtmez isen Mevlanuñ mülküne doğru git
4.	Ādem isen işbu sözi anlağıl / Derde imdi şabr it rahmete sen şükür kıl
5.	Diñle imdi ideyin bir mu‘cizāt / Muştafā’dan ol Resül kâināt
6.	Şehr-i Şām’da var idi bir Yahudi / Mālī milki çok idi ol cühud
7.	Hiç hesābı yok idi altununun / Dünyālığı çok idi yavlağ anun
8.	İlla içi çolu idi kibr i kin / Muştafā’ya düşmān idi ol ite
9.	Bir Müslimān koñşu idi ol ite / Ol cühudı melune ol la‘nete
10.	Müslimānuñ dünyālığı tār idi / Muştafā’yı gāyet bek severidi

37b	
1.	‘Ali daği Kesikbaş yarın alır / Yürüyüp kıyu dibine gelür
2.	Bir şahābe ol hātunı görür / Yedi kez nebiye şalavat getirür
3.	‘Ali al götürüb du‘a eyledi / Bunlār daği cümlesi āmin dedi
4.	Gördiler kendülerin kıyu ağzında / Tañrıya çok şükür eylediler anda
5.	Yürüyüben Mekke t̄abi ettiler / Götürüben Muḥammed’e ol hātunı yetürdiler
6.	Ebubekir, Ömer, Oğmān nākiya binür / Sevünşüben ‘Ali kātına varur
7.	Ol Kesikbaş’ın sevdiğin getürdiler / Muştafā Ḥazretine yetürdiler
8.	Resülullah elin götürüb du‘a eyledi / Ḥağ Teala Kesikbaş’tan verdi
9.	Anlar daği murādına erişdiler / Elleriyle daği anda sarmaşdılar
10.	Sen daği murādına erişesin / Sevdüğine daimā bulaşasın
11.	Fā‘ilatün fā‘ilatün fā‘ilat / Muştafā ruḥına vir şalavat

39a	
1.	Cühud eydür ne derim diñle sana / Ey Müsülmân söyle söziñi baña
2.	Cühud aydur dirligün nedür saña / Niçün qasâvet idersiz cânun senün
3.	Cehud çünki şordı bunun dünyâlıgım / Ol Müsülmân didi buña taqşırılıgım
4.	Ol Müsülmân der diye âh eyledi / Nidelüm çün Allah böyle eyledi
5.	Aş bulmayub gey katı olduq biz zebün / Faqr odunda yüregümüz oldu ğun
6.	Üç gün oldu loqmamız yok yemeye / Kimsemüz yok hâlimüzi dimeye
7.	Acudan büyükdı ‘avretimle kızım / Hâlim iş bu resme söyledim sözüm
8.	Ol cühuda hâlimden verdi haber / Gözlerinden yaş yerine kan akar
9.	Ol cühud eydur aña kaygu yeme / Tañrı az virdigin söz söyleme
10.	Saña bir söz söyleyim ger tutasın / Ğuşşadan kırtulur şazlığa batasın
11.	Ol Müsülmândır ana nitmek gerek / İşbu işe nice hâl itmek gerek

38b	
1.	Cân gönül toymazdı bākışına / Gel gör imdi dünyânın baq işine
2.	Hak Ta‘ala anlara virdi bela / Ol işe kim çäre ne haqdan gele
3.	Cekdi cühud bunlardan dünyâlıgım / Yene irdi gel gör imdi bularun hâlin
4.	‘Avradı ‘avrata bir kız ile üç kişi / Hak Ta‘ala gör ne kıldı bu işi
5.	Qalmadı bunlara hiçbir loqma yemek / Ğayret idüb kimse yok hâlin demek
6.	Üç gün üç gice yemek bulmadı / Açlıgından göze uyku gelmedi
7.	Üçi daği üç gice aç yatdılar / ‘Aciz olub nice kanlar yutdılar
8.	Qonşusı cehud bunların hâlin görür / Görüb ol ilet anuñ evine gelür
9.	Geldi ol eve oqr Müslümânı / Dinle imdi ne dişer ol cehudı
10.	Yüzünü virdi ol ana didi / Ey Müsülmânlar baña hâlimden haber vir didi
11.	Yüzünü cevürüb dir iken söz anı / Eydür ey ğu kişi bek severim ben seni

40a	
1.	Tā ki ol mel'un ne didise söyledi / 'Avretine bir bir beyān eyledi
2.	İşidüb 'avreti āh eyledi / Düşdi haşı gitdi yā Allah didi
3.	Yine 'aqlını derüben tırdı örüve / Gözleri hān yāş tılub girdi eve
4.	'Avretine didi zinhār ey helalim / Ey benum çiftüm ve hem yaranum
5.	Bunca yıldır çekdüğümüz böyle / Raız olalum bunı Allah virdi bize
6.	Ki şaķın kim ol iblis-i la'lin / Aldamasun māl için terk itme din
7.	Ol cihānı bu cihāna satmağıl / Dünyā için dinünü terk itmegil
8.	Biz yoħsulluğa raız olmuşuz / Böyle geçinmege şükrü kanā'at kılmışuz
9.	Yoħsulluķ günü gibi gün kanda var / Sen Muhammed dini elden koyma var
10.	Şaķla imānunu hem şeytāna uyma / Zinhār ben aclıķdan ölürüm dime
11.	Olmasun ki dinünden dönesin / Dini virüb dünyālığı alasin

39b	
1.	Ol cūhud aydur anagil işit ey yār / Ger dilersen sana olam baħtiyār
2.	Dinini terk eyle gel bizüm dine dön / Gel buta tab ka'be'ye eyleme yön
3.	Çāre dinden dönüb bize yār ol / Musa dini tutub bizim ile ol
4.	Tā ki cümle mālımın yārisını / Saña virem işit imdi sen bunı
5.	Daħi ol kızını vergil baña / Gönlümün buyruğın derem ben saña
6.	Sözi kabul idüb virsen kızını / Kızını tutam cāndan senün 'aziz
7.	Raız olur isen söyle sözünü / Yoķ der isen bileyim hem sözünü
8.	Benüm ile bu iki kavli kıluñ / Yoķ der isen var aclıķdan ölün
9.	Ol Müsülmān der mühlet vir baña / Bir göreyim hātunum ne der baña
10.	Ol Müsülmān evine vardı anı / Söyledi tākim ol cūhud didüğünü
11.	'Avretine bir bir ol sözleri hemān / Söyledi ol mel'unun söziñ temām

41a	
1.	Kızum dime baña ağlamasunlar / Bizüm hâlimüzi kimse bilmesünler
2.	Qaravaşdur bunı şatarım digil / Bahâmı altuna virüb begil
3.	Dînüni terk eyleme beni eyle terk / Şâdıx oldur şıdık ile dîn eyleme terk
4.	Dönme dînünden sakla dînüni / Dünyâ için oda yakma cânını
5.	Bir kişiye hor virmek sen beni / Qaravaşdur deyü beni şat sakla dînün
6.	Var ilet bazâra ey ata / Dellale vir kim tâ beni ol şata
7.	Sözüm işit maşlahat eyle dur / Ol cühud boynun ur yol böyledür
8.	Çün işitdi işbu sözi atâsı / Eydür aña ey cânım cinânesi
9.	Gönlümüñ eglencesi görklü nigâr / Hiç ola mı seni şatmağa ciger
10.	Dayānub nice şatām ben seni / Dime hasret odına yakmaya beni
11.	Kişi bağrın kesüb hiç şatā mı / Daği şoıra gözleri hiç oyā mı

40b	
1.	Ol la'inün sözin işitme yene / Cān fida olsun Muḥammed dīnine
2.	Ol Muḥammed dīn üzre kim ola / Yārın anda menşub dizār bula
3.	Ol Müslümān 'avretine der sözin / Eyü söz illa ne ola ḥāli kızdun
4.	Bizcüleyin açlığa ol dayanamı / İş bu yolda ben de ölem diyemi
5.	Ol nigār bu sözi diñledi / Cān içinde derd ile āh eyledi
6.	Ey bābā kız ölürsem ben ne ola / Başımı koymuşum iş bu yola
7.	Ehl-i İslām dinin elden qoya mı / Ölmek için kimse dīnin kıyā mı
8.	Ben miyim size muvāfiq olmayan / Ol Muḥammed dīn üzre olmayan
9.	Ben bu dīnden ayru dīne dinmeyem / Cān virem ben bu dīni virmeyim
10.	Ṭur bābā sözüm işit benüm / Sizüñ için qurbān olsun bu cânım
11.	Size ben deyeyim billahi tutuñ / Erten beni bāzāra iletün şatın

42a	
1.	Ol gün işi kodılar pes yârına / Kim kızın ilete dımışk bāzârına
2.	Çaravaşlar gibi ol kızın şâta / Alı virdi bāzâra gör kim nite
3.	Kızını virdi dellâl eline / Hağ virmesün kimsenin 'ayâlına
4.	Dünyâda her kez bu hâle irmesün / Kimse kızı ayrılığın görmesün
5.	Çün kızın sātmağa virdi ol yigit / Didi dellâle benüm sözüm işit
6.	Şehirliden gayrıya sen şatmağıl / Gayrılığa gey bunı sen atmağıl
7.	Aldı dellâl eline kıldı mezād / Şehurlüden halkı hiç haberdâr olmadı
8.	Şehir halkı hiç haberdâr olmadı / Ol kızı şehürlü şatın almadu
9.	Gerçi bunlar tedbir itdi gelberü / İlla Tañrı taqdiridür ilerü
10.	Müşteri oldı bu kıza bir ğarib / Ol daği bir gözlü idi hemân gözi
11.	Ol ğaribün bir idi hemân gözi / Anesinden öyle doğmışdı özi

41b	
1.	Ol kız aydur ey bābā ne kılalum / Niceye dek bu açlığı çekelüm
2.	Üç kişimüz yemeye bir loğma yok / Sakin olamaz nefsumüz olmasa toğ
3.	Şatmağ olmaz dini dünyâlık için / Cān çeker miskin olmasun için
4.	Çünkü açlığa biz kılavuz / Bellü eyleküm biz kâfir olavuz
5.	Her kim kaşd eyledi kendü özüne / Öyle bil kim zâlim oldı kandüne
6.	Gider imān şöyle kalur bī-gümān / Ebed kâlur tāmuda cāvidan
7.	Dīn yolına şāt beni şakla dini / Kõmuşām yolunıza cān-ı teni
8.	Siz beni terkidünüz dīn yolına / Dīn bulunmaz oğıl kız yoluna
9.	Ana ata çağırub dirim size / Ben kendümi şatmağlığa izin verdim size
10.	Ana der kızımı şehirliye şāt / Al bahasın kendüni yabāna at
11.	Şehürlüye şāt kim göreyim yüzün / Nağle bāri işite tatlu sözün

43a	
1.	Benüm için kâsret itme şâz olun / Hüzni görmen kayğudan emin olun
2.	Andan ol kız şehre ağâz eyledi / Anda hem bu sözleri söyledi
3.	Ol baña eylik şanân anâm / Mehrübân sevgülü cânım anâm
4.	Fağırılıktan yüreği yânmış anâm / Fırkâtin nârına düşmüş anâm
5.	Gözleri yâş ile ğarik olmuş anâm / Kuzucığı yâvı kılmış anâm
6.	Hasretimden yüreği yanan anâm / Çevre yaña yollara bakan anâm
7.	Beni şatdurmağa gönderen anâm / Derdiyle bağrın doğrayan anâm
8.	Beni yavı kılub bulmayan anâm / Kande gitdüğünü bilmeyen anâm
9.	Beni ğarib eline şalan anâm / Kendü ardımdan bakub kalan anâm
10.	Yatduğu yerlerimi gözleyen anâm / Gitdiği yollarımı gözleyen anâm
11.	Altını gördi kızını görmedi / 'Aklı gitdi kendüzini bilmedi

42b	
1.	Şol kadar müşteri oldu ol ğarib / Aldı anı atâsından yalvarub
2.	Viridi kız ol ğaribün eline / Aldı kız ol ğarib çıkdı yola
3.	Kız atâsı kız bahâsı altunun / Aldı mahrum oldu ol kızdân cânı
4.	Çünkü aldı ol kız tākım gide / Şātun aldı diler kim eve ilete
5.	Döndi kız eydür ana ey mäh-ı münîr / Hoca bir sâ'at bana destur vir
6.	Tâ helallik dileyim varub ana / Ol kişi kim şatmış idi beni sana
7.	Anun için ben anun evine / Küçücekken gelmiş idüm yanına
8.	Ol kişinin üzerimde hakkı çok / Lütfunuzdan kerem olsun dimenüz yok
9.	Viridi destür eğlenme tez / Girü gel kim gidelüm yola biz
10.	Ne der isen ey hoca kıldım kabul / Didüğün sâ'at irişür bunda bil
11.	Geldi kız atasın esenledi / Anama benden selâm eyle didi

44a	
1.	Öyle der 'aqlı gider idem saña / Ol eri miskin naẓar eyler sana
2.	'Avretini gördi kıldı ah / Didi vah işimüz oldu tebāh
3.	Kızım elden gitdi 'avretüm hem bile / Ey dirigā isüm verdim yeke
4.	Didi ki ey şāni'a şems ü kamer / Qullarınun fi'lin bilen hayr ü şer
5.	Hāzır sensin nāzır sensin bu işte / Bir meded kııl bize ey kıādir-i şāh
6.	Dilerüm düşmişi sen kıāldurursın / Bu işi Muḥammed'e bildürürsın
7.	Sensin ol kızcağāzım şatturan / Adını sensin hem kıaravaş dedüren
8.	Muştafa aşkına şātıldı kıızım / Hem 'avretümden ayrıldım özim
9.	Kız atası 'avrete tutdı yüzin / İşt imdi kıız ile hoca sözün
10.	Aldı ol kıızı gethi ḥocası / Şātun aldı ḥālin eydem nicesi
11.	Qudretiyle çün ḥoca girdi eve / Kıāpu açıldı girdi ve hem o hem

43b	
1.	Qande bulam ey gözüm nurı seni / Kendü elümle esir itdüm seni
2.	Tutdı belin zārı zārı ağladı / Ey dirigā munisim kıānı dedi
3.	Ey nigārim sen görünmezsin gözüme / Aqça degil bu kıara gündür bize
4.	Hiç olur mı anālar kıızın şatā / Hem daḥı kıızını viremi ğurbete
5.	Ey adıñ kıaravaş dediren kıızı / Bahāsını bize yedüren kıızı
6.	Atā anā terki kıabul iden kıızı / Dīn yolına kıāim duran kıızı
7.	Fürkıata ve ğurbete düşen kıızı / Ḥasret ile yüregi bişen kıızı
8.	Şiyāḥ zülfi yüzine düşen kıızı / Beni ḥasret odına yaқан kıızı
9.	Şehr içinde seni şöyle diyeler / Kıaravaş deyüben ḥükm ideler
10.	Anā degil saña düşman olmışım / Cigerimi derd ile ḥān kıılmışım
11.	Otkā yānsun baña göre altun ğümüş / Naşıl ki kıızın şātur yemiş

45a	
1.	Ebubekir, Ömer, Osmān, ‘Ali / Muştafā ile bu dört yāri
2.	Muştafā baqdı anuñ süretine / Çün geldi ol yigidin kātına
3.	Ol yigit bildi bularnı heb temām / Şefkile Muştafā virdi selām
4.	İki cihān faħrini gördi yigit / Zi ğanimete irdi ol yigit
5.	Muştafā eydür yigit bildün mi beni / Yigit eydür nice bilmeyem ben seni
6.	Sensin aħir ol Muħammed bi-ğümān / Dostluğına yaradıldı bu cihān
7.	Didi peyğamber şol sâ‘at ana / Ey yigit bir hācete geldim sana
8.	Bir qaravaş almış imişsin dün / Bağısla bana yāħud virgül şātun
9.	Sen bulasın uçmağda hūr kuşur / Ol kızını āzād idüb vir destür
10.	Ümmetinden ol şatılan qaravaş / Dīn yolunda ğomışdur ol cān u bāş
11.	Cānını kıdı dinini kımadı / Dost ğoyub düşmana ol uymadı

44b	
1.	Bu yigidün ğonşusu var idi / Ol yigidi ki ğatı sever idi
2.	Ol ğonşusu hātuna gelüb irişdi / Anuñ ile yigit hem ğörüşdi
3.	Ħonşusu hem yigidi çāğırur / Ol daħı sözün kımayub varur
4.	Ol gice ol kız hātuna varmadı / Ol ğurun şoħbetüne irmedi
5.	Ol gice ol varduğı yere yigit / Yātur anda bu sözi ki işit
6.	Yigit anda yaşduğa başın urur / Uyķuya varur bir ‘acāib düş ğörür
7.	Gördi düşde Resūlullah gelür / İki cihān serveri ol māh gelür
8.	Geldi ana ol gice ol fahri cihān / Kim anun için bulubdur kevnü mekān
9.	Ħātına geldi anun ol Muştafā / Murtaza vü müctebā vü bā şafā
10.	Gördi anun yüzi bedri aya beñzer / Anında ğāra ğāşı yāya beñzer
11.	Yüzi yüzine ğacil şemsü ğamer / Lezzeti lütfundan almışdı şeker

46a	
1.	Nagiḥān açıldı ol körce gözi / Turdı ol dem toprağa urdı yüzi
2.	'Aşkla dahi feda kılam anı / Saña qurbān eyleyem cāñi tezi
3.	Aydur imdi ya Resūlullah kıızı / Kıldum āzād olsun imdi kendüzi
4.	Söyler iken Resulullah ayān / Uyqudan uyānu geldi bir zamān
5.	Çün uyāndı uyqudan kendü özi / Baqdı gördi açılmış körce gözi
6.	Şāz oluben sevüندی şöyle cānı / Mu'cizāt kıldı cihānun serveri
7.	Turu gelüb erteye dek oturur / Abdest alub çok şalavat getürüb
8.	Gördügi vaḳti gönül virmiş idi / Anun için çok baha şāymış idim
9.	Bin ğuruş şāymış idi ana baha / Can gönül virmiş idi ol qaravaşa
10.	Geldi gördi ol kıızın yüzün / Dinle imdi yigidün şeker sözin
11.	Baňa adın qaravaş dedüren yār / Didigüme bişmān itdüren yār

45b	
1.	Dost için cānın kılanlar şāz olur / Qul iken dost 'aşkına qurbān ola
2.	Qıydı benüm için cānın bāşa / Adını taqdırdı hem qaravaş
3.	Senden dilek ide geldüm ben anı / Dīn yolına ol qaravaş olanı
4.	Dilerim senden anı kim viresin / Ne dilersen maqşūduna iresin
5.	Ol yigit aydur beli kıldum qabul / Cān diriġā olmayā senden yā Resül
6.	Çünkü dirlik ide geldün sen baňa / Bir qaravaş ne ola virmeyim saña
7.	Ol yigit eydür ey nebilerün begi / Ben zaifün var senden bir dilegi
8.	Yā Resūlallah eger halka yarın / Dirisem gördüm nebilerün serveri
9.	Ben bilürüm halk inānmazlar baňa / Umarım bir nişān viresin baňa
10.	Oy yigidün bir gözi kör idi / Nice yıl şöyle körce yürür idi
11.	Dügürdi mübārek elin Muştafā / Oldı ruşen gözi ol pür-şafā

47a	
1.	Ey niğārım sen helal eyle baña / Kim qaravaş didüğümü ben saña
2.	Kız karandaş ol sen ey nigār / Şimdü anān atān derdünü çeker
3.	Al bu yüz altını rızā‘en virem saña / İmdi varğıl önden yana
4.	Ṭurdı ol yüz altını aldı bile / Ṭāpu kılub yigide girdi yola
5.	Ṭurugelüb sevinüb öyle gider / Tozuna yel yetmez öyle gider
6.	Çünkü gelüb anāsı gördi anı / Tañrıya şükr kılub sevindi cānı
7.	Didi kızım nice kırtuldun ‘aceb / Bu eve geldüğün nedür sebep
8.	Hālını kız anasına söyledi / Yigidün düş gördüğün şerh eyledi
9.	Düşde gördi seyyidi ol hoş nihā / Beni āzād idüb kıldı şah
10.	Atāsı da geldi gördi kızını / Şükr idüb yere sürdi yüzünü
11.	Didi ey qalmışlara meded viren / Qullarınun gönlün ve dileğin viren

46b	
1.	Qonşı gelüb beni alub giden yār / Muḥammed Muştafā gelib dilek iden yār
2.	Kimsin aḥı senün için Muştafā / Geldi baña ol Resül bā-şafā
3.	Düşde gördüm ben cemālin anun / Ne kişisin nedür aḥvālin senün
4.	‘Alemün fahri gice geldi baña / Gözümi açub dilek itdi seni
5.	Huri misin ferişte misin ey yār / Ne kişisin baña vir doğrı haber
6.	Ol kız didi kendü aḥvālini / Atasıyla ol cühüd aḥvalini
7.	Ol cühüd anı toyladığın / Gel dinünden dön deyü söyledigin
8.	Hāciz oldı çünkü biçareler / Dertlerine bulmadı hiç çāreler
9.	Dedim ey atā anā beni şātun / Göterüb bāzara beni şātun
10.	Qaravaş deb bāzara şātun beni / Bahamı yen şaqla dinünüzi
11.	Çünkü yigit işitdi kızun sözün / Ağlamaqdan devşürmedi kendü özin

48a	
1.	Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Muştafā'nın ruḥuna bir şalavat
2.	Hazā Destān-ı İsmā'il Bin İbrāhim
3.	Cān kulağı aç ve diñle bir zamāñ / Bir acayıb bir qarāyib destān
4.	'Aşk ile bir hoş salavat virelüm / Söze anda başlayālum girelüm
5.	Ḥaḳ Teala ademe virdi vücūd / Ḳula ḳıldı ana melaikler sücūd
6.	Adem'ün geldi belinden enbiyā / Bī-hisāb oldu cihānda evliyā
7.	Enbiyā'nun biri ol şāḥ-ı kerem / Ol ḥalilullah şāḥ-ı muḥterem
8.	Şöyle oḳurdu kitābda her gice / Ka'be'nün bināsın kuran ol ḥoca
9.	Uyḳuya varmadı ağladı / Dün ü gün Ḥaḳḳa gönül baḳladı
10.	Eydür Ḥaḳ bir 'ayāl virgil baña / Sevdüğümü ḳurbān edeyim ben sana
11.	Ḳırḳ gün uyumadı sāḡışladı / Ḥaḳ ana İsmā'il baḡışladı

47b	
1.	Ḥasretimi baña gösterdin şükür / Bu civānı evde gördüm şükür
2.	Ki şaḳın kim dünyā için tutma dīn / Dünyā son ḳişiye olmayā dīn
3.	Añlar üç gün üç gice aç yatdılar / 'Aciz olub nice ḳānlar yutdılar
4.	Üç gün üç gice yiyecek bulmadı / Ḥaḳ yolına hiç melül olmadı
5.	Ümmet oldur böyle yola varalar / Ol nebiden hem şefā'at bulalar
6.	Şimdi bu ḥalıḳ-ı dünyā için / Dīn ḳoyup yapuşalar māl için
7.	Hem de özi az mālı hiç māl dimez / Bir loḳma yiyecegi hiç etmek dimez
8.	Faḫr-ı ālem arpa etmegi yedi / Āḫır bir azgun ümmet gele didi
9.	Buḡday etmegin aluben yediler / Ḥuri yimez ana ḥalıḳ diyeler
10.	Şol ademler benüm ümmetim degül / Böyle yavuz ḳul hiç gelmiş degül
11.	Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilat / Raḫmet yarlıḡaḡıl baḡını

49a	
1.	Düşde gördi bene kırbān virmedun / Kıavlune şadık olub durmadun
2.	Yā Hālıl sen niçün kıavline durmazsın / Sevdüğünü dağı bana vermezsin
3.	Yüz kııratayı varidi sevgülü / Bir uğurdan cümlesin boğazladı
4.	Hālıl eydür işi temām eyledüm / Sevdüğümü cümle kıırbān eyledüm
5.	Yine gördü düşde kim işlemedün / Sevdüğünü bana kıırbān itmedün
6.	Ŧur örü sen nice yārsın ey yār / Kıavlıne Ŧırsan olasın bahtiyār
7.	Kıırbān eyle İsmā'ıl'ı Ŧur örü / Saña virdüm baña virgil gel beru
8.	'Aşkım için kıırbān eyle oğını / Ŧur örü yerine götür kıavlıni
9.	Sevdüğün İsmāil anı bil yā Hālıl / Bizum için anı kıırbān eylegil
10.	AŦın deve boğaçlamāsın sen kıoğıl / Ŧur örü İsmā'ıl kıana yoğıl
11.	Çün Hālılullah uyandı uykıudan / Ditmerek Ŧıtdı anı kıorkıudan

48b	
1.	Hāceti İbrāhim'ün oldı revā / Kıırbān etdi Hākı için yüz deve
2.	İsmā'ıl oldı arada sevgülü / Len tenālu'l-birra hatta tünfikü
3.	İsmāil çün büyümege başladı / Geldi uykı İbrāhim'e uyudı
4.	Düşde gördi Allah aña söyledi / Söyleyüben görince emr eyledi
5.	Kim senün murādını virdüm saña / Sevdüğünü sen dağı virgil baña
6.	Ya'ni kim sevdüğün virmesin / Sevdüğün dağı hiç görmeyesin
7.	İmdi Ŧur sevdüğün virgil baña / Ben dağı sevdüğümü viren saña
8.	Erte yüz kıoç kıırbān eyledi Hālıl / Ol gice yine nidā eyledi Hālıl
9.	Düşde gördi gine ol Hālıl gördüğün / Niçün kıırbān eylemezsin sevdüğün
10.	Yüz devesi varidi sevgülü / Sevgülü kim cümle māldan sevgülü
11.	Ol yüz deveyi kıırbān eyledi Hālıl / Ol gice kim gine nidā kııldı Hālıl

50a	
1.	Ṭura geldi hoş götürdi qolların / Kınāları İsmā‘il’in ellerin
2.	Daḥi aldı eline bir hoş tarāk / Bāşını tarāmağa kıldı tarāk
3.	İsmā‘il’in ṭonların giydirur / Bezedür İsmā‘il’i şöyle durur
4.	Vir şalavat ideben varub nide / Atāsı İsmā‘il’i alub gide
5.	Çün görünmez oldu bu aradan / Gör ne kıılır bu ciḥānı yaradan
6.	Geldi İblīs bir ḥoca gibi olub / İçi taşı kibirkin ile ṭolub
7.	Eller geldi anāsının yanına / Söyledi oğlunun ḥālin anāsına
8.	Didi bu ne işdürür kim ol işledi / Kendünün sevgili oğlun taşladub
9.	Oğlun virdün sen ana ölmege / Öyle şandun ve örüben gelmege
10.	Gözlerin görmeyeser görklü yüzün / Kulağın işitmeye ṭatlu sözün
11.	Ey diriğā nāzın ol İsmā‘il / Atası boğazlar anı şöyle bil

49b	
1.	İçi yāndı ol düşi gördüğüne / Didi yā Allah varayım ḳavline
2.	Ol gice yatmışken gördi anı / Didi işlemek gerekdür bu işi
3.	Tañrı buyurgıdur itmek gerek / Ḥaḳ emrin yerine getürmek gerek
4.	Uyḳudan durdu Ḥalil Allah örü / Ḳorḳusından beñzi oldu şapşaru
5.	Aydur eger der isem anāsına / Bencüleyin od düşer cānına
6.	Yā gerek oldur ben sırrı gizleyem / Dügüne gidem deyü yol gözleyem
7.	Aydur İsmā‘il’i ben alam gidem / Allah emridür ḳurbān idem
8.	Geldi İbrāhim buyurdi Ḥācer’e / Oğlunu bāşın yuva şāçın tara
9.	Gider ana sen güzelce ṭonlayın / Temiz eyle ḥamām gibi bedenin
10.	Bir aḫı dost düğüne oḳur beni / Bile alub düğüne varam anı
11.	Ne bilürdi miskin anun anası / Oğlunu boğazlamağa iletsi

51a	
1.	Zira duymadı ol senün miskin anān / Seni boğazlamağa iletür atān
2.	Baňa aydur İsmā‘il‘im kıandedür / Uş beni yolladı seni anān okur
3.	Varmağıl atān ile dön gel berü / Saňa didüm uş bu sürüden geri
4.	Döndü İsmā‘il didi ey hoca / Söyledüğün sözün aslı nice
5.	Atām benüm cānımı niçun döker / Çün Hālıl‘im deyüben haq anı sever
6.	Kağı peygamber ayālinün kānın / Döküben yere aldı cānın
7.	Kim benüm atām dağı dōke k’anum / Bu ne ma‘nadur nedür suçum benüm
8.	Yüri git ayruq baňa söylemegil / Atām ile gideyim anlat der megil
9.	İblisin urdu çıkardı sağ gözün / Vir şalavat kırtar İblisden özün
10.	İrdi İbrāhim‘e aydur ey bābā / Bir hoca gördüm şağalı gibi kaba
11.	Didi baňa kim atān iletür seni / Öldürür bu dem senden döker kānı

50b	
1.	Döndü İsmā‘il‘in anāsı söyledi / Bu ne aceb imiş anāsına ol neyledi
2.	İblis ayur iş bu sözi bellu bil / Haq Çalab buyurdı oğlun kıurbān it Hālıl
3.	Emr-i haqqı kıutub boğāzlar oğlumı / Kıurbān idüb dōke andan k’anını
4.	Ey la‘īnsin dost dostanın bozcı / Fitnessi çok ara yerde dizici
5.	Çünkü andan bolmadı bu zeval la‘īn / İsmā‘il‘in yoluna kıılır kemin
6.	Gerçi şeytān Hācer‘i azdurmadı / Ol sözü Hācer‘e kār itmedi
7.	Gitdi İblis Hācer ağlar zār zār / Görse İblis nice fitne düzer
8.	Ol la‘īn atlandı ol dem atına / İrdi ol şem İsmā‘il‘in kānına
9.	Atāsı ardınca İsmā‘il gider / İşit imdi ol yāvuz mel‘un nider
10.	Geldi İsmā‘il kānına söyledi / Sana atān bıçağını biledi
11.	Şimdi dökiser senün k’anunı / Senden ötrü ağladiser anānı

52a	
1.	İsmā' il atasına döndi bakār / Gördi anın gözlerinden yāş aqār
2.	Didi İsmā' il nedür ağladığın / Bildüm ahır sen beni aldadığın
3.	Dimedün mi düğüne iletem bile / Şöyle kavlı eyledün anam ile
4.	Didi oğlum dost sözün hıymazam / Sırrımı şaňa daği deyemezüm
5.	Didi ey bābā nedür zārını / Ne der isen hıymazam ben sözünü
6.	Bābā aydur ne disem oğul saňa / Seni qurbān diledi dostum baňa
7.	Tańrı buyurdi seni qurbān idem / Emr-i haqkı tutmayub ne idem
8.	Didi İsmā' il ey cānım ata / Ğam qasāvet itmegil muṭi' im ben saňa
9.	Ne der isen gerçek haq emridür / Beni qurbān eylemen yeridür
10.	Anāmı hu beni haq emrine baq / Şabr idem inşallah çāl bıçāq
11.	İlla saňa üç vasiyyet edelüm / Ana layıq işitgil uş Kerim

51b	
1.	Qağıdım urdum çıkārdum şāğ gözün / Şöyle etdim bilmez idi yāşdım
2.	İbrāhim dide ki ol İblis idi / Fitnesi çok adama telbis idi
3.	Eyü ettin sen sözün işitmedün / Qorquben girü dönüb gitmedün
4.	Ey nice kişi ol azdurur / Eyü yoldan çıkāruben gezdürür
5.	Aldı İsmā' il'in 'ilin eline / Gideridi düşdi şaħra yolına
6.	Gide gide irdüler bir halvete / Tańrı'nun buyruğun gerek tuta
7.	Eydur ey Haq cigerümdür nideyim / İsmā' il'i nice qurbān ideyim
8.	Yine aydur çāre yok itmek gerek / Ol hūdanun buyruğun tutmaq gerek
9.	Yā boğazlamağa nice kıyāyım / Anāsı sorar ise ben ne diyeyim
10.	İsmā' il'in elin aldı çeker / İbrāhim'in gözlerinden kān aqār
11.	Çünkü qurbān yerine geldi Hālıl / Ağladı çok didi anda İsmā' il

53a	
1.	Tañrı buyruğı yerine gelmege / Kıldığun işi hisāba gelmege
2.	Şoñra bişmān olmayasın sen atam / Kalsa yıllarda işbu cānın hāsretde hem
3.	Çün tamām itdi vaşiyetin ana / Çökdürdi dizini ka'beden yana
4.	İbrāhim gel işit kim neyledi / İsmā'il'in gözlerini bağladı
5.	Dañi elin ayāğın bek bağladı / Yüzünü göge tutuben ağladı
6.	Didi ey bābā 'āsi degülüm / 'Āsiler gibi niçün bağludur elüm
7.	Elim ayāğım şaşub boğazlağıl / Ta ki bileler muṭıgdür İsmā'il
8.	Çün işitdi İsmā'il'in sözlerin / Geldi çözdü İsmā'il'in ellerin
9.	Yine çekdi Ka'beden yana İsmā'il / Aldı bıçāk üstüne geldi Halil
10.	Aydur ey kādır senün emrindeyüz / Bellü bil kim kulunuz kurbānınız
11.	Hem sen sönükdura levḥ ü qalem / Kōmaya pādişāhsın ben saña kulum

52b	
1.	Üç vaşiyetden biri şol anama / Benüm gömlegim boyāyāsın al kānıma
2.	İltesün gömlegimi ana / Ayıdasın oğlun selām kıldı saña
3.	Cānımı Tañrı için kıldım helāl / Tutmasun benüm için göñlüne melāl
4.	Bir vaşiyetüm dañı budur benüm / Şol sâ'at aqıt benden kānum
5.	Hem emanet bıçāğın sen bile / Elüm ayağum bağlayup boğazla
6.	Olmasun bıçāk çalarken el selām / Toğundursa saña kütahkār olam
7.	Saña üç vaşiyetim budurur / Kıl oldur emr-i haqqı bitürür
8.	Sen atālıq mehrünü benden götür / Gözlerüm bağla yüzimi yere sür
9.	Eger ki senün yüzüne bākmāyam ben / Dañi beter yüregün yaqāyık ben
10.	Hem şefā'at dañi bilkim gözde olur / Yüz yüze bakmayıcağ perde olur
11.	Benüm ensemden bıçāk çalgıl bana / Hem başım kesmek kolay olsa saña

54a	
1.	İbrāhim şöyle kim kağdı bıçāğa / Kağmağla ol bıçāğı urdu yere
2.	Şıçradı pıçāk doğındı bir taşā / İki böldü ol taşı bāşdan bāş
3.	Söylendi bıçāk hağğın emri ile / Anda kim yetür idi geldi dile
4.	Seni Allah ğodı Nemrud odına / Hağğ ol oda eyledi anda nide
5.	Ey od olmaya ki yandurursın / Dostum İbrāhim'i göyündürürsün
6.	Hızdı gitdi odun oldu çiçek / Kağşudan virdün selām sen gelicek
7.	Kendü peygāmberdür ol İsmā'il / Bir veled virdi Allah sana yā Halil
8.	Ol nebidür sen nebisün atası / Ne cürmi var sen anın boynun kesesin
9.	Sen baña kes deyü idersin hiğāb / Tañrı keser isem iderim azāb
10.	Tañrının buyruğın nice ğoyam / Loğma gibi rızğım degil nice yeyem
11.	Ben ettim sen beni urdun taşā / Yāne şubuh eyledi İsmā'il işe

53b	
1.	Sen ğabul eyle benüm niyāzımı / Sen geçirgil dergāhına niyāzımı
2.	Bunı didi eline aldı bıçāk / Ol boynuna dağı gümüşden ağ
3.	Çāldı şoldem Tañrı'nun şün'i ile / Geldi şol dem da taş cümle dile
4.	Düşdi feryāda hem ins ü melek / İsmā'il için ağladı hem nuğ-felek
5.	Gökde olan ğamu heb ağladılar / Bunların üstüne şāf bağladılar
6.	Cānavarlar cümle ğarşu geldiler / Yāş döküben cümle hayrān oldular
7.	Nice kim ol boynuna çāldı bıçāk / Kese dağı iki bolardı bıçāk
8.	İsmā'il'in boynun ol kesmedi / Şanāsın bıçāk boynuna basmadı
9.	Ğördi İsmā'il bıçāğın oyununu / Kim kesmedi İsmā'il'in boynunu
10.	Çāldı yetmiş kez bıçāğı ol Halil / Bir ğılın kesdirmedi Rabbül-Celil
11.	Nice kim çāldı bıçāğı kesmedi / Nice kessün hağğ Çalab kesmedirdi

55a	
1.	Sevdüğün vir tã alasm sevdiğün / Ögdüğün vir tã bulasm umduğün
2.	İsmâ' il destânıdır bu bil yakın / Mevlanâ Şultân Veled şâh-ı dîn
3.	Ol ereler yüzi şüyü hürmeti / Dinleyenlere nasib et rahmeti
4.	Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilat / Muştafâ ruhına vir şâlavat
5.	Hazâ Destân-ı İbrâhim Bin Muḥammed sallahu aleyhi vesellem
6.	Ey Çalab sensin şabr iden bu işlere / Hem şaburlık virürsin teşvişlere
7.	Bu ne derdüür bu ne ḥasret bu ne âh / Kim bize vaşl eyledi ol pâdişâh
8.	Dünyâda ecel yeli durmaz eser / Ah nice anâların bağrın keser
9.	Ey nice kardaşı kardaşdan ayırur / Ey nice evlerde figân kopârur
10.	Ey nice arşlamı kim başdı ecel / Ey nicelerin ömrini kesdi ecel
11.	Şoldı toprak içinde yüzleri / Dün gibi kecer gündüzleri

54b	
1.	Çün bıçâğdan geldi iş bu cevâb / Ḥaḫ calab Cebrâil kıldı ḥitâb
2.	Tez ilet İsmâ' il'e sen ḫurbânı / Ḳurtar ol bize fida olan cânı
3.	Çün işitdi Cebrâ' il ḫaḫ emrini / Tıtdı uçmâğdan yana kendüzini
4.	Geldi bir güzel ḫoçı götürdi ol / Ve bir şalavat cennet içre ola yol
5.	Ol ḫoçı götürüben virdi ana / Didi kim ḫaḫ çalab selâ itdi saña
6.	Bunda sir ḫurbânın anın gizledük / Anı uçmağ otlarıyla besledük
7.	İsmâ' il'ün yerine iş bu ḫoçı / Ḳurbân eylegil andan gice şacı
8.	Razı gönül ile feda kıldı Ḥalil / Anın için İsmâ' il'i bağışladı ol Celil
9.	Ḥaḫ nida kıldı ki bitdi bil işin / Oğlun azad oldı gitsün teşvişin
10.	Sen dahı nefsüni çalmayâsun / Tañrudan luḫf-ı iḫsân almayasın
11.	Nefsüni ḫurbân idersen Tañrı yâ / İrersin ḫaḫ ḫazretine bî-riyâ

56a	
1.	Bir gün otururdu ol Muşafā / Gör ne işler bu cerh-i cefā
2.	‘Azrail girdi çapudan içeri / Virdi selām Resūl’e geldi ilerü
3.	Yā Resūl Tañrı kıldı saña selām / Hem selām içinde esenlik tamām
4.	Bir gönüle iki sevgili sığmaya / Allah emrin hiç kimseye yıkmaya
5.	İbrāhimi sever ise Muşafā / Gör ki ne işler bu cerh-i cefā
6.	Ne dilersem ümmetine işleyim / Kim ana İbrāhim’i bāğışlayım
7.	Kağısın diler ise kılsun kâbul / Bunı böyle buyurur bilgil gafūr
8.	Muşafā aydur ümmetim gerek bana / Fida olsun ma‘sum İbrāhim anā
9.	Ümmetinden yüzümi döndürmeyem / Dinüm içre çırağım söndürmeyem
10.	Ümmetüm bana bağışlasun gafur / İbrāhim afkudurur kılsun kabul
11.	‘Azrail aydur kim vaqt oldu temām / Yā Resūl İbrāhim’ün cānın alam

55b	
1.	Çalmadı dünyā Süleymāna vefā / Yā kime çalmadı bu dünyā cefā
2.	Ey kamu yüz bin yigirmi dura Nebī / Bu ölüm şerbeti içdi cümlesi
3.	Nice rūzi kıldı haç anā ‘ayāl / Sönüben aldı kim elinden ecel
4.	Nicelerün cigerini dağladı / Niceler āh idüb bağladı
5.	Ol ‘ālemün fahri Muhammed Muşafā / Ol daği gördi bu derdi pādişāh
6.	Bir ‘ayāl virmişdi ana ol kerim / Hüsn yoluç havf ide İbrāhim
7.	Hüsn yoluç hub ide halkı kemāl / Hem Muhammed oğlu şahip-i kemāl
8.	‘Aşkın nūr-ı yüzinde hāl idi / Davudun şavtı gibi hem şavtı var idi
9.	İbrāhim’e mektebe virmiş idi / Ol daği Qur’an’ı hatm kılmış idi
10.	On dört yaşına girmişdi İbrāhim / Ana daği gör ne kıldı ol Kerim
11.	İbrāhim’ün üstād cerh-i cefā Osmān idi / Ol hayāsı ‘aceb sulţān idi

57a	
1.	Oğlan ierü girdi eydür yâ İbrâhim / Biz amu yoğsul sen bây İbrâhim
2.	Bunda geldi yeryüzünün serveri / Mü‘minlerin din yolına rehberi
3.	Oğuyugelmiş seni taşra durur / Yüzün nuri ‘arşa berk urur
4.	İbrâhim eydur nite oldı ata / Oğlunu isteyü geldi mektebe
5.	Çıķâyum bir mâh yüzün göreyim / Ölür isem bari anda öleyim
6.	Çıķdı gördi atâsı taşra durur / Yüzünün nuri arşa berk urur
7.	Billahi nişe oldı ana ey ‘aceb / Kim bizi istemege kıldun taleb
8.	Muştafâ aydur hunak geldi o eve / Seni şorub geldi ve hem eve
9.	Muştafâ İbrâhim’e aydur yüri / Önümce sen ey gözlerim nürü
10.	İbrâhim eydür kim olmaya revâ / Atânun önünce yürmek oğıla atâ
11.	Muştafâ aydur vuşlat gitdi aradan / Bir firâķ urdı bize yarâdan

56b	
1.	Mekteb yolına yöneldi Muştafâ / Bir ‘alamet gördi anda ol şafâ
2.	İbrâhim ur‘an oğur idi meger / Gökyüzünden feriştelere inmişler
3.	Muştafâ ün bunu gördi itdi âh / Bu ‘ayâldür dile ey bâdişâh
4.	Kimseye ‘ayâl acısın virmesün / Kimseye oğul acısın görgüzmesün
5.	aķ Çalab Cebrâil’e kıldı itâb / Tiz irüb Muştafâ’nun ağını kab
6.	apmasaydı âhın anun amu / Yanâr idi yir gök uçmaķ tamu
7.	Resül geldi mektebün apusına / Çıķdı bir oğlan anın apusuna
8.	Yedi kez mekteb atını dolanur / Göz yâşıyla soķaķları şulanır
9.	Muştafâ eydür oğlana ey cânım / Şimdi ne ister ‘aceb İbrâhim
10.	Oğlan eydür ur‘an oğurken nâġâh / Başıma ağrır deyü yatdı ey şâh
11.	Muştafâ eydür var gir ierü / Var ana söyle bana gelsün girü

58a	
1.	Destur alub mektebe geldi girdi / Gözleri yāş bile tolub girdi içerü
2.	Oğlun çıkarırlar neden tırdılar / İlerü egilüb haberler şordılar
3.	İbrāhim aydur elvedağ eylük bana / Kim ayruğ görmeyiserem ben sizi
4.	Yüregim göyüندی hem yāнді cānım / Aranuzda az imiş ömrüm benim
5.	Kim beni unutmanuz diyü / Yā ölen ardınca kim ölün diyü
6.	Dirligim eve varıncadur hemān / ‘Azrā’ıl’den mühlet alub gelmişem hemān
7.	Oğlancıklar cümle figān itdiler / İbrāhim’in boynuna el şaldılar
8.	Hem bu ‘ayet anda indi fā’ilun / Didiler “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci’ün”
9.	İbrāhim’i gönderdiler zār ile / Her birisi kıldı biler feryād ile
10.	İbrāhim olar yine geldi gerü / Gözleri kanlu yāş tolub girdi içerü
11.	Muştafā aydur oğul ne oldı saña / İbrāhim aydur ecel irdi bana

57b	
1.	Yordugun hoş teferrücdür bana / Nideyim hālim diyemezem ben sana
2.	İbrāhim’ün elün alub girdi yola / Tañrınun taqdiri gör ne ola
3.	İkisi bile eve çün geldiler / ‘Azrā’ıl muntaızırdır hem gördiler
4.	İbrāhim yüzün göricek ditredi / İçi yāнді Muştafā söyledi
5.	Yā Resülullah ne ‘aziz leva bu konuğ / Göricek cānım ditredi Tañrıya tanığ
6.	Muştafā aydur nice kıldı harab / Nice saray issini kıldı türāb
7.	Nice ay yüzleri kıldı şıyāh / Senü üsteki bitürdi bugün giyāh
8.	Eydür ey ata şefā’at eylegil / Muştafā bir yetum için söylegil
9.	Üstādımın gönlünü bāri alayım / Oğlancıklar ile hem helallaşayım
10.	Çok oğlancıklar şabāktāşımdurur / Kimi işim ve kimi yoldaşımdurur
11.	Diyāmı yāvuz sözden bekleyem / Hem bulardan hem helallık dileyem

59a	
1.	Çün Osmān yuyuben götürdiler / Götürüb namazgāha yaturdılar
2.	Muştafā kendü eliyle yerine / İbrāhim’i qodı qabrine
3.	Anda hem iki ferişte geldiler / Seni kim yaratdı deyü şordılar
4.	İbrāhim aydur Tañrum bir durur / Bir adı Raḥman biri Raçım dürür
5.	Ulu peygamberün kimdürür ‘aceb / Tañrına ne dinden kıldun taleb
6.	İbrāhim tutuldı söylemedi / Atāmdır peygamberüm hem dimedi
7.	Muştafā ilerü geldi söyledi / Taşradan oğlına telkin eyledi
8.	Didi gözüm nūrı tez söylegil / Bunlara peygamber atām degil
9.	İbrāhim eydur benüm peygamberüm / ‘Alemün faḥri atamdurur rehberüm
10.	Ol vaqitden birü telkin kıldı bize / Bir kitābdan işidüb derüm ben size
11.	Sirācü’l- Kulüb derler bir kitāb / Andan açıldı bize işbu cevab

58b	
1.	Bāşım aqrır yulaq ey cānım atam / Dizini yaştār isen bir dem yanām
2.	Yaştadı dizini bildi ḥālini / Eline aldı Resül oğlunun elini
3.	‘Azrā’īl’e işaret etdi Resül / İbrāhim’in cānın algıl uşıl
4.	‘Azrā’īl oturduğı yirden durur / İbrāhim qorqub Resüle sığınur
5.	Resül eydür ey cānımın cānı / Qorquben baña sığınur ya ‘ni
6.	İbrāhim eydür bābā cānın için / Qorqarım bābā senün bāşın için
7.	‘Azrā’īl ol demde qabz etdi anı / Boynuna şārılıb virdi cānı
8.	Giderim bāri yüzün göreyim / Atasına şārılıb virdi cānı
9.	Ol bunu işitdi senün için / Vir şalavat sen daḥi anın için
10.	Şaḥābeler çün işitdi bu sözi / Ağlamaqdan yāş ile tıldı gözi
11.	Muştafā Osmān’a eydür ey yār / Sen bunı yuyuben kefenine şār

60a	
1.	'Aşk ile bir hoş şalavat virelüm / Söze anda başlayalım irelüm
2.	Resül ikinci namâzın kılmış idi / Dua' idüb elin yüzine silmiş idi
3.	Şâg yânına geldi bir gügercin uçar / Kandı Resül'ün dişine yâşlar saçar
4.	Yâ Resül şefâ'ate geldim saña / Bir doğan gelir şimdi beni virme ana
5.	Üç gün oldu bir doğan beni kovar / Cānım almağ kaşdına oldu süvar
6.	Gizler isen gizlegil şimdi gelür / Üç yavrum var yâ Resül öksüz kalır
7.	Gizlemesen haber virgil uçayım / Yüce yüce kayâlara kaçayım
8.	Çünkü işitdi Resül bu sözleri / Yaşıla tıldı mübârek gözleri
9.	Gel yanuma gir didi Resül hemân / Bunda çün geldin işin oldu tamâm
10.	Ol gügercin girdi Resül yanına / Sen bak imdi Tañrı'nuñ taqdirine
11.	Şol sa'ât indi hevedan bir doğan / Yeri gögü ditretüben kıldı figân

59b	
1.	Çün işi bitüb dua' kıldı tamâm / Cebrâil irişüb virdi selâm
2.	Cebrâil Peyğamber'ün hâlin şorar / Şahâbeleri cümle yâş tın ile görür
3.	Yedi gün yâş tutub oturdılar / Kazâyı hem yerine götürdiler
4.	Bu dünyâdan kimse vefâ bulmadı / Bundan giden hergiz girü gelmedi
5.	Sen kerimsin lütf-ı ihsân eylegil / Yazıgun bağrın hem bağışlağıl
6.	Yâ ilahi cümle imân ehline / Rağmet etgil bakma yavuz fi'line
7.	Oқыanı, dinleyeni, yazanı / Rağmetinle bağışlağıl yâ ğani
8.	Hazâ Dastân-ı Gögercin
9.	İşit imdi eyleyin ben bir hoş haber / Kim ne dimiş ol Resül-i mu'teber
10.	Bir 'acâyip destândur bu ğâyet / Muştafa'dan işidüldi bir mu'cizat
11.	Muştafa'nun mu'cizati çok durur / Ben ne dersem Hağ Çalab tññık durur

61a	
1.	Bakār idi ol doğan bu işlere / Kim Resül batmışdı teşvişlere
2.	Gögercin silkindi oldı Cebrā'il / Ol doğan silkindi oldı Mīkā'il
3.	İkisi de karşı karşıya geldiler / Muştafā hazretine yüz urdılar
4.	Biz senün hoş mu'cizātın bilmeyüb / Hem şefā'at senden uma gelmişiz
5.	Bizi mazur tutgıl ey kâni şafā / Yā Muhammed yā Resül ey Muştafā
6.	Hak Çalabun destūru ile geldük saña / Zāhir oldı lütf-ı ihsānunuz bize
7.	Ey şefā'at kani Mürseller begi / Tañrı Resül'ü yadılmış begi
8.	'Alemün fahri Resül'ün serveri / Oldurur ahir zaman peygāmberi
9.	Bize yārin sen şefā'at eylegil / Kamumızı hak yanına dilegil
10.	Çün Resül'den diledi bunları dilek / Yene göge aqdı ol iki melek
11.	Ümmet isen ümidi san dañi ana / Vir şalavat kim şifa' ola saña

60b	
1.	Yā Resül gizleme vir avumı / Yoħsa ĥaste kılam çok kavmi
2.	Ol benim avumdur gizlemgil / Ben gidiser degülüm yüzlemgil
3.	Altı yavrum vardirür bakār yola / Sen anları aç kaldırmak Allah görür mü
4.	Resül aydur bir koyun virem saña / Tek bāğışla bu gögercini sen baña
5.	Ol doğan aydur ben koyun almazım / Hem gögercin dadınanda bulmazım
6.	Resül aydur adam eti tatludurur / Sözüüm işit söz işitmek kıtludur
7.	Kendü etimden kesüb virem saña / Tek bağışla bu gögercini sen baña
8.	Razı oldı doğan iş bu kavle / Kim Resül'ün etin alub gide
9.	Resül emretđi bıçāğı getürdiler / Şahābeler kaygulu oturdılar
10.	Şāğ eline aldı rüsva bıçāğı Resül / Çaldı kendü etine o şahib-i uşul
11.	Pes Resül'ün kesmedi tenin bıçāk / Zira kim eyle buyurdı emr-i hak

62a	
1.	Ursam çıkārsam gözini / Ko imānsız olsun dimiş
2.	Beynamāz'a virme selām / Yedügi giydügi ħarām
3.	'Azab olur her şubĥ şām / Çirkin yüzlüdür beynamāz
4.	Eli ayağı şāğ olsa / Ve hem de şakālī aķ olsa
5.	Köpekler andan yeg olsa / 'Aceb mel'undur beynamāz
6.	Dünyā yalan imdi yalan / Cümle gider bunda gelen
7.	Beynamāz ile dost olan / Beni düşmān bilsün dimiş
8.	Mü'ezzinler beklিয়েcek / Cemā'at şaf şaf olıcaķ
9.	Faĥrı imānı göricek / Vay ne mel'undur beynamāz
10.	Beynamāz şüretde beşer / Şeytān kulağına işer
11.	Ölmeyi gelicek şāşar / Hey ne mel'undur beynamāz

61b	
1.	Destānı uş temām oldı temām / Söylenürdi mā taķaddem kelām
2.	Bunı eyiden gör daĥı 'Alidurur / Tañrınıñ arşlanı ve hem ķulıdır
3.	Mevlānā fāķi Aĥmet ĥürmetine / Sen irişdür ĥāzırlar murādına
4.	Yā ilahi oķıyub dinleyeni / Raĥmetinle bağışlağıl yā ģani
5.	Söz daĥı iş budur oldı temām / Muştafa'nun ruĥına şubĥ u şām
6.	Hazā Destān-ı Beynamāz
7.	İşit imdi ey beynamāz olan / Ol yüce Allah ne dimiş
8.	Çıķsun yerimden göğümden / Başka Tañrı bulsun dimiş
9.	İnsan yaradıldun sende / Yüz bin la'net anar görende
10.	Seksen bin yıl cehennemde / Yaķsam gerek bilün dimiş
11.	Yumāz elini yüzini / Gözler cehennem izini

63a	
1.	Sen ana Müslimān dime / Hey ne hınzırdur beynamāz
2.	Beynamāza virme selam / Yedugi giydugi haram
3.	Haram olur hep şubh u şām / Çirkin yüzlüdür beynamāz
4.	Beynamāza virme kızun / Gice döner gündüzüñ
5.	Ecel de gelür añsuzun / Ve ey ne mel'undur beynamāz
6.	Beynamāz'uñ kızın alma / Günāh denizine dalma
7.	Kendüyi tāmuya şalma / Hey ne mel'undur beynamāz
8.	Beynamāz'ın kalbi kara / Haq katına nice vara
9.	Yarır olur yüzi kara / Çirkin yüzlüdür beynamāz
10.	Tuıtmaz Resül'üñ sözini / Balçıka depsem yüzüni
11.	Ursam çıkarsam gözini / 'Aceb mel'undur beynamāz

62b	
1.	Beynamāz Allah sevmez / Resül'ün ümmeti olmaz
2.	Cennetün koqusın dimez / Hey ne mel'undur beynamāz
3.	Beynamāzdan murdar yoqdur / Şağır gibi qarnı toqdur
4.	Namāz yüregine oqdur / Hey ne hımārdur beynamāz
5.	Zinhār qonşuluq eyleme / Etmegi gelürse yime
6.	Sen ana Müslümān dime / 'Aceb gāfildür beynamāz
7.	Elini yüzüni yumaz / Hiç şaqālın taramaz
8.	Hem oturub zikr eylemez / Ve ey ne kāfirdür beynamāz
9.	Evi var mescid yānına / Yüzi yoq Haq divānına
10.	Qoyarlar kāfiri mezarına / Hey ne mel'undur beynamāz
11.	Hasta olsa hālin şorma / Ölürse namāzın kıılma

64a	
1.	Olur mü'ezzinler cehūdı / Vay ne mel'undur beynamāz
2.	Gice gündüz yanār teni / Hey ne ğāfildür beynamāz
3.	Hağ anı merdūd eylemiş / Şeytān kulağına işemiş
4.	İslam nedür hiç bilmemiş / Qatı mel'undur beynamāz
5.	Namāz dur günāhı yuyan / Namāz dur cennete qoyān
6.	Beynamāzda olmaz imān / Vay ne mel'undur beynamāz
7.	Namāz kılan ider huzur / Namāz kılmayandur bī-kuşūr
8.	Qabri tobtolu od olur / 'Azaba mazhardur bī-namāz
9.	Beynamāzın dīni harab / Her gün olur aña 'azab
10.	Şu yerine iğer şarāb / Çirkin yüzlüdür beynamāz
11.	Beynamāz qatı murdārdur / Maqperesi qatı dardur

63b	
1.	Şabāh olunca görünür / Āb-dest almaga erinür
2.	Yarın maşerde yürinür / Qāra yüzlüdür beynamāz
3.	Yatur tonuz gibi qorlar / Qālqar eşek gibi arlar
4.	Cehennem içinde qorlar / Çirkin yüzlüdür beynamāz
5.	Beynamāz kelibden biridür / Cehennem anuñ yeridür
6.	Münāfiqlar serveridür / Şöyle mel'undur beynamāz
7.	Beynamāz şeytān qardaşı / Hiç secdeye qomaz bāşını
8.	Eger erkek eger dişi / Cümle mel'undur beynamāz
9.	Āb-destsiz yeye çöregi / İnşallah ağırya yüregi
10.	Olur tāmunun diregi / Ve ey ne mel'undur beynamāz
11.	Beynamāz Haqqıñ merdudı / İtmez rükū'u cehūdı

65a	
1.	Dört mezhebden taşra çıkar / Söylersen hâtırın yıkar
2.	Gözlerinden çılık akar / Katı murdardur beynamâz
3.	Namâz kılmayan şâsıdır / Münâfıklar bâşıdır
4.	Şeytânun hem kardaşdır / Vay mel'undur beynamâz
5.	Beynamâz şeytânun aşıdır / Cehennem ol oşudur
6.	Doñuzdan dañi kötüdür / Vay ne mel'undur beynamâz
7.	Şabâh olduğın bilür / Yorganın başına bürür
8.	Hıncır gibi murdan uyur / Vay ne mel'undur beynamâz
9.	Her gice miskin ne dimiş / Bar ne şükür eylemiş
10.	Bura sözi 'aceb söylemiş / 'Aceb hımârdur beynamâz
11.	Çatib Receb Fi vaqt-i izuhvetül-kübra fi mağ-ı rebülevvel 11 Sene 1294/1878

64b	
1.	Melekler andan bi-zârdur / Hey ne mel'undur beynamâz
2.	Beynamâz begi yok imân / Gitmiş şek gümânı
3.	Şeytân olur tercümânı / 'Aceb mel'undur beynamâz
4.	Mü'mîn geçinür dünyâda / Münâfık olur dünyâda
5.	Oğlı kıızı harâmzâde / 'Aceb mel'undur beynamâz
6.	Ol zâlîmler seherde dürse / Namâz kılanları görse
7.	Borcunı eda eylese / Şalihe uymaz beynamaz
8.	Bulduğın sığırca yer / Gerekse var öğüt vir
9.	Gözi görmez kulağı işitmez / Vay ne mel'undur beynamâz
10.	Namâz kılmayân kişi / Yaramaz olur teşvişi
11.	Eger erkek eger dişi / 'Âdetce kelbdür beynamâz

66a	
1.	Komaz idim çarıgun eskimege / Yāmaları dağılub dökülmege
2.	Hem kırbān olsun saña koyunlarım / Bāşım açub seni çok zikri derim
3.	Musa eydür: Kimdürür söyledigün / Süd yağ kıaymağ virürüm dedigin
4.	Didi çobān ol ki yer gök yaradan / Gizleyüben kendi özin aradan
5.	Musa eydür: Küfrüdür söyledigin / Delülikdür bu senün eyledigin
6.	Hırka çāruğ layığ degildür ana / Sut yağ kıaymağ dedigün nedür ana
7.	Söylemegil kövbe kılgıl bu söze / Yoğsa göğden od yağar üstümüze
8.	Çobān eydur: Yoğdurur aklım dilim / Sen göyündürdin içim tışım benüm
9.	Küfr imiş söyledigüm 'ısyān kıamu / Ah anar olur isem yerum kıamu
10.	Ŧonuni yırtar çobān bāşın açar / Kıoyın oğlar kendi yābana kaçar
11.	Geçdi gitdi vardı Musa Hāzrete / Can kıulağın kıutagör bu hikmete

65b	
1.	Hazā Destān-ı Çobān Budur
2.	İşit imdi bir hikāyet ey gāfil / Mesnevide şöyle bilindi nakil
3.	Musa bir gün gider idi hāşrete / İşit imdi diñle gör hikmetine
4.	Yolda gördi bir çobān kıoyın güder / Kıoyın oğlar kendi 'aceb kııkr eder
5.	Çobān eydür: Ey cihāmı yarādan / Kıande isen gelberü beni yarādan
6.	Kıandeligin biluben var ey idem / Şāğdığım el ki sütin virür idim
7.	Elin uyub bāşıma kıoyay idim / Elinde olan sütüüm viridi idim
8.	Müellif tarafından üzeri çizilmiş
9.	Müellif tarafından üzeri çizilmiş
10.	Bitliceğ bitlerin kıırar idim / Yağ kıaymağ ne ki var yedürür idüm

67a	
1.	Küfrini İslām'a tebdīl eyledi / Dü cihanda seni ma'mur eyledi
2.	Çobān aydur ben oradan geçmişem / Hāzrete varmağa kanat açmışam
3.	Sidretü'l Müntehadur seyrāngāhım / Bāşına kaçma südümler ayranım
4.	Yā Musa suçumu afvetdi ilāh / Raḥmet ide cümle mize ol ilāh
5.	Bunu eydur ki çeker 'aliyyededür / Qo yine de mevlānun maḳbulidür
6.	Mevlaya cümle işin teşbih ola / Murādın maḳşudın heb hāşıl olan
7.	Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilāt / Muştafā'nun ruḥuna her dem şalavat
8.	Ger dilersen bulasın āli maḳām / Muştafā'ya vir şalat ile selam
9. İla Rabbülkādır Receb Çelebi Bin 'Abdulvāhid Ġafere zunubehümā 1294/1878

66b	
1.	Hiṭāb geldi yā Musa nitdin anı / Südlaca ayıra nolce dostum ḳanı
2.	Ben didim ki bana dostlar düzsün / Baña gelen dostlara sen bozasın
3.	Kişi vardur kim teşbih yanlışdurur / Şıdḳı bütün 'aşḳ ile gelmişdürür
4.	Kişi vardur kim teşbih dürüş durur / Gönli lakin pas olmuşdürür
5.	Ben yaratdum ben bilürüm anları / Zira kim benden yanadur yunları
6.	Ben ararum kim bana teşbih açar / Teşbihinde kendüye raḥmet şaçar
7.	Yā Musa gönlün algıl çobānun / Yoksa duşvār olur ḥālın senün
8.	Vardı Musa tali bula çobānı / Buldu va çobān der ana ḳo beni
9.	Yaḳayın gönlümü sen ḳıldun fenā / 'Āsi şandun sen beni o subḥāne
10.	Musa aydur muştuluk çobān saña / Sen didegün hoş gelür imiş ana
11.	Ne gelürse diline söyle revān / Gerekse süt vir gerekse ḥayrān

68a	
1.	Ve mezhebin ve mezheb kaçdur? Kimden kalmışdur ve iman kaçdur?
2.	Ve kangı imān kendünindür anları bilüb ve ‘amel itmekdür ta kim imānı
3.	Şahih ola imām Şemseddin Raḥmetullahı aleyh eydür her kim gerek
4.	Er gerek ‘avret şifātı imanı ve İslāmı bilmek lazımdur ve eger şor-
5.	dukda bilmese ve öğrenmese ‘ār u taḫşirat eylese anın namazı ve orucu
6.	kaḫbul olmaz ve ana nikāḫ itmek cāiz degildür ve evlādı veled-i zinādur kaçan kim
7.	Bir küçük kıızı ere virseler soñra bālīg olub şifātı islāmı
8.	Bilmese erinden bābın ḫalaḫ boş olur zira şart budur kim kişi
9.	Bir millete maḫşuş olmaḫ gerekdür ve her kişiye borcdur ki ehline
10.	Ve ‘ayāline imānı ve İslāmı öğren de ki yedi yaşınsan erkek olsun kız
11.	Olsun şifāt-ı imānı ve İslāmı bilmek lazımdır eger eri taḫşirat

67b	
1.	Hazā Kitāb-u Cevāhirül-İslām
2.	Elḫamdülillahi rabbül‘ālemün veşşalatü ‘ala ḫabri ḫelaki Muḫammedin
3.	Ve alihi ve aşḫābi ecma‘in amma ba‘d eger şorsalar Müslümān mısın sen
4.	Ayet Elḫamdülillah Müslümānım elḫamdülillahın ma‘nāsı nedür sen ayıt:
5.	Allahı ögüb ve şükr itmekdür. Eger şorsalar “İslāmın şartı kaçdır?”
6.	Sen eyit: Beştür. Evvelki şehadet kelimesidür ya’ni “Eşhedü en-
7.	la ilahe illallah ve eşhedü enne Muḫammeden abdühü ve resulüh” dimekdür. İkinci
8.	Beş vaḫt namaz kılmakdur. Üçüncü oruç dutmaḫdur. Dördüncü zekat
9.	virmekdür. Beşinci ḫacca gitmekdür. İmdi bundan soñra bilgil kim
10.	İslām içinde olan kişi kendü imānım ve İslāmın ve dinin
11.	

69a	
1.	Karındaşım ve dinde yoldaşım bugün fırsat elde iken ve 'akıl başda iken
2.	Ve cān bedende iken mukayid olalum eger şorsalar kendüzünü nice bilürsin
3.	Sen ayıt kişi kendüzünü yok bu husul hařālu şamul bilmek gerekdürür
4.	Eger şorsalar imāñ kaçdur sen eyit beşdür. Evveli imān-ı metbu' dur ki
5.	Melaikeler imāndur, ikinci imānı ma'suşdur peyğamberlerin imāndur
6.	Üçüncü imān maşbuldür mü'minler imanıdır, dördüncü imān merduddur
7.	Münāfıklar imānıdır, beşinci imān mevķufdur kāfirler imāndur eger şorsalar
8.	İmān nedür sen ayıt Amentü billahi ve melaiketi ve kütübihi ve rasulihı velyevmi'l-āřiri
9.	Ve bilķaderi şayrihi ve şerrihi minellahi Taala vel'ba'sü ba'del-mevt eger şorsalar
10.	İslam nedür sen eyit "Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muşammeden abduhu
11.	Ve Resūluhü" dimekdür ve bu řifātı İslām dedigüm on iki řart üzerinedür

68b	
1.	İtse 'avrete cāizdür erinden izinsiz evünden çıkub bir 'ālime
2.	Varub imānını ve İslāmını ögrene, imdi ey karındaşım ben saña
3.	Söyleyim sen ķulađını bana şut eger bir kemesne şeriaş-i imānı ve islāmı
4.	Bilmeye anın dini din degildür. Aşirinde üç kişiye şatı 'azab olur
5.	Atāya ve anāya ve erine niķün taķřirat idüb imānın ve islāmı
6.	öğretmedünüz deyü 'azab iderler imdi öyle oldıysa ehli İslām
7.	Olana dini İslām ilmini bilmek lazumdur ve bundan mühüm nesne olmaz
8.	Her kim ihmāl ve taķřirat idüb öğretmese ve bilüb bir kimseye söylemese
9.	başıldür ve 'āsidür yāřın ķiyāmet günde sual olur eger bilmese ve o ger
10.	Temesse ve öğrenmeden taķřirat ve ar iderse 'āsidür ve kāfirdür küfür
11.	Zulmünde 'ālemdür el-iyazı billah min zalik imdi saña dirim ey

70a	
1.	Şehâdet kelimesidür ve eger şorsalar imāñun kelimı nedür eyit zikrullah
2.	Dur eger şorsalar imāñın kalesi nedür eyit Qur'andur Qur'an'ın kalbisin
3.	Şerifdür eger şorsalar imāñın halaveti nedir eyit pāklikdür eger şorsalar
4.	İmāñın tārhlığı nedur ayıt er bile 'avret bī-namāz olmağdur kâ 'aleyhisselam
5.	Men tereke's-salat müte'ammiden fekadzebh nefsihi bī-gayrisini ya'ni bir
6.	Kimesne namāzı kaşden terk itse tahfif kendüni bıçāksız
7.	Boğazladı her kim beş vağit namazı cemā'atle kılsa Mevla
8.	Ana yigirmi yedi sevāb virür ve kale nebi 'aleyhisselam şalavatı 'İmādeddin femen
9.	Akamehā fekad akamedin ve men terekeha fakad hedemeddin ya'ni peygamberim
10.	Buyurdı ki namāz dinin diregidür eger namāz kılsa dinini eyledi
11.	Ve eger terk eylese dinini yağdı dimekdür imdi ey dostum

69b	
1.	Evveli ilahi bin bilüb halık ile bir eyü olmağdur ikinci abdest almakdur, üçünci
2.	Beş vağit namāz kılmağdur. Dörtünci zekāt virmekdür. Beşinci hacca var-
3.	makdur. Kādir ise altıncı oruç tutmağdır. Yedinci cenābetden 'ali
4.	İtmekdür. Sekizinci ğazaya varmağdur, toğızıncı emir ma'ruf ve nehyi münker
5.	İtmekdür. Onuncı hāk Taala buyurmadığı nesnelere kaçmağdur. On birinci
6.	Yetimlere ve fağirlere ve mazlumlara şefkat itmekdür. On ikinci pādişāha
7.	Muñi' olmağdur şifāt-ı İslām dedüğümüz dağı üç nesnedür biri diliyle
8.	ıkrār itmekdür ikinci kalbiyle taşđık itmekdür. Üçüncü ol i'tikādı ile
9.	'Amel itmekdür ve dīn-i İslām dedüğümüz inkıyāddur yañi Allah-u Teālānun emr eylediği
10.	Nesnelere virüb kaçmağdur ve buna şeri'at dirler
11. saña dişeler ki şol imāñun bāş ne dersin ayıt

71a	
1.	Ve evliyalara ve kıyāmet gününe ikrār idüb 'itikād ede her ne söylese
2.	Hayır söyleye anın imānı kāmildür ve her kim bu minvāl üzere diliyle ikrār
3.	İde amma sözi mālaya 'ni ola emr-i ma 'ruf ve nehyi münkir olmaya ol kimse
4.	Münāfıkdır bundan soñra saña dişeler ki oğlum sen kimin zürriyetindensin
5.	Sen böyle cevāb vir ki Adem 'aleyhisselamın zürriyetindenim ve eger şorsalar
6.	Kimin milletindensin eyit ki millet-i Hālılillah İbrāhimdenüm ger şorsalar
7.	Kimün ümmetindensin? Sen eyit: Muhammed 'Aleyhisselavat vesselamın ümmetindenüm.
8.	Eger şorsalar kimün mezhebindensin? Sen eyit: İmām 'Azam Ebu Hānife
9.	Rahmetullahi 'aleynün mezhebindenüm. Eger şorsalar mezheb kaçdur?
10.	Sen eyit: Dörtür. Evvel imām-ı 'Azam, ikinci imām Şāfi' üçüncü
11.	İmām Mālik, dördüncü imām Aḥmed Raḥmetullah 'aleyhim ecmain ve bu dört

70b	
1.	Bundan daḥi 'ibret al ve eger dişeler ki imānın dersi nedür sen eyit
2.	Hayādur edebdür eger şorsalar imānun cānı nedür eyit hayādur ihlaşdur
3.	Ve ihlaş niyetsiz olmaz eger şorsalar imānun yüregi nedür eyit
4.	Nāfile namāzdur eger şorsalar ben imānlıyım ve ben mü 'minim imān benüm şifātumdur
5.	İmān bendedür ben imānlıyım ve ben mü 'minim göñlidür benüm şifātumdur
6.	Eger şorsalar imānın yeri nedür? Ayıt Mü 'minin göñlidür eger şorsalar
7.	İmānun eylediği nedür? Ayıt dua 'dır eger şorsalar imār getürmek farz kıdur
8.	Sünnet midür ayıt farzdur her kişinin şeri 'atı imāndur ve eger şor
9.	Salar imānın aşlı nedür? Ayıt Allahu Taalanın 'atāsıdır eger şorsalar
10.	İmānun şeri 'atı nedür? Sen ayıt helalı ve ḥaramı fark eylemekdür
11.	İmānın kemāli yüzdür ki bir Tañrıya ve bir peygamberlere ve kitablara ve meleklere

72a	
1.	Ĝaflet pānbugı vardır. Kemā kııl ‘ākıl Ādem’e bir söz yeter aħmak olan
2.	Cevheri şuya atar bundan soñra şorsalar ki Tañrın kimdür?
3.	Sen cevāb vir ki on sekiz bin ‘alemi yoħdan var idüb
4.	Cümle maħluķata rızkı viren bir Allah’dur. Eger şorsalar peygamberin
5.	Kimdür? Sen ayıt: Muħammed Muştafā şallallahu ‘aleyhi vesellemdür. Eger şorsalar
6.	‘amelün ne ‘ameldür? Sen eyit: Ķur’an’dır. Eger şorsalar
7.	Gögden kaç kitāb indi? Sen eyit: Dört kitāb indi.
8.	Evvel Zebur Davud ‘aleyhisselam endi. Tevrat, Musa
9.	Aleyhisselama endi. İncil ‘İsa aleyhisselama endi ve Ķur’an
10.	Muħammed ‘aleyhisselāma nāzil olmuşdur. İnkār iden kāfir olur.
11.	El iyāzü billahi Taala on şuhuf Adem’e aleyhisselama ve elli şuhuf

71b	
1.	Mezheb haħdur ve toğridur eger şorsalar imām-ı ‘azzm mezhebi kimden
2.	Öğrendi sen eyit ħammaddan ħammad ‘alķıma Ĥazreti İbra-
3.	himden ve ħazreti İbrāhim imām ‘Abdullahdan ve imām ‘Abdullah Ĥazreti
4.	Muħammed ‘Aleyhisselamdan ve Ĥazreti Muħammed Ĥazreti İbrāhim’den Ĥazreti
5.	İbrāhim Ĥazreti Nuħ’dan ne Nuħ Ĥazreti Adem’den Ĥazreti Adem
6.	Cebrā’il’den ve Cebrā’il Mikāil’den ve Ĥazreti Mikāil Ĥazreti İsrāfil’den
7.	Ĥazreti İsrāfil Ĥazreti ‘Azrail’den Ĥazreti ‘Azrail Ĥazreti
8.	Rabbülāleminden öğrendi celle celaluhu ve amme nevaluhu kim Ķur’an-ı
9.	Şerifde buyurmuşdur “İnnellezine indellahi İslam.” İmdi bu mez-
10.	ķur ayeti bilmek lazumdur ve bu kadar Sana kāfidür yoħsa saña
11.	Bin kitāb daħi oķurisem semanın girmez zira ki ķulaķlarında

73a	
1.	Beyit Güzelin şive vülazı olmayıcak şöyle ki gerek Bağa gözin süzerek söyle sözün gülerek
2.	Kit'a-yı Mergube Hasretinden cüda düşdim ağlarım bülbül gibi Gözlerimden kanlu yaşlar daim akarlar sel gibi
3.	Kit'a Ne didim istimâ' it ey benüm dil besendüm Revanum fide yolına ol meh ruyunu benzim
4.	Beyit Kande varam saye-i ser bülendim var iken Kime kul olayım senin gibi efendim var iken
1.	Beyit Kanadı beste bir mürğ şânur hayra beşâretdür Veli fehm eylemez anı zevaline işâretdür
2.	Beyit Kaçan a'alâ maqama irse onı Kulağı sağır olur gözi a'ma
3.	Beyt-i Mergube Ol efendim ben kuluna luğ idüb bendim, Ayâğım tozına yüz sürsin ol efendim dise
4.	Beyt Kime iyilik idersen şağın andan Kim saña düşman olmaz yakın andan
5.	Kezalik Kime iyilik idersen şağın andan kendini

72b	
1.	Şit 'aleyhisselama otuz şuhuf İbrâhim Aleyhisselama
2.	On şuhuf Musa aleyhisselama İdris
3.	'Aleyhisselama otuz şuhuf enmişdür
4.	Şalavatüllahi 'ala nebinâ
5.	Ve 'aleyhim ecma'in
6.	Ve'lemü birssevab
7.	Temmet
8.	M m
9.	m

	İnsan oğlu i sd emmiŐ bir gün ider fenā		
6.	Beyt-i Nasreddin Efendi	10.	ad u a' l ferağ. Tahrir hazan-nüsha
		11.	EŐŐerifel-mbārekl-mevsum b kitab mevlud
		12.	Ve fi medrese ve medrese uŐāmuđdin
		13.	Efendi kātibe Receb b. 'Abdulahdeti
			Sayfanın sağındaki beyit ayra yazsın Őerrini ağın kermā kātibin Kim dua' ile anarsa iş bu atın Őāhibin Sayfanın solundaki beyit Kıt'ayı-Merguba Amaq oldurur dünya in sem yiye Mevlam bilür kim azanur kim yiye

74a	
1.	 Kıta 'yı Mergube Göz karasın helal idüb bir name yazdım ey meded Hasretinden ey efendim yanayazdım ey meded
2.	 Beyit Ne lazımdur saña gezmek Semerķand Buķārayı Saña naşib olan kısmet gelür arayı arayı
3.	 Beyit Kimsesiz hiç kimse yokdur her kimsenin var kimsesi Kimsesiz kaldım muradı kimsesizler kimsesi
4.	 Kıta-yı Mergube Cihanda ihtiyār idüb şevkim bir mehliķa sevmez Muħammed nuri haķķıçün bilin anı ĥuda bilmez
5.	 Kıt 'a Ne mümkündür vefa ummak ciħanın bī-vefāsından Muħabbet şādık yekdir kişinin akrabasından
6.	 Beyit-i Mergube Bir ala göz kalem kaşa sende var ona bende var Ben ararım derde dermān arardım sen dimezsindür derman bende var

73b	
1.	 Beyit Yānılub bilmezlik ile uğradum bu sevdaya Dilerim Haķ vire layıkını yezid a 'daya
2.	 Kıta Dedim dilber bana söyle nerelisin nedir adın Cefāyı kimden öğrendin bu babda kimdür üstādın
3.	 Beyit Kimseler dil mülkini 'ummān-ı 'aşķa şālmasın Kimseler yârinden ayru günc-i ģamda kalmasun
4.	 Beyt Eger 'aşıķa nāz itmek murad iderse bir taze Yüzün göstermemek için gerekdür elde yelpaze
5.	 Cevab-ı Taze Biħamdillah bahār oldı irişdik gül gibi yaza Şafālar çün serin oldı gerekdür elde yelpaze
6.	 Cevāb-ı Ahir Kačan şārmaķ murad için gelüb karşına bir taze İderse şive-i nazı gerekdür elde yelpaze
7.	 Beyt Eyā mektub iletse bizden selamı taħrir ile taħrir olan kelamı 'Aceb bir daħi görüşmek ola mı yoksa ĥasret kıyāmete ķala mı

75a	
1.	Beyit Ta cemālın görmeyince hiç yokdur rahat bana Cānım için seni sevdim sen tarahhum kııl baña
2.	Beyit Bihamdillah selam geldi bugün nazlı efendimden Ne mümkündür halaş olmak anın zülf-i kemendinden
3.	Beyit Selam olsun saña nazlı yārim Selam olsun saña dildār-ı nigārim
4.	Beyit Selam olsun saña cevri idici yār Selam olsun saña ey tekrar tekrar
5.	Beyit Selam olsun saña ey servi kıamet Selam olsun saña bihaddu gāyet
6.	Beyit Severler güzel olanı sevdiğim ar eyleme Evvela gönülüm alub soñra inkār eyleme
7.	
8.	

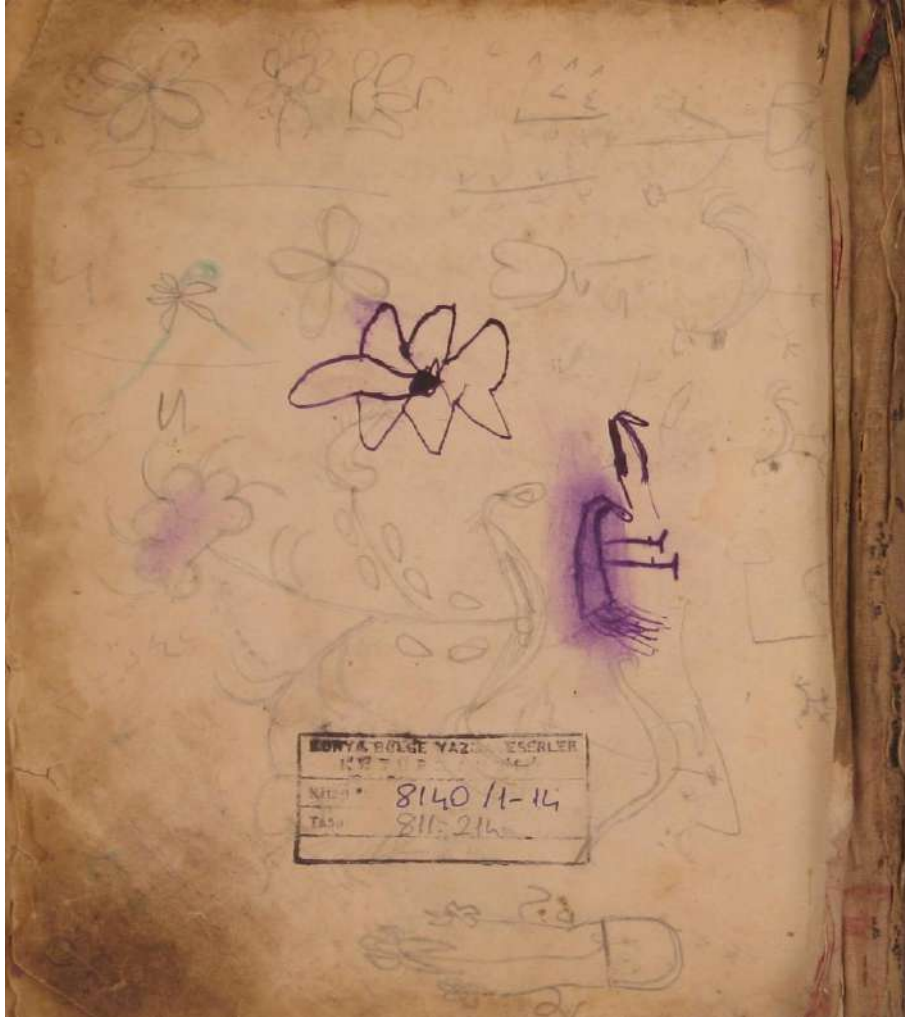
74b	
1.	Beyit Güzel sevmek haşa değil dört kitabda yerin gördüm Şardırmayān güzellerinin cehennemde yerin gördüm
2.	Beyit Elimde şārı kağıd ağlarım sa'āt sa'āt Yārim anda ben bunda nice olsun cānım rahat
3.	Beyit Ta ezelden akrabada idik olduğ şimdi biz Sevmez meydana çıkdı görüşmedik yüze yüz
4.	 Kıta-yı Mergube Üç nesne giderür kişiden kaygı Yeşil çimen güzel maħbub akar şu Huşuşā kim bu üçü daħi müctemi' olsa Ġamdan zerre kıalmaz dağ gibi olsa
5.	Beyt İki nesneitdi cānı Yemen kıahvesi Rumun deħanı
6.	
7.	
8.	

IV. BÖLÜM

METİN-TIPKIBASIM

1. BY00008140 Numaralı Yazmanın Tıpkıbasımı

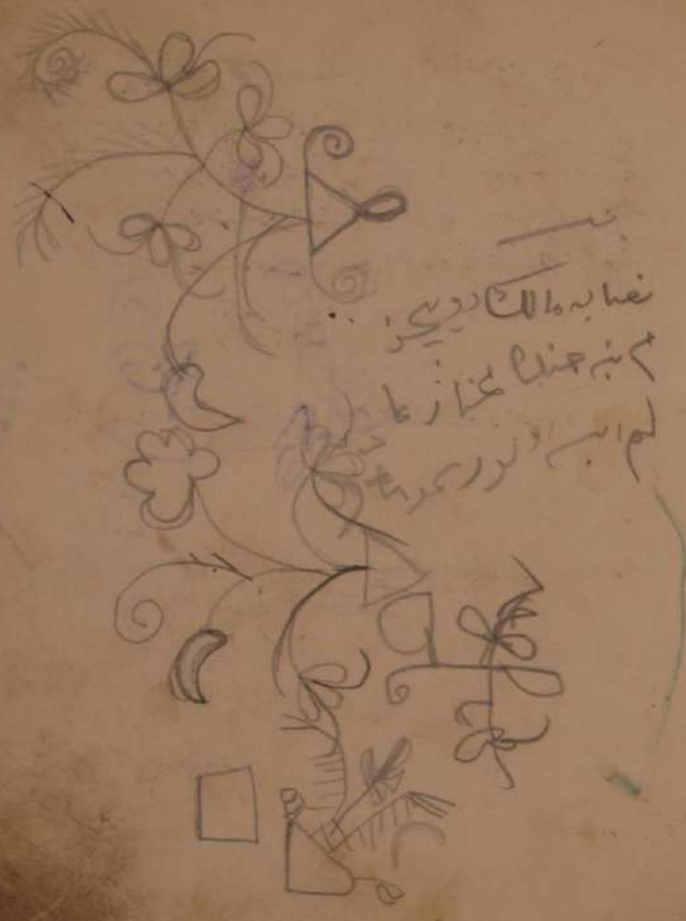

زیر تجویف جوق زمان خدمت اید و بر خصوصاً فقیر کمال اولی قلم دلم زبور کل سکا
 حسنک ز کائنات الی بولاسن ابرهیم برسد و دینداران بری کردانند ان دیریکه
 عاقبت مزبور سرسویو بنوار خور خور قلیو بر دیکه به دیکه کنجک بویا آسوی کجی تکی تکی
 صفوی ادب اور در طوری بویا کن المیزه دار دقعه دلم زبور کردانند و بیرو بر دو داند
 کلانی ناز کستفا ایدر کس بحسب الشیخ السنیف والقانون جبر و قهر المیزه قادر اولور
 جموں اولور مختیر عاشق بیچک

نصاب مالک اویچی مرتبه سزده ممتاز عالم ابر اولور کجی

~~نصاب مالک اویچی مرتبه سزده ممتاز عالم ابر اولور کجی~~
~~نصاب مالک اویچی مرتبه سزده ممتاز عالم ابر اولور کجی~~
 katic k abpa 1
 ilmu zattin hat

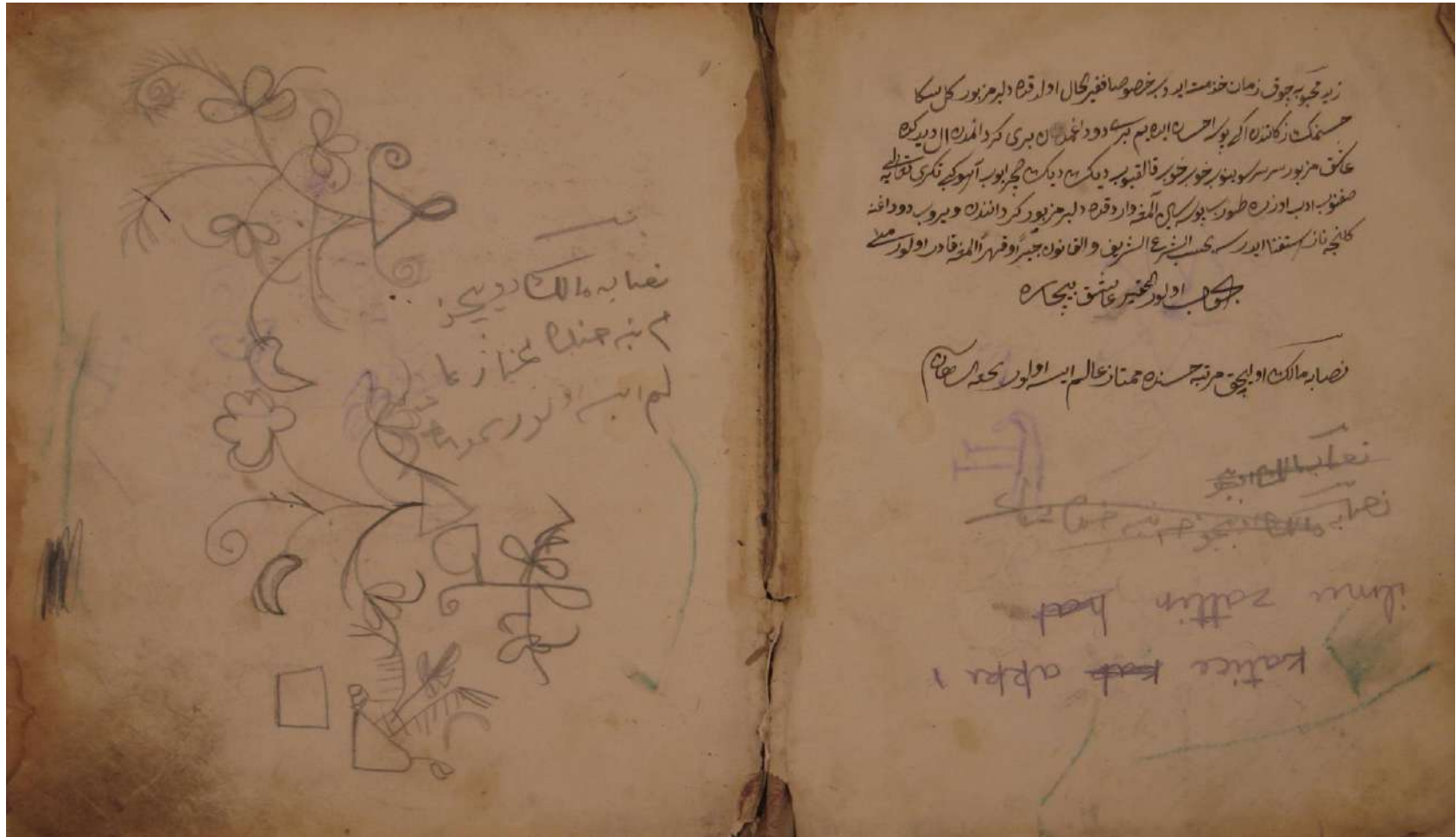
زرد چوبچوبی زمان خدمت ایدر بر خضوص صافیر کمال اوار قلم دلبر زبور کل سکا
 حسن مکت ز کاندن ابر بو اسر ابر هم برسد دو دانه ان بری کر دانه ان ادریکه
 عاقب مزبور سر سر کو دینار خور خور فالقوب بر دیکر هم دیکر کچر یوب آهوکچر نکره تقابل
 صفیور ادب اوزره طور بوزر کاک المظفر وار قلم دلبر زبور کر دانه ان و برور دو دانه
 کلنجی ناز کسفتنا ایدر سر کسفتنا الشریع الشریع والقانون جبر او فخر الرزق ادر اولور مسکا
 جلوب اولور کچر عشق بیچاره

نصابه مالک اولیچو مزجیه سینه عمتنا عالم ابر اولور کچر عشق

~~نصابه مالک اولیچو~~
~~مزجیه سینه عمتنا عالم ابر اولور کچر عشق~~

katic kat apka
 katic kat apka
 katic kat apka

نصابه مالک اولیچو
 مزجیه سینه عمتنا عالم ابر اولور کچر عشق
 لم ابر اولور کچر عشق

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تَوَاتُرًا مَوْلَانِصْرَ مَسْأَلِ عَلَیْكُمْ سَلَامٌ

اللّٰهُ اَدْبِنَ ذِكْرًا اَيْدِ لَوْمِ اَوْ لَا	واجب اولد سرحل ايشده عرفو لا
اللّٰهُ اَدْبِنَ هَرَكِيمِ اَوْلِ اَوْلِ اَكَا	هر ايشي آسان ايد الله اكا
اللّٰهُ اَدْبِي اَوْلِ هَر ايشك اِكِي	هر كتر ايش اولميه ايشك صوك
هَرَفَسْدَه اَلِ اَدْبِنِ دِي مَدَام	اله ايله اولور هر ايش تمام
بِرُكْرُ اَلِ دِي سَه عَشْفِه لِي سَاك	دوگولور ايشك كناه مثل خزان
اِسْمِ پَاكِي پَاكِي اَوْلِ ذِكْرِ اَيْلِيْن	هر مراده ايشي ايش الله ديت
عَشْفِه كِلِ اَيْدِي اللّٰهُ اَيْدِ اَلِ لَوْمِ	در ديل كوز با ايشيله اه ايد لوم
اَوْلَا كِيمِ رَحْمَتِ قَلَا اَوْلِ اَيْدِ اَشَاة	اول كيريم اول رحيم اول زله
قَوْلِ رِزْقِ قَدِ وَاَسْمِ السَّلَامِ	رب باقى لاهوت اول ايشام

اولد سرحل الله

اولور

2

اَوْلِدِ زَهْمِ اَيْدِ اَشَاةِ بِي زَوَالِ	بِ شَيْبِ بِي نَظَرِ بِي مَنَاقِلِ
بِحَلَا عَالَمِ بُو عِيَكِنِ اَوْلِ اَوْلِ اَيْدِي	يار اولمشدن غم جبار ايدى
اَوْلِ اَيْدِيْنِ اَوْلِ بُو عِيَكِي اِنْسِ مَلَكْتِ	عز نيش و نيش ابي كون هم نه فلكت
بِي زَهْمِ اَوْلِ بِي رِزْقِ نَشَكْتِ بُو قَدَرِ	كويجه يا كوشش سويلينر چوقدر
بَارِي نَه حَاجَتِ قَلَا وَاَسُو زِي جَوْفِ	بهر در اول ايدن اوز كه تكري يوق
كِرْدِ اِسْمِ بُو لَ اِسْمِ اَوْلِ اَوْلِ اَنْجَاتِ	عشيره در ديله ايدك الصلوات
وَصُو حَقْدِ نِ سُو بِلَدِكِ بِي رِيحِ كَلَامِ	وضو ايشك ديل ايله اولماز تمام
مَقْطَعَا مَوْلِ بِي نَه يَزَا اَيْدِ لَوْمِ	ايشيدن ناسر جاننه نشاد ايد لوم
كِيمِ صَفَا وِ بِي رَه اَيْشِي دِنِ جَانِنِه	اولا قوه ديشنه ايشه ايشه
دِكْلَه اَوْلِ بِي حَكَا بَتِ اَيْدِ لَوْمِ	مولودك سوز ايشه ايدن كيرده ايشه
تَابِلِ سِي زَهْمِ لَو دِي كِيمِ نَه اَيْشِي	حسرتيه بوه اولودك ايشه

وار ایدری بعد از اجداد پسر گشته
 کجکه کوزل و زخمیر ایدری انیکت انچه
 عصر بیع الاول ای مصطفی
 لودین ایسر ایدری اول بر صفا
 اول حبیبک لینه و مستندی باش
 پسر یهودی وار ایدری جاری انک
 کی عدا و سسی ایدری اسلام اهلنک
 عورتی ددی اکابر کون ای یاس
 نجب انبند سر کیم ایسر انبند جاس
 عصر بیع الاول ای بو کیشی
 خیر ایدوبن بدر رد و لوا نش
 اول یهودی ددی بلکیم ای بنکار
 پسر حبیبی وار در انک کولونار
 احمد مختار در انیکت ادری
 جمله دله از در انیکت ادری
 بو انیکت اون کیسینده ای بنکار
 عصر در مشبه کجکه ای اول کولوناس
 نه سندان دوغدی چون او ایدری
 جمله عالم ایتا ای اول هم ام
 انکه نوز پسر ام ایسا اول
 عصر کیشیه و حمله لغت ایدر اول

انکه ایچون آند

چون

چون ایشندی خاتون انک اول سوزین
 عقلی کید و یایری قلبی کند و زین
 ایدری اول وقت اکا عشق مصطفی
 طولای قلبی ذوقی شوقیه صفا
 اول کجکه شوقله یانندی اول بنکار
 کوزدی دوشینده محمد شمس ایسر
 حاضر اولمش جمله ای بلسه
 ددی خاتون بو کوزل یوزله بنکار
 ددی بلمختار محمد بود سر
 اول حبیب شوقله ویزدی سلام
 یار رسول الله بو سوبلای اول
 اعلیوبن اول بنکاره اول بلیکی
 بکالینک دیهکه ندر سبب
 ددی اکا اول شفیق المند زین
 عقی کید و یایری قلبی کند و زین
 طولای قلبی ذوقی شوقیه صفا
 کوزدی دوشینده محمد شمس ایسر
 جمله ای جمله احبابه بلسه
 کهدر اول بو بخلین کولوناس
 هم دخی محمد احمد بود سر
 خاتون ایله سلام اول انهام
 لطف ایکنک ددی اکا رسول
 بن سکا کمتر قر او بنتم ددی
 ای لطافت مولای کان ایس
 اول حبیب اول حبه المالی

شوقه لوب اول لادگت بهی
 سکا ایمان خلیفه و بزرگی احد
 اکا تلقین ایدی ایمان اول رسول
 او یوسف سندن او با نوب در اول یتیم
 هم اریده کوردی خاتمه تا که رد کین
 ددی کوردم بند خن سن کورد گت
 عاشق اولدم بنده اکا جان نیله
 اول رسول بنی اویالم صد قیله
 هم دخی حقه اطاعت ایدم ایدم
 طردی انسر عهدی اوز سره بفرقه
 بلدی کورده اولدم ایلد باس

بل قول ایدی بسنده اول غنی
 سن بقره الیسر سنین تا اید
 صد قبل ایمانه کلیدی انده اول
 نذریم اولسون مصطفاییم کرم اول
 بلدی خاتونه رسوله ایسر دکین
 خاک بایسه یوزک سور دگت
 طولدی کوکلم نوریله ایما نیله
 بر لسه جانیه ویرمه لم عشق قیله
 مولود او تو تماغی عادت ایدم اولدم
 ایلد یلر دین اسلام ایلر
 نیتیه خانی متوشس طولد باس

مولوده اندر کلمه بچون حشر هجرت
 کردی نرسنگ بسنده عزت بولاسون
 کردی نرسنگ بولاسون اوزندان بی ش
 بونان الطف بحرکات ایدم اولدم
 بیز عزت یسوز ایدی زید او غلوعلی
 واسر ایدی در جلم مرزده صالحه
 بیز کون ایلدی اودنیادن سفر
 بیز فلوری قالدی ارنجه هممانه
 اول فلوری انسندن قالد اکا
 ایشو فلوری تورکن اول جوان
 مجتبه اولوب او تورلر مصطفاییم

انسر و بیز لیدی ایمان خلیفه
 مولوده جانیه حشر اول بسین
 عزت ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم
 رفوض فایق دین روایت ایدم ایدم
 دسر لری ایدی اکا اول ایدی قلی
 عابد ایدی شاهده ایدی ناچه
 دنیا یه کمن کیشی دورماز ایدم
 اکا جنت نیجه اولسون مکان
 ددی کیم نه الاید هم بن بوکا
 کوردی بیز مرزده خلایق فاکرین
 مولود نرسنگ کلیدی اول بیز

اول بیز

اول

بیلد

چونکه آنه دکلمای اول بوجوان
 کوز لرندن قانلو باش اولدی روت
 اول کجه یاددی اولارله اولجون
 کوردیکیم اولمش قیامت ناکهمن
 جاعر دپ در لر سزایس فلان
 قنده سبکی کل حنت کپ نشادمان
 مولوده حاضر اولانرد فوته
 جنسه کپ دیس ناسر جمله
 ناکهمن بر قفسر علی کوردی اول
 ددیلم مولود ایدن کپسرا کسا
 او یقوسندن او یانوب اه ایلدی
 اول فلوری ابل اول الی طغم
 تارقات ایدیکه هر یل از حیوان
 کوله کولم ایلدی اول بوندن مسفر
 هان دیلم قورمکیم اولدی
 اولدی کپی کفسه انیک پیلدی

صاندر
 حاضر

حاضر ایدیس اوریم بیر طریب
 اول طیب باقدی جمالی انیک
 ددی بیکت بو بیکت اولمش در
 انیک ایچون بو بیکت دایم کولس
 کوزین اچدی اول بیکت اولدم هها
 حق بودم بگا بجای ایلدی
 اولدن حنتک بیریم کومشتم
 انیا او ایا جار مند سر
 کولدم بودریم بیکت ددی
 اندکچون مولودینه حرمتی
 بوبله ددی کوز لرین بومدی هها
 ددیلم اولمشیدیم باق بو غریب
 افرین دردی کهالنه بو بیکت
 لیکت بو کا حق نظر قامشیدر
 بو ایش عالم ایچند نشیر نس
 قومنه ددیله اولکت نشادمان
 لطف ایدوب بی نسی ایلدی
 مصطفایک مجلسینه ایتمشتم
 حقی کورمک دایما کاریدر
 مصطفایک مولودین بیکت ددی
 حق نسا بکا ایلدی رحمتی
 قومنه انیک اولدی اولدم نشادمان

اولدی اولدم نشادمان

بزرگتر کسی که بود عزت و قلا
 کولود ارتک حرم چون ای خدا
 کسر است بر سر بود استخوان نجاش
 ای عزیز من لرزشه با شل در سینه
 اول وصیت کیم در نیم مهر کیم طوقا
 حق تو رحمت ایلیه احکا
 فکر که دیگر بود عاده بو لسنه
 چون که حق اول کین بله ک عیان
 حق تو کسانه میرا قدری ارلا
 مصطفی از وحی اول قلبی و اس
 عزت دور کیم سعادت و اردر

حق

حق آکا و بیزدی مکمل ایلدی
 اندن اولدی اشکاسه و نهان
 کرم محمد کلیدری عالمه
 کرم محمد او لمیا ایدی عیان
 هم وسیله اولد غیچون اول رسول
 نوح انکچون غرقدن بولدی نجات
 اولیوب عیسی گو که بولد غیچون
 جدی اولد غیچون انیکت اول خلیل
 جمل انیکت دوسلغنه ادیسنه
 جوق نهیما قلبی حقدن بولار
 کرم محمد اولد غیچون اولد غیچون
 یار ایشیدن مفصل ایلدی
 عرشش فرشته نیری کوی انجان
 تاج عزت انمن ایلدی اومه
 اولما بیسردی نهان آسمان
 ادکک حق تو بسین قلبی قبول
 دخی دو غمادن کوردی معجزات
 امتنندن اولما غیچون ایدی اول
 ناری جنت قلبی آکا اول خلیل
 بویجه عزت اولدی اول جنادینه
 کیم محمد امتنندن او ار
 عشق کیم دین ایلدی اولدی

حق

حق نشا چون بر آید ای اده
 اده قلبی فرشته سجد
 مصطفی نورش آینه قودی
 قلبی اول نور انبیا قود
 صکره حواله نقل آیدی بیل
 شیت دو غدی آکا نقل آیدی بو نور
 نقل آید و بجه او لوردن او نور
 آیدی ابراهیمه اسماعیل نور
 نابی عدنانه ابراهیم آیدی او نور
 چون بنی ساشمه ظاهر اولدی بو
 نور اوغل آیدی آکا حق ای قنا

قلبی ادهله خزن بن عا لمی
 هم آکا جوق قلبی اول الطول اسم جود
 بل حسین نور بدر بو نور ددی
 قلبی انکت ایل بجه روز کار
 طوزدی آنده دخی بجه آبی بیل
 انکت آینه تجلی قلبی نور
 و بیزدی ادر یسه ایل نوحه سرور
 وارد عجه بولدی اول غایت ظهور
 تا کانه تا قریش با سرور
 بولدی عبدالمطلبه کی ظهور
 مصطفای اول اولوب دور آتا

جو نکه عبد الله نور زیندی شرف
 کدر لیسر بو لاسر او شان نجاش
 دوش کور بر بیک عبد الله ماکس
 اوچی کولدن یوقار و عرشه ابرس
 در معبر کیم بلکن اردوغاس
 بوسو جیل بور رکن اول جوان
 فاطمه در لری آیدی مره قیزی
 اولم ایچره عاشق اولدی اول کا
 ال بی جغت ایل کل کند و ز که
 بو کون نقل قومابنی یا سر یسه
 علمله بیامشدی خاتون اول کیم

جنبه بی نور بیل طولدی هر طرف
 عشق در بیل آیدوت اقصاوش
 کیم بلکن بسوزون زنجیر جعفر
 واردی قیس ایلنه دوشین صوم
 اولوی قیس اولوب کوکه اغاس
 ائی بر خاتون کور بسودی همان
 کوردی احمد نور نه نا کاه کوزی
 دید یکم جانم فدا اولسون سکا
 بور قوی سر جف دوه و بر هم اوز که
 عاشق اولان و فلت اسمت اچدی
 انه رحمته دوشی اول کیم

7

انکچون بکون انبل دینس بانی
 ددی عبد الله کیم اوہ وار این
 کلدی عبد الله اولدوسویلدی
 ددی لر نولار وادس ال آسے
 سن نظر قل نکرینک تقدیرین
 فاطمه ره قالدی کندی غصه سیم
 ایشیت امندی نیجه اولدی ای خوج
 صلبد عبد الله دن اندی اول رسول
 واردی اولدم نور امینه النبی
 کلدی عبد الله سیم دن پیسین یسین
 ددی کل اصلدی الاین ای نکایر

باقده

باقدی عبد الله کوردی نور یوق
 ددی عبد الله اولدم ای جوان
 بلکه شهمد نکر اول اولمن یوری
 قول ددی اولماز ایهمش بے کھمان
 کز لر سیز بولاسز ایشیت نیج
 امینه خانون محمد انسی
 چونکه عبد الله دن اولدی حامله
 چون محمد کلمه سنی اولدی یقین
 بل سابع الاول ای نیجه سنی
 ددی کوردم اول حبیبک انسی
 سرق اورد جفندی امدان ناکمان

اولدم ایچتم کلدی کا غصه جوق
 اکلدک نور سنی سود صدی نهمان
 جوهرکت کومغنی بونش قالمش
 الا نکر دی ددی اولور همان
 عشق زریبل ایوت کصلو
 اولصد فدان دوغدی اولدرانه
 وقت ایرشندی هفته وایامله
 جوق علامت بلوردی کلدی
 اون انجی کیجه ایشیک کیجه سنی
 بئر عجب نور کیم کونشس دیلانیه
 کوکسرم دکت نور اولدی کلدی

هم هو او زمره دو شندی بر دوشک	ادی سلسله سن دو شکان افره ملک
اوچ علم دچی دکلدی از چ یسن	هر نیر یسین اید این نیر نیر
سرب مشرفه اسی انکت	بهر ک از سنند دکلدی کعبکت
اندیلر کون ملک ضراف صاف	کعبه کله قلد یسراو یسن طواف
بلدم اندردن کم اول خلقت یک	کم یقین اولدی جهانه کامگی
یار اوب دیو اسره چقدی ناکهان	اوچ کوزل حوری بکا اولدی عیان
جورح بانمه کلوب او نور دیسرا	مصطفای بر برینه مستولار
ددی لسراو غلک کبی هدی بر او غل	بیرا لایه جهان کلمش کول
برست او غلک کبه قدری کلیل	بیر انایه و بر ممشد س اول جلیل
اول دولت بولد کت ای دلداریسن	دو غیر مرمیسندن اول خلق حسن
بوی کون علم لند سلطانید س	بوکلن تو حید عرفان کاند س

بوکلن عشقنه دور ایدر خلکت	بوزینه مشتاق قدر انیسر ملک
وصفی بوسمه ترتیب اتد یاس	اول مبارکت نوری ترغیب ایدیل
امینه ایدر جو وقت اولدی تمام	کم وجود کله اول خیر الامام
هو صدخ غایت حرام زند فتنه	موندیلر بر جامی طولش بر نیت
بجایم اینه اولدی وجودم نور خرق	ایک مردم کند می نور دن فراف
کلدی بر اف قوش قنایله روان	اسرقامی صفادی قوقله همان
دوغندی او ساعتده او سلطان دین	نور عرف اولدی سحر و زوین
یاز ایش جمله اولدی نشادمان	غم کید و بحالم یکیدن بولدی جان
جمله زرات جهان اید و صددا	چغره شموبن ددیلسر کم مر حساب
مرجهای عالی سلطان مر حیا	مرحبا ای کان عرفان مر حیا
مرجهای جان جانان مر حساب	مرحبا ای درده در جان مر حیا

مرحبا ای فتره عینت خلیفین	مرحبا ای خاص محبوب جلیلین
مرحبا ای سر حقه لایعالمین	مرحبا ای سوسو شیخ المومنین
مرحبا ای جمله نیک مطلوبین	مرحبا ای خدایک محبوبین
ای جهانی کون یوزی بد مرتین	ای قودوشه مشاره سن دستگیر
ای کو کلار در دینک در ما بنسین	ای یار ایشد کرت سلطان سین
سن سین اول سلطان جمله انبیا	نور چشم اولیا او اصفیا
ای مرسلت تختک سن خانم	وی نبوت مظهر نیک سن خانم
کدر لر نسر بولار سن او ندان بی	عشق در دین ایدو کت ارمکوت
چونکه اول محبوب مرخص الرحیم	تلبای دنیا ای جمالندان تقسیم
خود لر نخری ملکر کلد یلر	احمدی کوز زیارت قلد یلر
بیرینجه مشرکله هر ملکین	رقصه کیدی دنا شو قردن فلک

اشبو

اشبو هیتدن امینه خو بسره	بیر زمان عقیلی کلدوب کلای کیر
کوردی کفیش حیدر بیچ کوسه بوق	کوز مدی او غلن نضره قلد جوق
خورد لر الدی تصور اندی اول	حیث ایچره جوق نفاکری اول
چوره یانن استیو قلدی نظر	کوز دیکیم نیر کوشده خیر البشر
شویله بیت الله قرشو اول رسول	یوزر بیرره قوشن و سبیه انفس اول
سجده ده باشی دلے تجید ایدس	هم کوز نیشس بر مغین توجید ایدس
ددیکه ای مولا یوزم طوتدم سکما	یا الله امتهم و بر کل کما
چونکه بن بو ایشلری کوردم عیان	قالمدی صبرم همون دوشدم هم
کلدی عقلم کوردم اول صاحب وفا	کوز لر هم نوری محمد مضرکله
یوزی نوری کون کچه خوشن برق اور	چونکه کوردم کو کلمه کلای سرور
قاید و سنا سره محبت قانم	الوین بفریمه یا مدم هم

دبیر نور دود افکار سوینر کلام	اکلیا ماد مرند زدی اول همان
تولا غم اغز سینه طو ندیم دکلام	سویند بکی سوزی اولام اکلام
حقه باغلیوب کوکلدن همتی	دبیر ایدیکیم امتی و اامتی
طفلیکن اول دبیر ایدی امتین	سنن قوجالدک نکرک ایدن سنن
امت دیندی سکا چون مرفطو	وینر صلوات سننه اکابول صفا

فصل فی الوقوف غلیت ولادت م

مکه قوم اول اولاسری بی خلاف	کعبه اول کیم ایلر کن طواف
سجده قادی کعبه کوردی خاص غم	دوشمندی بیطاش خوش قلدی قیام
رکن رکن کعبه نیکت و پوزی سلام	دید ایلر کیم دوغدی اول خیر الانام
کعبه ابر قو اندی اولام ناکهان	ددی دوغدی بو کیم شمس جهان
پاکت ایتو بو طمدن کفر دن اول	تور قاریسیر یخ مشر کمدن اول

بالی

بالن ایاق بانس اجق اول صاف صاف	ایلیر امتی بی طواف
اول کیم طبل بشارت اورد بیکر	اول کیم شیطان کورکند سور دبیر
یک بو طحانه کیم دیر و صنم	بقایوب کفر اهلینه ایددی الم
دم بودم اوز کوزدی یا امین	سنی قلدیم رحمة للعالمین
بلدی عالم خلیق دوغدی مضطفا	جهل عالم بولدی نور بیل صفا

فصل فی عجیبات النبای اسلام

فخری عالم ایددی چون وق یاشنه	قوندی بیس تاج نبوت یاشنه
اندی قرآن ایت ایت بیسات	ظاهر اولدی کیم دور لو معراج
اول اول کیم مبارک جسم کیم	کولکسی دوشمندی بره رسیمک
نوره ایدی یاشدن ایاغه کوده سی	بو عیاندر نورک اولمندی کولکسی
بل مبارک بانس اوزره هر زمان	بیر قرابولت اولور دی سبایان

بالی

هسته نیر و ارسه و اردی اول	باشش اوزسه دایما دورزی اول
اول مبارک کوز لر نده معجزه	نجه در اول حنی اینه بن سینه
بچه کیم او کتفه کور رسه عیان	او بله اردندن کور دی اول همان
او یا غنک بچه انیسسه عیان	او بله انشدردی او یور کن همان
و حیون اند کله جبر ایل امین	کو کدن امیر لیل بی ساعته امین
جبر ایلکت قوفسون الورادی اول	و حیون اند بکنی بلورادی اول
دو غنک دبر نشه اول عالی جنتاب	دبر نور دی کو کده مایه افتاب
انچی دیشتری شعا عندن کیمجه	اکنه دوشسه بو نور دی ای خوجه
در لسه در لسه اولور دی هر دی	خوشش در لسه در لسه در لسه
چون انشارت قلبی اول محبوب حق	پر مغله کو کده ای اول ای بی شوق
اغراق قوزی اکا خود سویلدی	همه بودندن بار سول الله دردی

اغواق

اغواق نامی یار بکا بلکل بقایت	کیم نسکا فصیل ایلدی اعدای دین
دکلمی خرمایه هم اول شاه جهان	دکلمی ساعت بهمشین دیردی همای

قصه سال اول
قصه سال اول
قصه سال اول

کله درای عشق اودینه یانه جیم	کندوی معشوقه عاشق صلیبی
دکله کل معراجین اول شاهک عیان	عاشق بسکت عشق اودینه طور میان
بیر دوشسه کیمجه تحقیق خیر	لیلله قدر ایلدی اول کیمجه مکر
اول همایون تختی اول قدر بوجه	امهانه اوبینه وار دی اول کیمجه
انده ایکن اول حبیب کا میده	جسته وار دی حق جبر ایلله
بیر مرغ صق ناچ حله هم کمر	هم دخی ال بیز براقی معتبر
اول حییمه ایلست بشنون اکنه	عشقم سیر ایلست کورسون بنه
جبر ایل چون جسته وار دی همان	کور دیکیم قور بیکه اوست اوله ایچن

ایچکرننه بئر سراق اغلر سفنه
 کوز لر ندان یا شنه جیمو ایلمش
 دیدکی جبر ایل ندان اغلا دغکت
 اوزله یولد اشکت یوب ایچ کسره
 ددی قرف بکت بلد در کیم یا امین
 ناکههان برون استندی قولاعم
 یا محمد دیوبن چاغر دیسره
 اول زماندن بلمزم کیم نولشم
 جنه باشمه عشق طار ایدر
 کسره ظاهر حنت ایچره طور دم
 جبر ایل ایدر براقه ای براق

کیمده

کیمده کیم عشقوت ششانه وار دسره
 کلبه و معشوقه ایبر کورم بسم

وصف کوب النجم براقه للعراق

الی جبر ایل براق اول زمان
 حق سلا م ایدی سکا یا م ص ق ق ق
 دیل بکیم کلسون فونقلا رم انسه
 دایم استر حضرت تمدن هر ملک
 جمله سیه انکت بوزین کور ولد یلسره
 کل کیده لم حضرت یا م ص ق ق ق
 بو کیم اول کیمه دس کیم یا امین
 سکا جنتدن کتوردم بئر براق

عاقبت معشوقه ایبر کورم
 بومره کلت باشینه هر هم اولیم

تا جناب احمد کلبه یهمان
 کیم مبارکت خاطر کت بولسوغفا
 عمر شیمه سیر ایلسون کورسون بجه
 عشقی فتنی سید سره چرخ نلک
 ایاغینه بوز لرین سور ملک یلسره
 منتظر در انده اصحابی وفا
 اولسر علیک الیقین حق الیقین
 دعوت رحماندر ایلیم براق

طوردی بگردن محمد نام مصطفی	قودی تاجی باشینه اول بیز صفا
چنگدی اوکنه براقه جبریل	اوکنه دوشدی کا اولدی ایچ
خوش سوا اولدی کا شاه جهان	اچدی بیز براق اچدی صمان
طمره العین ایچره اول شاه حصر	کلدی قدسه ایزدی و بصدی قدم
انبیاء و اح حاضر کلدی لیس	مرط فایه چله کله اولدی یاسر
پس کچوب محرابه اول خیر الانام	انبیاء و احنه اولدی امام
اکی کور قلندی اقصا ده نمان	ابا احمر انمش ایدی اولد نیان

فصل فی غزوة النجف و السما

کوردی نوردن اور لیس نردیان	نردیان اولدی بکوره روان
او ایچ در صا جولان ایلدی	شوبله کیم افراکی سیران ایلدی
کوردی کورجه اعلای عبادتده قو	صبر بیز دیرلو طاعتده قو

صبر

صبر نردن دور لو حکمت کوردی اول	تا که وار دی سینه به ایزدیشدی بول
جبر ایلک دور اعیان اول مقام	نه فلک تا که طونالیدن نظام
قالدی جبر ایل مقامده مهمان	دیددی اکا سر حقه لیا المبت
بیلیمز بو بولاری بن نیده بن	بیز غریبیم بوند فدا کیده بن
جبر ایل ایدر سولاری حبیب	صانعیل سن سینه بو بیز غریب
سکت ایچون بیز اولدی نه فلک	انسن حق خوری حنت هم ملک
بوند ختم اولدی نم سیر تکا هم	ماور اسیندیکدی بوق اکا هم
بکا بویله ایدر و بندر ذوالجلال	اجیم بن بوند اوت بیز مال
کسر کچریم ذمه دکلو ایلروا	یاناسیم باسندک اباغای اولو
دردی جبر ایل اول شاه حصان	پس مقامده طومر ایدی سن صمان
سره عشقده چون صافندک چانک	سن قاچان کورسک کور حنانک

چون ارکان بکا عشق اولدی لیل
یا ناز ایسم یا نایم بن یا خلیل

فردی کوب الیوم الفرف

سویلتن کن جبرئیل ایل کلام	کلدی فرغ او کنه ویزدی سلام
الهی او انشاء جهلنے اول زمان	سندره دن کوندری و کندی همان
عزتی و کسری کورون اول خوج	کجه نمش بیکت چا به اول کجه
چونله قوسینی کون کجه ای اوت	واندی ای سندی اول او حضرت
نشش جبرئیل او امنه دو جلال	شویله به کیوا که کوندری جمال
بی حرف لفظ و صوت او اباد شاه	مقطفایه سویلدی به اشتباه
ردی کم مودم طلبو بکت بسم	سودگت جانبله محبوبت بسم
کجه کوند وز دور موب استدلگت	نولانیم کورنم جلالگت درگت
کل حبیب نسکا عاشق اولمشیم	جله خلق نسکا بند قیامشیم

نمرا

نمراکت دارسه قلام سزا	ایلیم بیزدیر ده بیکت دور لودا
مرطفا دی ایارب الرحیم	ای خطا بونشه عطا سی چوق کریم
واضعیف امنایم حاله نولا	حضر تکله نیجه اناس یول بولا
کجه کوند وز استغری عقیان قوا	قور قاسیم کیم بیلدی اول طوا
یا الیه حضر تکدن حاجتیم	بودر کیم اوله مقبول امتم
حوق نوالدن ایبر سندی بیزدا	یا محمد بن نسکا قلبیم عطا
امتی نسکا ویزدیم ای حبیب	جنتیم انامه قلبیم نصیب
ای حبیب ندر اولکیم دبلدگت	بیر اوچ طوبیرا غمت ایلدگت
بن نسکا عاشق او بیجو ای لطف	سکنت اولر همه دو عالم شریف
ذاتمه مرات ایدندیم ذاتکی	بیل یازدیم ادیم ایله ادیکی
هم ردی کیم یا محمد بن سخی	بیلوریم کورمه طوبیرا زمان نیجه

لیکت و اسرود دعوت است قول سر محمد
 حقیقت امری بزرگه اول شاه کزین
 دید طرائق قبله اسلام دین
 بز قول اول کز سن شاه حسین
 حشر دکت بز قول اولی غیر العباد
 امتک اول کز دولت بشر

فصل فی شرح دعوت الی الله بوجوه المکات

یا الهی اول محمد حقیچون
 سید رفوع و عرشین معلی حقیچون
 سیر پاکت احمد مختار ارجون
 کوسری یا شعی حقیچون عاشق کت

اول شفاعت کان احمد حقیچون
 اول سلوک سبیر علی حقیچون
 کینر یاری لعه دینار ارجون
 بغری یا شعی حقیچون صادق کت

عشق

عشق او دندان جگر بی بی چون
 یا الهی یا مکتله قبل غریب
 نشول میان کیم مدت عمری حیات
 جان نشول مدینه بدنان دوسر اوله
 صوت قسده صافلا غیل ایما نمنز
 بشر کنا هکسار عامی محمد قول سر
 هم دخی مینر انز ایله نقیل
 قبر حیر ایمان ایله بشر نور قبل
 مصطفی صفا و عجمو اسر ایست یا کسریم
 لطف کوه ستر بشره دین اسر کت
 عفر ایله و عقیبا نمنز قل سر مختصر

در دبل فان اغلین کسر یا بیچون
 ایلمه ناسری جهمو که حریف
 اخر اولوب ایسه هکسار مہمات
 بشری ایمان دن ابرمه یا اله
 تاکه ایمان ایله واسر جان نمنز
 یا سر اغیل قبل کنا هکسار بشری
 جنت کیم مکله لطفک قبل لیل
 مونس غلمان ایله هم حوسری قبل
 جنتی فردوس ارجون قبل مقیم
 مکتله طویل اغل قول اسر کت
 اول حسیک بوزی صوی حریف

Handwritten marginal note in Persian script, possibly a library or collection identifier.

هم قیامت و شرطه لرندان آمین	اینگل ای پادشاه عالمین
یا الهی قیامت بفری ضالین	بود عایه بجهل گزندت آمین

دستان فاطمه الزهراء علیه السلام

ایشان امیری فاطمه احوالین	کیم رسولان فکرمه نولدی حالین
کیچ کوندوش اغلامغه باشلا دی	کانینا قداغلامغه باشلا دی
بمن ایچمز او یومزدی بیزمان	شویله کیم حیرتک قالمشدی ممان
در ایلی و احسرتا و افرقناه	نیده بیز بن بابا او اولدناه
سویله ایلی صرته بیره واسر اول	ایده ایله سا ایلی کیم قازرسول
بو یله اولور قاز حرمت قاز جهمد	قاز دوستلق قاز صحت قاز عهد
اول کلمه ای بیزه هر دم روف	اول کلمه ای بیزه هر دم عطف
ای یورکت یان یوزی کشش ایچون	قاز قاز قاز قاز اول شاه ایچون

بو یله

بو یله یوب دایم اغلا اول بکاز	کوز لرندان یانیش بیزنه قان آقاز
بیر کون احباب بیزه جمعه اولدیلر	یا علی دکله سوز حزر دیند یاسر
کل کرم قیل سویله او کلعداز	کیچ کوندوز با قامسون بوناسر
اغلامغه اله کیم ییدی رسول	یا خوجان و بیزه کیم اول بر اصول
اغلامغه و بیزه ای بکت جاننم	تک اله کیم ییدی اول جانانم
ایکت او امر خدا در نیده لوسر	بو کاسر خیر اول لوم صبر ایله ام
کلدی دینی بوسوزی اولدم علی	فاطمه بی اغلامه دینی ولی
بیرکت التیله یات شاه جهمان	بیجه اعلیون بتمیم فغان
اه ایله ب بکره دوشدی ان بصر	بو غدی عقی که کند وید بصر
بیجه وقتدن بعد حیرتینول	قالقیدی بیزندن اول غایت ملول
دیدی کیم دکله بیز سن یا علی	کل کرم قیل وار بیزه یا اول

اندک و اکر مصلحتی سس یا بی وینر
انک ادب بیت الاحزان قوالم
سوزنی قلبی قبول اولم علی
صبر صیاح وارزدی اندک کولوناس
اشتیاقم کیدی حد دن ددی اول
ذوقند بوند بن صبر ایله
ای در یغنا زاری بیجه کز ایسم
فرقت کجک بن خود دوشمنم
ز صفت فرقتیم جو قدر ایسم
اوشن جرمت اولی بورت باشل
قدیم قلام بنفشه کجک حسم

بوتسم

بوتسم اخلدی چون اولدم هلال
فرقت اغوسی طلو طلو قدح
چون چسکت منیر له اولدی تیر
قله افغان ایلیوبن دوکندی باشس
کوز چکت قمبر چسبه کیدی کاس
قبر ایچنده مرض طفا و مجتبه
قتم مشتاقیم چاکر کوشتم سسکا
نشاد اولوب طوزدی بیرین اول زمان
بیشلادی هم کند ورقاوشر مکه
کوز دیاغی حسن ایله حسن
بو بله تجیل مصلحت تولدی سسره
کیندی نشادی جانم ایبردی ملال
نوش قلبیم بیجه بن اولام فرخ
بو جهمان اولسون خراب اند خراب
ایبر پیوب صوا اولایار دی اندک طاش
دیره دی قبر اوزره دوشندی اولنگار
دیدد بکیم ای نوری عبتم حیا
وعدتندی کلبه سسبان سس بگا
اوه ایبردی اولدم ایچنده ذات
هم او یکت ایچن طیشش دوشر مکه
دیدد بکیم ای انا اولدک بولون سس
لطف کون بکیم خیر ویکت بکیم

بوسوزی چونگم بولردن دکلدی
 کلک اوغلار دبدی ای نور عیان
 بیزین الدی بیزین اول انا
 اویدکی کوز لرین بوز کن طفلی
 بوز کن طاشدن دکلسه کلین
 وعده بتدی بیلکیز بودم همان
 اوئش اجل ایزدی بکا واحسن
 اه کیم بو یا حق سیرکت باشکری
 صاچکری کیم طر ایسیر سیرکت
 عمر نمکت صوت کونیدر بو کونتم
 بو یار بو کون سیرکت باشکری
 در دله اه ایلیو بن اکلدی
 یازنه کلدی حسن ایله حسین
 بیزین الدی بیزین همه بینه
 یوز لرین باقدی وجوف اکلدی
 ددی ای جانیم اوغلار نیدین
 ددکیز کل ددی اوئش اولم روان
 سیردن ایسیر بلیسم واقفنا
 کیم بو یسیر یا کیم اوئش ارتم سیر
 کوز یکیز کیم سور ملیسیر سیرکت
 سیرنه قافران اولسون اوئش جانیم
 طار ایلیم هم سیرکت صاچکری

طره

طشره دن اودم کیروب کلدی علی
 دیدیکیم یا فاطمه نولدی سکا
 بکا بچون سو بامز سبت ای حلال
 دیزر علیه فاطمه دکه سبت
 وعده بتمشه بکا اولدی عیان
 سن سن قال بو بوله بن کیدریم
 بو ای کور بوز بیری ای جان
 ای شو سوز لری ایشتندی چون علی
 سکا هیندیم الیه حاله
 بو بوله ددی و همان اه ایلدی
 احشامله یسوار اسند فوات
 اول بکار کی کوزی اغلا اولدی
 بچون اغلا سبت خبر و سیر کل بکا
 ایلی و بیز کل بکاندر ای شو حال
 باقره و نسون حق بود نیا ده سنه
 بتدی اول وعده بو کون نیدیم ای جان
 سکا حسنله حسینه ایملریم
 خوشجه طوقیل دیکیم بودر همان
 اه ایلدی و اکلدی انده اولدی
 و بیز مکه اسان قیلوبیر حیا نیم
 جانیم تسلیم الله ایلدی
 ایلدی اول بیت فخر کائنات

فَدَقْدِي مَسْئَلَةً عَنِّي لَهْ كَلَامُكَ	دَشْدِي اَوْ سَنَنْتُكَ اِيْكَ اَنْتَابُ
ظَاهِرْ اَوْلَدِي اَوْلُ اَوْ كُ اِيْجِيْنُ فَوْسَا	طَوْلَدِي اَوْ كُ اِيْجِي اَرْوَا حِلَهْ حَوْسَا
عَمَّ خَدَّجَهْ رُوِي حَا حَا ظَرْ اَوْلَدِي بِرْ	اَوْلُ نَكَارِكُ اَوْ سَنَنْتُ اَعْلَا نَسْتُ دِي بِرْ
حَا ظَرْ اَوْلَدِي اَنْبِيَا اَرْوَا حِي عَمَّ	ذِي مَبَارِكُ سَا قَتِي قَوْلُو قَدَمْ
يُوَزِي كُو لَسْ كِي اَوْلُ قَا نَشْ اِيْدِي	اِيْجِي طِي شِي عَمَّ فَوْرَهْ بَا ظَمَّ اِيْدِي
اَوْ سَنَنْتُ وَا رُوِي عَمِّي اِيْدِي يَاسَنُ	قَا نَلُو يَاشُ دَوْلَدِي كُو زُو دَنَ طَا سَ طَا سَ
عَمَّ دُوِي جَا نَمَّ اَوْ غَلَسْ كَلُو كَسْتُ	اَنَا لَسْ كِي مَشْ جِهَانْدَنَ بِيْلُو كَسْتُ
دُو يَلَسْ عَادَتُ اَوْ زَرَهْ عَمَّ اَنِي	قَبَسْ يَلَسْ قَوْلَا لَمَّ اَوْلُ نَا رِكُ نَسْتُ
كُو رُو يَلَسْ نَمَّ فُخْرُ عَالَمِ بُو صَفَا	عَا لَمُكَ مَشَا حِي مُحَمَّدُ مَرْطَفَا
اَوْلُ مَبَارِكُكَ اَللَّهِ اَوْلَمَّ عَمَّ اَنْ	قَبْرِي اِيْجِيْدَنَ جِهَانْدِي نَا كِي حَانُ
قَوْلَدِي وَا كُو زَمَّ فُوْرِي رُوِي مَسْكَ	كِي قَبْتِي مَسْتَقُ اِيْدِي مَبَارِكُكَ بَكَا

الدي

اَلدِي عَلَيْكَ اَلدِنُ مَقْطَفَا	قَالَ دِي حَبْرَتَهْ عَلِي الْمَرْتَضَى
جَوْنُ رَسُوْلِ اَللَّهِ اَلدِي يَا نَسَنَ	فَلَيْدِي بِرْ مَدْحُ شَا لِحَا نَسَنَ
كُو رُو يَلَسْ اَوْلُ حَالِي اَنْدَهْ جَا زَعُوْنُ	دِي دِي بِرْ اَنَا اَللَّهِ سَرَا جَعُوْنُ
فَعَلَا تَ فَعَلَا تَ فَعَلَا تَ	وِي بِرْ مُحَمَّدُ مَقْطَفَا مَقْطَفَا

مَعْدَا سَنَنْتُكَ

اَللَّهِ اَدِيْلَهْ سُوْرِي بِنَا اَبِيْلَهْ لَسَمْ	سَكْرَهْ مَقْصُوْدِنَهْ اِيْسَهْ سُوْبِيْلَهْ لَسَمْ
عَمَّ مُحَمَّدَهْ وَيَسْرَهْ لَوْ مَرْ صَلُوْتُ	دَخِي اَوْلَسُوْنُ مَحَبَاتُ طَبِيْعَاتُ
اَلِيْنَهْ اَحْبَابِنَهْ اَوْلَسُوْنُ دَخِي	اَنْتَا اِيْدِي اَعْمَلُ كَسْرَهْ نَسْتُ حِي
شُوْبِيْلَهْ كُو رُو دَمُ كِتَابِ اِيْجِيْرَهْ حِكَايَتُ	بَا زَعُوْهْ شَا بَسْتَهْ كُو رُو دَمُ بِيْحَايَتُ
زَمَانُ اَوْلَدَهْ بِيْرْ نَسِيْحُ وَا زَا اِيْدِي	عَلِيْمُ فَضِيْلَهْ غَايَبُ مَشْهُوْرِي اِيْدِي
بِيْرْ كُوْنُ نَسْتُ اِيْلِدِي بَكِهْ رِيْحُ اِيْلِدِي	سَفَرُ اِيْدُو مَكَّةْ شَهْرِيْنَهْ كِيْلِدِي

اول شمس و آری ایلی غایت عابدی
 اول سینه باقیوب کندی کبری
 اول عجزه ایلی ایلی آخر دعای
 او غلومکت فرقتی بانندی فی
 کندی کندی کل ایدم هیچ رضا
 ایلی او غلومه عقوبت کتوس
 جوق نضر علی مناجات ایلی
 کندی اول شیخ اردی بن شهر
 دکله بس اول شیخ عقوبت ایلی
 اول اوله بفر خسر بس اوه بفر
 اول خسر بس طر بلدیغین بلوچار

سراضه دکل او غلومکت بس نبدی
 کور کور کور باشنه آخری
 بکامده ایلکل یا ربنا
 شمدیدن منکر ندیم جاننی
 سن شیخ اول یا محمد مصطفی
 تکه انکت ایندی سن نسر نوز
 یارب دعای قبول ایله ددی
 نماز قلمغه شکرکت مسجد بس
 انه بی بد دعاسنی بولد غین
 او صاحبی انکت کیر دین کور
 شیخ اولدی مسجد بانندی کچر

قلوب کور لر اول مسجدت بانندی
 اول شیخ فی طونب الو کیدی لر
 کسیرت انکت کم بولا اول ایغین
 کم نبد ایله شمره ایچره بیلین
 پیچاره شیخ بیل باننجم کیدی
 ایتمه سبیل بو نضر کسه بیلدر
 بی شیخ سبیل لایق بیامکن
 نه سبیلدن کلدی بکا بولار
 حج ایچون واروب طوف ایدم دیم
 نه بلار کور کلدی بکا کور کور
 فی فیاحت بو حور ایله بولد غین

شیخ از بند کسریه اغلا دیس
 پس الموب کند یس اول انه نسف
 انه سی بنه دعا ایدر ایدی
 بقمش اسکت بر ملاه مبتلا
 بر کوه دخی کوره یس یوزنه
 بوبله دیو ایدر ایکن اول ندا
 بن ابراج مسافر یس قاز طوم
 انه دین کل قبویه یا ادم
 او بله ایسه سن اوزات بکا الکت
 میانجه سکا طوم بدورین
 یا نکه دارمق جکا حر آمد در

شیخ

شیخ ددی که کوز لریم یوق کوزمکه
 پس انه سی الهمک بدسه
 باردا اغله سو کوردی ایچمکه
 یانسه یقین کلنج انه سی
 ای انا اول عاصه او غلوت خود بنم
 پس اناسی بلدی او غل اولدغین
 انه او غل بو حاله اغلشد یس
 دیدک یارب بیلدم حاله اولدغین
 جانیمز قیض ایت باله
 بو یوز قره لیلله السیود نیاده
 بو منا جانیمز چون ایدی تمام

بچون خوف ایدر سین طعم دیومکه
 اول غریبک فارضه طوبیده
 التملیل اچلفنه کسمکه
 دوشدی ایاغنه چکر یاسه
 بولکه قرین او لسون جانم نغم
 باشنه بونجه بلال کلد کین
 بربیر سکت بویننه صارمشد یس
 استریم جانیمز الد غیکت
 بوبله دیرکت استم امی پادشاه
 نیجه دور اوز بودار فناده
 روحیم نسیم ایدی السلام

حق تعالیٰ روح حسن فاسون رحمتی	ایسوں موقام لرینے جننی
امدی سن بو حکایت دن عبرت ال	کم انابه عاصی اولسنه نولا حال
اوقینے دکلینے یازانے	رحمتکله یاروغیل باغنه
فعلات فعلات فعلات	ویرمکده مصطفایه صلوات

نقد استنات آخرت زمان

کوزم کل ایسکل زاری	زمان آخر زمان اولدی
بو لمز سین حقیق یاری	زمان آخر زمان اولدی
عمل قالمادی عالمده	که انصاف بو قدر ظالمده
وفا قالمادی عالمده	زمان آخر زمان اولدی
بو خلقک راخنه کندی	جهانیکن محنتی آرندی
ظالم لر عالمده دوتدی	زمان آخر زمان اولدی

بهر

بکسر باشلا دی ظلمه	سربت فالما دی علمه
کل کوزم اغلا هیچ کولمه	زمان آخر زمان اولدی
اوغل ناسوزین طوتمان	فرز انا بولین کتمس
ظلمدن مویه لر بنمسن	زمان آخر زمان اولدی
عبادت لدنه فی الحال	کیدوب آرندی حیانت ال
همان دنیا سیدر وبال	زمان آخر زمان اولدی
نمازی قیل دیسکن قیامت	شربعت نجح در بنامسن
بیر کرم مسجده کلنسن	زمان آخر زمان اولدی
شربعت کوکه چکلادی	ظلم له عالم بیقلدی
بوز صوی بره دو کولدی	زمان آخر زمان اولدی
قاری دو نمز ارت سوزین	ارینه اکتید بر سوزین

زمان آخر زمان اولدی	چاتار قاشین قصار کوزین
حقیقت قالمدی بارده	بیرکت قالمدی کارده
زمان آخر زمان اولدی	ظنم ارندی قوم برده
کوزنجی فالاسین طکاک	کلوز بیکون اجل نسکا
زمان آخر زمان اولدی	صفین باقمه شوکا بوکا
صناسین فوشدر اوچار	دعایه وار میوب فاجار
زمان آخر زمان اولدی	قیلور لوچاره سن ناچار
ارابوب کندنی بولمن	قیامندان خبر بیلمن
زمان آخر زمان اولدی	صناسین باقیدر اولمن
نیجه اولور دیمن حاکم	شریعت د کلهر خاکم
زمان آخر زمان اولدی	که خرددن دخی ظالم

نیجه

نیجه لر اولمشدر زخر سن	عجب عقل سنر فکر سنر
خصوسه وار مقه یوز سنر	زمان آخر زمان اولدی
عجب قالمشدر خسرا نه	کلمیدر کت شو جهانه
سوزد کلهک دبو انه	زمان آخر زمان اولدی
ایسر نیجه اول اجل کونه	نیدر سنین بسن انی بونه
ایسردی آخر زمان کونه	زمان آخر زمان اولدی
بسن امدی نیده لم ای بار	قیامندان علامت وار
حقیق ذکر ایده لوم هر بار	زمان آخر زمان اولدی
اغلا کل ای صادق اغله	در دبله چکر کت داغله
جورکت ایشلر که صاغله	زمان آخر زمان اولدی
او قیلنه دکله نهارنه	رحمتهم بار اولمک باغنه

دستان ابراهیم خلیل علیه السلام

طور ما بلبل دمد زرار آینه کل	دو شسته حقیقی یاری سویا کل
با شتر یا او شتر می بسیم ال دیو	ز کوی اید لومر روز شب ال دیو
حمد اید لوم بنرا کلیل نرهار	تا که او لاجله اینده بکا یاس
صم صلایه نسلم جمله اگا	کیم که وصفن اینتسه فالور طکا
محمد در حضرت حقیقت حبیب	جمله در قلو لکت اولد س طیب
الیه الحابنه اولسون تمام	اندر ایدی یار غاری خاص عام
ایشیت نقل ایدم خلیل ابراهیم	بیل نسنکه اول حد اسور کیم
حق ددی اسماعیل بو غنر اغل	اول منور یوز نه فانه بو غل
طوردی احریه اطاعت ایلدی	نزد مکتدس چونکه دوستی سویلدی
او غلو ایچون کلدی اولر مده فدا	اول افضل ایلدی آنه خدا

او غلنه

او غلنی ذکحان ایندی خلاص	افرین ایندی اکا عامله خاص
اسماعیل چون بابا سینه سویلدی	قنقره جوهر در سوال ایلدی
ددی سس مسین چومرد یا خود بنم	سویله بابا بن جوا بکت در کلیم
ابراهم ددی جوهر دین اولمشتم	سستکت کیم او غلی قران قاممشتم
اسماعیل ددی که بن سندن سسچی	بویل در بابا سینه او غلی دخی
زیر ایندن غیری او غلک وار سستکت	بر جانم وارد در ال کیم بسیم
بن او لور نسیم انکله دکله سسین	بنم بیره طوبی اکنه سسین
اول او غلی اسخاف بیغمبر اکل کیم	اسماعیل دن حکم و بزم شد کیم
حق ددی ایگیزدن جوهر د بنم	ایگیزه دخی دار امانتم
اول فدا کورندرن بنم سسینه	آنه کورمز مسینر دیل کیم
سیری ذبح عذابیدن ایدم امین	بویل ددی اکارب العالمین

ملکسر نجب ایلدی بفا بیت	اسما علیہ فی بر مشن بویلہ کوا مت
حق فائنده رنبه بوجہ الیمش	وقد بناه کل منده دیمش
ملکسر له فوجی ارسال ایلدی	فدا ایلدی نه خوش حال ایلدی
حق نعل اناره و بیری جواب	ایزری معانقدن خطاب با جواب
دیله عزیزم جلاله لم حقیچون	اسما علی سوبیلده بمر سوزا بچون
کیم ددی یا ایت افعال ماتری	بویلده ددی اول نه خیر اوری
کرفوجر حمل انسه جمله لایکت	دکل بوسوز مکافانه لایغ
بیر سوزا ددی دیم انه دککل	خلیلکت سخی او تینه اکلا غل
راویله بویلده روایت ایلدی	کیم اصح نقله بوننه سوبیلدی
حقیکت دوستی خلیل ایلدی	ملکسر دیمش بچون خلیلیم ددی
زیر انیکت وارد او اودی مالیه	بسن نیمه اولیسر حقیکت خلیلی

مال

مال و اولاد شغلی وار انده واره	بود شغله نیمه اوله سو کلیمه
حق ددی با قماکت اولاد مالیه	نظر ایلکت قلبنه اعما لینه
خلیلیم قلبنه غیری بوقدر	محببتی جمله دن ار فو قدر
دیمش ایسکت نیمه ایلکت انه	بیله سیرکه بکا خلیل اولانه
کلدی جبر ایل نیمه انما بچون	حقه خلیل اولد غن بیما بچون
بسی ادم سورنده کلدی اول	تجربه اچون اکا طونمشدی بول
بوکسکت داغ اوزره طور مشده ابریم	نظر ایلدی قوبوننه اول حکیم
اون اکر بیکت کو بکی اودی انیکت	غن لیکن سیر ایل او سلطانکت
کیم صید اچون انکت حاضر ایلدی	کیم سیر قوبوننه ناظر ایلدی
تفر کو بکت بوینده التون طوقه وار	دنیا بچسندن بچسندن بچسه بار
کلدی جبر ایل اکا و بیری سلام	ددی خلیل و علیکت السلام

بکند ز بوقدر اموال عظام
 اللهم انت امواليد دردي خليل
 جبر ايل دردي بربن باغشلا غل
 جبر ايل نسوح قدوس ربنا
 خليل دردي اکر کز ذکر اياکل
 ايلکي کره حقه ذکر ايلدي
 او چي کره حقه ذکر ايت دخی
 جو بانيل کوبکی قوين ايله
 دورنجی کره حقه ذکر ايد سبن
 بن جبر ايل اللهم ذکر ايلدي
 بس ابراهيم جبر ايلکي جو بانسه

بوکته

بوکته قنده کيدسه سبز بيله
 قنده کتسه سيزده دخی کيد سبز
 صکره کندنه بلد ردي جبر ايل
 بن سبز تجر ايجون کلشم
 ابراهيم دردي حقت خليليم
 واردي کير و مکانه جبر ايل
 نه نور خليل ايمش اول ابراهيم
 کور کيم بجه اولو ايمش اسخيا
 يبر ايسم کسلور ديو خوف ايدس
 نقد و اتمکه ده وار حزاله
 بوند ختم اولدي بوقصه ای همم
 صاحبک اولدي ار اکتيله
 سبز ايتک اولد کوشوليله باسيز
 مال بيم حاجتم بوقدر دردي بيل
 حقا خليل اولد غای بيتمشم
 باغشلا دغم بن ردي ابراهيم
 سوال ايدی اندن اول رب خليل
 تجر ايت مد بن ايت باعليم
 شمدي وار در بجه اسخ اغبيا
 بکون حمله سبز ابراهيم کيدس
 فایده سبز مال جمع ايمش دله
 مصطفايه و بيز صلوتيله سلام

فعلات	فعلات	فعلات	ویر محمد	مصطفویه	صلوات
اوقیان	دکلین	بازار	رحمتکله	یارانمیل	بیشخ
هندستان کیست بود					
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال
اول الله ادین یار ایدنه لوم	بشلیا لوم سوزه جون الله دیوا	بشدتم بیز معجزت اوئش کول کجه	مشح ایدنه لوم قابونجه بلبل کجه	دکتر ایسکت بن نسکا شرح ایلم	مصطفوان اول ای صاحب مال

محمد

مسیحیه بیکون اول دین سردری
 او تورردی سو بکونب محرابه
 پهل ایجا بلس هم انده بیله
 اول محمد کیم ای بگزر بوزی
 کورد بیلر قمر ننون ورف اطلوا کلو
 اول نور شد مسیحیه چون کلد بیلر
 مرصطوانک مسیحیه ایکن بیلد بیلر
 کیم د بیلر مسیحیه و بیز د بیلر سلا
 د د بیلر کیم کوسه و ک بیزه پیغمبری
 کیم در اول بیز لره باطل د بیه
 سو بیکت اکا بوسوزی سو بیکسون

صباح نماز بن قلدی اول کول اری
 او اعظ ایدر ایدی ایجا بیه
 صحت ایدر دی بوناسر سوال ایله
 اول یار بن حقدن د بیلر بیزی
 قشر دخی بیله هیت لو کلو
 چونکه مسیحیه قابونجه اید بیلر
 قوسیه اطلان اسناغ اند بیلر
 صاف صاف اولوب قمر ننون د بیلر
 اول کیم بیز و بیز د بیلر باطل د بیه
 عالم ایچسه بویا دعوا ایله
 سو بیلر ایسه بوزارده در مسون

یوسفه انگت سوزینه ایما نمرز
 سوزیلد و کور سوزی کورچکن طو قمرز
 بیزه بیغمبر کن قاسون بیان
 کور یوق ایسه سوزی ایچنده بیان
 عمر ایدرین وار ایسم
 یا زینون
 رسول ایتر صبر ادیکت بکوریم
 ایتر ایدر واروبن او تر منتر
 بیزه بیغمبر کی قلسون عیان
 ایتر ایکن بونتره انده جز بیز
 بیز کیچک انده بغلور انا
 نغمه ایله بغلوا اباعی هم باشه
 رسول ایتر جزکت یکت سوزیلون
 کافر کی ایستد و کور سوزیلون
 بسم بیغمبر لکم سوزیه شرح ایلسون
 کورب ایتر سوزیه دیمکت اولو یغنه

داغ

داغ جنادری فن سوزیلسن
 صبح کمنسه قیما مستندن ایشو ایستیه
 ددی ایتر او مرزن کی کومری ال
 بیزی کند و امتنه کور دند سره
 قرق کیشی اولوبن طو قمرز
 رسول ایتر اهله جزکت سوزیلون
 جز دیز اول کیچک اعاعنی
 بغلوا ایترن کیچکی ال دیتر
 ددی جزکت بوغانین هممان
 بونتره ددر جزکت یکت فجاز
 رسول ایتر سوزیه طو قمرز جزکت
 سنک بیغمبر لکن نجه شرح ایلسون
 ایشو سوزی سوزیلر غافلوا کیشیه
 فعلیه بیزه جاز و لف قله
 اولمزه دخی محرم کوند سره
 بیز کیچک دخی بیانده بغمشون
 سوزیلسون اول بیزی کور بیز ایله
 بیزکت طوبین بوغز نکت باغنی
 مرض طوف نکت حضورینه وار دیز
 بیان ایسون بیغمبر لکم سوزیه
 ایکی سکر تسه داغله بنس
 کیو کورس فجاز ایسه بلخه ال ورن

ایشو اسوزده راضه اولوب دردیلسر
 چون جسر لدی کیکت کلدی محفل
 حق حلیب دین دیندی لطفدن اکا
 ایدن رای ایکی جهانگ سزوری
 نگره بودرسن رسول ساین برکمان
 هرکه بوندک بوکون حق بلندی لیه
 هرکه بوندک سنی حق باهدری
 یندی طوقین بوب زقوم اوله
 هرکه سنسکت حاکموکه فرمان اوله
 بن دخی کیکت جناواییم یامرظفا
 جن الیدن کلمش ایدم بن غریب

کلوبن

کلوبن مکه داغندک قوز لاند
 ارکن دوزمش ایدم اوت اتلاییم
 بوکافر کلوبن اوله دیلسر
 قیغاهه یوق ایددی بندک مجال
 کیشینک قرداشی بورتک باغیدن
 قرداشی باوی قیلاندنه مجال
 صالحی ملکی بیجه نیه صم باغیدن
 قولردن کوکلی هم الحاق اولون
 نبلیم اول ایکی قوزی دخی
 نبلیم اول داغندک سونست بولر
 بوزیم در دینه در زمان اول بوکون
 حاله ندن خلیب زبیریم بن اناسر
 بکا بوکون دخی سن قیلن دو ا

جمله استو که سنان در مدد
 بویونکه ال و ازین اول قوز بیسره
 و این انلا در ایله حلالا سندن
 چون ایشندی مصلحتا بوسوز لری
 رسوا ایدن کافرله سوزم طونکن
 یا قیل اول ایم فیلکن قبول
 ایونکن ایکی بهاسین ال سنین
 انلا ایدن سوز کسکن صت الو
 کیوم سوز کلمه الو ایسه بغنی
 سوز اولوب بوقول قلب یسرا
 جغدی کیکن در دینه کیزی بو که

محمد

یا مان اقدار اغرا مسون کیمسیه
 اقرار ایدی کیکن کوز یا سوز لری
 داغ طاشن دره دبه دیمز کچکر
 ایزدی ایدرای ایکی کور فیه قوز لری
 کولکوز باری بود کوز کور یسم
 ای ایکی کور فیه قوز لری پید کوز
 بونلا ایدن انانه دیدی جانکن
 یا انانه اولدی بو کون سینه
 کیکن ایدن کافرله طونتم شیم
 ایشو سوزی ایشو و اغلا یسرا
 قوز لری بوداغ ایچندن اوله لوم

قوز بیسنت ایزر فیان لری کیم سوز لری
 یل کچر ایدی داغی طاشن لری
 باشو بیر یسه کوز لری ندن فان سچار
 نیجه صور لیم سوز و کت حال کوز لری
 قس نو کوز اچ ایسه و هم امو زین
 شمدن کیر و اناسن قلب و کوز
 دیو که کلمه ایدی بو یله سوز سنکن
 دیدن کت یوق ایدی بوسوزی سن بیزه
 حق سراسولین کفیل و یسرا کلمه شیم
 اناسیل نهم سوزی حلال اشد یسرا
 نکر سوز سولینه قیلان اوله لوم

کلیت اید ساین کیدین ارادن	دزد فکدزدی و بیره سینه کت یارادن
اشیو سوزی سو یلوب دندی کیروا	دکله امدی نگری امرین کل برفوا
اغلیوبن کچک کیردی یوله	وای انا کیم فودسندن انیراله
همان اقدراعرا مسون کمنیه	فوزیلر ایروغین اولدم دوییه
اول کافر لر بیگی امرین یولادی	واریکت یولده طوزاق فویرکت ددی
کلدیله طوزاق فویرین کتدیله	اول کچکی طوزاقده کرفتار اندیلر
قلندی یکت طوزاق ابجره اغلیوب	حق جلب بویروغنه بل بغلیوب
ایدرا ای عالم کت سیرین بلن	ای فودسرتلره درمان ویرن
هیچ قایم فریم بکا اولدی جفسا	الا کفینیم اولدی محمد مصطفی
درتلوب درمان ایبرشدر با حکیم	بن فریم کیم لطفکدن اومارم
تیز ایبرشکل کچکی کتورددی	مصطفی کت حضورینه بتور ددی

الله

الندی جبرائیل کچکی کتورد	مصطفی کت حضورینه بتور د
کلدی کیکت ارثیه یا الله دیوا	حالیله کور یار رسول الله دیوا
سینر عیلمک بنوم کچ کلدا کوم	سینر معلومندار بنوم نه اولدم
اول کافر لر کوردی کیکت کلدن	مصطفی او کینه کلوب در دغین
قرقر ده نشو ادم مسلمان اولدیله	کفر قوب دین اسلام بولدیله
یتمشن ایددی بولر قوجیه بیله	جمله سی ایمان کتوردی دینی بیله
مصطفی انا بی ایل نشا اولدیله	کفر قوب دین اسلام بولدیله
کافر لر دین اسلامه دند دیلر	جسودی ابودینه دند دیلر
نفسکی ایل مسلمان مندر دین	کیم اول طامو او دندن امانت
اول وقت کچکی کوندر دیلر	دین عیان اولنجیه نکر کوردیلر
نفسه او یوب اندک ایسه غیبی	بکت عجبدر سن کورد سکت جنتی

الله
 دین او کینه کلوب در دغین
 کفر قوب دین اسلام بولدیله

نفسه جز افکنم ز کت بیری	او بجا افتد اولوز طوبطلو ایچی حوری
اویش تمام اولری بودم بو مختار	و بیضی است خط فایه خوبیهات
فعلات	موقوفه و رحمة و بیضی است
فعلات	
فعلات	
هدایه استن کسک باش	
بشمایا اوم سوره بسیم الله الله	دور بشا اوم دون کون الله الله الله
بیر حکایت دلومه کلدی اری	ایده اوم کوجوق فلور ایسه باری
حق ایدینه بودیلوم سویلیه	موقوفه ایچین شرح ایلیه
ایستدب مؤمنار اویش قله طکا	هم صلوت و بیله جو و چوقا
او توردی موقوفه اورت باری ایله	او تورا ایچ محابه هم بملله بیله
صبر بیری بقار لر ایدی رسوا یوزیکه	هم قولاق ازمینلردی شریک سوت
کوردی کیم بیکسک ادم باشه	کیردی ایچر داغلدی کوردی باشه

کود

کوردی بوف ایچی کوردی باشدی	شهرید اویش ایچی کوردی باشدی
کوردی بوف ایچی کوردی باشدی	بیکسک باشدر هممان سوندر
صقال اقدارنا ساین نورا قار	نوره بانته یوزیکه صبر کیم بقار
بوزی بیره اورت قلدی ز اری	زار بی زاری اغلدی بیغری
همه ایچک ایچی یسار اکا	قوس بی او باشش ایچون فلور طکا
صا ایلر جو نکیه کوردی بیره ایسه	عیبندن قونکت قور قلدی جانیه
طوردی کلدی نکری ارضایه علی	او ایشیه کونتر مکه قلدی ولی
چکلدی باشه بیکسک ارضایه	موقوفه کت حضورینه بنور
طوندی باشه بیرندن کونتر	عقلی کتدی نه اولر عن باهدی
غیرت مواردی او ایشیه کونتر مکه	رسول حضرتینه بنور مکه
قوت ایدی اول باشه کونتر مدی	موقوفه زره بیرندن ایشیه

چو کز با شکر کوشم مری اول غازی
 هیتندن علیکت حقی کیدر
 قوتیه یازق اولسون سوبله اکا
 علی کچه یوزدی اولور ایسه
 کسه بیرمدن بیز کوترمیه
 دیزر که حقدربنوم ایله بیله
 بن حرا مقصودمه ایبر میشم
 الی دفعه وارمیش ایدم بن حجه
 یوز ایدم یوزنده اط ایله
 کاکیر دم ادم صور ننه
 بستم اعظم دعاسین تور ایدم

نقره اوردی دینردی داغ طاشن خلفی
 او ایانش ایدر یارسول الله علییه
 همه سوبله هیچ زحمت ایتمسون بکا
 قامولیه دعوا قلوب کلور ایسه
 ذمه متقال بیزندن ایبر میسه
 سوبلشورم دون کون الله ایله
 بکمان نکری دیزرین کوز میشم
 بهمار اندم جوق غم بیه جوق حجه
 جقار ایدم کور که معجزات ایله
 که جقاردم ملا یکلر تا ننه
 حبیبی هم ایله بن غار قیلور ایدم

خضر ایاسن مونسس یاریم ایدی
 او ایکیسی بنوم ایله یار ایدی
 یا محمد سن شفاعت قل دردی
 قیوقوبهمز کوز لیریمه او بیسه
 بندتی دعا بچ قولم سکا
 یا نیش او دلوریمه سوبندرم
 آخرتده دعوا بچی اولورم بن سکا
 طر و کلدی نکریکت ارض لاله
 ذوالفقار ایله چاکسین یارین
 یس او ستون کور شوب دوی بسم
 بیز دیندین ایچون قیوجی سالم

الودع هم ذی الینان عورته
 ایرف ان نمر ایله او تور میسم
 رسول ایدر یاغلی وارمه اکا
 علی ایدر چاسره یوقدر وار لوخ
 دلده بندی قوشندی ذوالفقار
 دلده بندی دشدی برفنزله
 او تور اوچ بیکن کجا بده هم بده
 دون کون سوزدی دلده اطمی
 صا سیدی کیم فنادی وار او چار
 اوچ اوقانم دلده ان اکن کیدر
 قنده کیم علی دیر نماز قلسه
 تکری حقیق بنجیم دلده اطمی
 هم ارنم مجلیسته وار میسم
 اولسون که بیز زبان ابره سکا
 الیه یاز لانه کور لوخ
 حسن ایله حسین اخلدی زاری زار
 کندی علی ایله هم کسک باش بده
 سورتد بفریب بشیرین الله ایله
 اول کسکک باش کیدر او کیم فتم
 داغ طاشی دیمز وار لا نور کبجر
 بندی مضحی قرآن از بیز ایدر
 اول کسکک باشی قلور علی ایله بده

بحون

چون نماز دن فارغ اولور دی علی
 سیر ایدی کسکک باشک تورنه
 بندی کون بونتر دن کون کیدر
 ایتدی علی اشبو میدر اول اسکا
 کسکک باشی ددی بودر کورنده سیاه
 بقدی کوردی بکن درن قبوا
 دینر علی کیم ضد کی طوفعل اسری
 اکا سیم فووسه در لر ایدر
 دوندی برفنزله دلده بندی علی
 بشی بو قولاج کندی بعلدی
 طوندی کندی علی از ان اسکا
 کسکک باشک نماز دن قور اولور
 او بیز ایدی اول مبارک بوزنه
 سوزنه سوزنده برفنزله بتر
 کیم ذوالدی عور فوک ای اسکا
 چاسره بی در بونک سن ایله
 جهنم قویسیدر بوقدر صوا
 دوسنه سیم کور حق قلور بسه باری
 دوانده ادماسری بیز ایدر
 کندی اوچن بر طاشه طاقدی علی
 دلده ایله اول کسکک باش اخلدی
 بندی مضحی قرآن از بیز ایدر

انتر ایدی طور مدد بولاق غنچه
 کتوزدی تکبیر صد اینه
 بشش یوز فوج کندی اید ایدی علم
 قالمدی اولار نکت هر کس طاقته
 تگری اولادین کتوزدی دیدنه
 انیردی لیم نکت اوچی علیشک الله
 بقادی کوزدی قونکت در پیراق
 کتد وزنه در بیبی الدن بولاق
 انسم اعظم دعاسین بلور ایدم
 اول محمدی اوچی الدن قودم
 اوچ کون و اوچ کیم انتر ایدی
 کاه با شوق کاه ایاغی دونر ایدی
 ارت و کیم اولدغن بلور ایدی
 ناکم در نچی کون ایدیندی بیکم
 کندی عقز باشنه اچلی کوزین
 و بصر صلوات صد قلله بیتمس
 صورتی حضرت لری دو بصر نیر

دیلر

دیدی ایشو اسر ایدن ارجسرد
 یادنی اولار نکت هر دم ایلر
 انده وار هر زمان اول ایدر ارجسرد
 بدکی امددر عمری کیمچر
 دعا قلب بوردی علی ائدن یگا
 کیم کوسه دوکی بوردی اگا
 چون قدیم اوردی علی اول ارایه
 کوزدی بیلشش بکسز اول امانت
 یا تمسش او یوز عیب اول نعلین
 ایچی طلوا اهر ایدی صم کیم کیم
 نوقون اغر ندن بوردن جغاسر
 توبیه بکسز ایدی نکت باشنه
 بقرقاری بکسز صا حیا سره
 حصاره دو قنسه بکسز بقر
 دیدکی کیم قل دیوی ایکی پاسر
 سن بونف یا نور کن اولدیر سن

بقا

عاشق اولدم اول اوردی ذوالفقار
 انشاهمش هر کس اول ابو ایستی
 صکره کند وزی کندی خیال
 اغر زمان نفسی شو باجم حفا سره
 قوعالی اوز که کولدره سپین

بیرند

اول او بیزندان اولدیر دیوی دسر
 نهر اوردی اول غاز لکرت باغی
 دو شمان اول نوردن او یا نملدی
 بفر نهر دخی اوردی بگز سر اگا
 دیوی دروین عالی باقر بلور
 سنو کلدک یا عالی دو شمان مور
 سن کشمش سین بجه دیو لسانه
 عالی ایدر سنی نخر اولدیر
 دنیا ایتقر مسلمان قومیم
 بغیم مکه اول مدینه شتر فی
 بویله دوی دوردی بیزندان وار

نه ایدر سسر اول اینه کوردی دسر
 جانلدی اول سسر ایکت اچن طشی
 هیچ نصر اینه جاننه بو نمدت
 گو کف کفر شتره قالدی طکا
 دیشینی دیشنه اوردی او دصل اولو
 سنو ک اد کله یقلدی جان مور
 سن اقتدک نجه کوز لریا نیشنه
 اول دیو ایدر یا عالی سنی من بیام
 هیچ کسیدن غم و غصه بیمیم
 نه دانشمند بی قومیه و نه قومن
 بیکت بکمان کور سیر واریدی یاره

کوردی

کوردی الینه الیدی و بوزوردی
 عالی شولدم ایاغین اوردی بیزندان
 حو حلب فشره لردی بیزیدی
 اوچ کور اوردی علینوک فلکانه
 نوبت دکلدی علیه کیم و اسره
 عالی ایدر اقر ایت پیغمبره
 دو ایدر بیکت یا مندوم دیمدم
 اولور سم دیمیم بن بوسوزی
 ذوالفقاری جالدی دیوک بائشنه
 اول مسلمانن کلد بلس قومیم
 هر بیره حلو حالجه مال الدیلس

یا عالی کت و کت حاضیر اول ددی
 عالی طوبیغه دکن بانندی اول طائشه
 عالی یه اول دیو زخندان صفلدی
 هر کور اسم کلدی انک جاننه
 الیدی اوردی بو کوز و الفقاسره
 کیم سنو ک جانوک هممان او قور شره
 بیکت یا شو مکه دین قبوسین بیهام
 قاقلدی عالی قناد و نندی ایکی کوزی
 کسدی دیوی کیم سسر ای طائشه
 اول دیوک حشر سنی الدیلس
 بوزوب قبودینه کلد بلس

علی دخی گسک باقرین آوز	بور یوب قیو د بینه کلوز
بیر حجاب اول خاتون کوترز	یدی کز نیه صلوت کتوزز
علی ال کوترب دعا ایلب ری	بوناس دخی جمله همه امین ددی
گورد یار کند و لرین قیواغز نله	نگریه جوق بشکر ایلب یار نله
یور یوبن مکیه طایه کند یار	کتور بن محمد اول خاتون یور یار
ابوبکر عمر عثمان ناقیه بنوس	سوششوبن علی قانیسه وارور
اول گسک باشوکن سودکن کتوزز	مصطفی حضرتیه یوز د یار
رسول الله الین کوترب دعا ایلب	حوق کسک باشه بن د یار
اندر دخی مرادینه ابریشد یار	المریله دخی انده صامشد یار
سن دخی مرادکه ابریشه سیان	سوزوکنه دایم باولشه سجان
فاعلات فاعلات فاعلات	مصطفی کون رحمته و جلاله

عنوان دستن صالح قیمن ۶۸

صبر قلاب اول قول لوغنه	صبر کیم بود نیانه بخشول لوغنه
انصر ایسکن مولا نکت ملکنه دور کت	قول ایسکن حقدان کلنه صبر ایست
درده صبر ایست رحمته سن شکر کت	ادم ایسکن انبوا سوزی اکتول
مرض طخادن اول رسول کانیات	دکله امیدی ایدیه بن بر مجرب است
ماله املاک جوق ایدی دل حمود	شهر شامده وار ایدی بر بر بود
دنیا لوج جوق ایدی بولاف آکنک	هیچ حساسه یوق ایدی التونکنک
مرض طخایه دشمنان ایدی اول العین	الا ایچی طلو ایدی کبر کیمت
اول جهوری ملعونه اول لعنته	بیر مسلمان قوگشو ایدی اول ایت
مرض طخایه غایت بکت سوز ایدی	مسلمانکن دنیا لئی طار ایدی

جان کو کل طوہر دی باقیشتہ	کل کوز امدی دنیا کنت بق ایشیتہ
حق لک انسرہ و پیردی بلا	اول ایشیتہ کیم چارہ راسفون کله
جگر سے جھو دبوئلردن دنیا ایجان	بنہ ایشیتہ کل کوز امدی بولار کنت حالین
سوار ی عورہ بیز قیر ایلم اوچ کیشیتہ	حق لک کوزتہ قلدی بوایشیتہ
قلمادی بولنرہ هیچ بیز لقمہ بھکت	غیرت ایشیتہ کیمسہ بوق حالین دیمکت
اوچ کون اوچ کیم بھکت بوئلدی	اجلیغیندن کوزتہ او تو اکامدی
اوچی دخی اوچ کیم اوچ بندیا	عاجر او ایوب کیم فانر بوئلدی
قوکتوبیر جھو دبوئلردن حالین کوز	کوزتہ اول ایست انکت او بیز کلور
کلدی اول اوہ او قور مسلمانن	دکلو امدی ندیسر اول جھودی
یوزنہ و بیز دیر اول اکا دردی	ای مسلمان بکا حالیندین بیز دیری
یوزنہ جوز دیر ایکن سوز انہ	ای دای خو کنت بکن سوزیم بیز سنہ

جھو

جھو دایر زردیم دکله نسکا	ای مسلمان سوز سوز ک بکا
جھو دایر زرد لکوک ندر سنک	بچون قسوزت ایشیتہ کنت
بھو دچونکی سوزدی بونکت دنیا ایجان	اول مسلمان ددی بوکا قسوزت لکین
اول مسلمان در بیلہ او ایلدی	نید لوم چون الله بو بیلہ ایلدی
اشم بولیبو کیم قتم اولد قوز بون	قمبر اوزدن بور کوز اولدی خون
اوچ کون اولدی لقمہ موز بو قسوزت	کیمسہ موز بوق حالین دیری
اجندن بوئلدی عور نوم ایلد قسوزت	حالم ایشور سیمہ سوز سوز
اول جھوہ حالیندن و بیز کیم	کوز لوزنک یا نشم بیز سنہ فان اقرار
اول جھو دایر سا کا قیفو بیمہ	تکری از و بوزدی دکن سوز سوز لقمہ
سکا بیز سوز سوزیم کوز تو تاسین	عصہ دن قوز تو او بیز اذ لقمہ یا تاسین
اول مسلمان دیر اکا کنت کنت	ایشو ایشیتہ حال ایشیتہ کنت

اول خمود اورد اكل ايشت اي ياز
 دنيو كے تيرك ايله كل بيزوم ديسه دون
 جاره ديزك دونب بيزم ياز اول
 تاكه جمله مالكت ياز سيني
 دخی اول قيزكي و بيزكل بگا
 سوزي قبول ايلد ب و بيزك قيزك
 سرافي اول ايسك سويله سوزك
 بنوم ايله بو ايكي قول فلكت
 اول مسلمان درصالت و بيزك
 اول مسلمان اونه و اردي انه
 عورتيه بربو اول سوز لري همم

كوردونك سكا اولام تخنيان
 كل طوطه طاب كيه ايمه يون
 موسي ديني طنبي بيزم ايله اول
 سكا و بيزم ايشت امدى سن بوچه
 كو كلومك بوز عن درم بن سكا
 قيزك طوقام جانان سنك عيز بيز
 بو ف دز ايسك بليم هم سوزك
 بو ف دز ايسك وار اجلقن اولك
 بيزكور بيم خاقونم نه در بگا
 سيلدي تاكيم اول خمود ديد و كني
 سيلدي اول ملعونك سوزين همم

تاكه

تاكه اول ملعون نه ديسه سيلدي
 ايشت ب عورچه اه ايلدي
 بيه عقابن درين طوزي اوروا
 عورتيه ددي زنيار اني حلا لم
 بو كجه يلدر جلد و كوز بويله
 كي صغين نيم اول ايليس اعيت
 اول جهاضه و جهاضه ضا تمثيل
 بيزنخسول الوغه راضي اولمشوز
 نخسول لقب كونه كچه كون فنك وار
 صغله ايمانكي هم شيطان ايمه
 اولمشونكي دنيو كدن دوشسين

عورضه بربو بيان ايلدي
 دمشدي حقي كتري بالله ددي
 كوز لري خان باشم طلوب كيزكي اول
 اي بنوم جفتوم و هم بيزم
 سرافي اولام بوغنه الله و بيزي بيزه
 الرامسون مال ايجون تيرك ايمه دين
 دنيا ايجون دنيو كي تيرك ايمه دين
 بويله كچه كچه نسكر فتاعت قلمسوز
 سن محمد دپي الرن قويمه وار
 زنيار بن اجلقن اولوم ديمه
 دپي و بيز دنيالني الاسبان

اول محمد بن اوزمگن اوله	جان قدا اولسون محمد دینه
اول مسلمان عورته درسوزين	يارين انده منسوب ديمراز اوله
بیر جليلن اجلنه اول دبانجه	اوسوز الاينه اوله حاله فیزدکن
اول بیکار نوسوزی دکلدی	اشبو اولده بنده اولم دیمه
ای بابا فیز اولورسم بنه اوله	جان ایچنده دردیله اه ایلدی
اهل اسلام دبان الکن قوبجه	باشم قوبمشموم اشبو اوله
بن میم سینه موافق اولمکن	اولمکن ایچون کیمه دبان قبا مه
بن بودینک ابرو دینه دینمسیم	اول محمد بن اوزمگن اولمکن
طور بابا سوزم ایستت موم	جان ویرم بن بودینی ویر میم
سینه بن دینه نیم باله طونکن	سزدکن ایچون قریان اولسون حیا
	ارتن بی بازره الزکن صانکن

فیزم

فیزم دیمه بکا اغلامسون لسه	بیزم حال موزی کمنه باشمونلر
قر اولندا بونه ستاریم دیکل	بهای التونه ویرت بیکل
دیوی نیرت ایلمه بی ایله نیرکت	صادق اولدره صدق اولدین ایلمه نیرکت
دیمه دیندن صقله دیوی ک	دنیا ایچون اولده بقما جانگی
بیر کسبه خود ویرمکن سن بی	قر اولندا دیوی اهی صقله بی
وار ایلت باز سره ای اتا	دلاره ویریم قابی اول صتا
سوزم ایستت مصلحت ایله در	اول جصود بوینون اور بول اولدر
چون ایستدی اشبو ای تابه	ایدر اگا ای جانم جنا سنی
گوگو مکت کلنجه نیه کور کلونکار	هیچ اوله مه سنی صانمغه چکس
دیا نوب نجه صتام بن سنی	دیمه حسرت اولدین نغمه بی
کشتی بفرین کسوب هیچ صتا می	دخی کسره کوز لری هیچ اوبامی

اول قیز ايراي بابانه فلا لوم	نيجه به دك بو اجاني حكه لوم
اوج كشموز يمه بر قومه بوق	ساكن اولم نفسموز اولسه نوق
صامق اولمز ديمي دنيا لوق ايجون	جان جگر مسكيا اولسون ايجون
چونكه اجلغه بيز فلا دن	باوا بلكيم بيز كافرا و نه دن
هر كيم قويد ايلدي كندوز نه	اويله بلكيم ظالم اولدي كندوز نه
كيدر ايمان شويله فالورنه گمان	ابدا فالور ظامون جاد زان
دين بولنه صامت بيتي صقله دياي	قوشتم بولو كوزنه جانني نياي
سيز بيتي تركنه انگوز دين بولنه	دين بولتمز اوغل قيز بو لنه
انا تاجا غربت دديسم سبزه	بن كندومي صامق لغير دين ديزم سبزه
انادر قيزم شهر لوبه صامت	ال بهاسيان كندوز بيبانه است
شهر لوبه صامت كيم كوزنه بوزنه	اقله باري اشته طتوا سوزنه

لله

اول كون اشهي قوديلرسين بارنه	لم قيزين ايلت مشق بازارينه
قراوشك كچي اول قيزين صانته	الي بازاره كور كيم نيتنه
قيزينه ويسردي دلال الينه	حق و يرسون كيمسنيك قبالينه
دنياهه صك كنه بو حال ايرسون	كيمسه قيزي اير بيلغ كورسون
چون قيزين صامخه ويسردي اولت	ددني دلاله بهم سوزم است
شهر لودن قيسريه سن صامفيل	غري بيلغ كني بو نه سن انغفيل
الدي دلال الينه قلدي مراد	شهر لودن كيمسه قلمري مراد
شهر خلقني صمغ خبزه اولمدي	اول قيزي شهر لوبه صانته انمادي
كچه بولمدي نديس ندي كلبه و ا	الا تكي نقد بيز اير ايلكرو
مشهي اولدي بو قينه بيز غريبك	اولد خيمه بركوز لوبه اي كني غريبك
اول غريبك برب ايد صمان كوز	انسندن اويله دوغوش اوز

شوق قدر منشری اولدی اول غریب
 دیردی فیزی اول غریبک الیه
 فیز اتایه فیز بهایه التوفیق
 چونکه الدی اول فیزی تا کیم کیده
 دندی فیزی ایدر اگای ماه منیر
 تا حلاقی دینیم وار ب اگای
 انکت ایچون بن انکت اولسه
 اول کیشیک اوز رنده حق جوق
 دیردی دستور اکلمه قنر
 ندر ایسک ان ای خوج قلام قبول
 کلبی فیز اتاسین استلدی

نوم

بنوم ایچون قسوت اتمه نشا اولکت
 ندان اول فیز شهره اعاز ایلدی
 اول بکا ایلکت صنان انا م
 فقیر لوق دن یورک یا شممش انا م
 کوز لری باش ایدر غرق اولمش انا م
 حسرت قدن یورکی ینان انا م
 بی شدر مغه کوندن انا م
 بی باوی قلوب بولسان انا م
 بی غریب الیه سالان انا م
 بیتد غی بیر لری همه کوز لیک انا م
 التوفیق کوزدی فیز شهره کوز مده

حسرت کوز مکت فیتودن امین اولکت
 اند هم بوسوزی لری سوبلندی
 مهربان سوکلو جانم انا م
 فر قانکت نارینه دشممش انا م
 قوز جفی باوی فشممش انا م
 چوره بکا بولسه بقان انا م
 در دیله بفرین دغر بان انا م
 قند کتد کنی بلهین انا م
 کند وار دمکن بغوب قران انا م
 کتد وکی بول لاری انا م
 عقای کندی کند وز نه بلهیدی

قند بولام ای کوزم توری سنی کند و المله اسیرانم سانی
 طوتلی بلین زاری زاری غلری ای در بغا مونسیم قانی ددی
 ای بکاریم سن کورنم سانی کورنه اچه دکل بو قرا کوند ز بیره
 هج اولورمه انا لیر قیزین هتا هم دخی قیزین دیبرمه غریته
 ای ادین قراوشس ددیرن فوزی بهاسنی بیره بدرن فوزی
 انا انا نکرک قبول ایدان فوزی دین بولینه قابیم دران فوزی
 فرقه و غریته دونشن فوزی حسرت ابله بورکی بشن فوزی
 صیاه دلفه بوزنه دونشن فوزی بی حسرت اودینه یقان فوزی
 مشه ایچنده سنی شو بیله دیلر قراوشس دیوبن حاکم ایدل لیر
 انا دکل نسکا دونشمان اولمشیم جاکر مه در دیل خان قامیشیم
 اوتقه یانسون بکا کوره التون کون فصل که قیزین صاوبریمشیم

اولیل

اول اری مسکین نظر ایلمر اکا او بیلکه در عقی کید ز ایدم نسکا
 ددی واه ایتموز اولدی تیاخ عورتی کوزدی قلدی ااه
 ای در بغا ایسم ویردم بیلنه قیزیم الان کندی عورتیم هم بیله
 قول لرینکت فعلن بلین خبیر قردیک ای صانع شهنش قسرت
 بیرمد دقل بیره ای قادر بشاره حافظ سن سانی ناظر سن سانی بوشنه
 بو ایشتی محله بلد ورسیان دیلرم دشمنشی سن قار ورسیان
 ادینی سن سانی هم قراوشس دورن سن سانی اول قیز جفا زیم متوران
 هم عورتان ایبر لیریم اولدیم مصطفی عشقه صاقلدی قیزیم
 ایشت امدی قیز ابله خوجم سوزین قیز انا ای عورت طوندی بوزین
 صاتون الدی حالن ایدیم بجه نسه الدی اول قیزی کندی خوجم نسه
 قابوا جللی کیزی و هم او قو قدر قبله خون خوجم ایزدی اودو

بو یکدیگت خوگشتی جفی و از ابروی
 اول خوگشتو سه خاتون کلوب ابر نشدی
 خوگشتو سه صم یکدی جاغ فرتر
 اول یکجه اول قیز خاتون وارملدی
 اول یکجه اول وارغنی بیره یکیت
 یکیت انده یصد و غه بانسی اورتر
 کوردی دونشده رسول الله کلور
 کلدی اکا اول یکجه اول قیزی جها
 فاقنه کلدی انکت اول مصطفی
 کوردی انکت یوزی بدیزی ابر بکتر
 یوزی یوزینه تجیل ششمس قمر

ابوبکر

ابوبکر عمر عثما علی
 مصطفی یوندی انکت صورتنه
 اول یکیت بلندی بولارنه حب تمام
 ایکی جهان فخرنه کوردی یکیت
 مصطفی ایدر یکیت بلند کچه بانی
 سن سبان اخرا اول محمد ابر کمان
 ددی بیغیر نشور ساعت اکا
 بفر اونش المیش ایشین سن دون
 سن بولسبان اولمقله سور قصور
 امتهمدان اول صانترک فر اونش
 جانینی قیدی دینایی قیهدی

مصطفی ابله بو دورت یاری
 چون کلدی اول یکدیگت فاقنه
 شفقیله مصطفی و بیزدی سلام
 ذی غنیمته ایزدی اول یکیت
 یکیت ایدر یکجه بلیم بن سانی
 دوستلقله بیز ایلدی بو جهان
 ای یکیت بیز حاجته کلدی هم نسکا
 باغیشلیکا یا خود و بیز کل صاقون
 اول قیزی اذاد ایدوب و بیز دستور
 دین بولنک قومیندن اول جان بکتر
 دوست قیوب دیشمان اول اولمقلدی

دوست ایچون جانن قلا نیشاد اولسه	قول ایکن دوست عشقه قران اولسه
قیدی بسم ایچون جانن بنشاد	ادنه نقد بیزدی هم فراوش
سنندن دیلک ابد کلام بن کلمه	دین بولنه اول فراوش اولان نه
دیلم بسم سننک اف کیم ویرسین	نه دیلم سنک مقصود که ابر سین
اول بیکت ایدر بی قلام قبول	جان دروغ اولما سنندن یار سول
چونکه دیلک ابد کلام سن بگا	بیر فراوش نه اول ویرم سنکا
اول بیکت ایدر ای نیشون بگی	بن طیفک وار سنندن نیشون بگی
یار سول الله اکر خلقه یار سین	دیر بسم کوردیم نیشون سوزی
بن بدورم خلق ایسانم لیر بگا	اومه رحم بیشان ویره سین بگا
اول بیکت بیزوزی کوز ایدی	نیم کل شوبله کورجم بورر ایدی
دو کوردی مبارک الین مخطمه	اولنی روشن کوزی اول نیشون صفا

ناله

ناله مان اجلدی اول کورجه کوزی	طوردی اولدم ظیراغه اردی بوزی
عشقه دخی فدا قلام انی	سکا قران ایلیم جانن قنی
ایدن ایدی یار سول الله قنر بجه	قلدم ازاد اولسون امدت کوزی
سویلمز ایکن رسول الله عبان	اویقودن اوبانوا کلام بیزمان
چون اوباندی اویقودن کند اولن	بقدی کوردی اجمش کورجم کوزی
مشاد اولون سوزی شوبله جانن	مچرست قلدی جمانک سوزی
طرا کلوب ارسیدک او توش	ابد سنن الوب جوق صلا کوز
کوردی وقت کورکل ویرمش ایدر	انک ایچون جوق بهما صامش ایدر
بیکت غروش صامش ایدی کابها	جان کورکل ویرمش ایدی اول فراوش
کلامی کوردی اول قنرک بوزین	دکله امدی بیکت نشکر سنین
بکا ایدن فراوش دورن یاش	ددیکومه بشمان اندورن باسر

سوزین

فوگشتی کلوب بنی الوب کیدن باز
 کسین ای سنک ایچون مصطفی
 دشنه کوردیم بن جمالین انانت
 عالمک فخری کیم کلدی بگا
 حور مسین فرشته مسین ای باز
 اول قیز ددی کند و احالی ای
 اول جهودانی طویلا در غایت
 حاجت اولری چونکه بیچار کسر
 ددیم ای اقا انابنی صانتک
 قر اویش دب باز ره صانتک بنی
 چونکه یکت ایشندی قینک سوز
 محمد مصطفی کلوب دبلت ایرن باز
 کلدی بگا اول رسول با صفا
 نه کشته سین نه در احوالک سنک
 کوز می اچوب دبلت ایدی سنی
 نه کشته سین بگا ویز زغری خبیر
 انا سبله دل جهودا حوالی ای
 کل دبلت دون دیوا سبله کن
 در تشریح بولمه هیچ چاسر کسر
 کوشوب باز ره بنی صانتک
 بصا می یک صقله دینو کسری
 اعلا مقدس دوشتر صد کند اوزین

ای

ای بکا در سن حلال ایله بکا
 قیز قر اویش اول سن ای بکا
 ال بو بوز التوفی رضاء و بیرم سکا
 طور دی اول بو زالتوفی الیه بدنه
 طبر و کلوب سونوب او یله کیدنه
 چونکه کلوب اناسی کوردی انی
 ددی قیزم نیجه قورتلدک کعب
 حال قیز اناسیه سوزیلدی
 دوشنه کوردی سید اول خوشننها
 اناسیه کلدی کوردی قیز نی
 ددی ای فالتمساره صد و بیرین
 کیم قر اویش دیکر بن سکا
 شمله اناک اناک دزدی بیکر
 امدی وار غل اکن بکا
 طابو قلوب بکیده کیددی بولنه
 توزنه یل بتمز او یله کیدنه
 تکریم شکر قلوب سوزدی جانا
 بو اوه کلدی کلدی دزد سبب
 بکیده کن دوشن کوردون شکر ایله
 بنی ازاد ایوب قلده شامه
 شکر ایوب سیره سوزدی یوزنه
 قول لرنگ کو کلوب و دبلان دین

حسرتی بگا کوشترکت منکرنا	بوجوانی او کوردم شکر
کی فغان کم دنیا چون طوفانه دین	دنیا سون کتیبه اولیا دین
انلر اوچ کون و اوچ کچه اچ بندانلر	عاجز اولوب بچه فغانلر بوندیلر
اوچ کون و اوچ کچه بیجک بولدی	سوی بولسه بیچ ملول اولدی
اومت اولر بول بول وارلر	اول بیدن نعم شفاعت بوللر
شمدی بو خالق دنیا اچون	دین قیوب بیوشال مال اچون
عمده اوزی از مال بیچ مال دیهتر	بیر لقمه بیجکی بیچ اتمکت دیهتر
فخری عالم اریه اتمکی یدی	اخسیر از غون امت کله ددی
بغدا ای تمکین الون بیلر	خوری بهتر اكا خالق دین لر
شول ادملر بنوم امتهم دکل	بوللر یازقل بیچ کلمش کول
اوقینه دکلی جانلر	رقمکلم یار اولغل باغنه

مطلقاً تک روحنه دیر صلتوت	فاعلات	فاعلات	فاعلات
صد استن اسماعیل ابن ابراهیم خلیل علیه السلام			
بسر عجایب بسر قریب دستن	جان قولار غن اچ و دکله بیز زمان	عشقله بیز خوشلر سوتوا و بیز لوم	سوزنه انده بشنلر اولم کیر لوم
فلر قلدری اکاملر تکلر نسجود	حق نفسله ادمه و بیزدی و جمود	ادمکت کلدی بلندن انبیا	انبیانلر بیره اول نشاه کمر
بی حسبت اولر جهاندک اولیا	اول خلیل الله نشاه مختصر	شویله او فوردی کتابده نصر کیچه	کعبکت بنا سبیل قرآن اول خوجنه
دون کون حوقه کوکل بغلدری	اویقوبه وارملدی اغلدری	ایر زای حق بیز خیال و بیز کل بکا	سود لومیه قسربان ابراهیم بن نسکا
حقا کا اسماعیل با غشلدری	قریق کون او بیده صاعشلدری		

قربان اتلای حق ایچون یوز دوغ	حاجتیه ابراهیمک اولدی روا
لن تالو البرحتی تنفقوا	اسماعیل اولدی اراده سو کلو
کلدی اویقو ابراهیمه اولدی	اسماعیل چون بیومک بشلدی
سو نیویون نور نیجه اهر ایلدی	دوشنه کوردی اله اکا سو یلدی
سود کوی سن دخی و بئر کل بگا	کم سنک مراد کی و بئر دم سکا
سود کلت دخی چیچ کور مسین	یتیم کم سود کلت و بئر مسین
بن دخی سود کا کوم و بئر سکا	املدی طور سود کلت و بئر کل بگا
اول کجه بنه نرا ایلدی جلیل	ارتق یوز قوج قربان ایلدی خلیل
یچون قربان ایا مسین سود کلت	دوشنه کوردی کنه اول خلیل کونین
سو کوی کیم چله مال دن سو کوی	یوز دوغ سبی وار ایدره سو کوی
اول کجه کیم کنه نرا اولدی جلیل	اول یوز دوغ یی قربان ایلدی خلیل

دشنه

دوشنه کوردی بنه قربان دیر همدت	قولوکه صادق اولوب دوز همدت
یا خلیل سن یچون قولکه در فرسین	سود کوی دخی بگا و بئر مسین
یوز خضر اطبی وار ایدره سو کوی	بیر اوغردن جمله مسین بوغاز لیه
خلیل ایدر ایشنه تمام ایلد فر	سود کومجه جمله قربان ایلد فر
بنه کوردی دوشنه کیم اشلرکت	سود کوی بگا قربان اهدت
طورا اور داسن نیجه یار مسین کی یاد	قولکه طور سکت اول مسین یختیار
قربان ایلد اسماعیل طور اور دا	سکا و بئر دم بگا و بئر کل کل بفر دا
عشق ایچون قربان ایلد اوغلو اک	طورا اور و بئر سکتور قولدی
سود کلت اسماعیل اینه بیبا خلیل	بیر دم ایچون اینه قربان ایا کل
اطن دوغ بوغزلار ما مسین سن قوغل	طورا اور اسماعیل فانه یوغل
چون خلیل الله اویندی ابقودن	دتر همت طوتلای اینه قور قودن

دیدی بالله وارایم قو کله	ایچی باندکی اولدشی کور دو کسه
دیدی الشاکت کور کدر بواشی	اول کیمجه نغمشی کور کور دی لفر
حق امرین بیره کتور مک کرکت	تکری بیور غید سرائمکت کرکت
قور قوسندن بکنری اولدیم بقره	او یعودن دردی خلیج الله اورد
بجولین اوددوشسر جانیسه	ایدار کدر ایسم اناسسه
دو کسه کیدم دیو بول کور ایسم	یکرکت اولدرین سیری کور ایسم
الله ایسایدت قاف ایدم	ایضا اسماعیلین الله کیدم
او غلو کیشین بوا و ساجین طله	کله ایسایم یوسف دی حاجت
نمیز ایله تمام کیم جیدن	کینت اسکن کور ایله طوفان
بیله الوب دو کسه و ساج آبی	بنا یود دست دو کسه او قوی
اغلو دیو غز ایغه اتسی	نه بلو ساد میسکین ائله اتسی

طوره

طوره کله دی خوشش کور کیم قولدین	قنا الیدی اسماعیلکت الیبریت
دخی الیدی الیه بخر خوشش طرف	باشنی طرا مغه قلدی برف
اسما عیلتک طونلرین کیدرز	بیزه دتر اسماعیلی شو بیل دورز
ویبر ضلوت ایذبون وار ای نبد	اناسی اسماعیلی الوب کید
چون کور نخر اولدی بوار د است	کورنه قلهوز بو جه پانه بواران
کلدی ایلیسن بیز خوشه کیم اولوب	ایچی طیشنه کیم کین ایل طلوب
الله کلدی اناسکت بانیسه	سویلدی او غلنک حالن اناسسه
دیدی بونه ایشدر کیم اول ایشلکیم	کند و نکت سوکلی اغلن طیشلکیم
او غلکت و بیزکت سن اکا اولمکه	اوبله صندکت واروبن کامکه
کور لریکت کور قیسر کور کلو بوزین	قور اغکت ایشتمیه طلتاوسوزین
ای دریفانازین اول اسماعیل	اناسی بوغاز لری شو بیل بکر

دندنی اسماعیل کت اناسی سوئیلده	بونه عجب بسمش اناسینه اولیلده
ابلیس اولدو سوزی باوولک	حو جالب بوزدی اغلک قران ایشیل
امر حقی طوب بوغاز لر اغلوک	قران ایدب دوکه ازت قانف
ای لعین سن نسون نیت دینت	فتنه نسی جوق اول بینه دیزج
چونکه اذن بو طمدی بو اول العین	اسما عیلک بولین قانور کین
کجه شیطان حاجره ادرمده	الا اول سوز حاجره کار امدی
کتد ابلیس حاجره اغلر زار زار	گورکه ابلیس بجه فتنه دوز سر
اول لعین اطلندسه اول دم اطلن	ای شرم شولدم اسماعیلک قاننه
اناسی ادرجه اسماعیل کیدر	ایشیت امد اول باوز ملوک ددر
کلدم اسماعیل قاننه سوئیلدی	سکا اتاکت بیجا غنی بیلدی
شده اول دو کس شسکت قانندی	سندان اولتر اغلدر بستر اتاکت

زیرا

زیرا دیمدی اول سنکت مسکین اتاک	سنی بوغاز لامغه انتر اتاکت
بکا ایدر اسماعیلیم قندک در	اولش بی بو لاد سن اتاک اولش
وارمغل اتاک ایلدون کل کروا	سکا دیم اولش بو سوز دون کروا
دندنی اسماعیل دده انه سوچ	سوئیلد وکت سوزک اصالی بجه
اتام نوم جانجه بچون دو کسر	چون خلیلم دیوبن حوق انی سوز
قانیر بیخبر عیا انوک قانف	دو کوبن نیره الدی جانف
کیم نوم اتام دخی دوکه فاشم	بونه معنادر ددر سو جسم نوم
بور کیت ایوق بکاسوباه کل	اتام ایل کیدیم اکلندرم کل
ابلیسک اوزدی جقادی صاع کوزین	ویر صلو قور تو ابلیسندن اوزکت
ای شرم ابیر انهمه ایدر ای بابا	بیر خوجمه کوردم مغالی کجه قبا
ددرم بکایم اتاک التر سنی	اولندرز بودم سندک دو کور فانه

فاندم اوردم جفادام صانع گوزين	شيد اندم باهز ايدى پالت دين
ابراهم ددي كه اول ايليس ايدى	فته نيم جوق ادمه ناييس ايدى
ايوانك سن سوزين ايشنمك	قوزوبين كراد و تور كند دك
اي نجه كشي اول از درز	ابو بولدان جفادوبين كوز درز
الدم شمع بلكت الين ايدى	كيد ز ايدى دشمه صخر ابو ايدى
كيد ايدى ايدى ايدى نيم خلوته	تكمر نك بوز غن كركت طووته
ايدى ايدى حوق جكمه نيز ايدى	اسماعيل نجه قربان ايدى
ينه ايدى جاره بوق ايدى كركت	اول خدا نك بون بوز غن طووته كركت
يا بوز لامغه نجه قيه نيم	انا چه سوز ايدى بن نيم ايدى
اسماعيلت الين الين جكمه	ابراهمك كوز نردن فان افاز
چونكه قربان بيمه كلد خليل	اغلا دى جوق ددي انده اسماعيل

اسماعيل

اسماعيل اناسينه دوندى بقاس	كوز دى انك كوز كوز باشق قاز
ددي اسماعيل نرد اغلا دغك	بلدم اخر سن بنه الداد غك
ددمد كچه دوكنه اتسم بله	شويله قول ايدك انا ايله
ددي اغلم دوست سوزين خيمم	سيزمه سكا دى ديه مزيه نيم
ددي اى بابا ندره زار كى	نه در ايسك خيمم بن سوزم
بابا ايدى نيم اوغل سكا	سنى قربان ديلده دستوم بكا
تكمره بيورده سنى قربان ايدم	اخر حوق طووته نيم ايدم
ددي اسماعيل اى جانم انا	غم قساوت اتمك مطيم بن سكا
نه در ايسك كركت حوق ايدى	بنه قربان ايامك ميسر بدرز
انا چه خوبه حوق ايدى بقف	صبر ايدم انشا اله خيال بچاق
الاسكا اوچ و صيت ايدى لوخ	اكال ايدى ايشكل اووش كوزم

اوچ ویتدن بره شول ائمه	بنوم کولمکم بویا یا سین ال قائمه
النه سین کولمکم اکا	ایده سین اغلک سلام قاری سکا
جانجه تکمره ایچون قلدن حلالان	طوقسون بنوم ایچون کولونه مارال
بره صیتیم دخی بودر بسم	شول ساعت آنت بندن قائم
صم امانت بیجاغنه سن بیله	الم ای اغم باغلیوب بوغش له
اولسون بیجاغ چلا رکن ال صلوات	طوقسون سن سکا کنه ضرار اولام
سکا اوچ و صیتیم بودر سر	قول اولدر امر حقیقه بی نور
سن اتاری مضره بندن کوش	کوز لسم بغلا یوزمه بیر سوز
لکه سنک یوز که با نما بندن	دخه بنت یوز لک یقمایم بن
صم شفاعت دخه بللم کوزنه اولور	یوز یوزمه با نما بیجوق بندن اولور
بنم السمدرت بیجاغ جانیل بجاغ	صم با شتم کسمک قولای اولر سکا

تکمری بو بمر و غی بره کلمبه	قلد غلک ایشی حسابه کلمبه
صکره بشمان اولیا سین سن اتام	قاله بللر نه ایشو جانک حسره نده هم
چون تمام اندی و صینان اکا	جو کلدردی دیرنه کجندن یکا
ایشی اهییم کل ایش کیم نبلکه	اسما علیک کوز لرنه بغلدی
دخی الین اباغین بکت بغلدی	بوزنه کوه طنتوبن اغلدی
دیده شایا عاصه دکلوخم	عاصیایر کیم نیچون بغلور الهم
الم ای اغم ششوب بوغش لغل	فانکه بیله لر خطیب در اسما علیک
چون ایشوره اسما علیک سوزنه	کلده جزدیه اسما علیک اللربین
ینه جلد سه کجندن یکا اسما علیک	الذی یجاف السنونه کلده خلیل
ایدر ای قادر سنک امر کده یوز	بل اولکم قولور قریا نکوز
صم سنک سنکدر لر لوح قائم	قویبه پادشاه سین بن سکا قولیم

ما

سَن قَبُولِ اِبْلَه نَسَم نِيَا زِمِجِه	سَن كِيَسِرْ كَلْ زَا كَاهِكْ نَا زِمِجِه
بُونِ دَرِي اَلِه اَلِي بِجَا ف	اَوَّل بُونُونَه كِه دَخِي كُو مَسْتَدَن اَق
جَالِي شَوْلَم تَكْرِي نَكْتَنِي اِبْلَه	كَلِي شَوْلَم دَاغ طَانَشَن جَمَلِ اِبْلَه
دَشِدَه فَرِيَا نَه مَم اِنَس مَلَكْت	اِسْمَاعِيْل اِيچُون اَعْلَم مَم نُوخ فَلَكَ
كُو كَلَه اَوْرَان مَو اَعْتَب اَعْلَا دَلِر	بُونَا رَكْت اَسْتَوْنَه اَصَا فِ بَعْلَا دَلِر
جَانَوْر اَتَمَلَه قَر شَو كَلِر يَاسِر	يَانَشَن دُو كُو بِن جَمَلَه سِرَان اَوْرَا دَلِر
بِي كِيَم اَوَّل بُونُونَه جَالِي بِجَا ف	كَسَه دَخِي اِيكِي بُولَسِرَه بِجَا ف
اِسْمَاعِيْلَك بُونُون اَوَّل كَسَمَه	مَنَا سَبِيْن بِجَا ف بُونُونَه بَسْمَه
كُوْرِي اِسْمَاعِيْل بِجَا ف كَت اَوْبُونَه	كِيَم كَسَمَه اِسْمَاعِيْلَك بُونُونَه
جَالِي مَقَس كَر بِجَا ف اَوَّل خَلِيْل	بِسْرَقَلِن كَسَد اَوْرَه رِب اَلْجَلِيْل
بِي كِيَم جَالِي بِجَا ف كَسَمَه	بِي كِيَم كَسَمَه حَوْن جَلِيْل كَسَمَه

ابراهيم

اِبْرَاهِيْم شَوْلَم كِيَم قَا قَدِي بِجَا غَسَه	قَا قَعْلَه اَوَّل بِجَا غَه اَوْرَدِي بِيْرَه
حِيَجَرِي بِجَا ف دُو قَدِي بِسْر طَانَشَه	اِيكِي بُولِي اَوَّل طَانَشَه يَانَشَن اَبَانَشَه
شَوْلَمَد بِجَا ف حَمَكْت اَحْمَه اِبْلَه	اَنَدَه كِيَم بُونُوْر اِيْرَه كَلَدِي دِيْلَه
سَبِيْنَه قُوْدِي مُرُوْدَاو دَسَنَه	حَوْن اَوَّل اَوْنَه اِبْلَدِي اَنَدَه نَدَا
اِي اَوْرَاو اَلْمَا كِه يَانَدُوْر سَبِيْن	دُو شَتُوْم اِبْرَاهِيْم كُو بِيْنَدُوْر سَبِيْن
خِرُوْدِي كِنْدَه اَوْرَدَكْت اَوْرِي بِجَا ف	قَر شَوْدَن دُو بِيْرَكْت سَلَام سَن حِيَجَك
كِنْدَه اَبِيْم جَرِي اَوَّل اِسْمَاعِيْل	بِسْرَقَلِن اَوْبِيْرَدِي يَالَه كَسَا يَا خَلِيْل
اَوَّل بِيْرِي رَسَن نَسِيْنَكْت اَكْسِي	نَه جَسْر مَه وَارَسَن اَنَكْت بُونُون كَسَمَه
سَن بِيَا كَسَن دِيُو اَبِيْرَسِيْن خَطَاب	كَسَمَه كَسَمَه اِسْمَاعِيْلَك اَبِيْرَسِيْم عَدَاب
تَكْرِي نَكْتَنِي بُونُون غِن بِيچِي قُو يَا مَر	اَقْمَه كِيَم رَزَقِيْم دَكَل بِيچِي بَسِيْم
بِن اَزَم سَن بِنِي اَوْرَدَكْت طَانَشَه	يَانَه صُبُوْح اِبْلَدِي اِسْمَاعِيْل اَبَانَشَه

54

چون بچا فون کلدی اشیا جوت	حوب جلیب جبرائیل قاری خطاب
تسرا یلت استماعیل سن قسرا	قور تیر اول بیسره فزاد ارجا سنه
چون استندی جبرائیل حو امر	طوقدی او جهاقون یکا کند وزنه
کلدی بیکوزل قو چیر کوزدی	ویر ضلوا جنت ایچر اوله یول
اول قو چیر کوزدین ویندی اگا	دده کیم حوب جلیب سلم اندی گا
یونده بیسرتوبانن انک کزلرک	ایز ایچوق او تکر یله بسلد وک
استماعیلک یونده اشبو قوچی	قربان ایکل اندن کیمه سوچی
رازی کوکل ایله فزاد قلدی خلیل	انک ایچون استماعیل باغتلدی اول جلیل
حونز قلدیکه بندکی بل ایسک	او غلک ازاد اولدی کشتو تشو شک
سن دخی نفسک جفما سبیت	تکر یون لطف احسن المیا سین
تفسکی قربان ایرز سک تکریا	ایسر ساین حو حفر قینه بیسریا

سود کلن

سود کلن ویر تا ال سین سود کلن	او کز وکلن ویر تا بولا سین امر غلک
استماعیل دستانیدر بو بیل یعدان	مولانا سلطان و لیشاه دین
اول از نکره بوزی صویه حرمی	د کلینلره نصیب رختی
فالات فالات فالات	مصطفونک روحنه ویر صلوات
هوز داستان ابراهیم بن خور اشیر علی علیه السلام	
ای خلیب سن سین فیر این بو اشاه	هم خبر لقت ویر ساین تشو تشاه
یونده در زرا بونه حسرت بونفا	کیم بیسره وصل ایلمدی اول پادشاه
دنیا ده اجل یلی در م حراسر	ایچمه انا لکت بقرین کسیر
ای نیجه قزاشی فزاد شدن ابر	ای نیجه اولره فغان قوبار
ای نیجه اولره کیم بصد اجل	ای نیجه لکت غم زنی کسد اجل
صولدی طیارق ایچنده بوز لر	دول کیم کچر کوزدر لر

نورانی

قلمادی دنیا سیمانہ و فنا	یا کیمہ قلمادی بود دنیا جفا
ای قوا بوز بیکت بکر شد دوری	بو او لوم نسر بنی اجده جمله نیجی
نیجہ روزی قلذی حق اکا عیال	صوبین الی کیم انک اجل
نیجہ لورک حکیر نه دغذری	نیجہ لرا ارب اغلری
اول عالمک فخری محمد مصطفی	اول دخی کوردی بود روزی ای بادشاه
بر عیال و بر مشدی اکا اول کیم	حسن بولاق خوف ایسه ابراهیم
حسن بولاق خوب ایسه خلو کمال	هم محمد اعلوا صاحب کمال
عشقک نوری بوز نده خال ایسه	داودک مونه کیم هم صوم و ارا ایسه
ابراهم مکتوبه و بر منس ایسه	اول دخی قرآن ختم قلمش ایسه
اول دورت یانشه کیم مشدی ابراهیم	اکادخی کورنه قلذی اول کوریم
ابراهمک استازی عثمان ایسه	اول خیا بیج عجب سلطان ایسه

برکون

بیرکون او توردی اول مصطفی	کور کیم نه اشکر بوجر خجی و فنا
عزرا نبال کیم زدی قبولن ابراهیم	ویردی سلام رسول کدی ایله و
یار رسول نکره قلذی سکا سلام	هم سلام ایچنده السنک تمام
بر کوله ایکی سوکلی شمشک	ال امر بن هیچ کیمس بهمیة
ابراهم سوز ایسه مصطفی	کور کیم نه اشکر بوجر خجی و فنا
نه دیر نسیم امتنه اشلیم	کیم اکا ابراهیم با غشلیم
قفسان دایسه قلسون قبول	بونه بونله بیورن بلکل غفور
مصطفی ابراهیم کیمت بکا	فرا اولسون معصوم ابراهیم اکا
امتهدان بوز جی دندار میم	دیشم ابراهیم جبر اغم سندرمیم
امتوم بکا بفشل سون غفور	ابراهم انگدرز قلسون قبول
عزرا نبال ابراهیم کیمت اولدی تمام	یار رسول ابراهیمک جانن آرام

مکتب بولنه یوزلدی مضطفا
 ابراهیم قرآن او قورایدی مکتب
 مضطفا جون بولنه کوردی ابراهیم
 کتبیة عبال احسان و یغیون
 حو حلیت جبر ایل قلدی خطا
 قابجیندی آهن انک قمو
 رسول کلدی مکتبک قابوسنه
 یدی کز مکتب قابی دولنور
 مضطفا ایدر اغلانه ای جانم
 اغلان ایدر قرآن او قورکن ناکاه
 مضطفا ایدر وار کیر اچسرو

اغلان

اغلان اچسرو کوردی ایدر یا ابراهیم
 بوند کلدی بیوزنک سدر
 او قیواکلمش مننه طشره دور
 ابراهیم ایدر ننه اولدی انا
 جعقاینم بیر ماه یوزین کوریم
 جوقدی کوردی اتاسی طشره دور
 بالسه ننه اولدی اتای عجب
 مرطفا ایدر خوف کلد او
 مرطفا ایدر ایهیمه ایدر یور
 ابراهیم ایدر که اولیه روا
 مرطفا ایدر و صفت کنندی ارادن

بیر قمو انکسول سنن بای ابراهیم
 مؤمنانکرت دین بولنه رهبر
 یوزنک نور عیسه برف اور
 او غلونه استیو کلدی مکتب
 اولور ابراهیم باری انده اولیم
 یوزنک نور عیسه برف اور
 کیم بیزی استمکه دلک طلب
 سننه صورت کلدی وهم او
 او کجه سنن ای کور لریم نور
 اتانک او کجه بولک اغیل خطا
 برف ارف اوردی بینه بیدان

بوز دکت خویش نغمه زبکا	ندیم حاله دینه خرمیم بن سکا
ایسر اجمکت این الویک کبری بول	تکرکت تقدیر کورنه اوله
ایکسی بیله اوه جون کلدیاس	عز سرائیل منتظر در هم کوردیاس
ایسر اجمکت بوزین کورن جکت دتسه	ایچی یاندی مضطفا سونلیدی
یار سوال نه عزیز بول بو قونق	کورن جکت جانم دتدی تکرکت طابق
مضطفا ایدر نجه قلدی غریب	نجه سرائی ایسنی قلدی تکرکت
نجه اتی بوز لر قلدی صیبا	سستکه اوله سستکه بوردی بولون کور
ایدر ای انا شفاعت ایکن	مضطفا بنوم ایچون سوبلکل
استاد مکت و کلین باری الیم	اغلیجقاسر ایله هم حلالا شیم
چوق اغلیجقاسر صباقد اشهد	کیمی ایتمیم و کیمی بولدا اشهد
دیلمه یاوز سوزدن بکلیم	هم بولر هردن بن حلالا دیلم

دستور

دستور الویک مکتبه کلدی کبریا	کوز لوی یاشن ایله طلب کبریا
اغلیجقاسر بیلر نندن طوردیاس	ایدر اولوب خبر ل صورتیاس
ایسر اجمکت ایدر اولو داع ایلاک بکا	کیم ایق کورن همیم بن سکا
یور کیم کورندی هم یاندی جانم	اسر کورده از اجمکت هم بنوم
کیم بنی اولتما کورن دیوا	یا اولن از نجه کیم اولو دیوا
در لکم اوه وار نجه در همان	عز سرائیلان مهلت الویک کلیم
اغلیجقاسر تله فغان ایدریاس	ایسر اجمکت بوینون انضاد یاس
هم بوبت انده اندی فاعلون	دیلمه انالله و انالیه راجعون
ایسر اجمکت کورن دیلمه زان ایله	همیم بیه قلب یاسر فزاید ایله
ایسر اجمکت اولرینه کلدی کسوا	کوز لر قلدی یاشن طلب کبریا
مضطفا ایدر اغلیجقاسر سکا	ایسر اجمکت ایدر اجل ایسکا

ایچوا

یا منتم اغرس بولاقان جانانم	دید که بستاند بسکت بر دم یتیم
بصدای دیزنه بلادی حالی	ایسه الله رسول اعلتک الی
عزیزایله اشارت ایدر رسول	ایبراهیمک جانن الغل اوسول
عزیز اول او توغری بیزدن دوش	ایبراهیم فور قوبت رسوله صفونما
رسول ایدر ای جاننک جلف	فور قوبن بکا صغور یغنی
ایبراهیم ایدر بابا جاننک ایچون	فور قاریم بابا سنک باشنک ایچون
عزیز اول اول ملک فیض ایدر ایچون	بودیوکه ضار لوب هم جان ویریم
کیریم باره یوزکن کوریم	اتاسنه ضار لوب ویردی جانن
اول بوغوشنک سنک ایچون	ویر ضلوت سن دهنه آنک ایچون
صحابر چون ایشد بوسور	اغلقان یانش ایله طولدی کور
مصطفی جانن ایدر ای یاز	سن بوغوشنک یوبن کفننه صان

چون

چون عثمان یوبن کوشد بیلر	کوشن نماز کاهه بتور بیلر
مصطفی کند و الیله بیرینه	ایبراهیم قودر قبرینه
اندک هم ایکی فرشته کلایلم	سنه کیم بیز ایدر دیو صود بیلر
ایبراهیم ایدر تکریم بیزدن	بیر آدی رحمن بیز رحیم در
اولو پیغمبر کن کهدر ز عجب	تکریم نه دندن قلدن طلب
ایبراهیم طولندی سینه	اتامد ز پیغمبر هم هم دیمد
مصطفی ایلر واکلد سوبلد	طشوره دن اوغلوته تلوقن ایلد
ددی کوزم نوری تکریمو یاسکل	بونا مری پیغمبر هم اتام دکل
ایبراهیم ایدر پیغمبر هم	عالمک فخره اتام در رهبر هم
اول وقتدن بیز و اتلقن قلده	بیر کتابدن ایشد و دم بون بیز
سرایق القلوب در لر بیز بیلر	اندن اچلد بیز بیز ایشو بیلر

چون ايشی بتوب دعا قلدي تمام	جبرائیل ايسر شوب و بيزدی سلام
جبرائیل بفرمودت حالن صورت	صاحب بره کلمه ياسن طون ايل کوز
بيدی کون ياسن طونوب او تر ديترا	قضا فی هم برينه کتوز دياسرا
بودنيادن کسمسه وفا بولمادی	بودن کيدن هر کيز کيز واکلمه
سن کويتم بن لطف احسن ايسکل	يا ز غلت بفرين هم باغشمل غل
يا الهي کلمه ايمان اهلينه	سخت ايشکل بقمه ياوز فعلينه
اوقيا دکلينه بارنه	رنگه بارغل باغينه
روز داستان کولسر جيات	
ايشد املدی ايلقايون بفرخوش خيرا	کيم نه ديمش اول ما سوله معتبرا
بفر خايب دست اندر بوغايست	مهر طفا دن ايشد املدی بفر خيرا
مهر طفا دنک حيا ايشه بوقلدن	بين نه در رسم حق جلب طاقدرنا

عقله

عقله بفرخوش صلوات و بيلقم	سوز الله بشليا لوم کيس لوم
رسول الله نمازين قامت ايشه	دعا ايرب الين يوزنه سمش ايشه
صاغ يانه کلدی بفر کوز چون او جان	قوندي رسولک ديزنه بيشتر نجان
يارسول شفاعت کلام سکا	بزدغان کلوز شهمانی بيزه ديشه
اوج کون اولري بيزدغان بفره قواست	جانم الموق فصدنه اولدی سوار
کيز لر ايسکت کيز لکل شهمه کلوز	اوج بورم وار يارسول اسوز کلوز
کيز لمسکت خبير کيز کل اوچايسم	بوجه بوجه قباله قچايسم
چونکه ايشد رسول اوسوز کريم	يا ايشد طولی مبارک کوز کريم
کل بکومه کيز دي رسولر سمان	بودنه چون کلکت ايشکت اولی
اول کوز چون کيز دي رسولر بايسم	سن بوق املد نکر نکت تقدیر نه
سوز سغت املدی هوادن بيزدغان	ببره کوز کيز دفر تو بون قلدي فغان

تمام

یار رسول سن کز لمة ویر او چه	یوخته خسته قلام جوف قان و چه
اول انبوم او مدنی کز لکل	بن کید بسرد کلوم یوز لکل
الیه یوزم وادرز بقار بوله	سن انکره اچه قالد رف اله کور
رسول انکره نبر قیون ویرم سکا	نگن باغشله بو کو کز سن بگا
اول دغان ایسر بن قیون المنزیم	هم کو کوجن دادین انده بولمزیم
رسول ایسر ادم اچه طئلودرز	سوزم ایشت سوز ایتمک قوقلور
کندا و ایتمک کسوب ویرم سکا	نگن باغشله بو کو کور حجه سن بگا
راضه اولدی دغان ایشتوا قوله	کیم رسولکن اشن الوب کیده
رسول انکره دی بیجا اچه کتور دیلر	صحابر قفلوا او تور دیلر
صاغ ایله انکره حرمی بیجا غر رسول	چالیدی کند و ایتمه او صاحب اصول
بسن رسولکن کسوب ایتمن بیجا	زیر کیم ایله یوزدی احر حق

بقدر

بقار ایدی اول دغان بو ایتمه	کیم رسول باشمشدی شوشاشه
کو کوجن سلکنده اولدی جبر انیل	اول دغان سلکندی الیه میکا بن
ایکسیده قشوا قشوا کلد یلر	مصطفی حضرتیه یوز ووز دیلر
بیز سنک خوشش مجز انکن بلمشو	هم شفاعت سندن اومه کلمشو
بیزی معذ ورتلوققل کانه صفا	یا محمد یار رسولیه مصطفی
حق جلیک دستور ایله کلدکن سکا	ظاهر اولدی لطف احسان کوز بیزه
ای شفاعت کانه رساله بکیم	تکری رسولیه میر ادیش بکیم
عالمکن فخری رسولکن سرورسه	ولرز اخر زمان بیغبرسه
بیزه یارین سن شفاعت ایلمک	قاموزی حق یانیه دبله کل
چون رسولدن دلیلم بولرد لکن	بینه کوکه اولدی اول بکیم ملکنت
امت ایلمک اهلیم سن دخر اگا	ویر ضلوت کیم شفیق اوله سکا

دست نه اوش تمام اولد بتمام	سوزلوردی مانقدن کللام
بوسه اردن کوزخه علید ترا	تکرینک ارضلا نه و هم قولد ترا
مولانا فاقی احمد خرمی	سن ایرشدن حافر لیر ادر
یا الله اوقوب دکلین	رحمت یار اول غل باغی
سوزلورده ایشورد اولدی	مرطبانک روحه فرج شام

عقداستان بیتماش

ایشیت امدی ای بیتماز اولان	اول یوجمه الله نه دیمش
جوق سون برمدن کومدن	بشقه تکریم بولسون دیمش
انسان براددک سنده	بوز بکت اکت انرا کوند
سکسن بکت بل جمده	بقسم کرکت بدس دیمش
یوماز ایله یوز نه	کوز لر جمتم اینر نه

اور

اورنسم جقار سنم کوز نه	قوایمان سیر اولسون دیمش
بیتماشه و بیتمه سلاخ	یدکجه کیدکجه حرام
عداب اولور صریح شام	خبر کن یوز لودن بیتماش
اله ایاغی صاغ اولد	وهتمده صفایه اف اولد
کوبکرا اندن بکت اولد	عجب مکتوبندز بیتماش
دنیا بلان امدی بلان	جمله کیدس بوند کلمن
بیتماز ابله دوست اولان	بنی دشمان بدس دیمش
مؤذنکر بکلجک	جماعت مفصاف و درجوق
فخر امامی کوز بچکت	وامی نه مکتوبندز بیتماش
بیتماز صورندک بشتر	شیطان قولاغنه ایستر
اولی بکلجک شام	عی نه مکتوبندز بیتماش

بیتمازی الم سو حزن	سَوَلَّكْتِ اَمَّهْ اَوْلَمَزَهْ
جَنَّتْكَ قَوْسَلِیْنِ دِیْمَن	مَعْنِ مَلْعُوْنَدَرِ بَیْتَمَاز
بَیْتَمَاز دَن مَرْدَارِ یُوْقُوْر	صَغْرِكِیْ قَرْنِیْ طُوْقُوْر
نَمَاز یُوْر كِنَهْ اَوْقَدَر	مَعْنِ نَمَاز دَرِ بَیْتَمَاز
زَنَهَارِ قُوْكَشُوْلُقِ اَبَلْمَهْ	اَتْمَكِیْ كَلُوْر سَهْ یِمَهْ
سَن اَكَا مَسَامَن دِیْمَهْ	عَجَبْ غَا فِلَدَرِ بَیْتَمَاز
اَلْبِیْ یُوْر نِیْ یُوْحَن	مِیْجِ صَقَالِیْنِ طَرَا مَز
مَعْمِ اَوْ تُوْر بَدِیْمَن اَبَلْمَهْ	وَ اَكْبِیْ كَا فِرْدَرِ بَیْتَمَاز
اَو مِیْ وَا ر مَسْجِدِ یَا نِنَهْ	یُوْر سَهْ یُوْقُ حَقِّ دِیُوْنِنَهْ
قُو یَا ر لَر كَا فِر مَز اَر نَهْ	مَعْنِ مَلْعُوْنَدَرِ بَیْتَمَاز
خَسْتَهْ اَوْلَسَهْ خَالِیْنِ صُوْر	اَوْ لُوْر سَهْ نَمَازِیْنِ قَائِمَهْ

سن

سَن اَكَا مَسَامَن دِیْمَهْ	مَعْنِ خَنَسَرِ بَیْر دَرِ بَیْتَمَاز
بَیْتَمَاز وَ یِمَهْ سَلَام	بَدَا كِیْ كَبِدَا كِیْ حَرَام
حَرَامِ اَوْ لُوْر مَرِ صَبِجِ نَشَام	جَرِ كِیْنِ یُوْر لُوْر بَیْتَمَاز
بَیْتَمَاز وَ یِمَهْ فِیْر وَ كَت	كَبِجَهْ دُوْنَر كُوْنَدَرِ وَ كَت
اَجَلَدَهْ كَلُوْر اَسُوْر كَت	وَ اَمِیْ نَهْ مَلْعُوْنَدَرِ بَیْتَمَاز
بَیْتَمَاز وَ كَت اَلْعَبِیْرِیْنِ اَلْمَهْ	كِنَا فِهْ دَكْرِیْنَهْ دَا اَلْمَهْ
كِنْدُو كِهْ طَا مَوِیْهْ صَا لَمَهْ	مَعْنِ مَلْعُوْنَدَرِ بَیْتَمَاز
بَیْتَمَاز كِیْنِ قَلْبِیْ قَا سَهْ	حَقِّ قَائِمَهْ نِجَهْ وَ اَمْرَهْ
یَا رِیْنِ اَوْ لُوْر یُوْر یِ قَا سَهْ	جَرِ كِیْنِ یُوْر لُوْر بَیْتَمَاز
طُو طَمَز مَسُوْلَكْتِ سُوْر نِیْ	بَا لِحَقَّهْ دِیْسَمِ یُوْر نِیْ
اَوْ سَمِ جَقَا رِ سَمِ كُوْر نِیْ	عَجَبْ مَلْعُوْنَدَرِ بَیْتَمَاز

صباح اولسه کور بنوسا	ابدست المغه اربنوسا
بارین محشره پور بنوز	قاره یوز لودر بیسمان
یانوز طوکوز کیه قوز لوز	قالقاز اشکن کبی ازلر
جهنم ایچنده قوز لوز	جریکین یوز لودر بیسمان
بیسمان کلیدن بریدن	جهنم انک بریدن
صافقن سر و دیدن	شوبله ملعوندر بیسمان
بیسمان شیطان قردا شی	هیچ سجاده قومز با شی
اکر اکلن اکر دینتی	چله ملعوندر بیسمان
ابدست سزیه جور کی	انشاء الله اغریه بور کی
اولور طامونکن دیر کی	وای نه ملعوندر بیسمان
بیسمان چقکن مردود	انمیز کور عیسی سجود

اولور

اولور موئلر جهود دی	وای نه ملعوندر بیسمان
بیجه کوندو زجا بنار قی	هی نه عافلدر بیسمان
حق انی مردود ایامش	شیطان قولر غنه بوالالمش
اسلام ندر هیچ بله مش	قیه ملعوندر بیسمان
نماز در کناهی یو یان	نماز در جسته قو یان
بیسمان نه اولماز ایمان	وای نه ملعوندر بیسمان
نماز قلن ایدر حضور	نماز قلمیان در بی قصور
قبره طبطلوا اود اولور	عذاب مظهر در بیسمان
بیسمان یکن دینه خراب	قهرتون اولور اکا عذاب
صوابیرینه ایچر شراب	جریکین یوز لودر بیسمان
بیسمان قی مر داز دسا	مقابر سیه قی داز دسا

ملکرا نندن بیزار در	موی نه مملعون در بیستما ز
بیستماز یکت یوق ایماز	کتمش شکت کما نچه
شیرطان اولوز ترخانچه	عجب مملعون در بیستما ز
موتمن گنجوز دنیا ده	مناقیق اولوز در تصادف
اوعلی قیزی حس امر اده	عجب مملعون در بیستما ز
اول ظالم تر سحر ده در سنه	نماز قلندر کوز سه
بور خجی اد او ایلسه	صلاحه اویمز بیستما ز
بولدغن صغیر جسته بیس	گرگسه وار ادکت و بیس
کوزی کوز مر قولایغی شتمز	وای نه مملعون در بیستما ز
نماز قامیان کشته	بیر امر اولوز تشو شوی
الکر کلین الکر دیشی	عادیجه کلیدر بیستما ز

دورت مزهدن طشره بوقار	سویله شکت خاطرین بقار
کوز لر نندن جلیق آقاس	قوی مرد اردر بیستما ز
نماز قامیان فاشیدر	مناقیق با شیدر
شیرطان نکت مصم قرانیدر	وای نه مملعون در بیستما ز
بیستما ز شیرطانک اطیدر	جماعت اول اولیدر
دو کوز دن دخیجی کوئیدر	وای نه مملعون در بیستما ز
صباح اولدغن بیستما ز	یوسر غاشن باشنه بورس
خشنیر کچه مرداسر او یوسر	وای نه مملعون در بیستما ز
جسیر قی مسکین نه دیمش	بار نه شکسرایا کیش
بور سوزی عجب نسویا کیش	عجب نماز دسر بیستما ز

کلیدر
 فوقف ضحوة الکبر
 و معانی اول
 ۱۳۹۳
 ۱۸۷۸

عهد آستان جنوبان بود	
ایشان امینی بن حکایت ای عاقل	مسنوبه مشوبه بلندی نعل
موسسی بر کون کیدش ابره حضرت	ایشان امینی کله کور حکمتیه
بولد کوردی بنر جنوبان قوین کور	قوین اونلر کنندی عجب ذلر ایدر
جوبان ایدش ای جهانه بیدان	حاقنده ایسکن کلبه بینه بودن
قند لفیکن بدوبن واری ایدم	صاغد غم الکت سونین ویر ایدم
الکت او یوب باشمه قویای ایدم	المنه اواران سونم ویر ایدم
صم قدا اولسون سکا قویناروم	سکت ایچون بانر بوجانم تنم
موسسی ایدر کیمدر نوبله کت	دل مسین بوفسینه ایلد کت
ایتدیجک بیلرک قسار ایدم	یاغ قیاق نکر و اسریدر ایدم

قوماز ایدم چارغلت اسکرمه	یا ما لاری داغلوب دو کوفله
صم قربان اولسون سکا قویناروم	بانیم اجوب سینی جوف ذکر ایدر
موسسی ایدر کیمدر نوبله کت	سود یاغ قیاق بدرم دویک کت
دیوی جنوبان اولدک بیک کت بیدان	کس لیوبن کندی اوزین ارادن
موسسی ایدر کف ز سوبله کت	دلو لکدر بوسنک کت ایلد کت
خرقه چارق لایق دکدر اکا	سود یاغ قیاق دویک ندر اکا
سویلمکل قوبه قفل بوسوز	یو حسنه کور کدن اوز باغار اوسنم
جوبان ایدر یو قدر عقلم دیلم	سن کونیدر دکت ایچم طیشم تنم
کف ایختن سوبله تم عصبان قوما	اه اکس اولور اینم بسم طوما
طونین بیدنار جوبان بانن اجاز	قوین اولس کندی بیاز قیاق
کچدی کندی وار دی موسی حضرتنه	جان قولارین طونه کور یو حکمت

خطاب گندی یا موسی بن کنگانی	سوز لجه انیر انچه دوستم فخر
بن دریم که بکا دوستم دور سبک	بکا کلن دوستم سن بوتره سن
کشته واردر کیم شیخ یکنشدن	صداقم بوئن عشقاه کامشدن
کشته واردر کیم شیخ دور شدن	کو کھی لاکن پاس اولشدن
بن ایرانم بن بلوخم انان	زیر کیم بندن بکا دور بوتره
بن ارانم بکا شیخ اجناس	تسبیحند کند ویه سخت صجان
یا موسی کو کلن الفخر جو بانگ	بوقسه دیشوان اولو حالک سنک
واردی موسی تابه بول جو بانی	بولد جا جو بان در اکا قوبخی
یعنی کو کلن سن قلندت فنا	عاریه ساندن سن بیه او سجان
موسوی ایند منسلف جو بانگ	سن دید کلن خوشن کلور ایمن
ننه کلور سه دبلله سوبله روان	گر کسه سوه ویر کسه حیران

کوز

کفر اسلام تبدیل ایدر کی	دو چهارده سنه معور ایدر کی
جو بان ایدر بن اور ادر چشم	حضرت از معقیات اجنتم
سدره المنتهی در سیر انکا هم	با فخر فخره سوز مد ایرانم
یا موسی صوم جو مرفوا ایدر الة	رحمت این جلد من اول الة
بوتره ایدر کس جلد علیهدر	قونیه ده مولانک مقبولیدر
مولایه جلد اینک تسبیح اوله	سردرک موصو کده حاصل اوله
فانکرت فانکرت فانکرت	مصطفاییل روحه صدمه کرت
کرد کسک بولایه عالمه	مصطفایه ویر صلا تیله کرت

در شرح الفرائض فرموده بود که هر کس از حجرتین یا کعبه الغیر
 الی رب القدر در حساب حجرتین یا کعبه
 فردوزه پناه آستر
 عیوبها

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقٍ مَخْلُوقٍ
 وَالرِّبَاةُ وَالْحَابِيَةُ الْبُحَيْرِيُّونَ أَمَا بَعْدُ كَرِيمٌ صَوْرٌ سَلَامٌ مَسْلَمًا مَسْمُومًا
 آيَةُ الْحَمْدِ لِلَّهِ مَسْلَمًا نَحْمُ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَكْتُ مَعْنَا سِي نَدْرِ سِنِ آيَةِ
 اللَّهِ كُوبٍ وَشُكْرًا تَمَكُّدًا كَرِيمًا صَوْرٌ سَلَامٌ سَلَامٌ مَكْتُ شَرَطِي قَاجِدًا
 سِنِ آيَةِ بَسْمَلًا أَوْ لَكِي شَهَادَةَ كَلِمَةً سَيِّدًا بَعْدَ الشَّهَادَاتِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ الشَّهَادَاتِ مُحَمَّدٌ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ بِمَكْتُدًا كَرِيمًا
 بَسْمَلًا فِتْ نَمَازِ قَلَمًا قَدَرًا أَوْ جَوَّجِي أَوْ سَجَّجِي أَوْ سَجَّجِي أَوْ سَجَّجِي
 وَبِسْمَلًا بَسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا
 أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ أَسْلَامٌ

دم

وَمَدَّ حَبَابًا وَمَدَّ حَبَابًا قَاجِدًا رَكْعَتَانِ قَالَمَسْمَلًا وَبِهَمَانِ قَاجِدًا
 وَشَفِيَّ الْبِهَمَانِ كُنْدًا وَكُنْدًا رَانَسْرِكِي بِوَلُوبٍ رَعْلًا بِنَكْتُدًا نَا كَرِيمًا الْبِهَمَانِي
 صَحِيحًا أَرَا إِيهَا شَمْسُ الدِّينِ رَحْمَةً أَيْدِي سَهْرًا كَرِيمًا كَرِيمًا
 أَسْرًا كَرِيمًا عَوْرَتِ حِفَاةِ الْبِهَمَانِي أَسْلَامًا بِمَكْتُدًا أَسْلَامًا وَكَرِيمًا
 دَقْدَقًا بِهَمَسَةً وَكَرِيمَةً عَارِ وَتَقْصِيرَاتِ أَيْلَسَةً أَنْكُتِ نَمَازِي وَأَوْرَجِي
 قَبُولِ أَمَازِ وَأَكْفَاحِ الْبِهَمَانِي جَانِبِي دَكْرًا أَوْلَادِي وَدَلِيلِي نَادِي قَرِيمًا
 بِسْمَلًا كَرِيمًا قَرِيمًا أَسْرًا وَبِسْمَلًا أَسْرًا بِأَلْبَانِ أَوْلُوبِ حِفَاةِ أَسْلَامًا
 بِهَمَسَةً أَرِنْدَانِ بَابِي طَلَبِ بُونَسِ أَوْلُوبِ بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا
 بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا بِسْمَلًا
 وَغَيْبَانِ الْبِهَمَانِي وَبِسْمَلًا أَوْ كَرِيمًا كَرِيمًا بِسْمَلًا أَرْكَاتِ أَوْلُوبِ قَرِيمًا
 أَوْلُوبِ حِفَاةِ الْبِهَمَانِي وَبِسْمَلًا بِمَكْتُدًا أَسْلَامًا رَكْعَتَانِ قَاجِدًا

او اللهى بمرسله خلق الله ابو اولاد من النبي انت سنت المومنا او جنى
 بنس وقت نماز فاهل دور نبي زكات و غير مكره بشي حرام
 مقدس قادس ايسه النبي اوروخ كونه مقدس و يد نبي حجاب بدن غسل
 ايمكده ساكن نبي غزايه وار مقدس طوفان نبي امر معروف نهى منكر
 ايمكده او نبي حق بومد غي نسبه لذن قابضه راون نبي
 ينهيه و فخر الره و مظلومه شفق ايمكده راون النبي بادشاه
 مطوع اولوقد صفات اسلامه دكتر دعي اوج نسبه در سري دليل
 اقراس ايمكده من النبي قليل نصيب ايمكده راون جنى اول اعتقاد
 عمل ايمكده ردين اسلامه دكتر انقياد و بوعه الكس نعتك امر الله
 نسبه رايون نور و صب و نور الله ان قابضه راون نبي حرام
 اس نسبه راون نبي حرام و نسبه لذن قابضه راون نبي حرام

شهادة

شهادة كلمه سید و اگر صورت ايمانك كلامه ندر ايت ذكر الله
 در اگر صورت ايمانك فله در ايت قرآنك فله نبي
 ستر بعد از اگر صورت ايمانك حلاله ندر ايت با طاعت در اگر صورت
 ايمانك طارعه ندر ايت اريه عورت بهماز اولوقد قال النبي عليه السلام
 من تركت الصلاة فقد ترك نفسه بغير سيكيني بغير
 كسسته نمازي فقد انكرت انسه تحقيق كند و بجا فسند
 بوغز اراذي صكر كيم بنس وقت نمازي جماعته فيلسه مولاه
 اكابر من بندي نواب و بر سره قال النبي عليه السلام الصلاة عماد الدين فمن
 اقامها فقد اقام الدين ومن تركها فقد هدم الدين بغير تيمم
 وورديكه نماز ديكه ديكه كيم رگير نماز فيلسه ديني اعانه ابدك
 و اگر تركه ايلسه ديني بقدي دمك ايمانك اي و نسبه

بودند دخی عبرت ال و اکثر دینیه لیکر ایمانک در سینه نندار سن آیت
 حیا در و ادب در اکثر صور سلسله ایمانک بخار نندار آیت حیا در و اخلاص
 و اخلاص نیت سینه در سینه اکثر صور سلسله ایمانک بود که در آیت
 نافر نماز در اکثر صور سلسله ایمان سینه در ایمانک مسلمان سینه آیت
 ایمان بند در بن ایمانک بسم و بن موافق ایمانک بنم صفایم در
 اکثر صور سلسله ایمانک بیری نندار آیت مؤمنک گو کلید اکثر صور
 ایمانک ایلی نندار آیت دعاء اکثر صور سلسله ایمان کتور مکنت فرخنده
 سینه در آیت فرخنده در صبر کتیبک بن نندار آیت ایمانک اکثر صور
 سلسله ایمانک اخلاص نندار آیت الله تعالی نکت عطا سید اکثر صور
 ایمانک نندار آیت سینه آیت حیا در و اخلاص فرقی ایمانک در
 ایمانک کمال بود که بیری و بیغمی لیکر و کتاب لیکر و مکتوب

داولیا

و اولی السرم و قیامت کونه اقرار بندوب اعتقاد اید هم نشو بلی سینه
 خیر سوبلیه انک ایمانک کماله در صبر کیم بوم سوال اوزرم دلیل اقرار
 اید اما سوزی مالایع اوله اخر معروف و نندار مکتوب اوله اول کیمسه
 منافق در بولفک سکه دینیه لیکر او غام سن کیمکت در سینه سینه
 سن بولفک سینه لیکر ادم علیه اسلامکت در سینه نم و اکثر صور
 کیمکت ملیند سینه آیت که ملت خلیل الله ایبراهیمم اکثر صور
 کیمکت امتند سینه سن آیت محمد علیه الصلوة و السلام کیمکت امتند
 اکثر صور سلسله کیمکت من عیند سینه سن آیت امام اعظم الاحنف
 رحمة الله علیه نکت من عیند نم اکثر صور سلسله من عیند
 سن آیت دور نندار اول امام اعظم النبی امام شافعی رحمة
 امام مالک دور نندار امام اعظم رحمة الله علیه هم الامامین و بود

من صف حؤدس و طوعه و يدراكه صوره رسالت ارفع اعظم من غير كمدت
 او كمر ندی سن آیت محمدان و عاقبتان و عاقبه حضرت ابراهیم
 همدان و حضرت ابراهیم امام عبد الله همدان و امام عبد الله حضرت
 محمد علیه السلام همدان و حضرت محمد حضرت ابراهیم همدان حضرت
 ابراهیم حضرت نوح همدان و نوح حضرت ابراهیم حضرت ادم
 جبرائیل و جبرائیل میکائیل همدان و حضرت میکائیل حضرت اسرافیل
 و حضرت اسرافیل حضرت عزرائیل همدان و حضرت عزرائیل حضرت
 رب العالمین همدان او كمر ندی جل جلاله و عم نواله فیکم قرآن
 نشر بقره بیور مستند ان الدین عند الله الاسلام امدی بومد
 کور اتم بهماک لازمه و بوقه و جنت نسکا کافیدر بوخسته نسکا
 بیکن کتاب دخی و بقره بسیم سمعک کبر مرز بر که قول اولی کتب

غفلت

غفلت یا نوحی و اردین کما قبل عاقل اولان ادمه بر سوز نیز اتم اولان
 جوهری صوبه اتان چوند نکره نسکا صورت سلسله نکر یکت کمدت
 سن جواب و بر که اون سکرت یکت عالمی بوقدن و ار اید و ب
 و جمله مخلوقات رزقی و بر ابراهیم در اکثر صور سلسله بی غیرت
 کمدت سن آیت محمد المصطفی صلی الله علیه و سلم در صور
 عالمک نه عملد سسن آیت قرآن در اکثر صور سلسله
 گو کمدت قاج کتاب اندی سن آیت ذوره کتاب اندی
 اول سر بور داود علیه السلامه اندی تورات و سحر
 علیه السلامه اندی انجیل عیسی علیه السلامه اندی و قرآن
 محمد علیه السلامه تا بال اول شقیه و انکار ایدن کافر اول
 الیاذ تا لیه نسکا اول صحف ادم علیه السلامه و اللی صحف

شَبَّحَ عَلَيْهِ السَّلَامَةَ اَوْ تَوَضَّعَ لِبِرِّهِمْ عَلَيْهِ السَّلَامَةَ
 اَوْ نَحْنُ مَوْلَانَا عَلَيْهِ السَّلَامَةَ اِذْ يَسْتَسْتَعِينُ
 عَلَيْهِ السَّلَامَةَ اَوْ تَوَضَّعَ لِقُدْرَتِهِ
 صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى نَبِيِّنَا
 وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ
 وَاعْلَمُوا بِالصَّوَابِ
 تَمَّ

کتابخانه آستان قدس
 شماره ثبت ۱۰۰۰
 تاریخ ثبت ۱۳۰۰
 شماره ثبت ۱۰۰۰
 تاریخ ثبت ۱۳۰۰

قد رفعت الفراغ من تحملي هذه المسححة
 الشريف المبارك الموسوم بكتب مولانا
 وعضو مدرسته اركان وهداه عصم الدين
 ابنه كاتبة رجب بن عبد الواحد

بیت
 کوزه کت شیوه و نازی اولی و بی حرکت
 بقا کوزه بین سوزن کت سوزن کت کوزه کت
 بیت
 قطن اعلی مقامه ایتره ادنی
 قول اغی صاغر اولور کوزه اعنی
 بیت مرغوبه
 اول افندی هم بین قولک لطف ایروب بدم دیم
 ایا غم طوز سینه یوز سوزن اول افندی هم دیم
 بیت
 کیمه ایکن ایدر سکت صفیق آذن
 کیمه سکا دوشمن اولمز یقین آذن
 کراکت
 کیمه ایکن ایدر سکت صفیق آذن کت
 انست او غلو بجه سودامنه هم کت ایدر فسط
 بیت نقره ایتره
 کل هم نقره ایتره
 درو البحر بالغات کت کت کت کت کت

بیت
 قطعه مرغوبه
 حسرت کت ایدر اولور هم اغدریم بلبل کت
 کور کور کت قانلو یاشمدانیم آقا لر سکت کت
 قطعه
 نه ایدر استماع ایت ای بنیم دیسندیم
 روانم فدایو کت اول ممد و کت کت کت کت
 بیست
 قندع وارام ساقیه سر بلندیم وارایکین
 کیمه قول اولایم سکت کت اوزیم وارایکین

بیت

یا کلوب بیلر کله ایله اوغلام بوکودلیه
دیلم حق بیر لایقیزه بیز اعدا بیه

قطعه

دردیم دلیک سولایه بیز سبیل نیر لک
کفایه کیمت اوکوکوت بو بادیه کیمت اوکوت

بیت

کیم لریه ملکنه عثمان عشق حاصله
کیم لریه یازون آبر کیم غمده قالمستون

بیت

اگر عشق ناز ایتمک مرادیر سه بر نازه
بوزن کونر کیمت ایچون کرکر لیلیار

جوایز

کجه لسه همار اولای ابروشدن کول کجه یاز
صفال چون سون اولر کرکر لیلیار

جوایز

فین صامق مراد ایچون کلوب قارشو کجه یاز
ایدر کیشیه ناز کرکر لیلیار

بیت

ایلمک سوبایت بیلان سراسیم کیم مراد ایچون کلوب
عجب براتی کور شکت اولر کیمت قیامت قیامت

قطعه بر نوبه

کوز قور کیمت حصار ادرور بیز نام یازدم
حسرتک افندیسیم یان یازدم

بیت

نه ان زهر کسکه کور کیمت سیر قزیمار ایله
کانه قیبت اولان قیسمت کور ایله

بیت

کیمه سیر هیچ کیمت یوقر صور کیمت لیکه وار کیمه
کیمه سیر قازم مراد ایچون کیمت لیکه وار کیمه

قطعه بر نوبه

جهانده اختیار ایدین شو کیم برمه یلمقا سوز
محمد نور حقیقون بیلکن انی خدا سوز

قطعه

نه مکندر وفا و صامق کیمت نیکمیت بو فاسدن
محبت صاه دقه بیکدر کیشینک اقر ایلمدن

بیت

بیلان کوز صفا بولم قاشنه سینه وار بیلان
بیت بر نوبه

بیت

کوزل کیمت خطاه وکیل دور کتابه بیرون کور بیزیم
صا در میان کوز لری کیمت کیمت کور بیزیم

بیت

ایله صا در کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
یار بیزیم اند بن بوزنه کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

تا از لک اقر بالور کیمت عوب اولوق شمه بیز
سوز کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

قطعه بر نوبه

اوج نسنه کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
بشکن کیمت کوزل کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

تا جماعت کور کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
جهانم ایچون کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

محمد اله سلام کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

سلام اولون کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
سلام اولون کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

سلام اولون کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
سلام اولون کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

بیت

کوز کور اولون کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت
اول کور کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت کیمت

عنان	۱۰	۰۰
آرام	۱۲	۰۰
قاصد	۱۱	۵۰
بیت	۱۵	۰۰
دیوان	۱۵۸	۵۰
قاصد	۱۱۱	۰۰
دیوان	۷۵۰	۰۰
عبدالله	۱۴	۰۰
عنان	۱۵۸	۷۰
عبدالله	۱۲	۵۰
دیوان	۱۷۴	۰۰
دیوان	۱۰۴	۶۰
شادی	۱۰۴	۵۰
چهارم	۱۷۸	۲۰

مرجع محمد کز افغان
 سید قازی باغ غم قلدی محمد جو کلمه جزا
 شکر اول نکر دیو کیم غم غم کس اول را تو
 ای نرغ جو بیست صانغاک خنفره را بیست
 صوفی آختم جلازاد دوشسته صقال اوزده قرآ
 بیت
 کون نورین صوف ایدوب الشدکم بر دانه بو اولق
 بهر اکلیجه صوم بندم عب جمانان بو اولق
 بیت
 اچلمش بر کول کبی غونجی که پک تازده در
 در لبو تغلت وقتنه یار نهجه یلمپازه در
 بیت
 ستم اولورق بندن بو جورم کیم آکا کستون
 آکا کستون
 یاریسم در لد کی وقتی بو یا اولقلا صفا استون
 تلفظ صورت
 علق و برمه

96

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا جَمِيعَ النَّاسِ
 أَيُّهَا الرَّبِّ فِيهِ الْإِخْلَافُ الْمُبَادُ
 ارْزُقْ عَائِي ضَائِقِي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا جَمِيعَ النَّاسِ
 أَيُّهَا الرَّبِّ فِيهِ الْإِخْلَافُ الْمُبَادُ
 ارْزُقْ عَائِي ضَائِقِي

۱۰۰

۱۰۰

۳ ۳ ۴

۱۰۰

۱۰۰

SÖZLÜK

BY00008140 numaralı yazmanın içerisinde günümüz Türkçesi içerisinde kullanılmayan ya da anlamı unutulmuş Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait arkaik kelimeler, halk ağzı kullanımları ve Arapça-Farsça kelimeler tespit edilmiştir. Bu sözlük oluşturulurken Mehmet Kanar'ın "Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü" adlı çalışmasından, Ferit Devellioğlu'nun "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat" adlı eserinden ve İskender Pala'nın "Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü"nden temin edilmiştir.

A

Abîd: kullar, köleler

‘**Āciz:** eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz; zayıf, güçsüz

Āfitāb: güzel kadın, güzel yüz

Āğaz: başlama

Āh: ah, yazık

‘**Ahd:** yemin

‘**Akıbet:** nihayet, son

Aña: ona

Anda: onda

Añla: anlamak

Arş ü fers, arş ü zemîn: gökyüzü, yeryüzü

Āsan itmek: kolaylaştırmak

Āsumān: gök, sema

Āşikār: açıkça, açık bir şekilde

Avāz: nefret

‘**Avret:** kadın; zevce, avrat

‘**Ayān:** belli, açık, meydanda

Āyāt: ayetler

‘**Aynel-yakīn:** gözüyle görmüş gibi, kat’î

Ayrık: artık, bundan sonra, bir daha

Āzād: Kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden

B

Bağışla: bağışlamak

Bahtiyār: bahtlı, talihli, mesut, mutlu, kutlu

Bāl: kalp, yürek, gönül; hatır

Bālīg: buluğa eren

Bātı̄l: boş, beyhude, yalan; çürük

Bāzār: pazar, çarşı; alışveriş.

Bedr: ayın on dördüncü gecesi, dolunay

Beğāyet: pek çok, aşın, son derecede, pek ziyade

Berk urmak: parlamak, ışıldamak, şavkımak

Berk urmak: parlamak, ışıldamak, şavkımak

Beşer: insan, insanoğlu, insan türü

Beyān kılmak: anlatmak

Beynamaz: namaz kılmayan, namazı özürsüz terk eden (kimse)

Beyt-i ahzān: gam, keder yuvası

Beyt-ül-haram: kâbe

Bismi'llāhi' r-raḥmāni' r-raḥīm: esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile

Burāk: Hz. Muhammed'in Mîraç'ta bindiği binek

Büryān: kebab, püryan

C/Ç

Cānavār: azgın, vahşî, yırtıcı hayvan (kurt, domuz, yılan vb.)

Cāvidan: ebedî, kalıcı, daimî, bâkî

Cebbār: cebredici, zorlayıcı, zorba. Kuvvet kudret sahibi, Allah

Cebr: zor, zorlama; düzeltme, tamir etme

Cebrā'ıl: dört büyük melekten biri, Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek, Cibril

Cefā: eziyet, incitme

Cehd itmek: çabalamak, çalışmak

Cehennem: ahirette günahkâr kulların gideceği azap yeri, tamu

Celîl: “ululuk ve celâl sâhibi, yüce, âli” anlamında esmâ-i hüsnâdandır
(Allah’ın en güzel isimlerinden)

Cemâl: yüz güzelliği

Cerāhat: 1. İrin, yara, 2. Cerrahlık

Cerh-i cefâ: amansız yara

Ciger-güşe: evlât, sevgili

Cihân: dünya, âlem

Civân: genç

Cūd: cömertlik, el açıklığı

Cümle: hep, bütün

Cüvân: genç, taze, delikanlı

Çalap: Tanrı

D

Dağ: 1. yanık yarası, 2. insan ve hayvan vücuduna kızgın demirle vurulan damga, işaret, im

Dallîn (Dallûn): doğru yolu şaşırılmış, günaha girmiş

Dem: zaman

Dem-be-dem: vakit vakit, daima

Derûnj: içten, gönülden

Dest-gîr: elinden tutan, yardımcı

Destûr: izin, ruhsat, müsaade

Destûr: izin, ruhsat, müsaade

Dev: korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı

Di-: demek, söylemek

Dil: gönül

Dildâr: birinin gönlünü almış, sevgili

Dildâr: birinin gönlünü almış, sevgili

Du‘a: Allah’a yalvarma, niyâz

Dü-şenbih: pazartesi günü

E

Ebter: eksik, noksan, sonuçsuz (şey)

Efdāl: 1. ziyadeler, fazlalar 2. ihsanlar, meziyetler, lütuflar, iyilikler

Eflāk: 1. semalar, felekler, gökler, küreler; zamanlar. 2. bahtlar, talihler, kaderler

Ehl-i irfan: irfan sahibi, bilgili

Ehl-i İslâm: İslâm topluluğu

Emvāl: mülkler, para ile alınan şeyler

Enbiyā: Nebîler, peygamberler

Ervāh: canlar, hayatın cevherleri

Eyyām: günler, gündüzler

F

Faḥr: övünme, böbürlenme, büyüklenme, şeref, onur

Fā'îlât: aruz vezinlerinden fā'îlâtün kalıbının kısaltılmışı, doldurma mısra olarak kullanılmıştır

Fiğān kılmak: acı acı bağırmak

Filori: altın para

Firāk: ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat.

Fırkat: ayrılık, ayrılış, firak, hicran.

Fitne: belâ, mihnet, sıkıntı

G

Ġafur: “çok mağfiret eden, çok şefkat gösteren, bağışlayan, yarlıgayan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır (Allah’ın en güzel isimlerinden)

Ġani: “hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan, kullarının bütün ihtiyacını karşılayan mutlak zengin” anlamında esmâ-i hüsnâdandır. (Allah’ın en güzel isimlerinden)

Ġariḳ: gark olmuş, (suya) batmış, (suda) boğulmuş.

Giriftar: 1. tutulmuş, yakalamış, esir, 2. düşkün, uğramış, tutkun

Giryān: ağlayan, ağlayıcı

Ġuşṣa: keder, kaygı, tasa

Güercin: güvercin

Gül-âb: gülsuyu

Gülizār: gül yanaklı, gül gibi pembe yanaklı

Gümān: zan, sanma, sezme

H

Ĥabîb: sevgili; seven, dost

Ĥacât: istekler, dilekler

Ĥacil: utanmış, utancından yüzü kızarmış

Ĥağ: Tanrı, Allah

Hāk-i pāy: ayak toprağı, tozu

Ĥalaş: kurtulma, kurtuluş

Ĥalayığ: 1. mahluklar, yaratıklar, insanlar 2. halayığ, satın alınan kadın hizmetçi

Ĥalvet: yalnız, tenhada kalma, tenhaya çekilme, tenhalık

Ĥarîk: yangın, ateş

Ĥātem: mühür

Ĥavf: Korku; korkma

Ĥayā: utanma, sıkılma

Ĥayr-ül-beşer: insanların hayırlısı; Hz. Muhammed

Ĥayr-ül-enām: varlıkların hayırlısı; Hz. Muhammed

Ĥazret: (bilhassa Allah için) Kat, huzur, nezd

Hem-rāh: yoldaş, yol arkadaşı

Ĥikāyet: hikāye, anlatma

Hisāb: hesap, sayma, aritmetik

Ĥod: 1. kendi 2. baş zırhı, miğfer

Ĥulğ-ı Ĥasen: güzel huy, güzel huylu

Hümāyun: 1. mübarek, kutlu 2. padişaha ait

I/İ

İrağ: uzak

İblis: şeytan

İflāk: mana, kelime icat etme

İĤsān: bağışlama, bağışta bulunma

İkrār: saklamayıp söyleme

İlm-i ledün: Allah'ın sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi

İmdi: şimdi

İrsāl: 1. gönderme, gönderilme, yollama 2. salıverme, koyuverme

İsm-i A'zam: Allah'ın en büyük ismi. Allah'ın 1000 adından 300'ü Tevrat'ta, 300'ü Zebur'da, 300'ü İncil'de anılır. Kur'ân-ı Kerîm'de geçip de 99'u Esmâ-i Hüsnâ olarak bilinen 100 adından açıkça bildirilmemiş olan en büyüğü ve en etkilisine ise İsm-i A'zam denilir.

İsrâfîl: dört büyük melekten, öttüreceği boru ile kıyamet gününü bildirmekle görevli olanı

İssj: sahibi

İzzet: 1. hürmet, saygı, ikram, 2. kıymet, itibar, büyüklük, yücelik

K

Ķabz: 1. el ile tutma 2. Avuç içine alma, kavrama 3. Azrail tarafından ruh teslim alınma, ölme

Ķadem: 1. ayak, 2. adım, 3. yarım arşın uzunluğunda bir ölçü, 4. uğur

Ķâdir: "tam ve mutlak kudret sâhibi olan, istediğini dilediği gibi yapmaya gücü yeten" anlamında esmâ-i hüsnâdandır (Allah'ın en güzel isimlerinden)

Ķaķı: öfkelenmek

Ķanda: nerede, her nerede

Ķân-ı irfan: irfan kaynağı

Ķaravaş: cariyeye, hizmetçi

Ķasâvet: 1. sertlik, katılık, 2. gam, keder, tasa

Ķaşdeylemek: bir amaç güderek bir işe girişmek, niyet etmek

Ķaşr-ı âli: yüksek köşk

Ķasvet: 1. katılık, sertlik, 2. merhametsizlik, acımazlık, 3. sıkıntı, gönül darlığı

Ķatı: zor

Ķavl: lakırdı, söz

Kelb: köpek

Kemter: çok değersiz, çok aşağı, pek itibarsız, en hakir

Ķonşı: komşu

Ķulâç: halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık.

Ķurretü'l-ayn: göz nuru

L

Leb: dudak

Lebbeyk: “buyurunuz, emir sizindir efendim!” manasında kullanılan bir kelime

Letāfet: hoşluk, güzellik, incelik

Ljk: lâkin, fakat, amma, ancak

Luṭf: iyilik, bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik

Lüṭf: hoşluk, güzellik

M

Maḥbūb: muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili

Māh-ı afitāb: ay ve güneş

Maḥlūkāt: yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar, mahlûklar.

Maḥsus: hissedilen, beş duygudan biriyle duyulan, anlaşılan, duyulur

Maḥşer: hasrolunacak, toplanılacak yer; kıyamette ölülerin dirilip toplanacakları yer

Maḥşud: istenilen şey, amaç, gaye, maksat.

Maşlaḥat: 1. iş, emir, husus, madde, keyfiyet, 2. ehemmiyetli iş, 3. barış, dirlik düzenlik

Maṭlub: talep edilen, istenilen, aranılan şey

Mā-verā: ard, geri, bir şeyin ötesinde, arkasında bulunan

Ma'zūr: özürü olan

Mecāl: güç, kuvvet, takat

Medine: şehir, kasaba, belde. Hz. Muhammed'in hicret ettiği Arabistan şehri

Mekke: Arabistan'da Hz. Muhammed'in doğduğu ve içerisinde Müslümanların kiblesinin olduğu şehrin adı

Melāik: melekler

Melül: boynu bükük, üzgün, mahzun

Mevlānā: üstat

Mezād: arttırma ile yapılan satış.

Mihrāb: 1. camilerde, mescitlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer.

Mu'cizāt: mucizeler

Mufaşşal: tafsilli, tafsilâtlı, uzun uzadıya anlatılan

Munṭazır: intizâr eden, gözleyen, bekleyen

Murâd: erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

Muraşsa‘: kıymetli taşlarla bezenmiş

Murdâr: mundar, kirli, pis

Muštula: iyi ve muštulu haber getirmek, müjde vermek, müjdelemek.

Muṭī‘: uyan, itaat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse)

Muvâffık: muvaffak eden, başarı kazandıran (Allah)

Mübtelâ‘: yutulmuş, yenilmiş

Mücrim: cürüm işlemiş, suçlu

Müctemi‘: içtimâ eden, toplanan, toplanmış, toplu; birikmiş, birleşmiş

Müdâm: 1. devam eden, süren, sürekli, 2. devam eden, arası kesilmeyen

Müezzin: ezan okuyan

Mühlet: bir işin yapılması için verilen zaman; bir işi belli bir zaman için geri bırakma

Münâcât: Allah’a dua etme, yalvarma

Münevver: tenvir edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış; ışıklı

Münezzeh: (Allah için) insanlara mahsus her türlü sıfat, zaaf ve noksanlıktan uzak olan, hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayan.

Münir: aydınlatan, ışık veren, ışıklı, parlak

Müşrik: Allah’a şerik, ortak koşanlar

Müşṭāk: şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

Müzeyyen: süslenmiş, bezenmiş, süslü, ziynetle

N

Nāçār: çaresiz, ister istemez

Nā-gāh: 1. vakitsiz 2. ansızın, birdenbire

Nāgehān: birdenbire, ansızın.

Naql eylemek: anlatmak

Naql: bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme, taşınma, göç

Na‘maz: namaz

Na’ra urmak: nara atmak, haykırmak, bağırarak

Nāşıha: 1. nasihat eden, öğüt veren, 2. Erkek, kadın adı

Nāzır: bakan, nazar eden.

Nebî: Hz. Muhammed

Necat: kurtulma, kurtuluş

Necîs: pis, murdar

Nehār: gündüz

Nesne: 1. şey, 2. bir şey, 3. hiçbir şey

Nev-cüvān: taze, genç, delikanlı

Nigār: resim gibi güzel sevgili

Nihān: gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış.

Nişān: nişan, iz, belirti

Niyāz: bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica.

Nübüvvet: Peygamberlik, nebilik.

Nüh-felek: dokuz felek, dokuz gezegen

O/Ö

Od: ateş

Ol dem hemjn: o anda, hemen

Ol dem: o anda, derhal, hemen, o zaman

Ol: o (t. 3. kişi zamiri)

Oldur: odur

Ögsüz: annesiz

Öz: kendi

P

Pāk: temiz

Pür-hün: kan içinde

Pür-şafā: saflık, berraklık

R

Rahmeten li'l-âlemin: Âlemlere rahmet olarak

Raḡş: genellikle mûsikî eşliğinde ayakta yapılan, çeşitli ahenkli hareketler dizisi, oyun, dans.

Ra'uf: esirgeyici

Refref: Hz. Muhammed'in Miraç gecesi bindiği dört binekten sonuncusu; sidretülmüntehâ'dan sonra üzerinde gittiği yaygı veya minder

Revā: yakışır, uygun, yerinde

Revān: yola koyulmak, gitmek.

Risālet: 1. elçilik, sefaret, 2. Peygamberlik

S

Saçu saçmak: saçı atmak, bağıştta bulunmak.

Şadā: ses, avaz

Şahābe: Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan Müslümanlar, sahabeler

Şalāt: Hz. Muhammed'e selam verme ve dua okuma

Şalavāt: Hz. Muhammed'e gönderilen selam ve edilen dualar

Şāliha: 1. Yarar, elverişli, iyi, uygun, yakışır

Şanem: 1. Put, 2. Güzel kimse

Server: baş, başkan, reis, ulu

Seyrān-gāh: seyir yeri, eğlence yeri, gezme yeri

Şıdk: 1. Doğruluk, gerçeklik 2. İç, yürek temizliği

Şıdk: her türlü kötülükten arınmış olma, saflık, temizlik, hâlislik

Şubhı: sabah vakti, sabah

Sücut: secde edenler, secde edip yere kapananlar

Sündüs: dokumasında altın ve gümüş teller bulunan, parlak renkli ve değerli bir ipek kumaş çeşidi.

Süvār: Ata binmiş, binici

Ş

Şād: sevinçli

Şād-mān: sevinçli

Şah-ı cüm: Kadeh

Şakq: 1. yarma, yarıma, çatlama; yırtma, paralama; kırma, 2. yarık, çatlak

Şāz: kaide, kural, kaideye uymayan

Şekk: şüphe, zan, tereddüt

Şerh: bir metni, bir kitabı ayrıntılarına inerek açıklama, yorumlama

Şeriat: 1. doğru yol, 2. Allah'ın emri, 3. Âyet, hadîs ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri

T

Taaccüb: şaşakalma

Ta'cil: acele ettirmeler, çabuklaştırmalar

Ṭağ: dağ

Tahiyyât: “Allah ömürler versin” demeler; selâmlar, hayır duâlar 2. namazın ka'delerinde okunan “ettehiyyâtü” duası

Tahmîd: hamdetme, elhamdülillâh deme, şükretme

Ṭaşîrat: 1. kusurlar, suçlar 2. alın yazısı

Ṭarfetü'l-ayn: bir kerre göz açıp kapayıncaya kadar olan an

Taşadduk: sadaka olarak verme, verilme

Taşavvur: zihinde şekillendirme, fikren kurma, tasarım

Tasdik: doğrulama, gerçekleştirme, gerçek olduğunu söyleme

Tazarru': kendini alçaltarak yalvarma

Tecellî: görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme.

Tefekkür: düşünme

Teferrüc: 1. açılma, ferahlama, 2. gezinti, 3. gezintiye çıkıp gam dağıtma

Telkin: 1. (fikir) aşılama, kulağına koyma, 2. Yeniden Müslüman olan kimseye iman esaslarını anlatma

Terğîb: arzu ettirme, istek verme, isteklendirme

Teşviş: insanın zihnini meşgul eden şey, gaile, karışıklık

Tevhîd: Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme

U/Ü

Ulamak: 1. eklemek, bağlamak, katmak, 2. Ulaştırmak

Urmak: vurmak

Ümmet: bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, taife

Y

Yād: anma, hatırlama

Yarlıgamak: affetmek, bağışlamak, merhamet etmek, Allah'ın kulunu affetmesi, mağfiret etmek

Yavı kılmak: kaybetmek

Yavlaq: çok, pek çok

Yāvuz: fena, kötü

Yok-durur: yoktur

Z

Zāhid: sonradan eklenen, ilave edilen

Zāhir: 1. görünen, görünücü, açık, belli, meydanda 2. elbette, şüphesiz, öyledir
ya.

Zār: ağlayan, inleyen.

Zemīn: yer, yeryüzü

Zerrāt: zerreler

Zevāl: yok olma, yok edilme, ortadan kalkma

Zuhūr: meydana çıkma, baş gösterme, görünme

Zülfikār: Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli olan çok meşhur kılıcı

Zürriyet: nesil, kuşak, soy, döl

BİBLİYOGRAFYA

AKSOY, Ömer Asım (2019). **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri Sözlüğü**, Yedinci Baskı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

ALBAYRAK, Nurettin (1993). **Dinî Türk Halk Hikâyelerinden Geyik, Güvercin ve Deve Hikâyeleri-Kaynakları ve Metin Tesisi-**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk-İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı.

ALBAYRAK, Nurettin (2002). “Kesik Baş Destanı”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 25, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ALPTEKİN, Ali Berat (2016). **Halk hikâyelerinin motif yapısı**, Ankara: Akçağ Yayınları.

ARTUN, Erman (2017). **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler**, Dokuzuncu Baskı, Adana: Karahan Kitabevi.

ASLAN, Namık (2006). “Manzum Dinî Hikâyeler ve Kirdecî Ali’ye Ait Olduğu Söylenen İki Hikâyeye Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)” *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2001 S.20, s.189-207.

AYDIN, Ali Arslan (1973). “Peygamberimiz Hz. Muhammed (A.S.) ve En Büyük Mu’cizesi”. *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, XII/2 s. 73-81.

AYVA, Aziz (2002). “Türk Dünyasında İnsan Asıllı Göl Efsaneleri” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), s. 251-275.

BAL, Halime (2021). **Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde Yer Alan BY00003676 Numaralı Yazma Üzerine Bir Araştırma (İnceleme-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı

BAYAT, Fuzuli, (2011). “Türk Mitolojik Düşüncesinde Çobanlık”, **Çoban Kitabı**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

BORATAV, Pertev Naili (1973). **100 Soruda Türk Folkloru**, Birinci Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

BORATAV, Pertev Naili (2019). **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Beşinci Baskı, Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

BORATAV, Pertev Naili (1994). **100 Soruda Türk Folkloru**. İstanbul: Gerçek Yayınları.

ÇORUHLU, Yaşar (2002). **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, Birinci Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

ÇORUHLU, Yaşar (2000); **Türk Mitolojisinin Anahatları**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2017). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Otuz Üçüncü Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

DİLEK, İbrahim (2020). “Kült Kavramı ve Söz Kültü”. *Bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* **95**: 47-77.

ELÇİN, Şükrü (1988). **Halk Edebiyatı Araştırmaları I (Kirdecı Ali'nin Güvercin Destanı)**, Birinci Baskı, Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı.

ELÇİN, Şükrü (1998). **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.

ELİADE, Mircea (1995). **Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu**, (çev: Mehmet Aydın), Konya: Din Bilimleri Yayınları.

ELİADE, Mircea (1999). **Şamanizm-İlkel Esrime Teknikleri**, (Çev. İsmet Birkan), Ankara: İmge Kitabevi.

EMİROĞLU, Kudret ve Suavi AYDIN (2003), **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

ERGİN, Muharrem (2015). **Dede Korkut Kitabı**, Ankara: Boğaziçi Yayınları.

EZ-ZEBİDİ, Zeynüddîn Ahmed B. Ahmed B. Abdillatif (1982). **Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

GÖMEÇ, Saadettin (2006). **Türk Kültürü'nün Ana Hatları**, Ankara: Akçağ Yayınları.

GÜNGÖR, Harun ve Bekir KÖYLÜ (2014). **Türk Halk İnanışları Ders Notları**, Kayseri.

İNAN, Abdülkadir (2017). **Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar**, Dokuzuncu Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İNAN, Abdülkadir (1992). **Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar**, IV. Baskı, Ankara: TTK Yayınları.

KALAFAT, Yaşar (2011). **Türk Kültürlü Halklarda Ulucanlar**, Ankara: Berikan Yayınevi.

KALAFAT, Yaşar (2012). “Kazan ve çevresi izleri ile Türk mitolojisinde Umay.” *I. Uluslararası Ankara-Kazan ve Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu ve Türk İslam Sanatları Karma Resim Sergisi*.

KANAR, Mehmet (2018). **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, İkinci Baskı, Ankara: Say Yayınları.

KARAGÖZ, Erkan (2016). **Tatar-Başkurt Sihirli Masalları Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması/Aktarma-Motif Tespiti (Motif-Index of Folk-Literature'ye Göre) –Motif Dizini**. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Naciye YILDIZ. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1970). **Türk Edebiyatı Tarihi: Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi**, Ankara: Edebiyat Yayınevi.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir (2018). **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: İKÜ Yayınevi.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2003). **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Mevlid Külliyyatı** (2016). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- OCAK**, Ahmet Yaşar (2020). **Türk Folklorunda Kesik Baş Tarih-Folklor İlişkisinden Bir Kesit**, İkinci Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- OĞUZ**, M. Öcal (2004). **Türk Halk Edebiyatı: El Kitabı**, 18. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları.
- ÖGEL**, Bahaeddin (1995). **Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar II. Cilt)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÖGEL**, Bahaeddin (2010). **Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar I. Cilt)**, Beşinci Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- PEKOLCAY**, Necla (2010). **Mevlid (Vesiletü'n Necât) Süleyman Çelebi**, Beşinci Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- SAKAOĞLU**, Saim. (2013). **Efsane Araştırmaları** (2. Baskı), Konya: Kömen Yayınları.
- SAKAOĞLU**, Saim. (2015). Masal Araştırmaları, Ankara: Akçağ Yayınları.
- SAYIN ALSAN**, Şenay ve **Sinem Akın** (2020). “Türk Kültür ve Sanatında Geyik Sembolizmi”. **Ulakbilge, Ulakbilge**, 45 s. 215-226.
- ŞENER**, Ayşe (2018). **Kitâb-ı Dâstân-ı İbrâhim** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- TAN**, Nail (2003). **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, Altıncı Baskı, İstanbul: Kitap Matbaacılık.
- TOGAN**, Z. Velidi (1982). **Oğuz Kağan Destanı**, İstanbul.
- UYANIKER**, Nursel (2021). Sözel Kültür Bağlamında Hz. Fâtıma Anlatılarının Eşiksel (Liminal) Metinlere Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme. **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, 14 (35), 836-851.
- YILDIZ**, Naciye (2010). “Türk Destanlarında Kötü Huylu Devler”, **Milli Folklor Dergisi**, 22/87 s: 41-50.
- ZARİÇ**, Mahfuz (2014). “Geyik Destanı (Destan-ı Geyik), Ebû Zerr ve Kardeşlik Eğitimi”, **Hece Öykü Dergisi**, 2003, S. 63, s.144-153.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Ayetlerin tefsiri ile ilgili bilgiler alınmıştır: <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/> (10 Ocak-20 Nisan 2022)
- Hadislerle ilgili bilgiler alınmıştır: <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/>
- Hız. Fatıma ile ilgili bilgiler alınmıştır: <https://www.aa.com.tr/tr/portre/ehlibeytin-ve-muminlerin-annesi-hazreti-fatima/2051167> (12.11.21)
- Hız. Mikâil ile ilgili bilgiler alınmıştır: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mikail> adresinden elde edildi. (15.02.2022)
- Metindeki kelimelerin okunmasında yararlanılmıştır: <http://www.lugatim.com/>

Peygamberlerin hayatları ile ilgili bilgiler alınmıştır: <https://islamansiklopedisi.org.tr/>
(10.10.2021)

Sidretü'l-Müntehâ ile ilgili bilgiler alınmıştır:
<https://islamansiklopedisi.org.tr/sidretul-munteha> adresinden elde edildi. (20.04.22)

ÖZ GEÇMİŞ

Buse Büşra TÜRKDİL

15 Mart 1996 tarihinde Ankara'nın Keçiören ilçesinde doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Türkiye'nin çeşitli illerinde tamamlamıştır. 2014 yılında liseden mezun olmuş ve aynı yıl Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanmıştır.

Lisans tezini Türk halk edebiyatı alanında yapmış ve “Anadolu Türk Halk Masallarında Maddî Kültür Unsurları” çalışmasını hazırlamıştır. 2019 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Enstitüsünde Türk halk edebiyatı bilim dalında yüksek lisans yapmaya başlamıştır. Yüksek Lisans Semineri olarak “Konya Bilmeceleri Üzerine Bir İnceleme” çalışmasını yapmıştır.

Şu anda Türkiye Maarif Vakfında Türkçenin yabancı dil öğretimi alanında çalışmaktadır. Maarif okullarında okutulmak üzere hazırlanan Türkçe öğretim setlerinin yazar ekibinde yer almaktadır.